Lycksele Kyrka

R e s a

genom

Umeå Lappmarker

i

Vesterbottens Län,

förrättad år 1832;

af

JOH. WILH. ZETTERSTEDT,

Professor, Akademi-Sekreterare, Riddare af Kongl.
Wasa-Orden, Ledamot af Kongl. Vetenskaps
Akademien, m. m.

Med trenne litografier.

ÖREBRO,

tryckt hos N. M. LINDH, 1833.

*Se kring dig. Flammande kring fjällen fästet svänger,
utöfver forsens svall förvägna klippan hänger,
och skogen hvar du går, omgjordande din stig,
står hög och allvarsam och blickar ner på dig.
Här sjunker dal vid dal, der klyft på klyfta lastad
står opp, i hedendag af jättehänder kastad.
Tätt öfver skullran hän de höga stjernor gå;
i klippan växer jern, och männer deruppå.*

Svea af Tegnér.

Till

**Hans Kongl. Höghet
Sveriges och Norriges
Kronprins**

JOSEPH FRANS OSCAR.

**Högborne Furst, Allernådigste
Kronprins!
Lunds Akademi-Kansler!**

Eders Kongl. Höghet har nådigst tillåtit mig,
icke allenast att med erhållen ledighet ifrån
min akademiska tjenstbefattning få företaga
en vetenskaplig resa till Norden, utan äfven

att efter dess fulländande få till *Eders Kongl. Höghet* öfverlemna den berättelse om resan, som nu inför *Eders Kongl. Höghet* i underdånighet nedlägges. — Redan denna tillåtelse innebar en uppmuntran, utom hvilken närvarande arbete kanhända icke framträdte i dagen. Ty äfven naturforskningens frukter trifvas icke i skuggan, utan behöfva ljuset, om de skola mogna till nyttig skörd. Men något kraftigare hägn och någon dyrbarare belöning än *Eders Kongl. Höghets* bifall, känner icke det allvarliga bemödandet. Om jag derföre är nog lycklig att erhålla detta bifall, skall jag icke anse mina mödor och mina uppoffringar vara gjorda förgäfves, ty jag vet att det förra ej kunde vinnas, utan att de sednare beredt någon gagnande kännedom om *Fäderneslandet*.

Högborne Furste! Lappmarken är icke mera ett öde och onyttigt land, som man besöker utan tillfridställelse, och som man beskriver utan allmännares intresse. Det är icke endast en vildmark med dess i oröjda skogar, obefarna floder och otillgängliga klippor ännu dolda skatter: fogel- och villebrådsfångsten är der redan en gifvande näringsgren; de rika fiskerierna sysselsätta hundra-
detals inbyggare, och idogheten och konsten har på flera ställen öppnat malmens outtömliga grufvor. På de *Kronan* tillhöriga vidsträckta marker skördas redan mången åker-
teg, och årligen fortgå betydliga uppodlingar, hvaraf hvarje kan anses som en tillökning af *Sveriges* jord, som en utvidgning af dess gränсор. — Inbyggarne i *Lappmar-*

ken äro också i allmänhet icke mera ett vildt och ohyfsadt folk. Arbetsamma och bildade menniskor hafva bosatt sig i de nedom fjellarne belägna trakter, samt till större delen utträngt den ursprungliga nomadiska stammen, med hvilken de jordbrukande nybyggarna icke röja något mera gemensamt, än den bibehållna kärleken för Öfverhet, Fädernesland och fridsamma yrken.

Sådant är det hittills föga kända, eller kanske misskända land, öfver hvilket Eders Kongl. Höghet en gång jemväl skall sträcka sin milda spira. Der återstår ännu mycket för en vis Styrelse att begagna, mycket för en mäktig hand att förädla. Och hvad Staten använder för detta ändamål, långt ifrån att vara förloradt, skall måhända en dag framkalla lifliga byar och städer i de dalar, som ännu besökas blott af den ensamme jägaren, eller af den vettgirige naturforskaren.

Inför Eders Kongl. Höghet nedlägger jag ock derföre nu med dubbel glädje min beskrifning om en del af norden, då öfver de få mörka dragen i denna skildring sprida sig så många hugnande utsigter för det närvarande, och än flera ljusa förhoppningar för framtiden.

Med underdånigste vördnad, nit och trohet framhårdar

Högborne Furste, Allernädigste Kronprins!

Eders Kongl. Höghets

underdånigste, tropligtigste tjänare

J. W. ZETTERSTEDT.

Förord.

Till följd af en inbjudning af 2:ne berömde och nitiske Vetenskapsmän, bildade sig i början af detta år i *Stockholm* ett Bolag, i afsigt att fram-på våren till Lappmarkerne afsända en eller flere Expeditioner, för att derstädes samla och derifrån hemföra *Foglar*, men förnämligast *Insekter* *).

*) Inbjudningen hade följande ordalydelse: De Herrar Entomologer inom Fäderneslandet, som önska att rikta sina egna samlingar och vilja bidraga till ett Vetenskapligt ändamål, att vinna en fullständigare kännedom af de Lappska Insekterna, inbjudas härmedelst att med undertecknade förena sig uti ett Bolag, hvars ändamål vore *En* eller *Flera* Expeditioners afsändande till Fjälltrakterna nästkommande Sommar, för att på samma tid och olika Latituder insamla i parti de der förekommande Insekter.

Bolaget organiseras på följande sätt:

1:o Det kommer att bestå antingen af *Tio*, eller *Tjugu* eller *Trettio* Actier; på så sätt, att tecknas blott *Tio* kommer endast en Expedition, bestående af 2:ne Insektsamlare, att afgå — tecknas derut-öfver erhålla de, öfver *Tio* öfverskjutande, ingen rättighet till delaktighet af Bolaget — förr än fulla *Tiotalet* är tecknad t. d. v. s. förr än hela Actiebeloppet stiger till *Tjugu* — och då kommer den andra Expeditionen att afgå. Tecknas åter fulla *Trettio* Actier, afgår den *Tredje*.

2:o Hvarje Actie betalas med 33 Rd. 16 sk. B:co inom d. 1 nästkommande April till en af undertecknade, som derå lemnar Actiebrief.

3:o Hvardera af Expeditionerna delas uti *Elfva* lika delar emellan de *Tio* Actieägarne och Sam-laren.

4:o Den som blott tager *en* Actie kan endast erhålla *en* lott af *endera* Expeditionen (valet lemnat fritt åt Actieägarne emellan de Expeditioner som

Sedan Bolaget var organiseradt, uppdrogs åt mig att, biträdd af Docenten i Naturalhistorien vid Akademien

komma att afgå. Det är dock klart, att om Actiebeloppet ej hinnes till Tjugu, tages lotten af den enda som då afgår) — tagas 2:ne Actier erhållas 2:ne lotter, en af hvardera af de Två Expeditionerne — och tagas 3:ne erhålles en lott af hvardera af de Tre o. s. v.

5:o Första Expeditionen bestående af 2:ne Insektsamlare afgår till Lycksele och Åsele Lappmarker med första Vårdag, och återvänder efter sommarens slut.

Andra Expeditionen bestående af 2:ne Insektsamlare och En Jägare afgår till Dowrefjäll på samma tid.

Tredje Expeditionen bestående af en Insektsamlare och 2:ne Jägare afgår till Karesuando Lappmark och Finmarken.

Anm. Då 3:ne personer resa ungefär för lika pris som 2:ne, och Tio Actier ej ensamt kunna bestrida resekostnaden för de 2:ne sednare Expeditionerne, så hafva vi trott det ändamålsenligt att medsända Jägare på det Ornithologiens vänner måtte särskilt kunna anmanas att förskjuta den betydliga resten, och hvarom vi redan äro privat underrättade flere äro benägna — mot sin andel af Foglarne.

Med delningen af gjorda insamlingarne kommer att på följande sätt förhållas:

Hvardera Expeditionen aflemnar sina samlingar förseglade på Riksmuseum. Dessa brytas och fördelas uti förut uppgifna delar af 2:ne dertill, inom Bolaget och af Bolagsmännen gemensamt valde personer.

Genom lottning bestämmes den till hvarje lottägare tillfallande delen.

Anm. Allt som kan jemt fördelas, skall delas, hvad som ej låter dela sig, skall särskildt lottas om, så att ingens rätt får förnärmas.

Samlare

skola undertecknade gå i befattning om att anskaffa och dertill ej antaga några förrän Actieägarne

härstädes Magist. A. G. Dahlbom, öfvertaga den Expedition, som för egentligen Entomologiskt ändamål var bestämd att afgå till *Lycksele* och *Åsele* Fjelltrakter. Jag mottog så mycket hellre detta uppdrag, som jag med dess utförande hoppades att icke blott, gemensamt med min ej mindre kunskapsrike än ifrige och flitige Följeslagare, kunna uppfylla Bolagets fordran på Insektinsamlingen, utan äfven särskilt få tillfälle att rikta mig med en närmare kännedom om södra Lappmarkernes, dels egna förhållande i geografiskt, statistiskt och ekonomiskt hänseende, dels deras hittills föga bekanta naturalster. Reseturen utsträcktes ock till *Lycksele*, *Stensele*, *Wilhelmina*, *Åsele* och *Fredrika*, eller *Umeå* alla Lappmarks Socknar, med undantag af *Sorsele* och *Dorothea*, hvilka jag icke hann att denna gång besöka.

Men om en kall och regnig väderlek, hvilken under nästan hela sommaren ägde rum på de orter jag vistats, icke särdeles gynnat det förstnämnda ändamålet eller önskan att kunna bringa ihop en rik skörd af sällsyntare Insektarter **) så bör

---

deröfver blifvit hörda och af pluraliteten, räknad efter Actiebeloppet antagna.

Alla i och med Expeditionernas utrustning och afsändande följande omsorger och affairer, skola af Oss ombesörjas, och förbinda vi oss icke ensamt att lemna Bolaget del af alla de underrättelser vi erhålla om företagets framgång, utan ock slutligen lemna fullständig redovisning för de använda och disponerade medlen.

Stockholm d. 1 Decemb. 1831.

B. F. Fries

Intendent vid det Zoologiska Riks-Museum.

Olof Nyblaeus

Kamererare i Kongl. Kammar-Collegium.

**) Hela insamlingen af *Insekter*, som aflemnades till Actieägarne uppgick likväl till ett antal af omkring 22,000 individer.

jag deremot med tillfridsställelse erkänna, att den påräknade nordiska välviljan i förening med flera inträffande lyckliga omständigheter desto mera har understött och lättat mina bemödanden för den allmännare forskningen. Härigenom kom jag snart på tanken att föra en omständligare journal öfver resan, än jag vid dess början hade ämnat; äfvensom att efter hennes fulländande, till Allmänheten öfverlemna de anteckningar, hvilka i samma dagbok blifvit gjorda. Det är ock med begagnande af de noggranna och upplysande bidrag, hvilka Herrar Prosten Palmgren, Mag. N. J. Sundelin, KronoBefallningsman Forsell, men i synnerhet KronoLänsman Holmström haft den godheten meddela mig, samt med ledning af den kännedom om lokalförhållanden jag sjelf under resan förvärfvat, som jag blifvit i stånd att lemna en något fullständigare *beskrifning öfver Lycksele Lappmarks Socknar*, svarande mot den, som jag i min förra Resa gifvit öfver *Juckasjerfvi i Torneå Lappmark*.

Att den mellantid och de stunder, som icke med fördel kunde användas för insektsfångst, i stället att fruktlöst försvinna, blifvit egnade åt en annan vetenskaplig verksamhet, dertill bör jag väl få förutsätta bifall af expeditionens Med-Actieägare, hvilke alla äro utmärkte Litteratörer *).

Af flera skäl har jag ansett mig icke böra i denna resebeskrifning uppräknat de Insekter, som af vår expedition blifvit insamlade. För att bestämma en stor del af dessa mikroskopiska djur-

---

*) En dryg del af resekostnaden måste jag sjelf bestrida: då kostnaden för resan steg till 764 Rd. Rgs., så uppgick hela det tecknade Actiebeloppet som jag utan vidare tillskott lyftade i Stockholm, endast till 500 Rd. Rgs., min egen betalte Aktie deruti inberäknad.

arter har fordrats en nogare jemförelse, än som på en fjellresa under mångfaldiga andra befattningar kunnat åstadkommas. Icke heller har jag ännu ens i de 2:ne lotter, som tillfölla mig, hunnit granska och benämna alla. Dessutom skulle en förteckning på de funne Insekterne intressera endast få Läsare, och de komma i allt fall att upptagas i fortsättningen af den började *Fauna*, hvilken enkom har till föremål de Lappska Insekternas beskrifning.

För arbetets författande har jag endast fått använda de få timmar om dagen, hvilka varit mig öfriga från en trägen akademisk tjenstgöring. Af detta förhållande önskade jag vinna någon ursäkt för flera af de brister, som tilläfventyrs röja sig uti detsamma, och hvilka med mera tid till redigerande af de samlade materialierne möjligen kunnat fyllas.

Lund d. 1 Dec. 1832.

Innehåll.

Resa från Lund till	
Anneberg vid Grenna d. 5 April - - Sid.	1.
Wadstena d. 15 d:o - - - - -	2.
Stockholm d. 6 Maj - - - - -	12.
Hamrånge Berg d. 14 - - - - -	19.
Johannisberg vid Hernösand d. 22 d:o	28.
Umeå d. 27 d:o - - - - -	36.
Degerfors Prestgård d. 28 d:o - - -	44.
Lycksele Lappmarks Prestgård d. 30 d:o	49.
Dito Dito Dito d. 25 Jun.	54.
Stensele Lappmarks Prestgård d. 4 Jul.	71.
Umenäs Nybygge i Stensele Lappmark	
d. 9 d:o - - - - -	103.
Wilhelmina Lappm:s Prestgård d. 22 d:o	126.
Åsele Lappmarks Prestgård d. 26 d:o	162.
Nordanås Gästgifvaregård i Fredrika	
Lappmarks Socken d. 30 d:o -	189.
Lycksele Lappm:s Prestgård d. 4 Aug.	204.
Dito Dito Dito d. 4-19 d:o	219.
Dito Dito Dito d. 4-19 d:o	228.
Degerfors Prestgård d. 22 d:o - - -	319.
Johannisberg vid Hernösand d. 30 d:o	327.
Stockholm d. 9 Sept. - - - - -	348.
Kärr, Kronofogdeboställe i Nerike d.	
13 d:o - - - - -	357.
Wadstena d. 19 d:o - - - - -	362.
Lund d. 24 d:o - - - - -	365.

Marschruta.

1:o Landväg *)	Mil- tal	(Omberg. Alvastra klosters ruiner.)	Mil- tal
<i>Lund</i>		Nyby †)	1 $\frac{5}{8}$
Kjeflinge	1	* Wadstena	1 $\frac{3}{4}$
Åkarp	1	Skenninge	1 $\frac{1}{4}$
Röstånga	1 $\frac{3}{4}$	(* Solla.)	
* Blekmåsa. a)	1 $\frac{3}{4}$	Bankeberg	1 $\frac{7}{8}$
Ulfs	1 $\frac{3}{8}$	Linköping	1
Fagerhult	1 $\frac{1}{4}$	* Kumla	1 $\frac{5}{8}$
Markaryd	1 $\frac{1}{2}$	(Kimsta Kyrka.)	
(Laga å.)		Brink	1 $\frac{1}{2}$
* Traheryd	2	Norrköping	1 $\frac{1}{4}$
Hamneda	1 $\frac{1}{2}$	Lilla Åby	1 $\frac{3}{4}$
Ljungby	1 $\frac{1}{2}$	Krok-ek	1 $\frac{1}{2}$
Dörarp	2	Wreta	1 $\frac{1}{4}$
(Toftaholm.) b)		Jäder	1 $\frac{1}{4}$
Tånnö	1 $\frac{1}{2}$	Nyköping	1 $\frac{3}{4}$
* Wernamo	1	* Svärdsbro	2 $\frac{1}{4}$
(Hörle Bruk.)		Stora Åby	2
Klefshult	2	Pilkrog	2
Skillingaryd	1	Södertelje	1 $\frac{1}{2}$
Byarum	1 $\frac{1}{4}$	Fitja	2
* Barnarp	2	* Stockholm	1 $\frac{1}{2}$
(Taberg.)		* Rotebro	2
Jönköping	1	Märsta	1 $\frac{3}{4}$
(Lyckås. Skärstads kyrka.)		Alsike	1 $\frac{3}{4}$
Råby	2	Upsala	1 $\frac{1}{2}$
(Anneberg.)		Högsta	1 $\frac{1}{4}$
Grenna	1 $\frac{3}{4}$	Läby	1 $\frac{1}{4}$
(Brahehus ruiner.)		Yfre	2
Holkaberg	1 $\frac{3}{8}$	* Mehede	2 $\frac{1}{2}$
Ödeshög 1. Ösjö c)	1 $\frac{1}{2}$	(Carl XIII:s bro.)	
		Westanå (Elfkarleby).	1 $\frac{1}{2}$

*) Kan färdas med parvagn.

a) En stjärna (*) framför stället ger tillkänna att jag derstädes under resan haft nattqvarter.

b) På de klauderade ställen, som anföras mellan Gästgifvaregårdarne, har jag under resan längre eller kortare tid uppehållit mig.

c) Till Linköping är genaste vägen härifrån till Östad 1 $\frac{5}{8}$, Mjölby 1 $\frac{1}{4}$, Bankeberg 1 $\frac{7}{8}$ och Linköping 1 mil.

†) Om man vill färdas öfver Wetteren till Hjo, så är

	Miltal		Miltal
<i>Gefle</i>	$2\frac{1}{2}$	<i>Weda</i>	$1\frac{1}{2}$
(Oscars bro.)		(Öfver Ångerman-	
<i>Trödje</i>	$1\frac{5}{8}$	elfven till)	
* <i>Berg</i> (i Hamränge		<i>Hornön</i>	$\frac{1}{4}$
<i>Socken</i> .)	$1\frac{3}{4}$	<i>Fantskog</i>	$1\frac{1}{2}$
(Wifors Bruk. Tön-		* <i>Äskja</i>	$1\frac{5}{8}$
<i>nebro</i> .)		<i>Dockstad</i>	$1\frac{1}{10}$
<i>Stråttjära</i>	$2\frac{2}{8}$	(Skuleberget . . .	
<i>Mo Myskje</i>	$1\frac{5}{8}$	<i>Skårberget</i> .)	
(Ljusne elf.)		<i>Spjute</i>	$1\frac{5}{8}$
* <i>Norråla Kungsgår-</i>		<i>Hörnäs</i>	$1\frac{1}{2}$
<i>den</i>	$1\frac{1}{2}$	(Sjålevadsbro)	
(källa)		<i>Brösta</i>	$1\frac{1}{4}$
<i>Bro</i>	$2\frac{1}{4}$	<i>Täfra</i>	$1\frac{1}{10}$
<i>Iggesund</i>	$1\frac{1}{2}$	(Gideå)	
(Hudikswall) d)		* <i>Önska</i>	$1\frac{1}{2}$
<i>Sanna</i>	$1\frac{3}{8}$	(Grundsunda kyrka)	
<i>Malsta</i>	$\frac{7}{8}$	<i>Afva. g</i>)	$1\frac{1}{10}$
* <i>Bringsta</i>	$1\frac{9}{16}$	(Olofsfors Bruk:	
<i>Gryttje</i>	$1\frac{3}{4}$	<i>Löjdeå. * Nordma-</i>	
(Norrbyknylen)		<i>lings Prestgård</i> .)	
<i>Maji</i>	2	<i>Lefvar</i>	$1\frac{1}{2}$
(Njurunda elf)		(Öre elf)	
<i>Sundswall. e)</i> . . .	$2\frac{1}{4}$	<i>Ängersjö</i>	$1\frac{1}{10}$
<i>Wifeta</i>	$1\frac{1}{4}$	<i>Södermjöle</i>	$1\frac{5}{8}$
(Indalsselfven)		<i>Stöcksjö</i>	$1\frac{7}{8}$
<i>Fjähl</i>	1	(Umcå elf.)	
<i>Mark</i>	2	* <i>Umeå</i>	$1\frac{9}{16}$
<i>Hernösand. f)</i> . . .	$1\frac{1}{2}$	<i>Hissjö</i> (i Umeå Soc-	
(* <i>Johannisberg, Jä-</i>		<i>ken</i>)	$1\frac{3}{4}$
<i>restad. Wårdkas-</i>		<i>Tafvelsjö</i>	$1\frac{1}{4}$
<i>berget</i> .)		* <i>Rödå</i>	1
<i>Åland</i>	1	(Windelelfven.)	

färjstället vid *Hästholmen*, dit man ifrån *Ösjö* räknar $\frac{3}{4}$, samt från *Nyby* $1\frac{1}{2}$ mil.

d) Ifrån *Iggesund* till *Hudikswall* är 1 mil, och derifrån till *Sanna* $\frac{1}{2}$ mil.

e) Från *Sundswall* erfägges skjutslega såsom efter landtskjuts.

f) Vill man ej taga omvägen åt *Hernösand*, så går vägen direkte från *Mark* till *Åland* och räknas $1\frac{1}{16}$ mil.

g) Jag har i denna Marschruta utsatt miltalet enligt

	Miltal		Miltal
<i>Degerfors Kyrkoby</i>	$1\frac{5}{8}$	* <i>Kattisafvan k)</i> . .	1
* <i>Hjuken (i Degerfors Socken)</i> . .	$1\frac{1}{2}$	* <i>Rusele l)</i>	1
<i>Eckornsele</i> . . .	2	<i>Pausele m)</i>	1
<i>(Lappmarksgräns)</i>		<i>Åskilje (i Stensele Socken) n)</i> . .	$1\frac{1}{4}$
* <i>Eckornträsk (i Lycksele Socken)</i> . .	1	* <i>Badstutträsk o)</i> . .	$1\frac{1}{4}$
<i>(Umeåelf. Tannsele. Hedlunda. Helsingfors. Nydahl.)</i>		* <i>Barrsele p)</i>	1
* <i>Lycksele Kyrkoby</i>	$2\frac{1}{4}$	* <i>Stensele kyrkoby. q)</i>	$1\frac{3}{4}$
<i>Summa</i>	$146\frac{1}{2}$	<i>B. Mellan Stensele Kyrkoby och Umenäs Nybygge:</i>	
		<i>9 $\frac{1}{2}$ mil.</i>	
2:o Dels uti båt efter sjöar och elfvar, dels till fots.		<i>Från Stensele till Luspen r)</i>	$\frac{1}{2}$
<i>A. Mellan Lycksele och Stensele Kyrkobyar: 8 $\frac{7}{8}$ m. Från Lycksele till Betsele by h)</i> . .	$\frac{3}{4}$	<i>(Stor-Uma)</i>	
* <i>Gransele i)</i> . . .	$1\frac{1}{4}$	<i>Luspholm s)</i> . . .	$\frac{3}{4}$
		<i>(Dolpatieholme)</i>	
		* <i>Gaskelougt</i>	$2\frac{1}{4}$
		<i>(Långbäck. Gibbmoken.)</i>	
		<i>Ankarsund</i>	$2\frac{1}{4}$
		<i>Slussfors</i>	$1\frac{1}{8}$
		<i>(Gratiansjön).</i>	

Dagböckerne och på stället erhållna muntliga uppgifter. Derefter har äfven skjutslegan blifvit erlagd. Jag bör tillkännagifva detta, emedan de kartor, som uppgifva samma vägs miltal, på flera ställen icke öfverensstämma med min sålunda inhämtade kännedom.

h) Båtväg, utom ungefär 1000 alnar gångväg.

i) $\frac{3}{4}$ mil gångväg, det öfriga roväg.

k) Hälften roväg och hälften gångväg.

l) Hela vägen båtfart.

m) Båtväg.

n) Likaledes båtväg.

o) $\frac{1}{8}$ mil landväg, det öfriga sjöväg.

p) Hälften sjöväg och andra hälften landväg.

q) Vid pass $\frac{2}{3}$ mil. båtväg, det öfriga gångväg.

r) Hela vägen att gå.

s) Båtväg efter Stor-Uman ända till Slussfors Nybygge.

	Miltal		Miltal
* Umenäs t)	1	* <i>Wilhelmina</i> Kyrko-	
Forsmark u)	1	by. ä)	2
(Gardfjellen. Brat-		(Grönlundsberget.	
tisfjell m. fl.)		Wålgsjö.)	
* Umenäs	1		
C. Mellan <i>Umenäs</i>		D. Mellan <i>Wilhel-</i>	
Nybygge och <i>Wil-</i>		<i>mina</i> och <i>Åsele</i>	
<i>helmina</i> Kyrko-		Kyrkobyar: $6\frac{1}{2}$ m.	
by: $12\frac{1}{2}$ mil.		Från <i>Wilhelmina</i>	
Från Umenäs till		till Stensele. ö) .	1
<i>Skansnäs</i> i <i>Wilhel-</i>		* Råsele aa)	$1\frac{1}{2}$
<i>mina</i> Socken) v)	$1\frac{1}{2}$	* Almsele (i Åsele	
(Gajtoksjön. Stöt-		Socken) bb). . . .	$1\frac{1}{2}$
tingsfjell.)		(Gårdberget. Torf-	
Dikanäs x)	$1\frac{1}{4}$	sele.)	
(Wojmsjön)		* <i>Åsele</i> Kyrkoby. cc).	$2\frac{1}{2}$
* Dajkanvik y) . . .	$2\frac{1}{2}$		
Wikanäs (Wiken-		E. Mellan <i>Åsele</i> och	
vik) z)	$1\frac{1}{4}$	<i>Lycksele</i> Kyrko-	
Blomsterdahl . . .	$2\frac{1}{4}$	byar: $10\frac{3}{8}$ mil .	
* Tresunda	$\frac{1}{2}$	Från <i>Åsele</i> till	
(Hundholberget.)		* Elgsjö dd)	1
* Nästansjö å) . . .	$1\frac{1}{4}$	(Gideå.)	
(Staburnäs. Lom-		Borgsjö ee)	$1\frac{1}{2}$
sjö. Fatsjö. Löf-		(Nordsjö. Trehör-	
liden.)		ningen.)	

* Wolmsjö

- t) $\frac{3}{8}$ mil gångväg och $\frac{5}{8}$ mil roväg mellan Slussfors och Umenäs.
- u) Rodd hela vägen.
- v) 1 mil gångväg, den öfriga $\frac{1}{2}$ mil rodd.
- x) $\frac{1}{2}$ mil gångväg, $\frac{3}{4}$ roväg.
- y) $\frac{3}{8}$ mil gångväg, det öfriga roväg.
- z) Från Dajkanvik till Tresunda är rodd efter Wojmsjön.
- å) Från Tresunda till Nästansjö är endast gångväg.
- ä) $1\frac{1}{2}$ mil roväg, det öfriga gångväg.
- ö) $\frac{1}{12}$ mil gångväg, det öfriga roväg.
- aa) $\frac{1}{8}$ mil gångväg, det öfriga båtväg.
- bb) $1\frac{1}{4}$ mil roväg, $\frac{1}{4}$ mil gångväg.
- cc) $1\frac{1}{4}$ mil roväg, 1 mil gångväg, i 3:ne fördelningar.
- dd) Hela vägen gångväg.
- ee) $1\frac{3}{8}$ mil gångväg, det öfriga båtväg.

	Miltal		Miltal
* Wolmsjö i Fredrica Socken ff) . . .	$1\frac{1}{4}$	(* Dombäck. Gideå.)	
Stensjö gg) . . .	$\frac{1}{2}$	Täfra	$1\frac{1}{2}$
(Löjdea.)		Brösta	$1\frac{1}{6}$
* Nordanås lh) . . .	$\frac{5}{8}$	(Sjålevads bro.)	
(Nordanåsberget.)		Hörnäs	$1\frac{1}{4}$
* Granträsk (i Lycksele Socken) ii)	$\frac{3}{4}$	Spjute	$1\frac{1}{2}$
(Stöttingsfjellet.)		(Skuleberget.)	
* Hornmyra kk) . . .	$1\frac{3}{8}$	Dockstad	$1\frac{5}{8}$
* Knaften ll) . . .	$1\frac{1}{8}$	* Äskja	$1\frac{1}{6}$
(Tannbäcken.)		Fantskog	$1\frac{5}{8}$
* Lycksele Kyrkoby	2	Hornön	$1\frac{1}{2}$
	$47\frac{3}{4}$	(öfver Ångermanelfven till) . .	
		Weda	$\frac{1}{4}$
		(Utansjö.)	
3:o Landväg.		Åland	$1\frac{1}{2}$
Från Lycksele till		Hernösand	1
* Eckornträsk . . .	$2\frac{1}{4}$	(* Johannisberg. Järestad.)	
Eckornsele	1	Mark	$1\frac{1}{8}$
* Hjuken	2	Fjähl	2
* Degerfors Kyrkoby	$1\frac{1}{2}$	(Indalselfven.)	
Rödå	$1\frac{1}{6}$	Wifsta	1
Tafvelsjö	1	* Sundswall	$1\frac{1}{4}$
* Hissjö	$1\frac{1}{4}$	Maji	$2\frac{1}{4}$
Umeå	$1\frac{3}{4}$	Gryttje	2
(Umeåelf.)		Bringsta	$1\frac{3}{4}$
Stöcksjö	$1\frac{1}{6}$	Malsta	$1\frac{2}{6}$
* Södermjöle	$1\frac{7}{8}$	Sanna	$\frac{7}{8}$
Ångersjö	$1\frac{5}{8}$	(Hudikswall.)	
Lefvar	$1\frac{1}{6}$	Iggesund	$1\frac{1}{2}$
(Nordmalings Prestegård. Löjdea.)		Bro	$1\frac{1}{2}$
Afva	$1\frac{1}{2}$	(Enångers Kyrka.)	
Önska	$1\frac{1}{2}$	Norråla Kungsgården	$2\frac{1}{4}$
		* Mo Myskje	$1\frac{1}{2}$

ff) 1 mil gångväg, $\frac{1}{4}$ mil roväg.

gg) $\frac{3}{8}$ mil gångväg, $\frac{1}{8}$ mil roväg.

hh) Hela vägen att gå.

ii) $\frac{5}{8}$ mil gångväg, det öfriga roväg.

kk) $1\frac{1}{8}$ mil gångväg, $\frac{1}{4}$ mil roväg.

ll) endast gångväg.

mm) äfvenledes endast gångväg.

	Miltal		Miltal
Stråkära	1 $\frac{5}{8}$	Askersund	2
Berg	2 $\frac{7}{8}$	(Stjærnsund.)	
(Hamrånge Kom- minister-boställe.)		Hammar	3 $\frac{3}{4}$
* Trödje	1 $\frac{3}{4}$	Rå	1 $\frac{1}{4}$
Gefle	1 $\frac{5}{8}$	(Medevid helsobrunn)	
Westanå	2 $\frac{1}{2}$	Nykyrka	1 $\frac{1}{4}$
(Carl XIII:s bro vid Elfkarleby.)		(Fredensborg. Gö- tha Kanal. Mo- tala Mekaniska Verkstad.)	
Mehede	1 $\frac{1}{2}$	Motala	1
(Tierps Kyrka.)		(Medhamra.)	
* Yfre	2 $\frac{1}{8}$	* Wadstena	1
(Sätuna.)		Nyby	1 $\frac{3}{8}$
Läby	2	(Omberg.)	
Högsta	1 $\frac{1}{4}$	Ödeshög l. Ösjö	1 $\frac{5}{8}$
Upsala	1 $\frac{1}{4}$	Holkaberg	1 $\frac{3}{8}$
* Alsike	1 $\frac{1}{4}$	* Grenna	1 $\frac{3}{8}$
Märsta	1 $\frac{3}{4}$	Råby	1 $\frac{3}{4}$
Rotebro	1 $\frac{3}{4}$	Jönköping	2
* Stockholm	2	Barnarp	1
Barkarby	1 $\frac{1}{2}$	Byarum	2
(Almare Stäk.)		* Skillingaröd	1 $\frac{1}{4}$
Tible	1 $\frac{1}{2}$	Klefshult	1
Gran	2	Wernamo	2
(Ekolsund.)		Tännö	1
Litslena	1 $\frac{3}{4}$	Dörarp	1 $\frac{1}{2}$
* Enköping	1 $\frac{1}{8}$	* Ljungby	2
Nyqvarn n)	1 $\frac{1}{8}$	Hamneda	1 $\frac{1}{3}$
Westerås	2 $\frac{1}{8}$	Traheryd	1 $\frac{1}{2}$
Kolbäck	1 $\frac{1}{2}$	Markaryd	2
Köping	1 $\frac{1}{2}$	Fagerhult	1 $\frac{1}{2}$
Arboga	1 $\frac{3}{4}$	* Ulfs	1 $\frac{3}{4}$
Fellingsbro	1 $\frac{1}{4}$	Blekmåsa	1 $\frac{3}{8}$
(Frötuna.)		Röstånga	1 $\frac{3}{4}$
* Glanshammar	1 $\frac{3}{4}$	Åkarp	1 $\frac{3}{4}$
Örebro	1 $\frac{1}{2}$	Kjeflinge	1
Blacksta	2	Lund	1
(Kumla kyrka *Kärr, Kronofogde-bostäl- le.)			
Wredstorp	2		
		Summa	151 $\frac{1}{4}$
		Tillsammans	345 $\frac{3}{4}$

n) Här betalas bropenningar.

Anneberg vid Grenna
d. 5 April 1832.

Vårdagjemningen var passerad; morgonens sol begynte tidigare uppgå, middagens att stiga högre på himmelen, och aftonens att fördröja sin nedgång. Luften var blid; hafssundet trycktes icke mer af någon isbörda; snödrifvan försvann så småningom och kunde till och med ned i den djupa dalen knapt längre uthärda skuggan. Det syntes tydligt att naturen beredde sig till ett allmännare uppvaknande efter sin långa vintersömn: gräsroten framsköt sin blekgröna brodd; Pilblommornas hvitludna knoppar svällde alltmera; Biet vågade sig ut till öppningen af sin boning; den nyss qvicknade Myran såg sig om efter födoämnen, och en och annan vår-fogel hade från södern anländt till Skandinaviens kuster. — Då började jag min andra Nordiska Resa.

Samma glada och lifliga känsla, samma föresats att studera naturen, och samma innerliga forskningslust, som för elfva år sedan styrde mina fjät ända upp till *Lyngens*, *Jockels* och *Altens* fjellar, ledsagade mig äfven nu på det nordiska tåget. Endast den vän, som förut varit följeslagare på mina resor *), var denna gång förbytt uti en annan.

Klockan slog half till 6 i *Lunds* torn-ur om morgonen d. 30 Mars, då vi reste ut genom stadens norra tull. Det var en töcknig morgon. Röken trycktes ned till jordbrynet, och den högt

---

*) Då Studeranden, nu mera Professorn och Intendenten vid Zoologiska Riksmuseum Hr Doctor B. F. Fries.

belägna *Dagstorps* kyrka framskymtade blott oreddigt ur den tjocka dimman. Men icke måtte denna dimma stigit högt öfver jordytan, ty vi hörde *Vildgässen* (*Anser segetum*) öfver oss på deras flytt-tåg till Norden. — *Röstånga* gästgivaregård är på denna väg den sista i Malmöhus Län. Man räknar ända hit Skånes slättland; men här inträder man i Christianstads Län, och med detsamma i skogsbygden. Ännu hade likväl Ek- och Bokskogslundarne intet behag. På bar qvist väcka *Koltrasten* (*Turdus Merula*), *Rödbrostan* (*Sylvia Rubecula*); samt *Bofinken* och *Staren*, som syntes i flock, och ännu ej parvis fördelat sig, icke samma intresse, som då de fram i Juni sjunga och bygga sina bon i de löfrika träden.

Genom hela Christianstads Län är vägen tämmeligen jemn; men väglaget var ganska elakt. Det är så merendels äfven i andra provinser om höst och vår; men här är det nästan alla årstider lika. Om traktens aflägsenhet från Länsstyrelsens Residens är orsaken till vägens dåliga hållning, så äro vederbörande dermed icke ursägtade. Men om man här, liksom i Östergöthland och på flera andra ställen gjorde sig mödan att med en kratta föra undan de större stenarne, som åtfölja det grus, hvarmed vägen årligen påfyller, så skulle denne derigenom mycket förbättras. I *Bleckmåsa* togo vi nattqvarter, och reste derifrån följande morgon.

Jag vet att vyerne häromkring äro föga frapanta. Derföre förlorade vi också ingenting derigenom, att den äfven i dag (d. 31 Mars) fortfarande starka dimman bortskymde utsigten. Buskar och träd voro höljde af daggdroppar. Så passerade vi det mindre treffliga *Uls*. Men nu skingrades dimman, och sol och varme spridde sig hastigt öfver föremålen. Genast framkröpo

insekterne ur sina dolda gömställen. Nära *Fagerhult* syntes *Noctua parthenias* Linn., samt *Papilio Rhamni*, *P. C. album* och *P. Poly-chloros*. Det var vår-fjärilar, de första vi sett i år. Den sistnämde fästade i synnerhet vår uppmärksamhet, emedan den hittills lärar blifvit observerad endast i *Lunds* och *Stockholms* trädgårdar. *Noctua parthenias*, den man äfven ansett som rar, träffades sedermera i björkskogar i grannskapet af kärr, på flera ställen ända till *Anneberg* vid *Grenna*. *Fabricius* kallar den *Bombyx vidua* derföre att man så sällan träffar på dess hane. Vid *Markaryd* anmärktes *Sädesärlan* (*Motacilla alba*) såsom anländ dit nog tidigt, då denna flyttfogel från söder vanligen icke kommer till *Skåne* förr än i början af *April*.

När man hinner till *Markaryd*, har man redan passerat *Småländska* gränsen. Här börjar det bergiga landet att småningom höja sig, och den ena backen följer efter den andra hela vägen. Bokskogen försvinner och en frisk *Granskog* visar sig i stället. Mellan *Markaryd* och *Traheryd* möter man *Laga* å. Landsvägen följer troget dess krökningar ända norr om *Wernamo*, och på flera ställen for man öfver densamma på långa svigtande broar. Hon förer ett mörkt och brusande vatten, och faller slutligen, ned vid *Laholm*, ut i *Kattegat*. Tröttad af en besvärlig mer än 20 mil lång och slingrande väg, måste denna flod ännu med en hård kamp i flera forsar, köpa sin förening med oceanen. När man undantager stränderna af denna å, som hafva många vackra lokaler, är hela denna trakt ganska ful och ofruktbar. I *Traheryd* fingo vi ett någorlunda godt nattqvarter.

Den 1 *April* kl. 5 f. m. reste vi från *Traheryd*. Det hade frusit starkt om natten. Mar-

ken var ännu hvit, och vid *Hamneda* hängde långa istoppar ned ifrån taken. Fram på dagen började solen att verka, och frosten försvann lika hastigt som den kommit. Men de ödsliga och sandiga ljunghedarne, som här intaga en flera mils sträcka, lemnade ögat knappt någon annan afvexling, än ett par sjöar, der *Beckasiner* (*Scelopax Gallinago*), *Strandpiparen* (*Charadrius hiaticula*), och *Änder* (*Anas Boschas*) uppehöll sig. *Ljungby*, som ligger i centern af denna magra ort, är likväl en af de bättre gästgifvaregårdar icke blott i Småland, utan i hela Götha rike. På detta ställe, vid sidan af Tingshuset och marknadsplatsen, är man icke allenast van vid främmande, utan man till och med önskar dem till sig i stor mängd, och man har äfven sökt bereda för dem flera bekvämligheter. Men den främmande får här också tämligen dyrt betala det nöjet att i sitt rum se stora väggspeglar samt med sits öfverklädda soffor och stolar.

Dörarp ligger på ena sidan infattadt i skog. Men den är ställd på klippor, och är i alla fall för obetydlig och i synnerhet för vild för att göra stället utmärkt vackert, hvartill eljest den midt emot belägna sjön mycket bidrager. Först vid *Toftaholm*, äfven tillhörigt Grefve Bonde, blir skogen resligare och gladare på de uppröjda ängarne och betesmarkerne. Här ser man utmed vägen en mängd ättehögar. De erinra om forntidens hjeltar och det slag, som för en aflägsen tid sedan stått på detta ställe. Nu förbinder man gerna fridens tankar med den milda och vänliga nejden. I toppen af ett träd sågs den sällsynta *Varfogeln* (*Lanius excubitor*). Det är denna fogelart, som vid den fordom brukliga Falkjagten nyttjades till vakthållare. Sitt svenska namn har han fått deraf, att han genom ett eget varnande läte ger tillkänna roffoglars an-

komst. Vi foro hastigt förbi *Tonnö*, som ligger i Jönköpings Län, och hvilade öfver natten i *Wernamo*.

Följande morgon tidigt suto vi åter i vår vagn och fortsatte resan. Man är knappt utom den stora byn och öfver den kostbara bron, förr än en lång marknadsplats med sina hus och stånd vidtager. Häromkring är landet jemt och vägen utan backar. Man ser icke annat än barrskog åt alla sidor. Men innan man kommer fram till *Klefshult*, har man det märkvärdiga *Hörle* Stångjernsbruk till höger, tätt vid vägen. Det tillhör Grefvarne Hamilton, som deraf hafva en betydlig afkastning.

Det är ett hinder och en olägenhet både för de resande och skjutsande, att *Klefshults* gästgifvaregård skall ligga afsides, mest $\frac{1}{2}$ mil ifrån landsvägen. Så är det äfven vid *Råby* och fle-restädes. Hvarje gång man passerar denna väg, erfar man olägenheten häraf, utan att likväl kunna ge förslag till dess afhjelpande. Vi hunno emedlertid snart till *Skillingaryd*, som ligger blott en mil ifrån *Klefshult*. Ännu voro vi i det bergiga Småland. Man märker det till och med på folkets lynne: det är ett karaktersdrag hos Smälänningen att vara om sig, att vara hushållsaktig, ontröttlig och för den ringaste ersättning beredvillig till betydliga tjänster. Detta röjes äfven hos den lägre folkklassen. För en några skillings drickspenning kunde vi lätt förmå vår skjutsbonde att köra förbi till nästa skjutsombyte; och för att spara sina hästar sprang han sjelf hela vägen bredvid vagnen. Men en ful sed har fått insteg icke blott här, utan äfven på de näst-belägna gästgifvaregårdarne i provinsen. Den skjutsande, om han ock endast är en 12 års pojke, har knappt erhållit sin skjutslega, förr än han med ifver begär *en sup*. I Norrland motta-

ga väl också skjutsbönderna med tacksamhet en sup brännvin, om den bjudes dem; men icke fordra de den såsom ett i betalningen ingående vilkor.

I *Barnarp* togo vi vårt fjerde nattqvarter. Derifrån foro vi d. 3 April. Här börjar vägen åter att bli backig. Till vänster ser man *Ta-berg*, som höjer sig lik en jätte öfver de öfriga kullarne. Detta på jernmalm rika berg stiger i dagen öfver 200 alnar högt i nästan lodrät sluttning. Man räknar från *Barnarp* 1 mil till *Jönköping*, och nästan hela vägen bär det småningom utföre.

Jönköping är en trefflig och vacker stad, belägen vid *Wetterns* södra ända. Den är säte för Götha Hof-Rätt och Länets Höfding. Det vid stora torget nyligen uppförda Theaterhuset ger åt staden en ökad prydnad. — Den 19 Jul. 1831 blef *Jönköping* till stor del öfversvämmad af en ofantlig vattenmassa, uppkommen genom starka störtregn och af de från höjderna i stadens omgifning i större mängd nedrusande vattenfloderne. Begge de största torgen och flera gator stodo under djupt vatten, och man måste hela dagen begagna båtar mellan husen. Men hvarken i staden eller i nejden omkring voro nu mera qvar några andra spår af denna vidtbekanta öfversvämmning, än minnet af den oro och förskräckelse, som händelsen för tillfället injagade. — Vi uppehöll oss ej längre i staden, än vi gjorde en kort visit hos Lagman *Ullberg*. På gatorne buro barnen korgar, fyllda af *Blåsippor* (*Anemone hepatica*), varierande med röda, blå och äfven några hvita blommor. De hade plockat dem på bergshöjderna kring staden och bundit dem i små qvastar, som nu såldes för 6 rst. stycket.

Till *Råby* räknas från *Jönköping* 2 mils besvärlig väg. Men den höga, långa och skog-

bevuxna bergåsen i öster, samt utsigten i vester åt Wettern, och der bortom Vestgötha höjderna med sitt dominerande *Kinneulle*, är ingen ful tafla. *Lyckås* skymtar anspråkslöst fram mellan Träden. På backen nära *Råby* är *Skärstads* vackra och nybygda kyrka belägen. Vi skyndade från *Råby*, för att innan aftonen hinna till *Anneberg*, dit vi ännu hade 10 fjerdingssväg. Det var icke underligt att vi önskade snart komma till ett ställe, hvarest vi af en hjertats och naturhistoriens vän redan voro väntade. Löjtnant C. H. Boheman är *Annebergs* nuvarande ägare. Af honom mottogos vi med öppna armar. Det var för andra gången jag besökte honom i hans vackra och treffliga boning. Men huru längtade vi icke äfven att få bese hans förträffliga naturalsamling! Vi tyckte det dröjde alltför länge innan det blef ljusst den följande morgonen.

Bohemanska Samlingen utmärker sig hufvudsakligen genom rikedom på Skandinaviska Insekter, samt genom exemplarens fullständighet och skönhet. Detta i förening med vackra förvarings-skåp ger åt samlingen i sin helhet ett sannt värde. Alla äro ordnade efter sina Klasser. Man kan väl icke säga att någon klass eller *ordo* egentligen blifvit eftersatt; men kanske är dock samlingen rikast på *Skalinsekter* (Coleoptera), som gå till nära 2000 species. Bland dessa finnas omkring 40 arter, som i Gyllenhals ypperliga Verk (Insecta Svecica) icke äro beskrifne, såsom vid arbetets utgifvande okände. Häribland är *Drilus concolor* (en *Malacoderm*), upptäckt af Hr Boheman på Öland, och det enda exemplar, som mig vetterligen finnes i någon svensk samling, utan tvifvel den märkvärdigaste. *) Af

---

*) *Harpalus ferrugineus*, *Agonum elongatum*, *Staphylinus grandiceps*, *Scydmoenus Bohemanni*, *Cis pla-*

de i Gyllenhals ofvannämde Verk upptagne arter, pryda en mängd högst sällsynta denna samling *). Den Utländska Kollektionen är (vare detta sagdt till heder för Hr Bohemans fosterlandskänsla) icke så betydlig som den Svenska, innehållande endast ungefär 1200 arter *Coleoptres* **), och vid pass 4000 species af de öfriga Ordningarne ***). Alla specierna äro likaledes väl kon-ditionerade ****). Hr Boheman har dessutom

---

giatus, *Galleruca celandica* m. fl. kunna jemväl an-ses såsom ganska distinkta.

- *) Såsom exempel kunna nämnas: *Apalus bimaculatus*; *Harpalus sulcicollis*, *flavicornis*; *Blethisa arctica*; *Staphylinus dilatatus*; *Oxyporus Mannerheimii*; *Aleochara flavipes* et *pilicornis*; *Halipus elevatus*; *Elater borealis*, *hyperboreus*, *ebenninus* et *ferrugineus*; *Eucnemis Sahlbergii*; *Malthinus bifasciatus*; *Rhysodes exaratus*; *Scydmaenus Godarti*; *Peltis dentata*; *Nitidula fervida*; *Hister deterius*; *Hololycta plana*; *Elophorus tuberculatus*; *Scarabæus mobilicornis*; *Æsalus scarabæoides*; *Hypophæus brunneus*; *Hypylus bifasciatus*; *Dircæa 4-guttata*; *Ripiphorus paradoxus*; *Salpingus bimaculatus* et *denticollis*; *Anthrabus dorsalis* et *niveirostris*; *Curculio squamulatus*; *Rhynchænus hispidus*; *Cucujus depressus* et *monilis*; *Lamia fennica* et *Myops*; *Leptura spadicea* et *sanguinosa*; *Cassida hemisphærica*; *Chrysomela lusitanica* et *Sophiæ*; *Tritoma glabra*; *Coccinella arctica*.

Bland Skandinaviska *Lepidoptera* synas här: *Sphinx Atropos*; *Bombyx Dumeti* et *Tall*; *Noctua Fra-xini*; bland *Hemiptera*: *Emesa denticollis* och *Tettigonia hæmatodes*; bland *Hymenoptera*: *Methoca mutillaria* Latr.; *Chalcis melanaris* et *xanthostigma* Dahlm.

- **) Häribland flera från Java. Af släktet *Cassida* äger Hr Boheman 108 species.

***) Den stora och sköna *Papilio Celtras* ses häribland.

- ****) *Coleopter*-samlingen är ordnad efter Dejeans upp-ställning, men *Curculionides* efter Schönherres förträffeliga system; *Orthoptera* efter Zetter-

en vald Snäcksamling, hvaruti en stor del arter äro bestämda. — Hela dagen upptogs på det angenämaste sätt af dessa herrliga naturalsters betraktande. Vi reste icke förrän d. 5 April från *Anneberg*. Till *Grenna* var derifrån $1\frac{1}{2}$ mil.

Wadstena d. 15 April.

Grenna är en liten uppstad, ej långt från *Wettern*, och vid foten af en bergås. Om man stiger opp på denna ås, ser man nedanföre den lilla staden, som är delad genom en enda gata, mellan hvilken och östra husraden äro små trädgårdar, hvaruti en mängd körsbärsträd blifvit planterade. Nedan om staden åt sjösidan till ligga väl odlade åkertegar, och reguliera, såsom rutorna på ett Schackbräde. Man far ej långt ifrån *Grenna* förr än man blir varse ruinerna af det på den fortsatta bergåsen stående *Brahehus* slott. Det var fordom en stolt och präktig riddareborg; det har trotsat seklers makt, men nu stå de öppna gluggarne och de taklösa murarne, inom hvilka icke en gång Ufvarne finna skygd, endast som en bild af förgängelsen. — Parallelt med nämnde landtås går *Wisingsö* i *Wettern*. Den är en mil lång, och skall icke vara ofruktbärande.

Nära vid *Holkaberg* är gränsen mellan Jönköpings och Linköpings Län. Men man märker ej att man är i ett bördigt land, förrän man är kommen till *Ösjö*. Der framträda *Östergöthlands* sköna trakter och fortfara ända till Kolmården vid *Norrköping*, i ständig omvexling af gårdar, byar, vidsträckta sädesfält och löfskogshagar. Man tycker sig här se en stor

---

stedts dispositio, samt *Hemiptera* och *Diptera* efter Falléns metod. *Lepidoptera* och *Hymenoptera* äro till det mesta ännu ej rangerade.

trädgård både i fransysk och engelsk smak. Man träffar här om hvartannat kostbara anläggningar och en enkel natur. Genom detta land går *Götha-kanal*, som är bekant öfver Europa; i detta land höjer sig det vidsträckta och vilda *Omberg* likt ett från Lappland nedflyttadt halffjell. Här är säd mer än provinsen behöfver; här är *Medevid* med sina fem källor, som utgjuta helsa öfver nejdens sjuklige. I hvilket annat landskap igenfinnes ett *Finnspång* med dess Slott och Park? Hvar brytes i nordén ymnigare, vackrare och mera mångfärgad marmor än Kolmårdens? Östergöthland har i Riket samma läge, som *hjärtat* i människokroppen, och om mod, kraft och godhet härleda sig från denna del, så kan folkets karakter, som bo i landet, fullända och bestyrka en sådan liknelse.

Mellan *Ösjö* och *Nyby* är *Omberget* beläget; en reslig klippgestalt, hvars like man icke har så lätt att finna. Längre i söder sökes den förgäfvés. En Norrlänning skulle den förekomma mycket vanlig. Vid inträdet inom Ombergs södra djurgård, fästa 2:ne olika föremål och på motsatta håll, den resandes uppmärksamhet. Till vänster ses det väldiga berget med en icke obetydlig Bokskogslund på dess södra sluttning; och på högra sidan om vägen synas lemningarne af det namnkunniga *Alvastra Kloster*. V. Pastor J. Bohman har 1829 utgifvit en förtjenstfull beskrifning öfver *Omberg och dess Omgifning*. Uti detta arbete är bergets beskaffenhet och märkvärdigheter noggrant, när man undantar de ofullständiga entomologiska uppgifterne angifne, och en vignett på titelbladet föreställer mycket träffande klostrets ruiner i det skick, hvori de ännu befinna sig.

Kl. 5 på eftermiddagen kommo vi till *Wadstena* och beslöto att här hvila öfver några dagar hos våra släktingar derstädes.

Då Herr Tollstorp uti en nyligen utgifven *Historisk Romantisk Målning af Wadstena och dess Omgifning*, hvilken med särdeles nöje läses af hvarje bildad person, redan sagt om detta ställe allt hvad en rik fantasi, understödd af noga kännedom om dess forntida beskaffenhet, har att anteckna, så må det vara mig tillåtet, att vid detta tillfälle, med förbigående af stadens märkvärdigheter, framställa endast några enskilda förhållanden, hvilka vänskapen och tacksamheten icke bordt förtiga. Det är icke blott ögat utan äfven hjertat, som behöfver sina njutningsstunder, och för detta sednare var en sådan, då jag slöts i en 80-årig Mors och kär Systers friska och varma famn. Magister Dahlbom hade ock den glädjen att här träffa älskade Föräldrar och anhörige vid helsan, och ehuru ingendera af oss kunde räkna denna stad för sin födelsebygd, så borde dock så många släktskaps och vänskapsförbindelser med synnerligt interesse fästa oss vid detta ställe. — Vi passerade en angenäm dag hos Herr Doctor Engström. — Han är isynnerhet känd och berömd för det nit och den vård han visar om det i staden varande Kyrhus, hvars Läkare han är. — En annan dag voro vi bjudne till Löjtnant Christian Rosenblad, och hos en god och angenäm värd, bland ett valdt sällskap är man alltid gerna. Jag besökte äfven Kyrkoherden Dansson, som bebor fordna Acharianska huset. Ett rum i detta hus förvarar framlidne Professor Acharii original-Örtsamling. Den är ännu i någorlunda godt stånd, oaktadt den snart i 14 år saknat den trognare och omsorgsfullare vård, som Naturalsamlingar fordra, om de skola bibehållas oskadde. Den aflednes Enka har gjort flera försök att få den försäld, men hittills utan framgång. Felet var, att dess värde i början uppskattades

för högt, och nu torde Sterbhuset, som befinner sig i mindre goda omständigheter, kanske blifva nödsakadt att sälja detta på sin tid bland de största och utmärktare Herbarier i Skandinavien, för blott några hundra Riksdaler.

Stockholm d. 6 Maj.

Vi lemnade *Wadstena* d. 16 April och kommo fram på dagen till *Skenninge*. Denna stad var fordom stor och ryktbar; nu är den en af de mindre i Riket, med en folkmängd, som knapt lär övergå till 900 personer. Olofsmässe-marknad sätter den dock ännu i förbindelse både med *Stockholm* och Skåne. — Sedan vi öfver natten hvilat på *Solla* hos en min gamle redlige ungdomsvän, anlände vi till *Linköping* följande morgon. Denna urgamla uppstad blir med hvarje år allt mera bebyggd och förskönad. Nya Skolhuset, Stora Stadshuset och inredningen af Frimurarehuset äro sednare tiders verk. Vi aflade ett skyldigt besök hos den i sitt Stift älskade och för sina kunskaper allestädes högaktrade Biskop Wallenberg, samt fördref några förtroliga stunder hos Lektor Wallman. Sedermera fortsattes resan om aftonen till *Kumla*.

Vi hade säkerligen försett oss med pelsar, om vi kunnat förmoda, att det långt fram i April skulle blifva så kallt, som det nu var, då vi om morgonen d. 18 foro från *Kumla*. Marken syntes liksom hvitmenad; på vattnet var isskorpa och sädesåkrarne voro gulnade af nattfrosten. Då kör man icke heller långsamt på landsvägen. Men icke reser man förbi *Kimsta* Kyrka, utan att se upp åt taket, på hvars ås synas 2:ne bilder i gjuten metall, i full rustning till häst, hvilka skola utmärka de 2:ne Erikar, som på 1000-talet stridde mot hvarandra om Svenska Kronan.

Förbi *Brink* kommo vi snart till *Norrköping*. Denna stad är den största i Östergöthland, med omkring 9,200 invånare. Rörelsen är liflig: gatorne hvimla af åkande och gående; der är ständigt som en liten marknad. *Motala-ström* går genom staden: i brusande kaskader faller den från hjul på hjul, och hvem känner ej det förträffliga mjölet från Norrköpings stål-qvarnar? Midt i staden bildar strömmen ett betydligt fall, nti hvilket är laxfiske. — Efter sista branden, som öfvergick staden 1826, är den nu åter bebyggd.

Diligensen med sina 4 passagerare afgick före oss från *Norrköping*. Men vi körde om den på vägen och kommo snart in i Södermanland. Detta landskap är icke så bördigt, som det vi nyss lemnat; men Svenska språket talas här renare än i någon annan provins i Sverige. *Nyköping* är provinsens hufvudstad. Om den ej är betydlig i storlek, är den likväl regelbundet anlagd och vacker. Sina förnämsta byggnader har den samlat omkring torget. Från *Nyköping* är det långt till nästa skjutsombyte; men att ännu innan aftonen kunna hinna 9 fjerding sväg var en vinst för den resedagen. Vi kommo ändå tämmeligen tidigt fram till vårt bestämda nattläger i *Svärdbro*. Klockan var ej mer än 8 på qvällen; det var full dager. Vi behöfde ej ljus; men eld på spiseln, ty kölden om morgnar och aftnar steg till flera grader. Också kände jag mig illamående, och längtade efter någon hvila.

Ju närmare man nalkas Rikets Hufvudstad, ju drygare, tilltagsnare och ogenare förekomma en människorna på gästgifvaregårdarne och i värds- husen. Det är icke underligt, ty mängden af resande gör dem mindre uppmärksamme emot den enskilde, och utom dess torde de vara vane att ofta få mottaga befallningar, beledsagade af støj

och eder. Det blir då svårt för dem att med höflighet, nöje och skyndsamhet fullgöra sina pligter. De äro likväl icke i sjelfva verket så sturska och makliga som de synas: deras högljudda svar äro ofta blott ett eko af tilltalet, och deras ogenhet ej sällan endast en följd af en mera långsam eftertanka. Jag har erfarit, att foglighet och ett välvilligt bemötande äfven här har den bästa verkan.

Vi hade ännu 9 mil till *Stockholm* och måste således vara bittida ute, om vi skulle hinna fram innan aftonen. Kl. 5 om morgonen d. 19 April reste vi från *Svärdbro*. Kylan i luften och värken i mitt hufvud fortforo ännu, och stridde med hvarandra em företrädet. Med solens högre uppstigande försvann den förra, men den sednare ökade sig stundligen och började åtföljas af en lindrig feber. För att vinna tiden bytte vi om hästar endast på hvarannan skjutsstation. I den lilla Staden *Södertelge* uppehåller sig en resande i alla fall icke länge. Ty utom den segelbara Kanal, hvaraf det näs, på hvilken staden ligger, är genomskuret, torde här icke finnas något särdeles märkvärdigt. Genom be-ting af dubbel skjutslega fingo vi fort hästar i *Fitja*. Men vägen derifrån till *Stockholm* förekom mig lång och besvärlig. När man icke mår väl, ser man allt från en mörkare sida. Det var och ett eget öde, att det logis i *Stockholm*, som för oss var beställt, låg vid Kungsbacken på Norrmalm, och vi måste således färdas hela söder, sjelfva Staden, och slutet af Drottning-gatan innan vi hunno till detsamma. Det var närheten af K. Vetenskaps Akademiens hus, hvilken var mig denna gång viktig, som föranledt en sådan beställning. Under ett annat förhållande, med hvad uppmärksamhet skulle jag icke passerat hufvudstadens gator! Nu hade trängseln

på slussarne, anblicken af det majestätiska slottet, den lifliga rörelsen på Norrbro och hvimlet på Gustaf Adolfs torg för mig, som snarare låg, än satt i ena vagnshörnet med lutande hufvud, föga intresse. Hos Fru Boderman i Qvarteret *Vingrån* huset N:o 12, fingo vi ett ganska godt logis.

Följande dagen kände jag mig må bättre. Jag skyndade då att besöka Vetenskaps Akademiens hus, som låg i grannskapet; en stor och schön byggnad. På det i dess öfra våning inrättade Zoologiska *Riksmuseum* uppehöll jag mig sedermera under sejouren i *Stockholm* så ofta tid och helsa medgaf. Man hemtar ock gerna upplysningar af denna ansenliga och lärorika Natural-samling, i synnerhet då den så liberalt öppnas och förevises, som af Profess. B. Fries, under hvars vård och inseende den för närvarande är ställd.

Den 21 April deciderade sig min sjukdom till annandags frossa. Sådane frossor voro i år allmänt gängse; men aldrig kunde den för mig komma olägligare, än just under det jag var stadd på en resa till Lappmarken. Efter 8 dagar var jag dock till helsan någorlunda återställd. Jag har att tacka Doktor Björkmans ordination, och Magister Dahlboms ömma skötsel derför. Man måste likväl medgifva, att Kinkali är en välgörande uppfinning, och piller deraf det kraftigaste medel att bota frossor. Jag får ock tillstå, att det är en afundsvärd lycka att hafva ett resesällskap, hvaruti man får igenkänna på en gång ett pålitligt biträde för ens vetenskapliga forskningar, och en ädel vän.

Den 1 Maj är åtminstone för hvarje prest-hus en välkommen och vigtig dag. Den är för hvarje sådan en vårblomma, som bär hela årets frukt i sitt sköte. Den firas och derföre i sådana hus merendels med drickning och glädje. —

Men äfven för *Stockholm* har denna dag sin märkvärdighet. Hög och låg skall då efter gammal plägsed till *Djurgården*. Vanan, behovet af förströelse, lyxen och nyfikenheten samla tusentals menniskor dit. — Den Kongl. Familjen visar sig der med mera ståt än vanligt på sådana utfarter; de präktigaste ekipager skola då begagnas, och folket från norr till söder är i rörelse för att begifva sig ut till det sköna landtstället. Det inträffade i år så lyckligt, att eftermiddagen, som egentligen är bestämd för denna lustfart, blef varm och vacker. *Djurgårdspromenaden* var dagens allmänna lösen. Jag vågade mig likväl icke ut bland trängseln på den dammiga vägen. I stället gjorde jag en tur åt det närbelägna *Sabbatsberg*, hvars fattighus och helsobrunn förtjena all uppmärksamhet.

Det var först d. 5 Maj som vi reste ut till *Djurgården* och *Ladugårdsgärdet*. Der äro herrliga trakter, som icke böra lemnas obesedda. Huru täckt ligger icke det vackra *Rosendahl* i skogslunden! Hvilka sköna och romantiska utsigter ifrån Djurgårdens klippor rundtomkring! och då man blickar åt den inre Staden, hvilken prakt, hvilken oändelig afvexling af torn, slott och byggnader! Nu ser man, huru husraderna än dra sig upp efter sluttningarne på bergshöjderna, vid hvilka det tyckes som några hus nästan voro sammanvuxne; än gå ned till de plana holmarna; huru Mälarens strömmar tindrande framskymta, men gömma sig snart åter mellan murarne, och förråda på ett annat ställe sin tillvarelse endast genom de höga masterna på de i hamnen liggande skeppen! Man står länge på dessa klippor, utan att bli mätt af åskådande.

Haga park fägnar ögat med en annan taffla: här äro vyerne inskränktare; här ser man mera natur

natur än konst: här ligger det Kongl. slottet ensamt, inneslutet i en dal. I de ensliga gångarne störes man icke af något buller; man anar här knapt, att man är så nära Rikets hufvudstad. Men man går äfven hit, för att få höra skogens sångare: *Flugfångaren* (*Muscicapa atricapilla*), *Rödstjerten* (*Sylvia Phœnicurus*), *Rödbröstan* (*Sylvia Rubecula*), *Busk- och Stensqvättan* (*Saxicola Rubetra et Oenanthe*) m. fl. voro redan ankomne. *Vår-Rågsblomman* (*Draba verna*), *Blåsippor* och *Hvitsippor* (*Anemone hepatica et nemorosa*) prydde marken. Hvad promenaden i denna löfskogspark måtte vara förtjusande i Juni! Huru gerna ser man icke, att folkets regenter välja sådane orter till sitt favoritställe!

Carlbergs trakten har ock en egen belägenhet och ett eget behag. Den långa slottsbyggnaden med sina flyglar skulle lätt synas till staden, om icke en framskjutande kulle ställde sig emellan och döljde dem för hvarandra. Genom *Krigs-Akademiens* förläggning till detta ställe, har det gamla slottet fått liflighet och ungdom. *Carlbergs trädgård* är vidt bekant. Den är planterad med höga träd och äfven omgifven deraf. Det tycktes som våren i detta skygd vore blidare och hade infunnit sig tidare än på andra ställen, ty rabatterna voro redan fulla af blommor.

Så snart min helsa tillät en friare rörelse, aflade jag hos Hans Kongl. Höghet Kronprinsen, Lunds Akademi Kansler, min underdåniga uppvaktning. Då man är stadd i ett vetenskapligt värf, inställer man sig med nöje hos en vetenskapernas höge Beskyddare, och i alla fall går man gerna till en Furste, af hvilken man blir mottagen med så mycken nåd och mildhet som af Prins OSCAR. — Deras Excellenser Grefvarne Rosenblad, af Wetterstedt och Skölde-

brand uppvaktades äfven. Jag lemnade dem tillfredsställd och uppmuntrad. Det är ett lyckligt tecken, då Rikets Herrar och yppersta vilja bli underrättade om tillståndet äfven i Rikets aflägsnaste landskaper. Men också är Excellensen af Wetterstedt Ordförande i den Styrelse, hvilken har närmaste vården öfver Ecclesiastikverket i Lappmarken, och Excellensen Sköldbland har med sin egen uppoffrande resa i Torneå och Finnmarkens Lappmark ådagalagt, huru fruktbar hvarje undersökning är, som leder till upplysning om polarlandets förhållande i geografiskt, statistiskt och naturhistoriskt hänseende. — Men jag behöfde ännu många råd, många underrättelser och mycket biträde, innan jag kunde afresa från *Stockholm*. Utom dess hade vänskapen och tacksamheten sina förbindelser, som icke borde lemnas ouppfyllda. Jag besökte därför BergsRådet af Robson, som hade den godheten att skänka mig en Karta öfver *Gellivaara* Malmberg, utgifven af honom sjelf 1828, och en annan öfver Luleå Lappmark samt en del af Norrbottens Län, utgifven samma år af von Schéele. Bergsrådet af Robsons berömda ifver att utbreda en allmännares kännedom om Luleå Lappmark, är icke obekant, *Robsons* och *Grufvan*, samt *Robsons Nybygge* bevittna bland annat den vidtfrejdade mannens förtjenstfulla omsorg om detta lands uppodling. Men äfven södra Lappmarken, i geografiskt hänseende hittills så föga känd, skulle därför icke vara ett oförtjent föremål för hans närmare uppmärksamhet. — Vidare gjorde jag en visit hos Biskop Franzén; och som ett minne af detta angenäma och lärorika besök, förvarar jag dess 1831 utgifna poëm: *Columbus* eller *Americas* upptäckt. Äfvenledes besöktes Professor af Berzelius, Lifmedicus af Pontin, KammarRättsRådet Bill-

berg, KansliRådet af Tannström, Professorerne A. Retzius och Wahlberg m. fl. Hos Kammerer Nyblæus tillbringades icke stunder, utan hela timmar. Han äger en betydlig entomologisk samling, hvaruti förnämligast *Coleoptera* och *Lepidoptera* äro väl och prydligt rangerade. Hans nit och frikostighet för vetenskapens framsteg, skall öka samlingen ännu mera. Den förtrolighet och vänskap, hvarmed han hedrade och fagnade mig, förtjenar hela min tack samma tillgifvenhet.

Hamrånge Berg d. 14 Maj.

De 2:ne öfriga Expeditionerna, som voro bestämde att afgå, den ena till *Dovre fjäll* i Norge *), och den andra till *Torneå Lappmark* samt *Finnmarken* **), hade redan begifvit sig härifrån, och vi beredde oss således äfven till vår afresa. — Den 7 Maj kl. 5 e. m. lemnade vi *Stockholm* ***). Det var ett herrligt väder och en *Svala* (*Hirundo rustica*) och *Gul-Årlan* (*Motacilla flava*) sågo vi för första gången i år. Man kommer snart ut i skogen, och Jagtförbundets park till venster är den första, som synes.

---

*) Denna expedition utfördes af Löjtnant Boheman, biträdd af Herr Wahlberg, såsom jägare, och af Stud. E. Munck af Rosensköld, såsom Entomolog.

**) Expeditionen utfördes af Herrar Frigelinus, såsom Insektsamlare, samt Wright och Stenius såsom Jägare.

***) Från *Stockholm* måste man betala 41 sk. B:co milen för skjutshästen; således för 2:ne hästar och 2:ne mil till *Rotebro*, 5 Rd. 6 rst. Rgs. — Det är likväl en dryg skjutslega!

Men den utomordentligt breda landsvägen, och de täcka landtgårdarne, som ligga strödda i dalarne, förråda ännu alltjemt hufvudstadens grannskap. *Rotebro* är icke något treffligt ställe. Men det var för sent på aftonen att resa vidare. Vi foro derifrån så mycket tidigare följande morgon.

Vid erinran, om egentliga föremålet för resan, hvilken genom både angenäma och ledsamma hinder hade i *Stockholm* blifvit nog länge fördröjd, beslöto vi att hädanefter uppehålla oss så kort tid, som möjligt, på vägen. Vi räknade i dag redan den 8 Maj, och ännu hade vi nära 90 mil till *Lycksele* Lappmark. Derföre passerade vi äfven hastigt de Upländska skjutsstationerne, och dröjde icke en gång länge i *Upsala*. Men denna stad är dock alltför märkvärdig för att resa skyndsamt och utan minsta uppehåll derigenom. Dess Universitet *) är öfver Europa känt och högaktadt. Och om Naturhistorien, eller rättare den Zoologiska delen deraf icke nu som fordom har i Norden här sitt hufvudsäte, kanske icke en gång en skyddad plats, ännu mindre sin hyllning, så torde sådant härleda sig deraf, att de öfriga vetenskaperna hafva utträngt denna. Botaniken upprätthålles likväl genom Professor *Wahlenbergs* nit och värma för sin sak. Hans arbeten äro öfver mitt låford. Från Skåne till NordCap upprepar botanisten hans namn med tacksamhet. Och hvad har han icke uträttat för sitt lands Flora? Knappt lärers någon vår kring *Upsala* nu mera finnas, som icke af denna noggranne forskare blifvit undersökt, och hvars växtarter icke blifvit bekantgjorde.

---

*) Vid *Upsala* skola för närvarande vara anställda 24 Professorer samt 45 öfriga Lärare, och Universitetet lärers för denna Termin bivistas af ungefär 829 i Nationer inskrifne Medlemmar.

Upsala har ett skönt läge. Man behöfver icke gå längre, än uppå Slottsbacken, för att få se det stora öppna landskapet, och nedanföre staden, hvilken, genomskuren af *Fyrisån*, ligger som en trädgård med idel lusthus. Kyrkorna och några flera hus höja sig öfver de andra, för att gifva tillkänna, att de äro publika byggnader. Bland dessa utmärker sig Akademiens nya *Bibliothekshus*. Hvilken magnifik byggnad, som i anseende täflar med de skönaste i hufvudstaden! — Det är redan till fullo uppfördt, men ännu ej inredt, med undantag af 2:ne rum på södra ändan, som äro färdige, och dit den donerade Flemmingska Boksamlingen redan lär vara flyttad. — Den medlersta våningen kommer att inrymma sjelfva Bibliotheket, den öfversta skall utgöra en festivitetsal, och rummen på nedersta botten äro ämnade att förvara manuskriptsamlingar. Trapporna äro breda, af huggen sten, och golfven af slipad marmor, grön, hvit och af flera färger, inlagd i rutor och stjerner. Utaf öfver balkongen på öster, står tecknadt: *Carolina rediviva*; och öfver dörren på vester: *Rege Carolo XIV Johanne fundata MDCCCXIX, consummata MDCCCXXVI, Cancellario Filio*.

Nya botaniska Trädgården med dess praktfulla byggnad och orangeri-hus, som skymtar fram mellan träden, ligger i vester, strax vid staden.

Det var sent på aftonen, då vi kommo till *Mehede* gästgifvaregård, som är belägen mer än 6 mil från *Upsala*; men nordiska tjenstaktigheten, som icke låter sig bero af tid och omständigheter, började redan här att visa sig verksam. *Mehede* är väl blott ett simpelt bondställe, men man njuter äfven der en god hvila, när beskedlighet, månhet och välvilja beredt ens nattläger.

På vägen till *Westanå* far man öfver *Elfkarleby bro* *). Den är en kostbar anläggning öfver Dalelven. Den understödes af 3:ne stora hvalf, som hvila på 2:ne midt i strömmen stående pelare af huggen sten, samt på sidogrunderne, hvilka äfven äro stenlagde. Ofvan pelarne, uppvädd hvalfvet, står på ömsesidor om bron med stora tecken: Carl XIII. — Vid brons norra ända är upprest ett prydligt minnesmärke af brun huggen telgsten, som stöder sig på en fyrkantig fot af granit. Öfverst på ena sidan af sjelfva telgstensskifvan synes Frimurarevapnet i förgylld upphöjning, och nedunder läses följande: *Carl XIII:des bro. Understöd af allmänna medel beviljadt af Carl XIV Johan minskade Enskildes kostnad. Företaget befordradt af Länets Höfding Friherre C. V. Fock C. N. O., utfördt af Lieutenant Mechanic. O. Forsgren. Arbetet styrdt af Grosshandlaren P. Ennes R. N. O. och Brukspatron C. Tottie fullbordades 1816.*

Från detta monument vändes uppmärksamheten ovilkorligt på det sköna tredubbla vattenfall, som Dalelven, störtande sig utför några branta klippor, straxt ofvanför bron formerar. Detta fall förtjenar sin vunna ryktbarhet. Det är ock derföre märkvärdigt, att deruti är ett godt laxfiske.

Vi kommo till *Gefle* fram på dagen, sedan vi redan passerat gränsen mellan *Upland* och *Gestrikland*. Det är icke blott i de snygga, städade rummen på gästgifvaregården, som man trifves, utan hvart man vänder sig, finner man sig väl i *Gefle*. Alla äro der så förekommande och vänliga. Hade Herr Landshöfding Sparre varit i staden, skulle jag ej uraktlåtit att upp-

---

*) För passagen deröfver med en parvagn betalas 13 sk. B:eo.

söka honom. Jag har den lyckan att af honom vara personligen känd allt sedan mitt vistande här under förra Lappmarksresan.

Staden räknar omkring 7000 invånare. Det är en betydlig folkmängd för en Norrländsk stad. Den drifver äfven en vidsträckt handelsrörelse, och Skepp gå beständigt af Stapeln. Ett låg nu färdigt för att följande dagen afgå. Här äro tillika flera fabriker. Jag såg en, som var egen i sitt slag. Det var den Garfverirörelse, som Herr J. Adler på detta ställe drifver i stort. Hans uppfinningar förtjena uppmärksamhet. Verket går med vattenhjul. Den eljest långsamma pressningen af sålläder, sker här i ett ögonblick genom valls, hvarunder lädret blir jemt och slätt, som det vore polerad. Han har äfven en ny method att blöta de skinn, som skola användas. I stället för att man vanligen styckevis nedlägger skinnen i karet, och på samma tidsödande sätt upptager dem derur, har han låtit inrätta ett lock, som passar jemt till karets vida öppning. Under detta lock äro fästade 30 a 40 krokar, på hvilka lika många skinn hängas. Genom ett vindspel nedsänkes eller uppdrages locket efter behof, och på samma gång blifva alla skinnen neddoppade i spadet eller upphemtade derur. — Till sålläders och hudars beredning nyttjar han *Mjölönris* (*Arbutus Uva Ursi*), hvilket skall göra alldeles samma gagn som Ekebarken, om ej vara bättre. Då Eken icke finnes i Norrland, och Mjölönriset är allmänt ända från Skåne upp till Lappmarken i stora skogar, hvilkas jordmån är sand eller mo, så måste man medgifva, att detta surrogat är ett nyttigt påfund i Herr Adlers handtering. Också har han blifvit en välmående man, och den brochure, som han lernade mig, innehållande berättelse om högtidligheterna i staden vid Konungens höga besök der-

städes 1819, tillkännager att han jemväl som medborgare äger ett allmännare förtroende. För min del får jag öppet förklara, att jag alltid skall värdera och högakta arbetsamhet, redlighet, skicklighet och kunskaper, äfven då de finnas inom handtverksklassen. — Vid genomresan i staden kastade jag en blick på Länsstyrelsens Residens, Nya bron och Rådhuset, som äro anse- nliga och vackra byggnader, och jag vill erin- ra mig, att Gymnasium äfven har ett ganska praktfullt, ehuru af andra byggnader alltför myc- ket bortskymdt hus.

Ungefär $\frac{1}{4}$ mil norr om *Gefle* foro vi öfver *Testebo å*, eller vanligen kallad *Ava-ån* (Norr- ån), på *Oscars bro*. Midt på denna långa och solida bro är uppsatt en tafla, hvarpå finnes den- na inskrift: *Öppnad på H. K. Höghet Kron- prinsen OSCARS födelsedag, d. 4 Jul. 1817.* — I det ingalunda snygga *Trödje* uppehöll vi oss icke länge. Detta smutsiga ställe skyndar-på en resande. Kl. var ej mer än 5 på eftermidd. d. 9 Maj, då vi anlände till gästgifvaregården *Berg* i *Hamrånge* socken. Men en kall och regnig väderlek samt i sällskap dermed ett olu- stigt lynne förmådde oss mera än ställets beskaf- fenhet att hvila der öfver natten. Knappt hade likväl några trumpna timmar förflutit, då ett re- cidif af min efterhängsna frossa, som jag trodde mig för alltid hafva begrafvit i Kungsbacken i Stockholm, infann sig, åtföljdt af en svår huf- vudvärk. Detta missöde höll oss qvar här i fem hela dagar.

I min resebeskrifning talar jag ogerna om mig såsom patient, men jag talar desto hellre om den vänskap och godhet jag vid detta till- fälle erfor af Kyrkoherden *Hillberg*: huru han knapt hade blifvit underrättad om att en resan- de låg sjuk på gästgifvaregården, förr än han,

som likväl bodde ett godt stycke derifrån, genast infaun sig der; huru han återkom dit flera gånger om dagen; huru han medförde de nödiga medikamenter; huru han applicerade en blodigel på hvardera sidan om min tinning, huru han gaf mig in af Kina-kali; och då han slutligen hade den tillfredsställelsen att se sina bemödanden lyckas, huru han med tjenlig mat från sitt bord samt med underhållande samtal styrkte och muntrade mig, som ock snart återvann en fullkomlig helsa! Och likväl hade vi förut aldrig sett eller känt hvarandra! — Han var här i församlingen Komminister, men utnämnd Kyrkoherde i *Långsora* i Upland. Den hjord är väl vårdad och lycklig, som äger honom till sin herde. Om *Hamrånge*s egen Pastor hörde jag ej nämnas mer, än att han hette Gabriel Lindström, att han var en rik man, och att han i sin Prestegård, som låg tätt intill, hade många rum.

Hamrånge är i mer än ett afseende märkvärdigt. Det är sällan man på något annat ställe får se det fula och det vackra så blandadt om hvartannat, som här. Trakten närmast omkring *Berg* är vild och stenig. Men man behöfver ej röra sig långt, förrän man åter öfverallt ser sig omgifven af en frisk och leende natur. Huru täckt ligger icke blott $\frac{1}{2}$ mil derifrån *Wifors* Stångjernsbruk vid den forsande strömmen; huru långa och höga äro icke alleerna, som leda dit ifrån vägen! De äro planterade af framledne KommerseRådet *Schinkel* för 50 år sedan. Deri finnas *Lönn*, *Ask*, *Oxel* (*Sorbus scandica*) och *Rönn* i omvexlande rader. Men det ryktbara Linneeska *Almträdet* (*Ulmus campestris*), som v. Buch omtalar, såg jag dock icke mera här. Och att *Hamrånge* har en ovanligt stor och väldig Tallskog, kan man väl sluta deraf, att Direktör Strand, som åtagit sig byggnaden af Or-

gelverket i *Lunds Domkyrka*, för detta ändamål företrädesvis låtit hemta bräder från denna socken. För 90 Tolfter inflöto 500 Rd. Rgs. Det var ingen obetydlig summa, som, insamlad för en landets produkt, sattes i omlopp inom den lilla och fattiga församlingen. Men också voro bräderna icke små och klena. De voro från 10 till 16 alnar långa, och en tolft bland de nämde innehöll 18 alnar långa och på midten 7 tum breda bräder. En sådan dimension ansågs nödig för trumpetpiporna. Det var en lycka för bönderne, som sålde bräderne, att de hade fått hyra det närbelägna Brukets sågverk, emedan detta var det enda i hela orten, der bräder af denna längd kunde sågas.

Man har trott att *Ava-ån* vid *Gefle* satte en gräns för *Eken* (*Quercus Robur*). Det är så, när fråga är om vilda Ekar. Men att Ekeplanteringen äfven i *Hamrånge* lyckas så väl, att den der till och med bildar skog, försäkrade mig Herr Hillberg. Samme person lemnade mig äfven den intressanta uppgift, att vid utdikningen af en myra nära *Wifors* bruk träffades för några år sedan på flera famnars djup i jorden ett lager af *Sjö-Vass* (*Arundo*), och ännu ett djupare af *Hasselnötter*, som lågo hela, men alldeles svartnade. Af det förstnämnda fyndet, i sammanhang med den omständighet, att i kärren härstädes träffas ofta på något djup nedbäddade hafssnäckor, och att man med Skutor gått ända opp till *Axmars* bruk, men att lastageplatsen nu är nedflyttad till hafskusten, tycks man otvunget kunna draga den slutsatts, att den lägre delen af socknen fordom stått under vatten. Men resultatet af det funna Nötlagret utgör ett problem, hvilket är så mycket svårare att lösa, som ingen enda *Hasselbuske* nu mera lär finnas i trakten, och man skulle förmoda, att denna

egentligare söderns växtart ännu mindre trifvits här i det fordom hårdare klimatet. Deremot träffar man *Akerbär* (*Rubus arcticus*) ända ned till *Gefle*. De ha en motsatt natur; de tåla mera köld, och bli allt bättre och bättre ju längre man kommer opp åt Norrland, ehuru de äfven der ha sin gräns. Men här är icke nog kallt för dem: de växa väl tämmeligen allmänt på åkerrenar, de utslå äfven blommor, men bären bli på detta ställe sällan, och frön aldrig, mogna.

Jag fick härstädes bekräftelse på den af mig länge hysta förmodan, att *Bi-skötsel* icke med någon fördel idkas längre än till *Gefle*. Biets trefnad beror således mera af temperaturen än af vegetationens beskaffenhet. Ty nog finnes ända till *Torneå* en mängd växtarter, ur hvilkas blommor det honingssugande *Biet* skulle ha tillräcklig föda, om det icke vore ömtåligt för kölden. I *Ockelbo* Socken, som ligger näst till *Hamrånge*, försökte emedlertid för flera år tillbaka, en bonde att underhålla bin i kupor. Det lyckades för honom under ett decennium att hålla dem vid lif; men den honing de samlade var knapt tillräcklig till deras egen bergning. De svärmade högst sällan, och i hvarje svärm såg han en svagare afföda, tills de slutligen helt och hållet utdödde.

Mera förmånlig är vilddjursjagten i denna trakt. I bergsbygden, i synnerhet i *Ockelbo* hafva Finnar bosatt sig, som äro väldiga jägare. En gammal 90-års Finne, som ännu lefver, skall i sin dar hafva skjutit 29 *Björnar*. Skallen af hvarje skjuten Björn spikas opp öfver dörren till boningshuset. De sitta der som troféer, och ju flera björnskallar på detta sätt finnas uppspikade, ju skickligare skytt anses husets ägare vara. Efter deras antal beräknas ock mannens mod och styrka. En Vargs fällande är för den djerfve

Finnen en obetydlig seger, och han har ingen räkning på dem han skjutit. Men 1821 härjade *Vargarne* härstädes gruffligt. Flera människor blefvo af dem ihjelryfna. Då måste bönderne, som opp i skogsbygden färdades med sina korryssar, föra spjut med sig, för att kunna försvara sig mot dessa rofdjurs anfall. *Elgar* (*Cervus Alces*) äro i orten mera sällsynta. Likväl blefvo 2:ne uppspårade förledne vinter, och 1815 skjötes härstädes icke mindre än 6 stycken.

Strömmingsfisket är här särdeles lönande. En hemmans-åbo fångar lätt sina 7 tunnor Strömming i den närbelägna Bottniska Viken; och då de 2 förslå för hans eget hushållsbehof, så har han 5 att afyttra för kontant betalning, eller och att derföre tillbyta sig mjöl o. s. v.

Det är en stor fördel för Hamrångeboerne att de hafva några binäringar, ty i deras åkrar ligger ingen säkerhet för deras bergning. Höstrågen var i år bortfrusen, och den nysådda säden bortsköljdes af det fortfarande regnet.

Hamrånge *Mineralkälla*, som uppkommer uti åkern straxt norr om gården *Berg*, har redan år 1811 blifvit af Prof. Wahlenberg observerad till dess temperatur, som befunnits vara d. 20 Jun. $+ 4^{\circ}$, 5. och d. 22 Aug. $+ 5^{\circ}$, 6.

Hernösand d. 22 Maj.

Den 15 Maj reste vi från *Berg*. Vi möttes genast af en kall och besvärande Nordan. Likväl upphunno vi snart skogen, då det blef lugnare. Midt i denna tjocka barrskog, och midt emellan begge gästgifvaregårdarne ligger hemmanet *Tönnebro* alldeles isoleradt. Det är för närvarande en Postgård. Straxt nedom denna gård framriinner *Tönnebro-å*, som utgör gränsskillnad mellan *Gestrikland* och *Helsingeland*.

Man hör alltjemt en billig klagan både af de resande och skjutsande öfver det långa hållet mellan *Berg* och *Stråtjärä* *). 3 mil äro också för långt afstånd ifrån den ena skjutsstationen till den andra. Det vore lagom att förlägga en gästgifvaregård vid *Tönnebro*, då man derifrån hade jemt 6 fjerding sväg till hvardera. Men det påstås, att en sådan inrättning blefve alltför mycket betungande för *Skogs* och *Hämrånge* Socknar. Emedlertid hjälper man sig så godt man kan för att komma fram. Vägen deremellan är någorlunda jemn och hård, och de skjutsandes knot slutar sig merendels med tacksamhet samt i yttrad fägnad öfver den samlade pennningen. Den resande och skjutsande har också ett annat sätt att förlika sina intressen, som så vida äro stridige, att den ene vill komma fram och den andre tillbaka, ehuru de begge förena sig i den önskan, att det måtte ske så fort som möjligt. Man möter nemligen ofta andra resande på denna väg, och det är då tillfälle att få göra ombyte med hästar, hvilka således stundom endast komma att gå halfva vägen. Härigenom vinner man å ömse sider. Folket på orten äro också vane härvid, att min skjutsbonde, utan att dertill förut hafva begärt min tillåtelse, ville midt på vägen, der vi mötte en resande, göra detta utbyte.

Stråtjärä ser snyggt ut ifrån vägen, medelst sitt staket omkring den rödmålade byggningen, och träden utanför fönstren. Vi fortsatte vägen, som nu blef backig. Ett litet stycke från *Mo-Myskje* foro vi öfver den breda och brusande *Ljusne elf*, på *Söderala bro* och betalte 3 sk. B:co i bropenningar. Sedan bron af drifis om

---

*) På Akrells Resekarta år 1830, skrives dettaställe: *Stråkärä*.

våren flera gånger blifvit förstörd, har man nu bygt den hög och bastant, så att dess stolpar och hvalf länge kunna motstå de om våren nedvräktade ismassorna.

Mo-Muskje gästgifvaregård, som fordom låg afsides, är utflyttad till vägen. Den har nyligen ombytt värdfolk, och har jemväl fått en ny och större byggnad, med gladare rum både ofvan och nedan. För att få begagna de till hands varande hållhästarne reste vi likväl snart derifrån. Vi kommo så tidigt till *Norråla Kungsgård*, att vi ännu vid full dag kunde bese det ställe, der *Gustaf I.* talade till Helsingarne år 1521, och uppmuntrade dem att afskudda sig det Danska oket. Den märkvärdiga kullen, hvilken ligger blott några bösseskott ifrån gästgifvaregården, bär en minnesvård af pyramidformig sandsten, som hvilar på en fyrkantig fot af huggen sten, och har denna inskription: *Här. Manade. Gustaf I. År. 1521. Samlade. Helsingar. Til. Rikets. Räddning. Frihets. Hjelten. Til. Åra. Under. Ättlingens. Gustaf III. Regering. Restes. Stenen. År. 1773. Af Sällskapet. Pro. Amico.* Bokstäfverne, listen, som omgifver hela inskriptionen, och öfverst den upphöjda kronan, bibehålla ännu en matt förgyllning.

På morgonen d. 16 Maj lemnade vi vårt goda Nattqvarter. De 9 fjerdingsvägen till *Bro* äro jemn väg. Just på hälften deraf, vid gården *Källa*, är gränsen mellan Norra och Södra Helsingeland. Vid *Bro* hörde vi *Göken* (*Cuculus canorus*) för första gången i år, och då *Göken* gal, är det icke kallt väder. *Hästhofven* (*Tussilago Farfara*) stod redan i frö, samt *Lejontanden* (*Leontodon Taraxacum*) och *Yxläggan* (*Primula veris*), i blomma. Den sistnämnda

växten lærer hittills ej varit känd som en Helsinglands tillhörigheter. *)

I viken vid *Iggesund* låg en båt fullastad med *Strömming*. Från denna tid och till middommaren är detta fiske vid hafskusten i synnerhet lönande. Och hvad var icke det nyss passerade *Iggesunds Stångjernsbruk* stort och vackert. Det är berömdt genom sitt vallsverk, som Rinnman byggde. Bruket ligger sänkt i en dal med sin långa husrad, med sin å, bro och steniga fors; och *Alar* (*Alnus incana*) och *Askträd* (*Fraxinus excelsior*) stå rundt deromkring. — *Sanna* gästgifvaregård är beläget på en torr och sandig hed; så är äfven *Malsta*, der trakten tillika är bergig. Men *Malsta*, som 1821 var så fattigt och uselt, har sedermera blifvit ett ganska godt värdshus. Andra menniskor hafva dityttadt samt fört renlighet och välmåga med sig. I den långa byggningen, som nyligen är uppförd, finnas rum till öfverflöd. Men det var för bittida att nu gå till hvila, och vi togo natt-
 kvarter i det gamla *Bringsta*.

Gryttje och *Maji*, som för en resande icke hafva något särdeles inbjudande, passerades hastigt. Deremellan uppreser sig *Norrbyknynlen*, ett namnkunnigt berg, som dominerar hela trakten, och synes på så långt afstånd, att det slutligen för den aflägsnaste förekommer blott som en från horisonten på himmelen uppstigande mörk fläck. Vi voro nu i *Medelpad*. En välbygd bro förer öfver *Njurunda elf* **), som äfven kallas *Ljungan*. Snart kommo vi till *Sundsvall*. På alla andra ställen i staden skall man ofelbart finna sig bättre, än på gästgifvaregården derstä-

*) Dess nordligaste växtställe är *Hernösand*, der hon blifvit funnen af Hr Laestadius.

**) För öfverfarten med parvagn betalas 5 sk. B:co i bropenningar.

des. De der varande personernes afvoghet gör ett starkt afbrott mot de öfrigas välvilja. Men icke störes man derigenom i njutningen af det myckna goda, som finnes i den näringsrika floden. Och huru glad och leende är icke dess omgifning! Dess trädgårdars rikedom och yppighet omtalas vidt och bredt i orten. — Här frodas äfven den stora *Grön-Pilen* (*Salix fragilis*). Också har staden ett gynnande läge vid en långt inskjutande hafsvik, och den höga, långsträckt åsen skyddar den fullkomligt från nordanvindarne. Men från höjden af denna ås, som passeras på vägen åt *Wifsta*, är anblicken af den nyligen åter uppbyggda staden, med dess hamn ganska intagande.

Klockan var ej mer än omkring 4, då vi på den varma och ljusa eftermiddagen kommo till *Wifsta*. Skeppshvarfvet, lastageplatsen och Glasbruket der bredvid göra stället lifligt. Men der ligger äfven, och icke långt ifrån, i vester en bergssträcka, som vi skyndade att besöka. Den såg egen och lockande ut. I skygd af dess fot var vegetationen långt avancerad. Vi igenkände här den nordiska *Stormhatten* (*Aconitum septentrionale*) ymnig, och redan halfalnshög, med sina stora handlikt delta blad. Under stenar träffades i mängd det vackra och sällsynta insektet *Lebia crux minor*, samt några individer af den ännu rarare *Lomechusa strumosa*. Det är likväl besynnerligt, att detta sistnämde skalinsekt alltid finnes i sällskap med *Myror* (*Formica rufa*), hvilka på intet sätt ofreda detsamma. Troligen lemnar det ifrån sig en vätska, som för Myrorne är behaglig. — Här sågs äfven *Hesperia Malvæ*; och *Zephyrus Rubi* var allmän. Den rara *Humlan* som *Dahlbom* beskrefvit under namn af *Bombus ephippium* togs på Pihl-blommor.

Sedan

Sedan vi öfver natten hvilat i *Wifsta*, fortsattes resan d. 18 Maj. Vägen är backig ända till *Hernösand*. Uti *Indalselfven* sammanflyta Jemtlands alla större vattendrag, och han är derföre en betydlig flod. Vi gingo öfver den nära vid *Fjähl*. Han flyter här omkring en holme, öfver hvilken stora landsvägen går. Vi måste således öfver honom tvenne gånger; men öfverfarten var nu alldeles icke obehaglig. Han flyter på detta ställe långsamt. Den färja, som begagnas, är dessutom ganska bred och bekvämlig, och roddarne äro säkre och öfvade män. Jag har i min förra resa kanske oriktigt uppgifvit elfvens hela bredd till 375 famnar. Man försäkrade mig nu, att dess norra gren icke var mer än 200 famnar bred, och att den södra icke hade en bredd af mer än 100 famnar. Det om höst och vår stigande vattnet utvidgar honom dock naturligtvis vid dessa årstider något mera, och det var just vid ett sådant tillfälle jag 1821 gjorde min anteckning om denne flods bredd. Emedlertid är det redan beslutat, att en bro öfver den mindre grenen snart skall anläggas, hvarigenom den omkringflutna holmen sättes i förbindelse med fasta landet, och passagerare undvika hindret af de dubbla färjorna. Den nu varande ringa afgiften af endast 6 sk. B:co för öfverfarten öfver elfvens begge grenar, måste i sanning väcka den resandes förundran.

Från *Indalselfvens* strand leder en backe snörrätt opp till *Fjähl*, och $1\frac{1}{2}$ mil derifrån vid en liten å-rännil är rämärksskillnaden mellan *Meldelpad* och *Ängermanland*. *Mark* ligger flackt och ödsligt på en stenig sandmo. Men man är snart åter i stora skogen, och får först efter en dryg mils resa *Hernösand* i sigte.

Straxt bortom den präktiga bron i staden vredo vi af till höger. Vägen går der åt *Sten-*

hammar, *Norbergs* fordna landtgård. Men vi följde den blott ett litet stycke öster norr om kyrkan, hvarest *Johannisberg* syntes på kullen till vänster. Der bor Professorn Doktor Norrman, med sin älskvärda Fru. De hade sett och igenkänt oss på långt håll, och voro redan ned vid vägen med ett "hjärtligt välkomne!" oss till mötes. — Jag hade mycket att säga om mitt 5 dagars vistande härstädes: huru excursionser gjordes d. 19 Maj till *Wårdkasberget* och till det inre *Hernön*; huru då funnos *Bostrichus villosus* och *lineatus* allm., *Musca groenlandica* (M. azurea var. Fall.) sparsamt, *Scenopinus ater*, *Chermes nigrita* Zett. Fr. Lapp. både hane och hona i mängd på Pihlbuskar *), samt den icke allmänna Mossan *Jungermannia epiphylla*, med sin fullkomligt utvecklade fröredning på en knappålslik stängel, växande i vattendiken straxt ofvanför bäcken på vägen till *Järestad*; huru lärorikt och behagligt jag tillbringade d. 20 Maj hos min Vård i sällskap med Lektorerne Huss, Lindahl, Doktor Berlin, Assessor Lunell, samt Lagman Hillberg, Assessor Hedlund, Rektor Svedbom, Räntmästare Harlin, Gymnasii-Adjunkten Nordqvist, Handlanden Östman m. fl.; huru jag den 21, vid ett besök hos Landshöfdingen m. m. Herr Baron Mörner fick till skänks af honom ett parti af Pochet's tillverkade Potatesgryn med gelée **), som lagde i kokhett vatten genast upplösas till en smaklig och födande soppa; huru Lektor Lindahl godhetsfullt lånade mig sitt utkast till den enda specialkarta, som finnes öfver *Lycksele* Lappmark; huru jag d. 22 Maj erhöill råd och biträde till

---

*) Af denna Insektart har jag förut funnit blott ett enda exemplar i Torneå Lappmark. Jfr. Faun. Lapp.

**) Denna gåfva var af särdeles vigt, och kom oss till mycken nytta under vistandet i Lappland.

förskaffande af Finn-skor och Finn-stöflar med flera nödvändiga saker för vistandet opp i fjell-trakterne, o. s. v.; men uti en fullständig berättelse härom skulle blanda sig så mycken enskild tacksamhet, att jag, i saknad af värdiga uttryck för min förbindelse, måste inskränka mig till upprepan-
de af blott hvad jag, i allmänhet här såg och erfor.

Hernösand har ett förmånligt och ganska vackert läge på *Hernön*, vid Ångermanelfvens utlopp i hafvet. Den räknar sin anläggning ända från *Johan III:djes* tid, och den förfallna kyrkan är nog ett bevis på dess ålder; men huru många sköna byggnader hafva icke sedermera uppstått här! Landshöfdingens Residens och Gymnasiihuset äro i arkitektoniskt hänseende stadens prydnader. Och hvilken artighet, hvilken förekommande välvilja råder icke öfver allt i de enskilda sällskapskretsarne! Der är en hjertlighet i umgängstonen, hvilken man i söder vanligen icke igenfinner. Går man t. ex. till Landshöfding *Mörner*, så blir man af honom emottagen med en öfverraskande vänlighet, och man njuter dubbelt sin lycka, när man får det lätta inträdet bland hans vördnadsvärda familj. Det vore eljest lätt för honom, såsom den högst uppsatte i landet, att omgifva sig med storhet och lyx; men han skulle då icke åt sitt Norrland kunna lemna de välgörande frukter af sina mödor och sin omtanke, hvilka nu hedra hans lefnad, och skola städse göra hans minne kärt och älskadt; går man till hans LandsSekreterare *Lagman Hillberg*, så träffar man i honom en bildad man, som i grunden förstår sin syssla och förenar sig med sin förman i det gemensamma ädla syftet att befordra landets välgång; och går man slutligen till *Gymnasii-Lärarne*, så finner man i hvar och en af dem en upplyst och kun-

nig person, som för nit och verksamhet i sitt kall förtjenar allmän högaktning.

Men nu är jag åter hos Professor Norrman på dess täcka *Johannisberg*, en ordentlig *Villa*, som på 3:ne sidor är omgifven af trädgård, och från trädgården går man direkte in i den nya vackra byggningen. Hvilket lyckligt lif tillbringar han icke der, på landet, och likväl så nära den trefliga staden! Kanske knapt hundrade alnar skilja honom från hans dervarande vänner. Han är ock en driftig och arbetsam man. Det är redan på andra året, som han fortfar att vara Gymnasii-Rektor; och såsom Sekreterare i Westerbottens Läns Hushålls-sällskap har han länge ådagalagt sina patriotiska tänkesätt.

Umeå d. 27 Maj.

Med en tacksam känsla i djupet af mitt hjerta för åtnjuten vänskap lemnade jag *Hernösand*. Klockan var 9 på dagen, då vi reste ut öfver samma bro, och genom samma tull, som vi inkommit i staden. Till *Åland* är backig väg, och sådan är den ända till slutet af Ångermanland.

Man bereder sig till farten öfver *Ångermanelfven*, såsom till en lång och betydlig sjöresa. Men också är denna elf den bredaste, som Sverige äger i norden. Den är vid färjstället icke som en vanlig å, utan bred som en stor insjö, och små och stora fartyg gå derigenom. Det är äfven något helt olika att fara oppføre och utføre efter elfstranden, än att segla tvärtöfver den strida floden. — Man betraktar himmelen om några hotande moln der uppstiga; man ser på den krusiga vattenytan, om vinden är i annalkande, och på trädens, toppar, om stormen redan fattat i deras vefande kronor. Orolig och tvekande efterfrågar man hvarandras tankar.

Nu inträffar något af de olyckliga förebåden. Då inställer man för ögonblicket sin resa. Är åter himmelen klar, kännas ingen tryckning i luften, och stå träden alldeles stilla, då tillkallar man båtfolket i *Weda*. Fyra starka karlar, som tillika hafva en allvarsam uppsyn, följa med ned till stranden. Här frånsännas hästarne, och vagnen drages ut på den båtlika färjan. Sjelf stiger man sist derutpå. Redan äro de begge tjocka jernkedjorna, genom hvilka båten fästades vid bryggan, lossade från sina krokar, och de fyra årorna höras plaska i vattnet. Nu rör man med sakta vaggad fart gent öfver den qvarthmil breda elfven till *Hornön* vid andra stranden *). — Annorlunda är det, när man har mod att fara öfver i stormväder. Då får man brottas med böljorna; då föres man af den skummande vågen och strömmen ända ned till *Åbol* (eller *Åbordsön*), en holme midt i elfven, ett stycke nedom färjstället. Holmen är dock intressant, när man väl kommer dit, och hade icke återrodden öfver strömmen med den fulllastade båten varit alltför besvärlig, så hade vi i dag låtit föra oss ned till densamma. När man nemligen besinnar, att måhända större delen af det vatten, som kringflyter och stundom öfversköljer *Åbol*, är kommet ända från Lappska fjellarne, så väckes man till förundran och äfven glädje öfver klimatets förmildring, att på denna holme under nära 63:dje breddgraden finna en betydlig *Körsbärsträdskog* (*Prunus Cerasus*), som årligen ger blommor och bär.

Öfver *Fantskog* kommo vi om aftonen till *Åskja*. Om den stora 2-vånings träbyggnaden der vore ett stenhüs, skulle man snart tro sig komma till en af de bättre Herregårdarne i Skå-

---

*) För öfverfarten betalas efter nya taxan 1 Rd. Rgs. för parvagn.

ne; och den inre inrättningen i detta utmärkta Världshus motsäger icke en sådan förmodan. En bred vindeltrappa leder upp till de öfre rummen. Man tvekar om hvilket af de många man skall välja: de äro alla höga, glada, försedde med postlinsugnar och målade golf. Man skulle kalla detta en onödig, en fängslande lyx, om anstalterne blott voro beräknade att förnöja ögat. Men mot en ganska ringa betalning bjudes här tillika en utsökt måltid, samt derjemte Kaviar, Rentunga och Åkerbärssylt på brännvinsbordet. Och dessutom hvilket fint linne af bländande hvithet breddes icke öfver bord och sängar! — Man märker tydligt, att man här är i hjertat af det välmenande och idoga Norrland.

Precist som vi begärt, kl. 5 om morgonen (d. 24 Maj) stod kaffet på bordet, och skjutsbonden ned på gården utanför dörren med piska och tömmar i hand, vid den redan smorda och förspända vagnen, Vi voro snart i *Dockstad*. Här växte ännu trenne stora, frodiga *Lönntred* (*Acer Platoneides*) vid landsvägen och midtför den stig, som förer upp åt Kyrkan.

Ehuru stora vägen går städse nära Bottniska Viken, ser man likväl sällan öppna hafvet. Skog och klippor uppresa sig emellan. På flera ställen träffas dock utsigten på de fjärdar, som skjuta långt in mellan bergen. Härigenom kan man lätt förklara vägens eljest högst besynnerliga krökningar, ty den följer alltjemt den osynliga strandens bugter. Emedlertid blifver miltalet härigenom mycket förökadt. — Från *Dockstad* slingrar sig vägen med möda genom dalarne ned åt bergen. Man reser förbi det majestätiska *Skuleberget* (Skårberget), hvars topp stiger 855 fot öfver hafsytan. Det vänder sin kala klippvägg i lodrätt sluttning omedelbarligen åt vägen, och först på de skogbeväxta, småningom docerande

sidorna åt norr och söder, blifva dess höjder tillgängliga. Vid dess fot uppspringer en kalkkälla, som den berömda Wahlenberg kallar *Skårbergsskällan*, och midtför densamma, ett stycke upp på klippväggen, ses en vid öppning *), den Linné med fara för sitt lif, undersökte. Under fortsättningen af vägen, ej långt ifrån berget inträder man i en lång skog, som af det urgamla berget lånat sitt namn. Genom *Skuleskogen* går gränsen mellan *södra* och *norra Ångermanland*. Till äfventyrs finna äfven *Blåsipporna* (*Anemone hepatica*) sin norra gräns i denna skog. Vid vägen, som viker af till vänster upp åt *Spjute* gästgifvaregård, träffades åter **3 a 4 Lönnträd**. Men de äro ännu blott 8 års telningar, och knapt mer än 3 alnar höga. Det fordras flere decennier, innan de blifva resliga träd, ty dessa löfträd växa i Norden ytterst långsamt. Likväl synas de här trifvas väl, och stå som vittnen att *Lönnen* växer 6 mil norr om Ångermanelfven, hvilken man fordom antog som gräns för detta ädlare trädslag.

Bergen börja här att bli många och höga. De lemna dalar emellan sig, som äro ofantligt djupa. Genom *Nätra* socken, stammskolan för hela Norrländska linneväfnaden, och förbi dess vackra Kyrka kommo vi på den ännu alltjemt backiga vägen till *Hörnäs*. Der äro väl inrättade hus, och i dem bor förmöget folk. Förhållandet är detsamma vid *Brösta* och *Täfra*, som derjemte äro de förnämsta magasiner för de fina *lärfsttyger*, hvilka i Ångermanland förfärdigas. Ungefär en mil ofvan *Täfra* far man öfver den steniga och fradgande *Gideån*, på den högsta bro, som finnes i Norrland. Öfver natten lägo vi i *Önska*.

*) Denna öppning skall innehålla 15 alnar i längd och 9 alnar i bredd.

Under sin resa upp i dessa trakter blir man till slut så van att finna bekvämlighet och snygghet inom alla boningar, att det minsta undantag derifrån faller en genast uti ögonen. *Önska* är ock i sjelfva verket icke mer så trefligt som fordom, ehuru samma beskedlighet hos folket ännu kommer en der till mötes. Vi reste derifrån d. 25 Maj. En $\frac{1}{4}$ mil bortom gästgifvaregården ligger till venster *Grundsunda* Kyrka, i en enkel stil. "Jag är Pastor i denna lilla Församling," sade mig Herr Lindfors, som jag sedermera af en händelse träffade vid *Ava*, "men jag blir innerligt glad, när någon vill besöka mig i min ringa boning," tillade han vidare. Så säger man icke till en okänd resande på vägen, utan att verkligen vara en gästfri och välmenande man. — Denna Socken är icke utan sin märkvärdighet. Här mognar Råg och Korn alla år ungefär på samma tid. Norr om *Grundsunda* mognar Kornet alltid först och Rågen sednare; söder om detta ställe ända ned till *Falsterboref* i Skåne är förhållandet med mognaden af dessa sädesarter tvärtom.

En $\frac{1}{2}$ mil söder om *Afva* är gränsen mellan *Wester-Norrland* och *Westerbotten*, och åter $\frac{1}{2}$ mil norr om denna gästgifvaregård ses *Olofsfors* Jernbruk bredvid *Löjdeå* eller *Storlöjdan*. Passagen *) öfver denna smala flod är icke besvärlig. En spång är slagen deröfver, ifrån hvilken en enda man med lina lätt drager färgan till andra stranden.

Man har icke väl kommit opp på höjden, som förer direkte från *Löjdeå* strand, förr än man med nöje ser sig försatt i ett alldeles jemt land. Det är obegripligt, hvilken hastig omvexling här visar sig äfven i naturens storhet. Nyss

---

*) För hvilken betalas 8 sk. B:co i färjpenningar.

sågo vi nästan med häpnad *Ångermanlands* höga bergsträckor rundt omkring oss. Nu ser man knapt en kulle vid den jemna och förträffliga landsvägen i *Westerbotten*.

Det var ej långt lidit på dagen, då vi hunno fram till *Nordmalings* Prestegård. Jag kom ihog från gammalt, att man är mycket välkommen hos Prosten Oldberg, och det hade nu varit otacksamt att fara den hederlige gubbens port förbi. Det var ock en oväntad fägnad att få se honom med den styrka och raskhet bära sina 70 år. Hans öppna, okonstlade väsende, hans goda bord och hans lärdomar i hushållsvägen locka till honom menniskor från när och fjerran. Vi stannade qvar hos honom till följande dagen.

En excursion på eftermiddagen ned till hafsstranden var föga lönande. När Thermometern visar på flera graders köld, så äro insekterna icke i rörelse. Några *Coccineller*, och omkring 50 exemplar af den eljest ej allmänna *Rhynchænus æthiops*, som funnos på den öppna, lågländta sandstranden, hemförde vi likväl med oss. Men öfver allt kring Prestegården ser man hedrande spår efter Prosten Oldbergs verksamhet och sorgfälliga odlings-bemödanden. Vägen till lastageplatsen, som han med egna uppoffringar låtit anlägga; den nya, kostbara hemqvarnen, uppförd några hundra alnar från Prestgårdsbyggningen; de utdikade myrorne, och de fordom oländiga markerne, från hvilka han låtit bortföra flera tusende lass sten, och hvilka nu ligga som trögårdssängar, är alltsammans talande bevis på hans driftighet och gagnande omtanke. Och huru herrliga äro icke hans åkrar! De äro de bördigaste i hela orten; de bära sädesarter, som icke finnas på något annat ställe i landet. Han odlar *Himalaya-Korn*, som eljest har sitt hemvist i Asien. Det icke blott växer här, det trif-

ves äfven förträffligt, och från en enda rot uppstiga 10—15, ja ännu flera bladrika strån, som bära långa ax. Och alla dessa omsorgsfulla företag äro dock egnade blott åt ett boställe! Det blir en framtid, som egentligen kommer att njuta frukten af den ålderstignes möda. — En sådan oegennyttia förtjenar tacksamhet och uppmuntran. Jag är ock förvissad, att denne Patrioticke länge kommer att sakna en förtjent utmärkelse.

De från *Lefvar* beställde hästarne kommo ned till Prestgården, och derifrån reste vi d. 26 Maj. Under vägen till det hyggeliga *Ängersjö* passerar man *Öreelf*, öfver hvilken är anlagd en ganska hög och kostbar bro. Elfven är här temligen bred och mycket stenig, men icke djupare än att man om torra somrar lär kunna vada öfver densamma. — *Södermjöle* har en vacker belägenhet, och man betraktar en lång stund med nöje dess prydliga trädgård; men icke mindre der, än inne i huset syntes det mig, som man vid anordningen af det hela mera hade gjort afseende på grannlåten än på nyttan. — Vi drucko i vackra koppar ett varmt, men mindre väl tillredt äggöl, svepte oss in i våra kapprockar, ty dagen var kall, och fortsatte resan på den hårda och goda vägen till *Umeå*. Men häremellan är en ganska tom och död trakt, ty man ser knapt under $2\frac{1}{2}$ mils resa någon enda gård, mer än *Stöcksjön*, som visserligen icke heller är något rikt värdshus. Men derföre är också utsigten desto mera öfverraskande, när man kommer ned till *Umeå* elfstrand. Der ser man sig i en hast omgifven af en mängd nätta boningar; der öppnar sig ett rikt befolkadt landskap; i elfven ligga flera 3-mastade fartyg, och på andra sidan blickar den anspråkslösa staden så vänligt emot den kommande främlingen. Färjan låg vid stranden färdig att föra oss öfver den (efter uppgift) 425 alnar bre-

da floden. Denna väl inrättade färja rymde be-
 qvämligt hästar, vagn och, utom oss samt båt-
 folket, 10 a 12 passagerare, som begagnade sig
 af tillfället att komma öfver till staden. — Be-
 fattningen med öfverfarten härstädes verkställa
 människorna med en villighet och raskhet, som
 sätter en främmande i förundran; och för all sin
 möda ha de likväl ej att vänta mer än 10 skil-
 lingar, efter taxa!

Rådstugu-uret visade på 5 då vi om efter-
 middagen kommo till stadens gästgifvaregård,
 som är ett anseeligt hus vid torget, och dertill
 med ett ganska godt värdshus. Midtför bodde
 en gammal bekant, BruksPatron Bjur, som be-
 söktes, och, snedt emot, den för sina kunskaper
 och berömvärda vård om ungdomen, kände Rek-
 tor Haeggmark, hos hvilken vi likaledes gjor-
 de en kort visit. Han önskade få se oss qvar
 hos sig till qvällen, och nämnde, att Landssekre-
 teraren Lagman Cygnaeus skulle bli vårt säll-
 skap. Men små ombestyr för den nu först be-
 gynnande egentliga Lappmarksresan, hindrade
 oss att begagna den vänskapsfulla bjudningen.
 Här är nemligen sista staden, kanske sista stäl-
 let, der Lyckselefararen har tillfälle att provian-
 tera. Här kan man ock förse sig med nästan
 allt som behöfves för en fjellresa. På *Knäcke-
 bröd, Chokladkakor, Socker, Konjack, Smör,
 Hvetemjöl, Tobak, Kängstöflor, (Finnstöflor),
 Kängskor* *) o. s. v. är det i *Umeå* god tillgång.

---

*) Jemför Författarens förra Lappmarksresa 1821. I
 Del. sid. 115. Till det der anförda om *Kängstöf-
 lor*, torde jag nu böra göra några tillägg. Lappar-
 ne och Nybyggarna bereda det läder, som de be-
 gagna till skodon på följande sätt. Sedan afskalad
 bark af *Sälg-Pil* (*Salix caprea*) blifvit väl torkad
 och finhackad kokas den, tills spadet blir tjockt och
 brunt. Så snart detta spad kallnat, lägges skinnnet

Degerfors Prestegård
d. 28 Maj.

Marken var betäckt med en om natten fallen några tums djup snö, då vi kl. 9 på f. m. d. 27 Maj reste från *Umeå* *). Men det var blott en majsnö, hvilken försvann lika hastigt, som den kommit, och de uppfriskade åkrarne och ängarne antogo snart åter en lifligare grönska. Uti sakta, knapt märklig sluttning uppföre går den småningom afsmalnande landsvägen från *Umeå*, och följer elfstranden på något afstånd. Denna landsväg räcker ända till *Lycksele* Kyrkoby. Utsigten är i början fri och behaglig. Vägen är äfven god $\frac{1}{2}$ mil ända till *Umeå* Landsförsamlings Kyrka. Derester inträder man i en sammanhängande gränslös skog, i hvilken man sedermera under resan sällan ser någon annan öppning, än de fält, der den antingen blifvit afbränd, eller ock uthuggen för anläggningen af de små byarne och enskilda gårdarne. Ungefär

---

som skall beredas deruti, och en eller tvénne karlar *trampa* det i 4 timmar. Äro hudarne 2:ne, trampas de i 6 timmar o. s. v. Efter trampningen upphänges skinnet, krusas och valkas, tills det blir jemt och slätt, då det är färdigt att begagnas. Lädet på detta sätt beredt är alldeles vattentätt. Somliga bruka att på samma gång lägga barken och skinnet i kallt vatten; men då åtgå 3:ne veckor, innan skinnet blir färdigt. Lapparne och Nybyggarne smörja sina skodon utanpå med en blandning af tjära och fiskfett, samt betryka dem inuti med tjärvatten. Fiskfettet, som för detta ändamål anses bättre än tran, erhålles derigenom, att man kokar inelfvorne af fisk, då flottet stannar ofvanpå vattnet och afskummas. Kängskor, som dagligen nyttjas måste åtminstone 2:ne gånger i veckan smörjas, om de skola hållas mjuka och fria från röta.

*) Mera om denna stad anföres vid återresan derigenom.

en mil ifrån *Umeå* ligger Nybygget *Piparböle* bredvid sjön, af hvilken det fått namn. Uti en bäckrännil, som der faller ut i sjön, växte på botten, på en gammal björkrot en liten *Svamp* (*Vibrissea truncorum* Fries Syst. myc. V. II. 31. 1). En högst märkvärdig art, hvilken enligt Professor Fries *) hittills endast blifvit funnen i Europa i *Lausitz*, på *Vogeserne* och i *Småland*. Den är 1 tum lång, foten fin, hvitaktig, halfgenomskinlig, och hatten (pileuss. capitulum) brandgul. Dess hylsor (asci) framspringa vid mognaden elastiskt samt förflyga till en del, och då sprider svampen en *Hvillöks* lukt.

Hissjö är den första skjutsstation på denna väg. Man räknar dit 7 fjerdingsväg ifrån Staden. Det är ett litet bondställe med en särskild, någorlunda bekvämlig kammare och säng för resande. En granvedsbrasa, hvilken den omtänksamma värdinnan, då hon på afstånd sett oss anlända, straxt upptändt, sprakade redan i spisen vid vårt inträde i rummet. Vi språkade en stund med den pratsamma gumman, och fortsatte sedermera resan till *Tafvelsjö*. I början är vägen temligen jemn, men nära *Tafvelsjö* blir den backig och elak. De vilda *Tall-* och *Granskogarne* prydas icke här af några *Anemoner*, såsom nedåt landet; *Blåbärs-* och *Lingonris* samt mossor hafva trädtt i deras ställe, och *Porren* (Myrika gale) lär man förgäflves söka på andra sidan *Hissjön*.

Gästgifvaregården *Tafvelsjö* ligger vid sjön alldeles isolerad. Den är utbruten från *Tafvelsjö* by, som på $\frac{1}{4}$ mils afstånd från värdshuset

---

*) Hr Profess. Elias Fries har haft den godheten att granska och bestämma denna och några öfriga af de Lappska svampar, som finnas införda i närvarande Resebeskrifning.

äfven är belägen vid sjöstranden, och har 24 åboar. Men gästgifvarefolket har icke kunnat komma sig före; de äro utfattige, och ha blott den gemensamma usla stugan för sig och resande. De tillredde nu sitt *Barkbröd*, ty de hade icke mäktat betala Kornet efter 24 Rd. Tunnan, som varit ortens pris på sådan spannmål. Också hade de i 2:ne år å rad haft missväxt, och deras små åkertegar voro för närvarande icke mycket lofvande. Nöden häromkring är verkligen mera tryckande, än i sjelfva Lappmarken. Inbyggarne der lefva hufvudsakligen af fiske, vilbråd och boskapsskötsel. Här åter räknar man mera på säd och jordfrukter till födoämne. När då dessa slå felt, så är den egentliga källan till deras bergning uttorkad. Af rötterne utaf *Missne* (*Calla palustris*), som växer i kärren häromkring, kunde likväl i dyr tid ett sundare nödbrod än af bark beredas. De fingerstjocka rötterna borde då samlas höst och vår, torkas och malas till mjöl. Växten igenkännes lätt af dess stora, hvita tunglika blomhölster, som framkommer i Juli månad.

Mellan *Tafvelsjö* och *Rödå* fortfar vägen att vara backig. Den är derjemte smal och gropig. Ett nytt obehag tillkommer derigenom, att hästarne, som icke äro vane att gå tvåbett, ofta göra sig bångstyrige, och det gifvas här 60-års gamla skjutsbönder, som i all sin dar aldrig kört någon parvagn. Blott få Nybyggen synas mellan dessa håll. Allt ifrån *Tafvelsjö* gårde förekomma nästan idel myror och skog. *Tall*, *Gran* och *Björk* omvexla, och på marken växer *Ljung* (*Erica vulgaris*) i myckenhet. Kl. 6 e. m. kommo vi till *Rödå*, och togo der nattqvarter.

Rödå utgör en by med några grannar. Der funnos ännu flera gårdar, innan branden för tven-

ne månader gick öfver byn och gjorde betydlig skada. Ett par svarta, sotiga skorstenar stodo ännu qvar och erinrade om händelsen. Hela byn ligger på en ängspark vid *Windeln*. Denna stupande elf förenar sig med *Umeå-elf* redan 2:ne mil ofvan staden och straxt nedom byn *Wännes*. Det påstås att vattnet i dessa begge floder är så olika, att man länge kan igenkänna *Windelns* svarta strömfåra vid dess utlopp i *Umeå* ljusare elf. — Ett litet åkerstycke hör till hvarje grannes gård i *Rödå*. Jordmånen här är en lera blandad med ockra. Hela åsen öster om byn består af en sådan ockrablandning, hvilken upplöst i de mineralvatten, som framslippra ur jernmalmsbergen, nedflyter på vägar och åkrar, och ger åt hela trakten ett *Rödaktigt* utseende *) Här visa sig äfven de första spåren af en alpisk natur. *Clivina arctica*, *Hesperia Helle* och flera andra Lappska insekter träffades på detta ställe. Denna station är den sista i *Umeå* Socken.

Vi lemnade *Rödå* d. 28 Maj, passerade efter $\frac{1}{4}$ mils resa *Öfver Rödå*, den långa, glest bebodda byn vid *Windelelfven*, och kommo vid middagstiden till *Degerfors Kyrkoby*. Prestgården ligger alltför väl till att man skulle behöfva uppsöka det i byn varande Vårdshus. Också är Kyrkoherden Burman en gästfri man, som ända ut på trappan tog emot oss, samt öppnade sina höga och glada rum till vårt herberge. När derefter en angenäm Världinna och ett godt bord kort derefter visade sig, hvad vill man då mera önska sig på gränsen af Lappmarken.

Degerfors, som fordom var Kapell under *Umeå*, utgör nu en egen, ehuru liten socken,

---

*) Stundom träffas den så ren att den kan nyttjas till anstrykning på hus, och anses bättre än vanlig rödfärga.

bekant i hela landet för de herrliga ängar och åkrar, som genom odling i sednare tider der uppstått. Det $\frac{1}{4}$ ifrån byn i nordost belägna *Degerfors Beckbruk* läser äfven bidragit till ortens ryktbarhet, enär en anseelig mängd *beck* derstädes tillverkades. Men Bruksinrättningen hvilar för närvarande, och man har tills vidare funnit mera uträkning i att plöja och så, än i denna mindre lönande handtering. Der man också ser en sådan *Sädes-Hässja*, som den Kyrkoherden Burman med mycken kostnad låtit vid Prestgården uppföra, hvars tak stiger öfver alla de öfriga husen, så måste man väl tro, att jorden på ett sådant ställe icke är ofruktbar, eller otacksam emot odlarens möda.

Byn är stor, Prestgården ett välbygdt trähus, och midt emot gör Kyrkan, äfven bygd af trä, samt belägen på en grön upphöjd plan, omgifven af åkrar och på ena sidan af löfskog, en förträfflig effekt. Nedanförrinner *Windeln*, omkring hvilken en yppig vegetation samlar sig, och från hvars stränder byn räknar sin förnämsta hötagt. Men *Degerfors-boarnes* allmänt förda klagan synes då icke obillig öfver Lapparnes kringströfvande på deras bördiga marker. Under Lapparnes flytt-tåg från Norrska fjellarne ända ned till *Umeå* skogsland, och då de skola tillbaka, nedtrampa och förstöra Renarne de åkrar och ängar, som dessa öfvervandra. I *Degerfors* Socken uppehålla de sig företrädesvis. De finna der för sin Renhjörd bete och hö tillräckligt, och de synas hafva föga aktning för besittningsrätten, då de icke en gång lära skona det i ladorna inbergade fodret. När man nu vet, att boskapen och husdjuren icke gerna beta der Renen, äfven för längre tid sedan framgått, så måste man beklaga *Degerfors-boarnes* öde, att för sin

sin flit och sin möda så oförskyldt få se sina fält sköflade och förstörde. Man kan äfven lätt föreställa sig, i hvilka stridigheter de bofaste inbyggarna genom detta intrång hvarje år blifva invecklade, och hvad det ligger för hinder i vägen för åkerbrukets uppkomst. Men skulle förhållandet verkligen vara sådant, som det nu uppgafs, och uppgiften icke öfverdrifven, så kan det ej slå felt, att *Degerfors* Församling, hvilken å högre ort redan lärer gjort sitt missnöje anhängigt, blir lagligen befriad från de härjningar, för hvilka den ej mindre af fruktan för Lapparnes hotelser och sjelfhämd, än af bristande sednare författningar, som förbjuda slika ströfverier, eljest icke torde våga sätta någon gräns.

*Lycksele Lappmarks Prest-
gård d. 30 Maj.*

Vi reste från *Degerfors* kl. 5 e. m. (d. 28 Maj) för att hinna byn *Hjuken* till aftonen. Enbetskärror äro de åkdon, som utan undantag nyttjas på denna ort. De äro alla förfärdigade liksom efter samma modell, och hafva derföre äfven på vägen för hvarje hjul bildat ett djupt spår, som en fremmande fyrhjulig vagn icke ostraffad öfverträder. Villigt följde 2:ne karlar med oss. De gingo en på hvardera sidan om vagnen och höllo den uppe. På detta sätt färdades vi säkert. Hade vi varit här tvenne dagar förut, så hade vi kunnat få åka på släda; ty d. 26 Maj hade fallit mer än quarters djup snö. Vägen går tätt förbi det omnämnda *Degerfors Bruk*. Det var igenslaget, och såg ödsligt ut. Sedermera är man åter i tjocka skogen, som ända fram skulle vara utan lif, om icke *Smedsele* Nybygge visat sig på halfva vägen.

Hjuken har en vacker belägenhet vid *Windelelven*. Der bo Elfva grannar i den långa husraden, ty husen ligga vidt åtskilda. Det är ock bäst, att bygga trähus långt afsöndrade, i synnerhet när man har så godt utrymme för dem, som här. Vid en eldsvåda är då hela byn icke så lätt blottsteld att läggas i aska. Så länge *Michel Jansson* bor i byn, och så beredviligt lemnar sina begge rum ned i gårdsbyggningen, så tar visst ingen resande in på den mindre trefliga gästgifvaregården.

För mat, ett renligt nattläger och godt kaffe hos *Michel Jansson* betalte vi icke mer än 36 sk. Rgs., som ändå var dubbelt mot hvad han begärde; och reste från *Hjuken* på morgonen d. 29 Maj till *Eckornsele*, som är den sista stationen i *Degerfors* socken. Mellan dessa begge gästgifvaregårdar finnas trenne Nybyggen, nemligen *Nyby* med 1 åbo, *Stryksele* med 3 grannar, och *Strykfors* med 1 åbo. Nära intill *Eckornsele* växte på ömsesidor om vägen så mycken *Hägg* (*Prunus Padus*), att man nästan kan säga det den här utgjorde en liten skog.

Eckornsele ligger på en sandig höjd. Der bo 3 eller 4 grannar, och hvardera har sin lilla åkerlycka omedelbarligen omgifvande gården. På detta sätt stå åkerlyckorne i förbindelse med hvarandra, och en gemensam gångstig leder genom dem alla till det yttersta huset. På gästgifvaregården såg det ut att vara mer än torftigt, nästan fattigt, och vi måste spisa frukost ur egen matsäck. En hållhäst är här alltid inne för dygnet; den stod nu till vår tjänst, men på den andra måste vi vänta i 5 timmar, ty den var utsläppt i stora skogen.

Direkte från *Eckornsele* gingo vi öfver *Windelelven* på en simpel färja, för hvars begagnande vi betalte 18 sk. Rgs. *Gräsanden* (*Anas*

Roschas) och *Doppingen* (*Anas Clangula*) simmade på vattnet. Vi togo nu afsked af *Windelelfven*, som nära 3 dagar utgjort vårt sällskap under resan. Men knapt hade vi hunnit fägnas oss åt den goda vägen på andra sidan, förr än den plötsligen blef elak: och utseendet af något vildare kan man väl föga tänka sig, än af skogen härstädes. De flesta träden ligga kullkastade, på ömsesidor om vägen, i alla riktningar, och de öfriga tyckas endast fått stå kvar för att stöda de lutande stammarne. Och ingen enda koja vid vägen! Man ser tydligt, att man befinner sig på öfvergången till Lappmarken.

Midt under dessa betraktelser blefvo vi varse vid vägens venstra sida en upprest, öfvertäckt *Tafel*, fästad vid en några alnars hög stolpe. En liflig oljemålning på denna tämmeligen rymliga *tafel*, föreställde ganska träffande en *Svensk bonde* i grå kläder med svart hatt på hufvudet, samt en *Lappman* i vanlig kostum, neml. med omgjordad kolt, snörda snibbkängor, på hufvudet, konisk, röd mössa med grönt mellanlägg i sömmarne, och på händerna stora Renskinns-handskar; räckande hvarandra förtroligt handen, liksom till en välkomsthelsning. Under denna målning läses följande: *År 1826 blef denna väg genom Hr. Landshöfdingen, Commendeuren och Riddaren af Schmidts försorg, färdigbruten, då Lycksele allmoge värkställde arbetet till detta ställe.* — Här var således Lappmarksgränsen, och med ankomsten till *Eckornträsk* voro vi på *Lycksele* Lappmarks Sockens första gästgifvaregård.

Liksom ägo gränserna opp i Norden sällan äro noga utstakade, så har äfven gästfriheten och herbergena icke heller der ännu antagit någon taxa till efter rättelse. Hvar en kammare med bord och säng finnes, kan man utan tvekan gå

der in och dröja qvar så länge man behagar. På *Eckornträsk*s gästgifvaregård är icke något lägligt rum för resande. Men man kommer derföre icke i förlägenhet om nattqvarter, ty på de öfriga ställen i den stora byn blir man gerna mottagen. Hos vår värd, Erik Eliasson, saknade vi hvarken mat eller bekvämligheter.

Sedan vi fått våra saker inburna i en snygg kammare, och en stund förnjöt oss åt den på spiselns upptända brasan, gjorde vi en tur omkring byn. Den ligger på en oländig, stenbunden mark, och det är blott med yttersta möda som man ur jorden kan framtvinga säd och potates till ett tarfligt uppehälle. Byn är likväl belägen vid foten af en bergås, som skyddar den mot nordan. Det tyckes således vara mera jordmånen än klimatet, som gör *Eckonträsk*s åkrar så ofruktbara. — *Björken* (*Betula alba*) började nu att få löf.

Vi kunde ej så tidigt, som vi önskat, fortsätta vår resa den följande morgonen. Luften var ganska kylig och ett tjockt töcken omgaf bergstopparne. Sådant bebådar likväl snar värme, sade man. Först kl. 6 f. m. foro vi från *Eckornträsk*. Vägen i dess fortsättning är någorlunda farbar, och man kan ej begära den bättre, der den går fram dels öfver berg och dels genom sankta myrdalar. Vore endast de cylindriske, tätt intill hvarandra liggande stockarne, som nu utgöra broarne öfver myror och kärr, åtminstone på den uppvända sidan afskrädde och jemnade, hvilket väl utan någon särdeles möda eller kostnad för delägarne kunde åstadkommas, så skulle en hvar icke blott utan knot, utan äfven med nöje och tacksamhet färdas den nya och gagnande vägen.

Från *Eckornträsk* till *Lycksele* Kyrkoby räknas 9 fjerdingsväg. Vi tyckte de voro ganska dryga. När de 5 voro tillryggalagda, stodo vi åter på stranden af den väl bekanta *Umeå*

elf. Genom ett rop, som genljudadade från klipporne, ville vi, enligt bruket, *) kalla till oss det på andra sidan vid *Tannsele* boende båtfolket; men intet tecken till rörelse syntes från andra stranden, ty vår röst förklang, vårt rop dödde bort på vattnet. Då förnyades det af oss alla tre, högre, och en svarande röst gaf tillkänna att det blifvit hördt. Nu se vi, huru båtkarlen från *Tannsele* skyndar, och inom en kvarts timma stod han med färjan bredvid oss. Men det var en ganska obehvämlig färja, inrättad snarare för att transportera handelsvaror, än åkdon och minst en större vagn. Hon är smal, och de halfalns höga brädsidorne äro rätt uppstående. Öfver denna kant är det svårt att transportera hästar och vagn, i synnerhet som färjan icke kan gå helt nära intill den grunda stranden. Också hörde jag sedermera Kronobefallningsmannen Forsell yttra: "det är väl, att *Tannsele*-färjan är så gammal att hon snart blir alldeles obrukbar, då en ny och bekvämare måste inrättas." Emedlertid var farten öfver den stilla floden **) icke obehaglig. Då vi voro midt på densamma framskymtade under ett ögonblick i fonden af den rakt gående elfven, på en mils afstånd, *Lycksele Kyrka*, omkring hvilken den gör en krökning. Anblicken här af förekom mig alldeles som första åsynen af templet i *Juckaajervi*, för elfva år sedan **). En rak, hård och förträfflig väg, som på obetydligt afstånd

*) När man färdas i Lappmarken och kommer till en bred flod eller sjö, som man vill öfver, och färjstället är på motsatta stranden, men antingen det långa afståndet eller stormväder, i synnerhet om vinden är emot, hindrar ropet att höras dit af båtfolket, så brukar man att upptända eld på stället, då den uppstigande röken ger tillkänna en resandes ankomst och önskan att bli öfverförd.

**) I färjpenningar häröfver betalades 16 sk. Rgs.

troget följer den af skog döljda elfstranden, leder ända fram till Kyrkobyn. Der upphör den, och icke en aln kommer man vidare med vagn. På 4 a 5 ställen är trakten djupt genomskuren af nedrinnande kallbäckar. Öfver dessa bråddjup har man slagit djerfva broar, under hvilkas skuggrika hvalf jag ända till midsommaren såg qvarliggande nära alnstjock is, och tätt bredvid *Hjortron* i full blomma. Emedlertid far man nu med hästar och vagn öfver ställen, hvilka man knapt kan se utan att hisna. Från *Tannsele* passeras flera Nybyggen vid vägen. Först har man *Hedlunda*, på den gröna öppna höjden midtför den halfmånlika viken. Derefter kommer man till *Helsingfors* och slutligen till *Nydahl*, begge belägna i tjocka skogen, och hvardera med en åbo. Vid det sistnämnda stället börjar man redan höra dånet af den mäktiga *Helleforsen* — och snart är man midtför det stora, sköna vattenfallet. Ännu blott en backe till, och *Lycksele* By med sina 8 gårdar, samt Kyrkostaden utgörande den oändeliga raden af grå kyrkostugor, kyrkokåtar och marknadsstugor för Nybyggare, Lappar och Handlande, samt midt uti byn det herrliga Templet, ligger öppen och utbredd i dalen framför åskådarens öga. Vi körde längs genom byn, till det yttersta vestliga huset, som är Prestgården, der vi inträffade d. 30 Maj kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m. och mottogos af Prosten Palmgren med den mest förbindliga vänskap.

*Lycksele Lappmarks Prest-
gård d. 25 Jun.*

De 26 dagar vi här tillbringat, hafva varit ganska angenäma. Att i Prosten Palmgrens per-

---

*) Jfr. Lappmarks Resan 1821 I Del. Sid. 183.

son återse en gammal vän, och af honom åter-
 röna densamma utmärkta godhet och välvilja,
 hvarpå jag för ett decennium sedan erfor så många
 bevis, har för mig icke kunnat vara annat
 än högst lugnande. Att derjemte finna det ett
 Totalt af år icke förändrat den fromme och red-
 lige mannens glada lynne, eller märkligt försva-
 gat hans kroppskrafter, oaktadt dess ofta påkom-
 mande krämpor, har för mig varit ett lika sannt
 ämne till fägnad. — Närmast omgifven af sina
 trenne Döttrar och en Styfdotter, har han här-
 städes inom sitt hus infört detsamma enkla och
 patriarkaliska lefnadssätt, som äfven i *Juckas-
 jervi* gjorde hans dagar lugna och lyckliga. Men
Juckasjervi gaf knapt åt honom sjelf och hans
 lilla familj en tarflig bergning. Hvarken inskränk-
 tare tillgångar eller rum tilläto honom der att
 hålla sig någon medhjelpare i embetet. Och Pro-
 sten Palmgren, såsom en samvetsgrann man,
 insåg likväl med bekymmer, att hans vidsträckta
 församling *) snart skulle komma att sakna den
 verksammare vård, hvilken han, under tilltagan-
 de år och sjuklighet icke kunde lemna densam-
 ma. Han såg sig därför om efter en annan Pre-
 sterlig beställning, med hvilken var förenad en
 sådan inkomst, att han utan uppoffring kunde
 aflöna en biträdare i embetet. *Lycksele* Pasto-
 rat blef för 2de år sedan ledigt. Det var för-
 månligare än *Juckasjervi*. Prästen Palmgrens
 öfverlägsenhet i meriter kunde icke få någon
 farlig medtäflare, och han utnämndes snart till *Lyck-
 sele* Pastor. Nu blef den gamles första omsorg,
 efter sin 90 mils långa flyttning, att förskaffa
 sig ifrågåvarande nödiga biträde, och är han red-
 dan i detta afseende fullkomligt tryggad. Adjunkten

---

*) *Juckasjervi* sockens areala vidd är ungefär 200 qva-
 drat mil.

Sundelin uppfyller både sin Pastors och Församlingens fordringar på ett sätt, som berättigar honom till deras gemensamma tillgifvenhet och aktning.

Prestgården är förfallen och utdömd. En ny står under byggnad. Den kommer att få en vackrare belägenhet och vara närmare kyrkan. Presthuset räknar och flera goda grannar i byn. Prostinnan Sundelin, utnämde Kyrkoherden i Elfkarleby G. E. Rhen och Kronolänsman Holmström ha alla sina särskilda, trefliga boningsgårdar. Och hvilken ton af munterhet och artighet råder icke i KronoBefallningsmannen Forsells gästfria hus! Sällskapet med honom samt hans belevade och talangfulla Fru aflägsnar åtminstone allt begrepp om Lappmark.

Ehuru de förekommande naturalstren i allmänhet och särdeles växterna icke blefvo af oss förbisedde under våra utvandringar, var det likväl billigt, att den mesta tiden upptogs för det entomologiska ändamålets vinnande, så vidt ske kunde. Excursionerna anställdes merendels från kl. 6 om morgonen till samma tid om aftonen. Vid återkomsten från hvarje sådan excursion ordnades för tillfället det insamlade, och anteckningarne derom voro alltid gjorda, innan en ny utvandring företogs, för att icke nödgas anförtro åt blotta minnet det funna naturalstrets lokal eller dess tilläfventyrs uppdagade särskilda egenskaper. Ej sällan behöfdes äfven natten för detta ordnande och dessa anteckningar. Och natten här är vid denna tid nästan lika ljus som dagen, ty solen nedgår först kl. inemot elfva e. m. och är åter uppe kl. straxt efter 1 på morgonstunden.

Under vårt vistande i *Lycksele* gynnades vi för det mesta af ett varmt och vackert väder *). Thermometern höll om dagen merendels 19—25 graders

---

*) Också härleda sig våra hufvudsakligare samlingar

varme, och vid middagstiden steg den någon gång till 27 grader. Vi gjorde också nästan dagligen utvandringar åt flera håll i de omkringliggande trakterna. De hufvudsakligaste ställen, som besöktes, voro *Lycksele afvan* *) eller elfviken nära Prestgården d. 16, 17 och 20 Juni; *Gamla Kyrkoplatsen* **) eller *Ava-näset* d. 4, 5, 10 och 18 Jun.; elfstranden vid *Helleforsen* samt den stora *Skogsmyran* emellan elfven och landsvägen, nästan midtför forsen, d. 13, 15, 21 Jun.; *Hedlunda* d. 1, 6, 22 Jun.; *Nydaht* d. 14, 22 Jun.; *Helsingfors* och skogen på ömse sidor om vägen d. 11, 15 Jun.; samt de vester om byn belägna *åkrar*, *ängar*, *hagar*, *sjöar* och *myror* d. 31 Maj samt d. 2, 3, 8, 12, och 23 Juni.

Vid ofvannämde *Afva* växte: *Tätörten* (*Pinguicula vulgaris*); *Veronica scutellata*; *TufSäfven* (*Scirpus cæspitosus*), allmän; *Äng-Ullen* (*Eriophorum polystachion et vaginatum*); *Kärrviolen* (*Viola palustris*); *Andromeda polifolia*, allm.; *Fjell-Lycknis* (*Lychnis alpina*), rar.; Ra-

---

från detta ställe. Men då en regnig eller kylig dag någon gång inträffade, verkställdes *fördelningen* af insektskörden i *lotter*. Detta göromål upptog mycken tid, i synnerhet som hvarje gjord anteckning rörande en arts eller individs vistelseort, kön, namn o. s. v. måste vid denna fördelning förnyas elfva gånger.

*) *Afva* (*Ava*) kallar man en större vik af en flod.

**) Så kallas den *udde* (halfö eller landtunga), på hvilken Kyrkan fordom stått och hvaraf stenfoten ännu är qvar. Denna udde, såsom på 3:ne sidor omgifven af vatten, lärer då varit ett ganska tjenligt ställe för Lapparne att samla sina Renar; af hvilket förhållande, jemte det att elfven här bredvid bildar ett vidgadt och fiskrikt spakvatten, namnet *Lycksele* (lyckligt Sele) torde härleda sig.

nunculus reptans, allm.; *Kabblekan* (*Caltha palustris*); *Vattenklöfver* (*Menyanthes trifoliata*); *Äng-Bräsman* (*Cardamine pratensis*); *Lappsk Myntan* (*Mentha lapponica*), utan blommor; *Lycopodium Selaginoides*, allm. m. fl.

I kärret *Suddiksmýran* nära kyrkan växte en rar *Pil-art* (*Salix versifolia*).

På *Gamla platsen* stodo: *Melica nutans et cærulea*; *Milium effusum*, rar; *Hund-violen* (*viola canina*); *Blålockorna* (*Campanula rotundi folia*), allm.; *Lilje-Konvaljen* (*Convallaria majalis*), rar.; *Ikorn-Kornvaljen* (*Convallaria bifolia*), allm.; *Vår-Tågen* (*Luzula pilosa*); *Äng-Syran* (*Rumex Acetosa*); *Pyrola uniflora*; *Blåbären* (*Vaccinium Myrtillus*), allm. *Stjærnblomman* (*Stellaria graminea*), allm.; *Ceræstium vulgatum*; *Trollbärsörten* (*Paris Quadrifolia*), rar; *Hallonbusken* (*Rubus idæus*), allm.; *Sten-Hallonen* eller *Jungfrubären* (*Rubus saxatilis* var. *canadensis*) med smala lansettlika bladskärm, växte i stenröset straxt inför grinden, och togs d. 20 Jun.; *Smörblomstren* eller här kallade *Midsommars-blomstren* (*Ranunculus acris et auricomus*), allm.; *Bullerblomstren* (*Trollius europæus*), sparsamt på öppna fältet; *Häggen* (*Prunus Padus*), rar.; *Ögontrösten* (*Euphrasia officinalis*); *Storknäf* (*Geranium sylvaticum*); *Lejontanden* (*Leontodon Taraxacum*), allm.; *Kattfoten* (*Gnaphalium dioicum*), allm.; *Brännässlan* (*Urtica dioica*); *Älen* eller *Aldern* (*Alnus incana*), allm.; *Björken* (*Betula alba*), allm.; *Tallen* och *Grannen* (*Pinus sylvestris et Abietis*), allm.; *Bly-Pilen* (*Salix livida*), allm. i blomma, hanen d. 4, och honan d. 10 Juni; *Enen* (*Juniperus communis*) rar.; *Refgräset* och *LusLummern* (*Lycopodium annotinum et Selago*), rar i skogen, *Räfrumporna* (*Equisetum arvense*), allm. på fältet, *Grimmia apocarpa*, allm. m. fl.

Nära *Hedlunda* samt i skogen vid stora vägen funnos: *Harsyra* (*Oxalis Acetosella*); *Rönn* (*Sorbus Aucuparia*); *Corallorhirza innata*; *En* (*Juniperus communis*); *Kråkris* (*Empetrum nigrum*), allm.; *Björnmossa* (*Polytrichum commune et juniperinum*), allm.; *Splachnum urceolatum*, rar.; *Peltidea arctica* *), högst allmän.

På *Agavanäset*, gent emot Gamla platsens udde, vexte *Olwon* (*Viburnum Opulus* **), hvilken buske man icke trott gå norr om Helsingeland ***).

På stranden vid *Helleforsen* samt i den närbelägna *Myran* sågos: *Eriophorum vaginatum*; *Squatram* eller *Getpors* (*Ledum palustre*), allm.; *Stellaria uliginosa* var. *alpestris* Hartm.; *Fjell-Lycknis* (*Lychnis alpina*); *Starr* (*Carex digitata*) rar, och flacca allm.; *Myr-Björk* eller *Rypris* (*Betula nana*), ganska allm. i myror; *Rödmossa* (*Sphagnum capillaceum*), i myran högst allm.; *Parasollmossa* (*Splachnum rubrum*), denna sköna mossas stöd sparsamt i myran, nära landsvägen; *Solskärmsmossa* Wahl. (*Splachnum luteum*), i myran tämligen allmän d. 13 Jun.; *Mnium palustre*; *Bryum nutans*, allm.

I den kall-bäck, som rinner förbi *Nydahl* nedåt skogsmyran, samlades den eljest sällsynta *Ranunculus lapponicus* i myckenhet, äfven med frukt. Med sin lilla gula blomma, som liknar *Ranunculus Flammula*, pryddes den kärret och myran. I det nedanför liggande Al-kärret så-

---

*) I afseende på nomenklaturen har jag hufvudsakligen följt Wahlenbergs *Flora Svecica et Lapponica*.

**) En variation eller genom kultur förändrad sort af denna buske, med idel gallblommor förekommer ned i medlersta och södra Sveriges trädgårdar under namn af *Snöbollsbusken*.

***) Se Wahlenb. Vet. Acad. Handlingar 1811 Sid. 29.

gos: *Eriophorum alpinum*; *Corallorhiza innata* och *Listera cordata*, begge ymniga på mossslupna ställen i skugga; *Tuf-Starr* (*Carex cæspitosa*), allm.; *Fjellstarr* (*Carex alpina*), *Carex parallela Læstad* *), dess strå växa i små tufvor; här funnos endast stånd med han-ax (vid *Umenäs* d. 7 Jul. funnos äfven med hon-ax), *Carex canescens*, i yngre form, allm. d. 14 Jun.; *Carex curvirostra* Hart. Fl. Scand. Ed. 2:da (*Carex vaginata Tausch* enligt Prof. Fries), har varit ansedd som en artförändring af *Car. panicea*; *Mitrula paludosa* Fries Syst. Myc. 1. 491. 1.; denna lilla brandgula, 2 tum höga klubbsvamp växte på nedfallna, ruttnade björk- och allöf i kärr; *Erineum betulinum* Wahl. Fl. Sv.; denna purpurroda svamp, som man kallar *Gökblad*, ligger utbredd på björklöf, hvilkas öfre yta den ofta nästan helt och hållet betäcker, var här allmän i Juni månad.

Vid *Qvarnbäcken*, der den rinner ned genom gärdet, sågos: *Veronica serpillifolia*; *Vendelrot* (*Valeriana officinalis*) stod ännu blott i knopp d. 23 Jun.; *Åkerbär* (*Rubus arcticus*) allm.; *Smultron* (*Fragaria vesca*), blott 2 eller 3 stånd sågos i blomma på qvarnbäcks-backens södra sluttning, men örten lærer här knappt frambringa mogna bär, *Barbaræa vulgaris* Wahl. allm.; *Gullris* (*Solidago Virgaurea*), allm., ännu blott i knopp; *Asp* (*Populus Tremula*); *Marchantia polymorpha*.

I *ängarne* växte: *Kumin* (*Carum Carvi*); *Polygonum viviparum*, allm.; *Potentilla verna*; *Carex capillaris*; m. fl.

På torra backar syntes: *Mjölon* (*Arbutus Uva Ursi*) ganska allm.; *Förgätmigej* (*Myosotis*

---

*) Beskrifven i 2:dra Upplag. af Hartmans Skandin. Flora.

arvensis var. *Månne Myos. stricta* Link)?, högst allmän, äfven på åkrar d. 21 Jun.; *Rölleka* (*Achillea Millefolium*), allmän; m. fl.

På åkerrenar funnos: *Qvickrot* (*Triticum repens*), allm.; *Sminkrot* (*Lithospermum arvense*), här på flera ställen, eljest sällsynt i Lappmarken; *Viola bicolor*, ganska allmän.; *Lychnis sylvestris*, med röda blommor, sparsamt.

Vid *sjöstränderne* eller vid *små tjernarne* växte: *Vass* (*Arundo Phragmites*); *Säf* (*Scirpus lacustris*), allm.; *Vattenklöfver* (*Menyanthes trifoliata*), i blomma; *Hvita* och *Gula Näckrosor* (*Nymphæa alba et lutea*); m. fl.

I *skogsbrynet* vid vesterängen stodo: *Trientalis europæa*, allm.; *Blåbär*, *Odon* och *Lingon* (*Vaccinium Myrtillus*, *Uliginosum et Vitis idæa*), allm.; *Pyrola uniflora*; *Hjortron* (*Rubus Chamæmorus*), en varietet med dubbelt större blommor än vanligt; *Linnès ört* (*Linnæa borealis*), växte äfven i nedra hörnet af gärdet nära Prestgården, på andra ställen sparsamt.

I *trägården* växte vilda: *Ormögon* (*Asperugo procumbens*), rar.; *Svinmolla* (*Chenopodium viride*), allm.; *Gråbo* (*Artemisia vulgaris*); *Kamilblommor* (*Matricaria Chamomilla*), i myckenhet; m. fl.

Bland *Weslearter*, som härstädes uppehålla sig, är den här så kallade *Snömusen* (*Mustela nivalis* Linn.) tämmeligen allmän. Jag såg den flera gånger under stenfoten af gamla hus.

Vid *Lycksele* träffas äfven en mängd *Foglar*. — Jag har antecknat följande af mig sedda: *Hus-Svalan* (*Hirundo urbica*), sparsamt; *Ladu-Svalan* (*Hirundo rustica*), allm.; *Torn-Svalan* (*Cypselus murarius*), allm.; *Sädesär-lan* (*Motacilla alba*), allm.; *Gulär-lan* (*Motacilla flava*), allm.; hon följde troligt Boskapen, och uppsökte behändigt de insekter och larver, som

gömde sig vid gräsrötterna, men blottades på de ställen, der kreaturen afbetade gräset: fogelns färg var ofvan mera grå än på den vanliga Gulärlan, och denna tycktes mycket närma sig *Latharus*, *Motacilla Boarula*; *Korpen* (*Corvus Corax*), sällsynt; *Kråkan* (*Corvus Cornix*), allm.; *Skatan* (*Corvus Pica*), allm.; *Lappskatan* (*Corvus infaustus* Linn.), sällsynt; *Stenfalken* (*Falco lithofalco*), rar.; *Sparfhöken* (*Falco nisus*); *Tornfalken* (*Falco Tinnunculus*), af denna i södra och medlersta Sverige allmänna rof-fogel, såg jag här blott ett enda individ; *Göken* (*Cuculus canorus*), här tämmeligen allmän; den hördes nästan dagligen gala, merendels på morgonstunden och förmiddagen, efter kl. 5 om aftonen hörde jag den aldrig; *Flugfångaren* begge arterne (*Muscicapa atricapilla* et *grisola*), rar.; *Busk-sqvättan* (*Saxicola rubetra*), allmän; *Stensqvättan* (*Saxicola Oenanthe* rar. *Sylvia hortensis*), rar.; *Rödstjerten* (*Sylvia Phoenicurus*), ganska allm. i skogarne; *Sparfkungen* (*Sylvia Trochilus*), sparsamt; *Talgoxen* (*Parus major*), högst sällsynt; *Entitan* (*Parus palustris*), rar; *Klädran* eller *Tall-Trasten* (*Turdus musicus*), spars.; *Björk-Trasten* (*Turdus pilaris*), allm.; *ÄngLärkan* (*Anthus pratensis*); *Träd-Lärkan* (*Anthus arboreus*) rar.; *Gråsparfven* (*Fringilla domestica*), i Kyrkobyn sparsamt; *Bofinken* (*Fringilla coelebs*), allm.; *Gråsiskan* (*Fringilla linaria*) rar.; *Gulnäbb-Finken* (*Fringilla flavirostris*), rar., man kallade denna fogel här: *Sissisiten*; *Norrqvinten* (*Fringilla montifringilla*), rar; *Gulspinken* (*Emberiza citrinella*), allm.; *Nordiska Sparfven* (*Emberiza borealis**) Zett.,

*) Jag har trott mig böra bibehålla detta namn, under hvilket *levande* exemplar af både *hanne* och *hona* blifvit beskrifne och afritade i min Lappska Resa 1821, helst då foglen på denna beskrifning och efter de gifne figurerna har, enligt hvad man sagt mig, lätt kunnat igenkännas, och namnet opp i

Ember. rustica Nilss. Sk. Faun. 1824, allmän i *Lycksele* by; jag såg den nästan dagligen vid Prestgården dels på sädeshässjan, dels på marken utanför mitt fönster: till flygt och lefnads-sätt liknar den mest *Gulspinken*, och dess sång närmar sig till *KornLärkans* (*Emberiza miliaria*); *Lapp-Sparfven* (*Emberiza lapponica*), härstädes ganska rar; *Korsnäbben* (*Loxia curvirostra* Linn.), ej sällsynt: Mag. Dahlbom såg häraf en hel flock, bestående af omkring 20 st. slå sig ned i toppen af en Tall, ur hvars kottar de med begärlighet framletade frön; *Tallbiten* (*Corythus Eucleator*), rar; *Domherren* (*Pyrrhula vulgaris*); *Tama Höns* (*Gallus domesticus*), underhöllos af flera i byn, i Prestgården voro 8 eller 10 stycken; *Tjädern* (*Tetrao Urogallus*); *Orren* (*Tetrao Tetrix*); *Spillkråkan* (*Picus Martius*), allm.; *Stora och Lilla Hackspiken* (*Picus major et minor*), den sistnämde allmännare; *Åkerhöns*, *Ljungvipa*, (*Charadrius apricarius*); *Strandpiparen* eller här så kallade *Strandstrickeln* (*Charadrius Hiaticula*), allmän vid elfstränderne; *Småspofven* (*Numenius Phæopus*), rar; *Enkel Beccasin* (*Scolopax Gallinago*), i myrgölar, här och der; *Scolopax Gallinula*; *Tringa alpina*; *Klyffjan* (*Glottis chloropus*) vid elfven och tjernarne, ej sällsynt; *Brushanen* (*Totanus pugnax*), vid småtjernarne, rar; *Strandsittaren* (*Totanus Hypoleucos*), vid tjernarne allm.; *Svär-tan* (*Anas nigra*), allm. i elfven; *Anas fusca*; *Knipan* (*Anas Clangula*), allm.; *Gräsanden* (*Anas Boschas*), allm.; (*Brunnacken* (*Anas Pe-*

norden (foglens egentliga hembygd) är känt och antaget. *Pallas'* namn: *Emberiza rustica* har jag icke velat begagna, då dels denne Författare endast beskrifvit ena könet, och således icke arten, dels det ännu ej är säkert afgjort, huruvida *Pallas'* och min fogel äro identiske.

nelope), allm.; *Stjertanden* (*Anas acuta*), i elfven, rar.; *Krickand* (*Anas Crecca*), allm.; *Vildgås* (*Anser Segetum*); *Skraken* (*Mergus merganser*), allm.; den mindre *Lommen*, som Nybyggarna i Torneå Lappmark kalla *Kaakuri* (*Colymbus septentrionalis*), allm.; *Tärnan* (*Sterna Hirundo*), rar.; *Fiskmåsen* (*Larus canus*), allm.; m. fl.

Den eljest sällsynta Lappska *Fjärilen*, *Papilio* (*Erebia*) *Embla* var allmän hela Juni månad i myran vid Helleforsen.

Men huru blifver icke det nöje, som Botanisten och Zoologen skulle njuta under dessa utvandringar, stördt af den landsplåga, hvilken hvarje år vid denna tid återkommer öfver Lappmarken! Redan i medlet af Juni, då vårvarmen öfvergår till sommar; framkomma här *Myggor* i oräknelig mängd. Vid denna tid utvecklas de och begifva sig opp ur kärr, vatten och sumpiga ställen, hvarest de såsom maskar (larver) legat i ägg öfver vintern. De kringspida sig sedermera på ängarne, i skogarne, i lundarne, på bergen och öfverallt, der storm och köld icke träffar dem. Endast opp på snöfjellen våga de sig aldrig. Ner i dalarne äro de plågsammast. De samla sig der i legioner kring vandraren, förfölja honom, och lemna honom ej förr än de mättat sig med hans blod. Ansigte och händer äro mest blottställda för deras anfall. Ögonen svullna igen, och halsköttlarne uppsvälla efter myggornes giftiga sting. Bakom öronen förorsaka de genom sina bett, blodiga sårnader. Den 19 Jun. låg Magister Dahlbom hela dagen till sängs, och om natten hade han svår hufvudvärk och feber, förorsakad endast af myggbett. Menniskor med mycket retliga nerver svälla opp i ansigtet och blifva fullkomligt oigenkänneliga.

neliga. — "Vid svåra myggsomrar lider verkligen skogsfogeln, och man märker om hösten en synbar brist på ungfogel," säger Herr Laestadius (i sin Journal, sid. 285). I så många utgreningar förorsaka Lapplands myggor olägenhet och plåga, och man kan icke anse den starkaste teckning derom för öfverdrifven.

Det är likväl blott *honorne*, som stinga, aldrig hannen. Ingen mygg hanne är blodsugande, Utan tvifvel behöfva honorna, som ej lefva af andra vätskor, bloden, för utvecklingen af äggen inom kroppen. I alla fall blef ett kraftigare näringsämne nödigt för honan, då uppfyllandet af hennes bestämmelse, äggläggningen, fordrar en längre lefnadsperiod, än hannens. Egentligen är det ock endast trenne slag af denna ohyra, som med sina bett äro i Norden så plågsamma. Den största arten, som egentligen kallas *Mygg* (*Culex pipiens*), och i denna Lappmark är känd under namn af *Långsnyte*, *Långnäsa* eller *Långben*, är: gråbrun, magen mörk med smala grå ringar, fötterna gula med svartaktiga knän. Den är föga längre än en husfluga, men mycket smalare, och dess sting ganska smärtsamt. Hon anfaller både ute och i rummen, der hon på ett grymt sätt i synnerhet stör den hvilandes nattsömn. Det är denna art, som under flygten låter höra ett pipande ljud, hvilket härleder sig från vingarnes fläktande, samt från de spända fjällen vid vingbasen, och de knappnålslika vågstängerne, hvilka befinna sig tätt intill vingfjällen *). Hon framkommer i slutet af Juni.

E

---

*) Det låte, som flera slags insekter ge ifrån sig, kommer icke genom munnen, hvarigenom de, i saknad af lungor, icke kunna ge något ljud. De ljud, som höras från insekterna förorsakas således alltid af någon kroppsdels gnidning emot en annan. Man

Knott eller *Knot* (*Simulia reptans*) är tre gånger mindre än den ofvannämnda Myggan, till färgen blågrå, vingarne vattenklara, magen mörk, fötterna svarta med hvita ringar. *Knotten* är nästan samtidig med Myggan, eller något senare. Dess rörelse är krälande, cirkelformig, hastig. Den söker helst att tränga sig in uti öronen, näsborrarna och munnen, samt söker äfven öppningar på kläder. I rum är den afväpnad, och ofredar ingen. Efter dess föga djupa sting blir ett hål, hvaruti vid *knottens* bortgång en bloddropa vanligen qvarstannar. *Simulia reptans* är den allmännast förekommande, men här träffas äfven ej sällan flera andra arter, utan hvitringade fötter, och till storleken mindre, men hvilka med sina sting äro lika besvärliga.

Svidknott (*Ceratopogon pulicaris*), i Westerbottens Lappmarker kallad *Hya*, *Svidan* och *Gnadd*, är svart, gråskimrande, vingarne hvita med små mörka fläckar. Den är den minsta af alla myggor, mindre än ett senapskorn, och således icke hälften så stor som den föregående. Före Augusti synes den sällan. *Hyan* söker i synnerhet att tränga sig in uti ögonnästena, der den förorsakar en oliderlig sveda. Smärtan af dess sting är också långvarigare än af de öfrigas. Lyckligtvis är den icke så talrik, som de begge föregående arterna.

Dessa varelser äro likvisst icke utan nytta i naturens stora hushållning. Denna erinran måste man ha ofta och lifligt för sig, för att kunna dermed försona den bitterhet man eljest vill fatta emot dem, då dessa furier envist förfölja och plåga oss under sommarens skönaste dagar. Att

---

kan lätt öfvertyga sig om detta, ty sedan man tagit hufvudet af en *Bröms*, så surrar och ljuder han likväl ännu en stund.

de tjena till föda för en mängd småfoglar, som utom dem skulle sakna sin hufvudsakliga näring, är allmänt bekant. Men äfven i sitt första tillstånd äro de ett tjenligt näringsämne för flera sorter Fiskar. De ur rommen nyss utkläckta fiskungarne finna nemligen i de ur sina ägg likaledes nyss utkomna små blöta myggmaskarne en begärlig och för dem passande föda. Om myggorne icke existerade skulle nordens många floder säkert icke vara så fiskrika, som de nu äro. Derföre böra Lappmarkernas inbyggare med tålmod fördraga de olägenheter, som myggorne förorsaka dem, då de i utbyte mot dessa mindre besvärligheter kunna påräkna en så mycket större tillgång på en smaklig och helsosam spis.

Likväl söker man så godt man kan att för ögonblicket afhålla de snåla gästerna. Man binder om hufvudet en florsmössa; man drar handskar på händerne; man upptänder rökeldar, och bortveftar myggen med löfrika qvistar. I allmänhet kunna dessa medel vara tillräckliga för vandraren att värja sig för myggen. Men naturforskaren, som ofta har att observera små alster, hvilkas upptäckande fordrar den skarpaste blick af det fria ögat, finner sig hindrad i sina undersökningar af denna bortskymmande hufva; röken som snart skingras, fredar blott så länge man omedelbarligen befinner sig uti densamma, och löfqvistarne upptaga och sysselsätta beständigt handen, som borde vara ledig för andra förrättningar.

Ett icke förkastligt sätt att för tillfället blifva qvitt de förföljande myggorne, är att smörja ansigte och händer med *beckolja*, hvars lukt de sky *). Detta har likväl den olägenhet med sig,

E 2

---

*) Jfr. Zetterst. Lappska Resa 1821 2:dra Del. sidd. 144 och 145.

att linne och kläder härigenom nedsmutsas och fläckas, att salfvan i början förorsakar stark sveda i huden samt är farlig för ögonen, och slutligen att smörjningen ofta, flera gånger i timman, måste förnyas, emedan den påstrukna becoljan efter en stund torkar, särdeles under solsken och varma, då jemväl myggen är lifligast. Jag ville derföre föreslå ett ännu bättre medel att hålla de snåla harpyerne på afstånd, hvilket medel jag äfven under min resa af en och annan redansåg med fördel använt, att nemligen på hufvudet nyttja en *skinnmössa* eller en med ett smalt bräm försedd *skinnkalott*, som blifvit väl insmord eller på öfra sidan helt och hållit öfverstruken med *tjära*. Lukten af tjära är för de flesta personer mindre vidrig än lukten af becolja, men myggorne hafva för den af tjära en fullkomlig afsky. Ansigte och hals blifva härigenom skyddade för myggornes anfall, utan att likväl vara blottställda för de olägenheter, som becoljans nyttjande medförer. Om jag ännu en gång, efter önskan, kommer att företaga en resa till Norden, så hoppas jag, genom bruket af detta medel, icke mera få anledning att föra en bitter klagan öfver *Lapplands myggor*.

Den 23 Juni, midsommarsafton, samlade sig i *Lycksele* en mängd menniskor för att bivista följande dagens Gudstjenst i Kyrkan. De kommo ifrån när och fjerran, från *Hornmyra*, *Knafsten*, *Betsele*, *Gransele*, *Kattisafvan* och flera ställen, och stranden låg full af de båtar, som ditfört dem. Men de göra icke här, som folket i Tyskland och flerstädes, midsommarsnatten, de upptända inga eldar, ty dessas sken skulle vid den nattliga solen helt och hållet gå förloradt. I det stället inqvartera de sig i sina kyrkostugor, der de afbida klockan 10 den följande dagen, då de gå i kyrkan. Öfver 100 personer in-

fanno sig der. Gudstjensten förrättades med ordning, med högtidlighet, med andakt. Den förrättades på Svenska, alldeles som i nedra Sveriges kyrkor. Prosten Palmgren höll en vacker Predikan. Magister Sundelin i messskrud, gick för Altaret. Derefter framträdde Nattvardsbarnen, 14 gossar och 14 flickor. De ställde sig i en rad kring altardisken. Det var en krans af hjertan, som tillhörde Herran. Allvar och oskuld glänste ur deras tårar. Hvem var icke rörd vid åsynen af denna knäböjda ungdom? — Vi gingo icke förr än kl. 1 från kyrkan.

Men af den 24 Juni 1832 förer jag med mig ännu några dyrbara minnen. Det är hogkomsten af det sätt, hvarpå dagen tillbragtes i vår enskilda cirkel. Då det likväl enkom rör mig sjelf, skulle jag här ej omnämna det, så framt jag ej befarade att genom tystnaden härom synas hafva lemnat åt en otacksam förgätenhet den vänskap och välmening, som inom sjelfva Lappmarken beredde mig en så angenäm öfverraskning. I den lilla kryddgården utanför mitt kammarfönster var redan tidigt om morgonen uppsatt en löfsal af friska björkar. Inuti den stod en klädd upphöjning i form af ett altare, prydd med en mängd flerfärgade blommor, och midt på den hvita duken en grön löfläggning, som bildade bokstafven *J*. På eftermiddagen voro vi bjudna till Krono-Befallningsman Forsell. Societeten utgjordes af omkring 30 personer, alla glada och bildade menniskor. Sedan Théet var druckit, anmodades vi af Värden och Värinnan att stiga ned i en stenhvåld, dagen förut färdigblefven, grotta, som var anlagd i den med blomster och buskar planterade trädgården. Vi gingo alla derin. Den var ganska rikt upplyst. Den var klädd med blommor och löf. I fonden var anbragt en transparang, som föreställde namnet

JOHAN, omslutet af en lagerkrans, hvilken åter var omskrifven af en för tillfället vald devis. Sju personer af Sällskapet närmade sig mig, och afsjöngo under fiolin-musik och Stjernsångens melodi följande versar:

*Vän utaf Hertha
välkommen hit till vårt Tjäll!
Intill sitt hjerta
sluter hon älsklingen säll.*

*Midsommar-Solen
natten ger vingar af guld;
Hertha vid polen
hvilar betydelsefull.*

*Och under fjällen
trofast hon öppnar sin famn.
Echo från hällen
åter upprepar ditt namn.*

*Fjällblomman må ej
undgå din kännare-blick!
Offret försmå ej,
ty ifrån hjertat det gick!*

*Dagen till ära
Skålen den tacksamma är.
Lef för att lära
Menskan Naturens mystèr! *)*

På det fyllda glas, som sedermera bjöds mig, stod inritadt ordet: *Välkommen!* och vid skålens drickning aflossades flera skott. Sällskapet åtskildes icke förr än sent på natten.

---

*) Fru Forsell hade den godheten att sedermera lemna mig det med hennes egen hand skrifna originalet till de här aftryckta af henne författade versar. På samma papper äro äfven af henne afritade den ofvannämde lagerkransen med JOHANs namnchiffer samt den omskrifna devisen.

*Stensele Lappmarks Prest-
gård d. 4 Jul.*

Det dröjde ända till kl. 9 på dagen d. 25 Jun-
innan vi blefvo färdige att afresa från *Lycksele*.
Vi hade beslutat att göra en vidlöftig tur, först
upp åt egentliga fjelltrakterne, och sedermera
vandra eller färdas tillbaka genom *Wilhelmina*,
Asele och *Fredrika* Lappmarker. Vi kvarlem-
nade alla de saker i Prestgården, som vi möjli-
gen kunde umbära, samt medförde blott ett in-
sektskåp *) och 2:ne *Kåntar* **), hvaruti mat-
säck och kläder till nödigt ombyte voro nedlag-
de. Allt detta, lika fördeladt, ansågs till en bör-
jan, och så länge matförrådet upptog den ena
kånten, vara bördor för jemt 3:ne personer. Så
många voro ock våra roddare. — Prosten och
hans familj ledsagade oss ned till Umeå elfs när-
belägna afva-strand. Der skeppade vi oss in uti
2:ne båtar, som förde oss de 3 fjerdingsvägen
till *Betsele* Nybygge. Snart efter det vi börjat
vår båtfart från *Lycksele* voro vi bortom de ut-

---

*) Detta skåp innehöll 12 lådor, hvardera ungefär 4
aln i kvadrat.

**) *Kånt* är en aflång, kantig vid pass alnshög *korg*,
flätad af näfverspån, och fullkomligt vattentät.
Dess baksida är förlängd genom en flik, som vikes
öfver den i öfra ändan varande öppningen, så
snart man deri inlagt de saker som skola transpor-
teras. Den rymmer mycket. Den bäres medelst
en så kallad *Mejs* (*meis* eller *mes*), hvilken något
liknar en trädsadel och består af 2:ne alnslånga
samt kvarters-breda platta slår, som till några tums
afstånd från hvarandra äro fästade vid tvärkarmar,
på hvilka kånten hvilar. Kånten fastbindes först vid
mejsen, och sedermera binder bäraren alltsam-
mans på sin rygg, genom tåg, som gå ifrån kån-
ten öfver axlarne och i kors öfver bröstet samt
slutligen hopknyttas baktill. *Mejsarne* äro något
olika i olika Socknar.

skjutande landtuddarne i den krökta elfven, och hastigt gömde sig hela byn, bakom oss. Under fortsättningen af resan ser man här och der en grönskande åkerteg, som drar sig opp efter sluttningarne ifrån stranden. En sådan teg tillhör Fru Sundelin, Herr Holmström, eller någon annan i byn, ty man begagnar hvarje jordstycke, som kan odlas, utan afseende på dess aflägsenhet, såvida denna icke är alltför betydlig. Men man stannar i förundran öfver strömmens gång på detta ställe. På den östra sidan af elfven strömmar nemligen vattnet ned åt söder, och på den vestra *) strömmar det ned åt norr. Således kunna 2:ne båtar, som här vid hvar sin sida möta hvarandra, ro begge *med* strömmen, den ene åt norr och den andre åt söder, efter samma elf. Detta förhållande, som synes så besynnerligt, är likväl helt enkelt, att den nedlöpande stridare strömfåran gör nästan midt i elfven en krökning från ena sidan, och tvingas sedermera att på den andra gå ett litet stycke tillbaka.

Vi hade ungefär rodt halfva vägen till *Betsele*, då vi plötsligen uppnådde en lång rad af forsar. Den öfversta bland dessa är *Betseleforsen*, som är delad genom flera holmar. Men ingen vågar att ro, och ingen att sitta uti båten genom alla dessa forsar. Derföre har man banat

---

*) I afseende på väderstreckens benämning, har jag följt ortens bruk att uttrycka sig. Efter kompassen skulle elfvens här benämnda östra och vestra sida kanske rättare kallas nordöstra och sydvestra. Man tyckes i Lappmarken hafva bestämdt väderleken längs efter, samt tvärs öfver landet, och anse flodernas lopp i allmänhet vara ifrån vester till öster, ehuru de i sjelfva verket efter landets sluttning vanligen snarare taga en direktion ifrån vest nordvest till öst sydost.

sig en gångstig öfver landet, bredvid elfven, så långt forsarne räcka. Ett sådant stycke land kallas i dessa Lappmarker för *mårka* *); och den mårka vi här gingo öfver, var omkring 1000 alnar lång. Vi lemnade våra hittills begagnade båtar i båthuset vid mårkans nedra ända, och fingo vid dess öfra ett par andra, som der redan voro i beredskap. Härom hade den driftige Länsman Holmström föranstaltat då han dagarne förut reste opp till *Stensele* för att der verkställa några utsyningar. Ofvan mårkan äro stränderna på vänstra sidan höga, ofta bergiga, på den högra mera lågländta; å ömsesidor bevuxna med Tall och Björk. Vi kommo kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m. till *Betsele*, en liten by med 2:ne grannar. Der dröjde vi en half timma hos Nils Olsson, och fortsatte sedermera vägen med våra tre karlar, till *Gransele*. Man ser här en vild skogstrakt. Ifrån *Betsele* förde en smal besvärlig gångstig öfver en $\frac{3}{4}$ mil lång mårka, vid hvars slut det långa *Bålforsberget* i sin sluttning förer ned till *Bålforsen*. Under vandringen hade vi sett den *nordiska Stormhatten* (*Aconitum septentrionale*), hvilken Nybyggarna i denna Lappmark kalla *Slasan*. Den vexte ymnigt vid bäckkrännilar. — Straxt ofvan *Bålforsen* sätter man sig i båt. Tvenne *stråkor* **), som genast upphin-

---

*) Med *mårka* förstår man icke allenast all den väg, som man till lands har att passera *bredvid* elfvarne; utan den landväg, som *mellan* tvenne sjöar eller båtleder måste tillryggaläggas, kallas äfven *mårka*.

**) Med *stråka* (Finnarnes *niva*) menar man vattnets hastigare lopp (till följd af någon sluttning på botten) i elfven, utan att det likväl bildar någon fors. Folket här kallade väl de 2:ne nämde stråkorne för *forsar*, och kanske äfven forsar vid högre vatten här bildas; men nu förekommo mig dessa stråkor

nas, göra ett litet uppehåll, men sedermera fortsattes rodden på den stilla elfven ända till *Gransele*, der vi landade kl. 3 e. m.

Gransele fyra gårdar ha en vacker belägenhet. De ligga midt i en stor äng; och åkrarne omgifva omedelbarligen husen. Rågen stod på dem herrlig, bättre än i *Lycksele*, och beredde sig till snar blomning. I sin rödmålade byggning anviste Erik Johan Jacobsson oss 2:ne nyss inredda rymliga rum. Vi låto insätta våra saker i det större, och bodde sjelfva i det mindre, som vette åt söder. Ett fönster med 12 rutor insläppte deruti tillräckligt ljus. Men för ingen enda dörr var lås. Den nordiska ärligheten miss-tänker ingen plundring. Våra saker hade icke kunnat stå säkrare inom jerngaller. "En resande behöfver intet lås för sin Coffert, och then ther (i Lappmarken) bor ingen stängsel och vård om sin egendom," säger Ehrenmalm i sin Resa genom detta land. — På fisk, smör och mjölk var här ingen brist, och det välmenande folket bjöd oss äfven godt kaffe om morgnarne. För allt detta, och tillika för rum och sängar under vårt 2:ne dygns vistande här, begärde Erik Jacobsson endast 24 sk. Rgs. Det var knapt en fjerdedel af dess värde. Likväl var Erik Jacobsson kanske den ende i byn, som på detta sätt kunde mottaga fremlingar. Hos närmaste grannar åto folket barkabröd, ty rågen på det lilla bygärdet förslog visst icke till årsbröd åt 20 personer.

Ett uthållande regn höll oss hela eftermiddagen inne. Men hvem borde icke glädja sig öfver regnets välgörande verkan på den törstiga

---

såsom obetydliga strömdrag, uti hvilka både oppföre och utföre man utan all fara kunde sitta i båten.

jorden. En frisk sydvästvind förvandlade sig om natten till storm. Men vi hade varmt i vår kammar, som om aftonen hade blifvit uppeldad genom flera brasor. — Följande dagens (d. 26 Jun.) morgon var mulen och kylig, men lugn. Kl. 10 visade sig den varmande solen. Då var ingen tid att försumma. De närbelägna ängarne och skogstrakterna omkring, besöktes. På den höga bergssträckan i vester vandrade vi ända opp till den kala kammen. Östra sidan är mosslupen, full af klippor och skog. *Spillkråkan* (*Picus martius*), *Domherren* (*Pyrrhula vulgaris*), och den lilla *Kongsfogeln* (*Sylvia regulus*) hade här sitt tillhåll. Dagens excursion gaf oss många insekter, och bland växter, som här funnos, har jag antecknat följande: *Pyrola secunda*; *Lychnis sylvestris*; *Ranunculus repens*, allm.; *Melampyrum sylvaticum* et *pratense*; *Klöfver* och *Hvitvåpling* (*Trifolium pratense* et *repens*); *Polypodium Phegopteris* et *Dryopteris*; vid stranden blommade *Kabblekan* (*Caltha palustris*), *Carex alpina*; på åkern stodo; *Blind-nässlorne* (*Galeopsis Tetrahit* et *versicolor*) och *Kråk-vickerne* (*Vicia Cracca*); vid bäckar: *Erysimum Barbaræa*, ymnig; i kärr: *Kärr-Tisteln* (*Carduus palustris*) *Corallorhiza innata*; på gårdsplanen växte: *Kummin* (*Carum Carvi*); *Våt-narfven* (*Al-sine media*); *Trampgräset* (*Polygonum aviculare*); *Rönnen* (*Sorbus aucuparia*), har stort och högt träd, planteradt; *Erysimum cheiranthoides*; *Kattfötterne* (*Gnæphalium dioicum*); m. fl.

Kl. 7 f. m. den 27 Jun. väntade oss, enligt vår beställning, nedvid stranden 2:ne båtar. Deras framstam var bäddad med dynor och täcken samt garnerad med gröna qvistar af björk. Man intar sin plats på bädden i båten, i en liggande ställning, ty i sittande skulle det i längden bli tröttsamt och besvärligt. — Ett klart och lugnt

väder gynnade vår resa. Vi foro ännu alltjemt efter *Uman* (så benämner man i orten allmänt *Umeå elf*) mellan dess här låga, med *Grå-Pil* (*Salix glauca*), *Tall*, *Gran*, *Asp* och *Björk* bevuxna stränder. På afstånd syntes betydliga kullar och bergshöjder. Straxt uppom byn har man *Gransele afvan*. Då vattnet är högt, plägar man här taga land, för att undvika en fors, som vid elfvens stigande är farlig. Nu sutto vi trygga i båtarne. Ungefär $\frac{1}{4}$ mil ofvan *Gransele*, var till höger nära stranden på en höjd uppförd en liten byggnad. Båtkarlarne kallade den *Agbacken*. Jag utmärker detta ställe endast derföre, att jag här såg flera *Knipstommar* (Äggstommar). Dessa äro inrättade vid sjöar och sund för att beskatta *Knip-anden* på dess ägg. Man urholkar nemligen en alnslång träklabb, betäcker begge ändarne med en fastspikad brädlapp, och gör midtpå klabben en öppning af den storlek, att *Knipan* eller *Doppningen* (*Anas Clan-gula*) kan beqvämt komma derigenom. Denna stomme, med öppningen vänd åt sjön, fastslås på en vexande trädstam några alnar från roten, och förses inuti på nedra botten med mossor och fjäder. Fogeln väljer nu gerna denna stomme till sitt bo, och lägger deruti sina ägg. Så snart Anden hunnit värpa 3 eller 4 ägg, borttagas alla utom ett, som blir qvar och lockar fogeln att värpa flera. Man fortfar sedermera med beskattningen tills man fått ett betydligt antal ägg. Denna äggplundring anses emellertid nu icke så lönande som förr, sedan antalet af Knipänder i sednare åren härstädes skall blifvit mycket minskadt. — På samma sätt tullar man äfven *Skräckans* ägg. Och man kallar en lika inrättning för detta ändamål då för *Skräckstomme* *). Men

---

*) I *Torneå* Lappmark kallas den *U U*. Se beskrif-

Skräckstommar äro sällsyntare, ty *Skräcken* (*Mergus Merganser*) värper icke så gerna, som *Knipan*, uti dessa stockar eller uti iholiga träd, utan lägger hellre sina ägg under buskar, mellan stenar och trädrötter. Uppom *Agbacken* blifva stränderna mera torra och steniga. Der uppehåller sig likväl gerna *Strandpiparen* (*Charadrius hiaticula*), som här kallas *Strandstricket*, och är i *Lycksele* Lappmark mycket allmän. Efter en half mils rodd (ifrån *Gransele*) stego vi i land. En föga banad stig ledde åter en half mil genem en vild skog, öfver berg och myror, till *Kattisafvan*. Insekthåfven och Fjäriltången fingo dock under denna vandring icke hvila sig. Och i den skog, der *Göken* gal, är tanken på lif icke försvunnen. En bro, lagd med mera omsorg än vanligt, gaf tillkänna närheten af en by. Denna bro gick öfver *Rusbäcken*, och blir mig alltid minnesvärd, att jag der för första gången fann den rara Rof-flugan *Lafria rufipes*, till och med begge könen. En myckenhet Gäddfjäll låg på stranden, och vi sågo icke långt derifrån 3:ne st. *Fiskhökar* (*Falco Haliætus*), här kallade *Fiskgösar*, hvilka utan tvifvel nyligen haft en god måltid. Kort innan man upphinner *Kattisafvan*, lemnar man till venster *Stora Kattis Tjern* *), en obetydlig insjö, hvilken säkert

---

ningen derpå uti Zett. Lappska Resa 1831. I Del. s. 171.

*) I Westerbotten och dess Lappmarker förstär man med *tjern* (*kärn*) en *mindre insjö* (småsjö), merendels omgifven afsanka myrstränder; en större sjö, hvars stränder äro sandiga, stenbundna eller bestå af en hård vall, kallas der egentligen *sjö* eller *träsk*. Ordet *tjern* torde rättare böra stafvas *kärn*, emedan benämningen troligen kommer af *kärr*; men då de flesta Författare, som beskrifvit Lappmarken, nyttja förstnämde skriftsätt, har jag icke velat afvika derifrån.

icke är öfver 1000 alnar i omkrets. För att undvika den långa strandvägen, rodde vi gent öfver viken till *Kattisafvan* by. Kl. var $\frac{1}{2}$ 12 f. m. då vi ifrån stranden gingo opp för den gröna sluttningen, på hvilken byn är belägen. Man känner sig alltid glad och styrkt, då man är omgifven af en lefvande natur, och vid *Kattisafvan* är naturen visst icke döende.

I *Kattisafvan* äro 5 grannar. Nämndemannen Anders Israelsson, som bor längst i vester, är väl en bland de förmögnaste i byn, deri han tillika är Tolfman. Till honom var ock vår adress ställd. Han var en 70 års gubbe, som ej tycktes bry sig mycket om verlden, men hans raska hustru, en dotter af fordne Länsman Lyxell i Lycksele, sysselsatte sig helt och hållit med vårt mottagande. Hon anviste oss till bo-ning ett tapetseradt rum, med målade möbler, bordskänk, rena gardiner för fönstren och friska blommor i glasburkar. Det dröjde ej länge innan en tillagad middag, hvars rätter bestodo af färskt smör, abborrar och siklöger samt äggmjölk, bjöds oss.

Vår excursion omkring byn var lönande. Om någon Entomolog skulle framdeles komma opp till dessa byggder, så vill jag hos honom särdeles rekommendera byns nordvestra sida. Jag fann den äga en oväntad rikedom på insekter. Men den förtjenar visserligen en nogare undersökning, än som 6 timmar medgifva. Bland vilda vexter antecknades här: *Phleum alpinum*; *Poa trivialis*; *Montia fontana*; *Kumin* (*Carum Carvi*); *Andromeda polifolia*; *Cucubalus Behen*; *Spiræa Filipendula*, som förut icke lärer vara funnen inom Lappmarken; *Melampyrum sylvaticum*; *Geranium sylvaticum*; *Solidago Virgaurea*; m. fl.

Bland köksvexter: *Persilja* (*Apium Petroselinum*); *Gräslök* (*Allium schænoper asum*); *Spi-*

nat (*Spinacia oleracea*); *Hvitkål* (*Brassica oleracea*); *Senap* (*Sinapis nigra*); *Sallat* (*Lactuca sativa*); alla på kalljord. — *Hampa* (*Cannabis sativa*); odlades sparsamt; *Humle* (*Humulus Lupulus*) planterades och växte frodigt hos Samuel Samuelsson; *Potates* (*Solanum tuberosum*) trufdes väl i allas hagar. *Lin* (*Linum usitatissimum*) odlades äfven, och växte vissa år förträffligt. I anseende till kölden ville det i år ej fort. Det var ännu icke knapt mer än tumshögt. Förledne år hade Anders Israelssons hustru sått 6 kannor Linfrö, och skördade derefter 6 Lisp. vackra tågor samt äfven något moget frö. Men också var förra årets sommar mera varm och torr än vanligt, och man anmärkte såsom något ganska sällsynt härstädes att *Humlen* då drefs till mognad.

Umeåelf utgör, som bekant är, hufvudsakligen den väg, på hvilken en stor del af *Lycksele* Lappmarks inbyggare kunna verkställa sina transporter om sommaren. Utom henne skulle den vid denna tid lätta och bekväma kommunikationen dem emellan icke vara möjlig. Hon är den pulsåder, som genomstryker landet, samt både närmast omkring sig, och genom sina grenar, underhåller derstädes lif och rörelse. De flesta byar och gårdar hafva ock blifvit anlagde i dess grannskap. *Kattisafvan* by ligger jernväl omedelbarligen vid dess strand. Elfven bildar här midtföre ett *sel* *), som icke är bredt, men ganska fiskrikt. *Sik* (*Salmo Lavaretus* Linn.), *Harr* (*Salm. Thymallus*), *Gädda* (*Esox Lucius*),

---

*) *Sel* eller *Sele* kallar man i norra provinserna ett lugnvatten, spakvatten, eller sådant, som i en elf framrinner sakta och med jemn yta. Bredvid de mera vidgade Selen, såsom vanligen mycket fiskrika, har man merendels anlagt byar, hvaraf *Åsele*, *Lycksele*, *Gransele*, *Rusele*, o. s. v.

Abborre (*Perca fluviatilis*), med flera fisksorter vankas deruti ymnigt. — I den nära stranden belägna jordvallen hade en myckenhet *Backsvalor* (*Strandswalor*: *Hirundo riparia*) gräft sina horisontela alnsdjupa gångar, för att deri lägga sina bon. *Glutten* eller den här så kallade *Klyfjan* (*Glottis chloropus*) förrådde sin närvaro vid stranden genom ett starkt hvisslande läte, och *Anas Marila* hade lagt sina ägg i en starrtufva. Den 28 Juni. Vår dag börjades med regn och blåst. Stormen upphörde snart, men regnet fortfor ändå till qvällen. — Kl. 8 om morgonen rodde vi likväl från *Kattisafvan*. Stränderna voro hela vägen till *Rusele* låga, gräslika. Skogen bestod hufvudsakligen af *Tall*, hvaribland några små låga *Rönträäd* lyste fram med sina hvita blomklasar. *Granen* syntes sparsamt. Den var dessutom rankig, mörk, med grenar, som voro öfverklädde af laf. Några strömdrag (stråkor) upphunnos i elfven, hvars vatten under de sedanast förflutna dagarne betydligt stigit. Vattnet flödade på flera ställen öfver bräddarne in på det låga landet; till den bredd och det djup, att vi vid elfvens krökningar ej sällan rodde genvägen deröfver. I torra, heta somrar utgöra eljest samma ställen torra, foderrika ängar. Det omtalade båtkarlarne, och det bevisade de hölador, som stodo der bredvid. Men nu hade snön med allvar börjat smälta opp i fjellarne och förorsakat detta flödande, som ställde träd och buskar i alnsdjupt vatten. Här och der hade *Uman* några större och mindre holmar, som voro täcka genom sina Björkars lifliga grönska.

Vi hade rodt ungefär $\frac{1}{2}$ mil, eller halfva vägen till *Rusele*, då vi blefvo varse *Medelås* Nybygge, tillhörigt Anders Israëls son i *Kattisafvan*, och derefter *Fikensgård*, med äfvenledes

venledes en åbo. — Vi fortsatte vår båt­fart och kommo omsider till ett vidgadt sel, der elfven syntes dela sig i 2:ne grenar. Men den högra grenen var blott en stor och lång vik, som åt nordost sträckte sig minst $1\frac{1}{2}$ mil in i landet. Den heter *Blå-afvan* eller *Blå-viken*. Knappt hade vi passerat den udde, som man omkringror, för att inkomma i denna vik, då på den aflägsna gröna stranden midt framför oss sågs *Nya Rusele* by med sina rödmålade hus. Redan voro vi framme vid bryggan, och den rike ägaren af Rusele Matts Mattsson den yngre, var oss der med bugning och hatt i hand, till mötes. Men det var icke för att *bjuda* oss in, som han så beställsamt infann sig derstädes, det var endast för att säga oss, att han alldeles *icke* kunde *ta emot* oss. Jag frågade honom efter orsaken dertill, och om icke Länsmannen hos honom beställt kvarter för vår räkning. Han bejakade det, men tillade som skäl för sin vägran: "att han just nu sjelf ärnade resa ned till *Lycksele* Kyrka, och att han ej fick dröja längre, för att kunna hinna dit till Söndagen." Jag lemnar derhän, huruvida detta föregifvande var grundadt, och om han behöfde 2:ne hela dygn för att ro 4 mil *utföre* elfven till kyrkobyen, då en dag plägar dertill vara tillräcklig. Men man har sedermera sagt mig, att mannen är en alltför stor hushållare, och att hans hustru, som var en dotter af fordne Pastor i Lycksele Allenius, möjligen kunde funnit sig besvärad af att som nu mera bondhustru mottaga 2:ne främmande resande. Emedlertid måste vi bli qvarsittande i båten, i strida regnet, utan tak öfver hufvudet. Vi sågo med ledsnad de många rymliga byggningarne, deruti vi icke en gång för ögonblicket kunde få en kammare, och med kanske ännu mera missnöje det lockande fältet,

som vi måste försaka. Det gjorde oss ondt, att finna den infödda välviljan utträngd af egennytta; men vi fägnade oss åter vid erinran, att vi här för *första* och kanske *enda* gången inom Lappmarken fingo göra denna erfarenhet.

Ett stycke derifrån, ungefär $\frac{1}{2}$ mil, på samma sida, men närmare in åt *Blåviken*, ligger *Gamla Rusele* by, dit vi nu ställde vår kosa. Vi togo in hos Erik Johannes Eriksson, der vi genast igenkände den gamla nordiska välmeningen och tjenstaktigheten. Här sökte oegenyttnan på allt upptänkligt sätt att utplåna den fläck, som Matts Mattssons girighet satt på deras lands gästfrihet. Vi bodde i ett hus, som var så nytt, att dörren till vårt rum ännu icke var fullt färdig. Genast efter upptimrandet flyttar man här in i de sunda träbyggnaderna, då man deremot måste vänta år och dag innan man utan fara vågar bebo de Skånska fuktiga korsverkshusen. Väggspringorna i vår kammare voro, som vanligt i Lappmarken, stoppade med mossa; bord och golf rena och hvita. Fyra målade stolar och 2:ne sängar, öfver hvilka voro bredda fina lärftslakan och kattunstäcken, utgjorde möblerna. I ena hörnet stod en hvitmenad spisel. Sex stora fönsterrutor upplyste rummet.

Hela *Rusele* by äger 9 grannar. De 7 bo i *Gamla* och de 2 i *Nya Rusele*. Men den gamla byns belägenhet är icke så vacker, som den nyas. Den förra ligger på en stenbacke, nästan helt och hållet omgifven af myror och skog. Från den öppna sidan, åt stranden till, komma ständiga stormar. Genom *Umans* utgrening härstädes åt den breda *Blåviken*, har vinden fritt spel åt 3:ne håll. Ett häftigt hagel nedslog dessutom nu blommorna och jagade insekterne till sina dolda gömställen. Också blef

vår skörd i *Rusele* föga gifvande. Vi längtade efter morgondagen, för att få resa vidare.

Solen sken klart, då vi tidigt på morgonen d. 29 Jun. rodde ut öfver den 9 famnar djupa viken, till elfven. *Rödvinge-Trasten* (*Turdus iliacus*) upplifvade Tallskogen med sina sorgligt ljufva toner, och *Sädesärulan* (*Motacilla alba*) syntes allestädes, på klipporna. Stränderne hade samma utseende här, som emellan *Kattis-afvan* och *Rusele*. Vi lemnade ett litet Nybygge till höger, och upphunno några holmar i *Uman*. Ungefär $\frac{1}{2}$ mil ofvan *Rusele* möter *Tåskforsen*, ett stenigt och vid pass 100 alnar långt strömdrag. Vid elfvens nu höga vatten var forsen likväl icke farlig. Vi suto trygga i båtarna och betraktade med nöje den mängd *Liljekonvalje* (*Convalla majalis*), här kallad *Bäckablad*, samt *Storknäfven* (*Geranium sylvaticum*), som garnerade stränderne. Ofvan denna fors börja stränderna höja sig, blifva mera stenbundna, och på något afstånd synas höga bergskullar, bevuxna med en af löf- och barrträd blandad skog. Under denna enformiga färd fäster man uppmärksamheten äfven vid hvarje obetydlig omvexling. Man tilltalar hvarje menniska, som mötes; man efterfrågar, hvarifrån hon kommer och hvarthän hon ärnar sig. Derföre kan jag äfven noga uppgifva, att den båt vi nu mötte förde åboen Nathanael Jaensson från *Pausele*. Han var med hustru och barn stadd på resan ned till *Lycksele* kyrkoby, för att derstädes bivista följande dagens Böndagshögtid. Nathanael Jaensson, som bodde en mil längrefrån kyrkan än Matts Mattsson i *Rusele*, och nu först på Lördagen begifvit sig åstad, trodde sig likväl i rättan tid kunna komma fram till platsen. Vid pass $\frac{3}{4}$ mil

ofvan *Rusele* är vid elfstranden på en höjd till höger uppfördt ett Nybygge. Stället heter *Paulund* och tillhör Nathanaël Jaensson i *Pausele*. Han har äfven här sin *Fäbovista*, eller hus, dit boskapen, under det de om sommaren gå i *vildan*, föras och blifva der mjölkade. Man tillreder der ost och smör af den samlade mjölken. Omkring sådane fäbovistar är alltid en omhägnande plan, som vid denna tid är grön, så att man lätt skulle anse husen för ständigt bebodda Nybyggen.

Snedt emot *Paulund*, på venstra stranden utfaller i Uman en bäck, som kallas *Paubäcken*. Den leder sitt ursprung från *Pauträsk*, som är beläget hela 4 mil in i landet. Stränderna blifva nu åter låga, och $\frac{1}{4}$ mil ofvan *Paulund* har man *Pausele* till venster. Vi rodde förbi detta nybygge, emedan dess enda åbo, den nyssnämnda Nathanaël Jaensson icke var hemma, och upphunno kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m. det en dryg fjerdingväg derifrån belägna *Åskilje*, samt voro med det samma i *Stensele* Socken. Man har kallat denna by för *Åskilje*, emedan åarne *Umeå*, kommande från *Stor-Uman* i *Stensele*, och *Juckån* från *Stor-Jucktan* i *Sorsele* Socken, ett litet stycke här nedanföre förenas. Byn eller stället borde derföre riktigare heta *Åmöte* än *Åskilje*. Byn bebos af 3 grannar, hvaraf en är förmögen och tvenne fattiga. De sistnämnde kunna ej förskaffa sig säd, utan måste äta barkbröd, som äfven i Lappmarken anses som ett tecken till behof. *Barkbröd* tillredes här på följande sätt: Om våren (i Juni) uppsöker man unga talar, som hafva från $\frac{1}{2}$ till 1 kvarters diameter, af hvilka man afskalar barken i form af stora skifvor. Från dessa skifvor afskafves mycket väl den yttre bruna och gröna barken samt inre safvan, äfvensom all kåda bortskrapas. För att utdraga beskheten, blöter man skifvorna någon tid i vat-

ten, hvarefter de upphängas på stänger i luften eller i ett öppet skjul, till torkning. Så snart de blifvit väl torra och möra, sönderhackas de i små bitar, hvilka malas till ett mjöl, som till färgen är gulbrunt eller hvitgult. Degen af detta mjöl ältas väl i ett baktråg med en dertill inrättad kräkla, hvarunder kokhett vatten måste beständigt påspådas för att få mjölet att hänga tillsammans. Ingen gäst tillsättes. — Sedan degen blifvit på detta sätt tillräckligen ältad, uppslås den på ett bord, och bakas ut till stora löftunna kakor, som likna flattbrödet. Det smakar beskt och kärft, men om litet korn eller rågmjöl tillblandas, blir degen mera sammanhängande och brödet på långt när icke så beskt. För öfrigt är det nödigt, att den bark, som skall användas till bröd, blir samlad i en tjenlig årstid, och hemtad icke af gamla, men icke heller af spåda tallar, då den i förra fallet förlorar sin kraft, och i sednare bibehåller för mycken beska.

Vid vår ankomst till *Åskilje* hade genast flera karlar infunnit sig samt erbjudit oss båtar och skjuts (rodd) de 5 fjerdingsvägen till *Badstuträsk*. Tillfället af en liten förtjenst uppsporrar ännu mer deras naturliga villighet, och innan man vet ordet af så stå både båt och folk alldeles färdiga. Men vi ville, efter vår plägsed, först göra en tur omkring byn, och tillika taga någon närmare kännedom om *barkbrödet*, som en af grannarnes hustrur just nu höll på att tillreda, hvarföre vi dröjde en timma med afresan. Jag ansåg mig dessutom fullkomligt belåten med Erik Johannes Erikssons båt, som jag begagnat ända från *Rusele*, och som var försedd med en god bädd samt fäll. Derföre bad jag honom fortsätta rodden för mig till *Badstuträsk*, hvartill han äfven straxt var mycket benägen.

Magister Dahlbom bytte likväl om båt och karl, och kl. $\frac{1}{2}$ 12 voro vi redan ett stycke från landet. *Tornsvalan* (*Cypselus murarius*), *Hussvalan* och *Ladusvalan* (*Hirundo urbica et rustica*) gjorde sina cirklar i luften; *Lommen* (*Colymbus septentrionalis*) flög högt öfver oss; *Skraken* (*Merg. Merganser*) och *Knipan* (*Anas Clangula*) simmande på vattnet; *Strandstrickeln* (*Charadr. Hiaticula*) och *Gulärulan* visade sig vid stränderna. Flera *Knipstommar* voro uppslagna på trädstammarne, och *Skraken* hade lagdt sina 10 st. ljusst blåhvita ägg under en buske på stranden.

Men alldeles oväntadt var det att i slutet af Juni få ett riktigt Aprilväder: snöilningar och lugnt, mulet och solsken omvexlade inom en timma; fällen måste skydda ömsom för isnålar och ömsom för solens hetta. Det var ej behaglig väderlek för en sjöresa.

Stränderna ofvan *Åskilje* äro låga, gräsrika och bära *Thalictrum alpinum* i myckenhet. Skogen består af *Tall*, *Gran*, *Björk* och *Al* (*Alnus incana*). Den flodgren vi nu följde var *Jucktån* *). Men vi hade knapt kommit en mil från *Åskilje*, då vi lemnade *Jucktåns* bredare gren till höger, och följde en till vänster varande smalare ström, som faller ned ur *Kicku träsk*. Snart hunno vi opp denna lilla sjö, som är ungefär en halffjerdingsväg lång. Den var nu uppsvälld af vågor, hvilka en häftig nordveststorm dref rakt emot oss. Ur den våldsamma striden mot vind och vatten förde roddarnes skicklighet båtarne lyckligt fram genom böljorne. Vi stego i land vid sjöns öfra ända. Här sågos *Kungsfogeln* och *Sparfkungen* (*Sylvia regulus et trochilus*), samt *Svart-Mesen* (*Parus ater*); en annan *Mesart* flög äfven förbi oss, i hvilken jag vid ha-

---

*) Jfr. den bifogade Kartan öfver *Lycksele Lappmark*.

stigt påseende tyckte mig igenkänna *Parus sibiricus*, som jag flere gånger såg i *Torneå Lappmark*. — Ifrån norra stranden af *Kicku-träsk* ledde oss en liten gångstig öfver en ungefär $\frac{1}{8}$ mil lång, klippfull och med ung björkskog bevuxen märka, till *Badstuträsk*, der vi inträffade kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m., och intogo genast det hos Nämndemannen Anders Nilsson derstädes för oss beställda qvarter.

Badstuträsk, som är beläget vid en liten insjö af samma namn, är en af de betydligare Lappmarksbyar i *Stensele Socken*. Den har 10 grannar, hvaraf de flesta äro välmående och blott få behöfva äta barkbröd. Hela personalen af äldre och yngre i byn äro ungefär 80 menniskor. — Gårdarne ligga här som vanligen i Lappmarksbyar, på betydligt afstånd ifrån hvarandra, hvaregenom byn får en ansenlig omkrets. De äro icke afhägnade, utan den stora gemensamma ängen sammanbinder husen, som hafva sina särskilda åkertegar nära bredvid sig. Ifrån stugan stiger man direkte på den gröna parken, och man har ej gått tre steg från dörren, förrän man står vid kornåker. Man sitter på tröskeln och plockar lefvande blommor. — På detta sätt blifver här barnet från vaggan förtroligt med naturen.

Alla husen i byn äro envåningshusbyggnader af trä. Mangårdslängan hos Anders Nilsson bestod af förstuga och 3:ne höga rum, nemligen ett större på hvardera sidan af det mindre, som vi bebodde. På gården voro bagare- eller folkstuga, nödige uthus och den vanliga stolpboden eller visthuset; men något sådant *pörte*, som finnes i *Torneå Lappmarksgårdar*, är på detta ställe icke bekant. Vår kammare hade en simpel inredning, men allt uti den var rent och snygt. Fisk, mjölkmat och smör bars in till oss så ofta vi begärde. Under måltidsstunden tog vår värd

såsom åskådare alltid sin plats på en ned vid dörren stående kista. Jag erinrar mig, huru naift han en gång uttryckte sin fögnad öfver vår appetit, med dessa ord: "tack ska Ni ha för det Ni jä (äro) så beskedliga och bär —i—er." Hustrun passade opp vid bordet, och förnyade alltid 2 a 3 gånger sin bjudning, innan hon satte afsides hvad som ännu var qvar af en spisad rätt.

Dagen efter vår ankomst till *Badstuträsk*, infunno sig hos oss flera helgdagsklädda personer af begge könen. De trädde in i vår kammar, en i sender. Bland dessa ådrog sig i synnerhet en 72-årig vördig gubbe, Michaël Andersson, vår uppmärksamhet. Han var Morbror åt Anders Nilsson, och kom för att å de öfrigas vägnar bedja oss vara välkomna till byn. Vi samtalade länge med gubben. Det var en förståndig man, som under de flera befattningar och förtroenden han haft, samlat sig mycken erfarenhet och många insigter. Han talade både Svenska och Lappska språket, och hade en längre tid varit Lapparnes Tingstolk. I synnerhet ägde han en fullkomlig kännedom om sitt lands seder och inrättningar. När för de flesta bönder på Skånska hedarne allt, som befinner sig antingen opp i skogsbygden eller på andra sidan om sundet, är ett mörker, så kände denne icke blott namn på berg och floder i hela trakten af sin hembygd, han hade äfven ett klart och redigt begrepp om landskapen på ömsesidor både om bottniska viken och om fjellryggen. Han ägde fyra söner, alla välkända och behållna personer: Håkan i *Barrsele*, Gustaf i *Gaskeloug*t, Fredrik i *Lycksele*, och en boende i *Skarf-sjön*.

Anders Nilsson, som anses för den rikaste grannen i byn, har en betydlig ladugård.

Deri underhållas 15 kor, 3 hästar, 2:ne oxar, 30 får, och 2:ne svinkreatur, hvilka sistnämnda, enligt bruket här, födas inne hela året igenom. Sjelf har han inga getter; men sådane finnas likväl hos en af grannarne i byn.

I den närbelägna *Badstuträsk sjön* räknar byn ett viktigt fiske. Också har fisken ur sjöarne här det rykte om sig, att vara fetare och mera välsmakande än den man fångar i floderna. Häri finnas *Abborre* (*Perca fluviatilis* L.); *Gers* (*Perca cernua*), ätes ej; *Börting* (*Salmo Trutta*); *Stenbit* (*Salmo Fario*), finnes äfven allmänt i bäckar och strömmar häromkring; *Sik* (*Salmo Lavaretus*); *Siklöja* (*Salmo Albula*), kallas äfven *Stint* eller *Raboxe*; *Gädda* (*Esox Lucius*); *Id* (*Cyprinus Idus*); *Stämm* (*Cyprinus Grislagine*), liknar *Mörten*, men har längre kroppsform och hvarken röda ögon eller fenor; *Mört* (*Cyprinus Rutilus*); *Lake* (*Gadus Lota*), m. fl.

Under vårt 2:ne dagars vistande här gjorde vi flera utvandringar. I anseende till en inträffande otjenlig väderlek, kunde dessa likväl icke blifva så vidsträckta, som vi önskat få företaga dem. Ty knapt voro vi, lockade af ett herrligt solsken, utkomne på fältet med våra insektsaxar och håfvar, samt börjat vår slätter i gräset, förr än omvexlande regn, blåst och hagelskurar tvingade oss att återvända hem. Jag har antecknat följande vid *Badstuträsk* växande örter; nemligen på ängarne: *Hven* (*Agrostis rubra et alpina*); *Tåtel* (*Aira caspitosa et flexuosa*), allm.; *Gröegräs* (*Poa annua, pratensis, nemoralis, alpina* var., et *Trivialis*) alla dessa arter allmänna; *Fårgräs* (*Festuca ovina*); *RödSvingel* (*Festuca rubra*), allm.; *Quickrot* (*Triticum repens*), *Kummin* (*Carum Carvi*), allm.; *Syra* (*Rumex Acetosa et Aceiosella*), allm.; *Konvalje* (*Convallaria majalis et bifolia*); *Tåg* (*Juncus sylvaticus*);

Luzula pilosa; *Höfrö* (*Polygonum viviparum*), allm.; *Trampgras* (*Polygon. aviculare*); *Cucubalus Behen*, allm.; *Stjernetblomma* (*Stellaria graminea* fr. et uliginosa) rar.; *Bullerblomster* (*Trollius europæus*), rar.; *Smörblomster* (*Ranunculus auricomus*, arcris et repens), alla dessa arter allmänna; *Höskaller* (*Rhinanthus Crista Galli*), allm.; *Kråk-Vicker* (*Vicia Cracca*), allm.; *Klöfver* (*Trifolium pratense*); *Gullris* (*Solidago Virgaurea*); *Lejontand* (*Leont. Taraxacum*), allm.; *Hieracium Auricula et Murorum*, allm.; *Kattfot* (*Gnaphalium-dioicum*); *Matricaria inodora*, allm.; *Rölleka* (*Achillea Millefolium*), allm.; på åkrarne: *Molla* (*Chenopodium viride*), allm.; *Viola bicolor*; *Spergel* (*Spergula arvensis*), rar; *Blindnässlor* (*Galeopsis Tetrahit* et *versicolor*), allm.; *Penninge-gräs* (*Thlaspi arvense* et *Bursa Pastoris*), allm.;

i Kryddgården: *Gräslök* (*Allium schænoprasum*); *Rotkål* (*Brassica Napobrassica*); begge slagen odlade trifies väl.

Råg (*Secale cereale*) och *Korn* (*Hordeum vulgare*) säs här och mognar vanligen. Vår värd sade sig somliga år kunna få skörda omkring 30 Tunnor säd, den mesta korn. *Lin* och *Hampa* planteras äfven; merendels med framgång, och i år stod Hampan vid linlandet förträfflig. Man har också försökt att så *Ärter*, men de ha ej hunnit till mognad. *Potates*-odlingen lyckas nästan alla år väl.

Den 1 Juli. Den mulna morgonen med sitt sakta duggregn och en mild solnän förebådade en klar dag. Vi reste kl. 9 från *Badstuträsk*, utan att vi för vårt goda kvarter kunnat få betala mer än en liten drickspenning, under hvilket namn man endast kan förmå det gästfria folket att för sitt besvär och sina uppoffringar mottaga en obetydlig ersättning. — I 2:ne båtar,

som roddes, den ena af Anders Nilssons dräng, och den andra af en bland byns grannar Jon Gabriellsson, fortsattes resan öfver *Badstuträsk-sjön*, som är ungefär $\frac{3}{8}$ mil i längd. Vi passerade under denna sjöfart flera tallbevuxna holmar, och upphemtade ur vattnet en deri växande varietet af *Ranunculus aquatilis* med större blommor och stjelk än på den vanliga *Vatten-Ranunkeln*. Medvinden och den raska rodden förde oss snart till öfre ändan af sjön. Der landstego vi och lemnade båtarne, som uppdrogos på stranden. Våra roddare förbyttes nu till bärare, och vi vandrade allesamman åstad på den besvärliga gångstigen, som leder öfver en mårka. Denna stig är likväl den allmänna vintervägen, och, hvad som i synnerhet borde göra den trampad, den är vägen, som folket från *Badstuträsk*s och *Åskilje* byar hafva att färdas åt kyrkan. Men en väg, som går direkte öfver myror och bergshällar, kan i sekler icke blifva annorlunda bannad. Då således icke menniskorna, utan klipporna äro vållande till dess svårighet, så letar man sig fram utan knot och missnöje den eljest tröttsamma fjerdingsvägen öfver mårkan. Nordens ödemarker ha också ett eget sätt att vedergälla vandraren för hans mödor. Skogarnes sångare uppstämman der ofta den mest förtjusande harmoni. Och här blandade *Trasten* (*Turdus iliacus*) sina melankoliskt sköna strofer med *Sparfkungens*, *Rödstjertens* (*Sylvia Phœnicurus*) och *Trägårdssångarens* (*Sylvia hortensis*) muntrare toner.

Vid slutet af mårkan kommo vi åter till en sjö, som kallas *Skir-* eller *Skär-träsk*. Den har fått detta namn, emedan dess vatten är så *klart*, att den sandiga och stenbundna gröna *)

---

*) Denna färg härleder sig förmodligen af någon på

botten kan synas på hela 7 famnars djup. Detta vatten är äfven om sommaren ganska kallt. Också har man icke träffat mer än 2:ne sorters fisk i denna sjö, nemligen *Småsik* eller *Siklöjor* (*Salmo Albula*) och vanlig *Sik* (*Salmo Lavaretus*). Den sistnämnde vankas här högst sällan, men *Småsiken* något ymnigare. Den är ungefär qvarterslång och kallas i tillgränsande södra Lappmarkerne *Stint*, äfven *Raboxe*. Endast om vintertiden bruka folket att fiska i denna sjö. Om sommaren äro de fullt sysselsatte med det mera lönande fisket i deras hemsjöar. Men om vintern begifva de sig äfven till *Skirträsk*, hugga der stora öppningar på isen och fånga småfisken med nät.

Vid hvarje sjö, som ligger i den så kallade kyrkvägen, finnas alltid flera båtar i beredskap. Sedan de äro begagnade, dragas de in uti *båthusen*, som äro uppförde på motsvarande stränder. Hvarje Åbo i byn äger merendels sin särskilda båt, som han ofta har fastläst i båthuset. En förmögnare granne är stundom ägare af sten. Vi begagnade Anders Nilssons och Jon Gabrielssons i Badstuträsk här varande nya och bekväma båtar *) öfver *Skirträsket*. En låg, skuggrik strand tog emot oss på andra sidan. Här var en *kallkälla*, som för sitt äfven under hetaste sommaren friska vatten är bekant öfver hela orten. Jag ångrade mig nästan nu, att jag icke begagnade Hr Holmströms benägna erbjudande att få låna dess Thermometer. Jag hade då kunnat undersöka detta vattnets temperatur. Men då det syntes mig högst vanskligt,

---

botten växande *Alg*, hvilket jag likväl ej hade tillfälle att undersöka.

*) *Båt* kallas i Lycksele och Stensele Socknar allmänt *håp*.

att på en fjellresa, för hvars *ändamål* sådane undersökningar *denna gång* hade varit en mera af lägsen befattning, föra med sig så ömtåliga saker som en Thermometer, i synnerhet då den tillhörde en annan, så ville jag ej mottaga den vänskapsfulla offerten. Jag fick äfven derföre nu åtnöja mig med att förfriska mig af det kalla, kristallklara vattnet, och göra denna anteckning för att fästa andra tilläfventyrs tillkommande resandes uppmärksamhet på denna betydliga *kalkälla*.

Ifrån öfra ändan af *Skirträsk* har man ungefär $\frac{1}{3}$ mil gångväg till *Barrsele* *). Stigen leder i början oppföre, men går sedermera i sakta sluttning ända fram. Nu klarnade himmelen, och solen började lysa på höjderne. Den efterlängtdade kom äfven slutligen ned till oss i dalen. På märkan växte: *Dufkullan* (*Trientalis europæa*); *Pyrola uniflora*; *Lychnis sylvestris*; *Spiræa Filipendula*; *Geranium sylvaticum*, med röda och hvita blommor; *Slasan* eller *Nordiska Stormhatten* (*Aconitum septentrionale*), ymnigt, den visade redan blomknoppar; nära en bäck stod *Geum rivale*, mest alnshög.

Vid slutet af märkan kommo vi åter till en vik af vår gamla förtrogna *Umeå-elf*, hvilken vi för dess många forsar hade måst lemna ned vid *Åskilje*. Denna vik kallas *Barrsele afvan* och är ungefär $\frac{1}{6}$ mil lång. Vi rodde efter denna afva fram till *Barrsele*, dit vi anlände vid middags-tiden. Byn äger 3 grannar. Husen lågo som vanligen, i en ängspark. Ett af dem utmärkte sig från de öfriga derigenom, att det var något större och rödmåladt. Deruti bodde Håkan Mi-

---

*) Jag tror byn rättare bör heta *Barrsele* än *Barsele*: omkring selet är icke *bart*, utan det är omgifvet af *barrskog*.

chaëlsson, hos hvilken vi erhöilo ett passabelt kvarter öfver natten. Då vår värd var en son af den hederlige gubben Michaël Andersson i *Badstuträsk*, hade vi förmodat, att här i huset få se mycken ordentlighet. Denna väntan slog icke in. På bord och stolar är der fullt med dam, dynorna ligga vårdslöst hopvräkt utan öfverhöljning af täcke i sängen, och der nyss repadt kringströdt gräs döljer det svarta golfvet; der kan således ej sägas vara någon snygg och väl inrättad boning. Men husets inre ställning beror väl hufvudsakligen af en ordningsam matmoders omtanke, och i detta fall lärer Håkan Michaëlssons gård icke varit så särdeles gynnad. När också dottren i huset, en fullväxt bondflicka, kunde, efter dess eget yttrande, *skriva bref*, och dagen igenom *läste geografi*, så var det ej underligt, om hon i hvardagslifvet gaf hushållsbestyren på båten, och nu, distraherad af våra skrifdon och böcker, bar in till oss dricksvattnet i en osköljd, osnygg brännvinsflaska. Der rådde dessutom en nyfikenhet öfver all beskrifning. Icke blott folket i huset, utan äfven grannarne kommo in, för att begäpa oss. En del blefvo stående på golfvet, en del placerade sig på kistor och stolar, och den lille kammararen var full af menniskor. Vi måste spisa för öppen taffel. Men hvem kan afvisa dem, då man vet, att icke blott nyfikenhet, utan äfven en viss enfald och hjertlighet ligger till grund för deras påhelsning? Då först, när man af dem begär någon tjänst, skynda de sig alla bort, för att uträtta hvad man önskat.

Vår excursion för eftermiddagen ställdes till den ofvannämnde afvan, till ängsbackarne bredvid, och skogen norr om gärdet. När jag undantar några *Starrarter* t. ex. *Carex. livida*, *canescens*, *limosa* m. fl. samt *Lycopodium Selagi-*

noides och *Bartramia fontana*, den sistnämnda med frukt, hvilka alla funnos ymnigt vid afvan, så voro dess stränder ganska fattiga på växter. På ängarne, som sluttade mot söder, och genom den stora bergåsen voro skyddade mot nordanvindar, växte deremot frodigt: *Tätörten* (*Pingvcula vulgaris*), hvars klibbiga blad Norrlänningen begagnar vid beredandet af sin tätmjölk; *Daggkåpan* (*Alchemilla vulgaris*); *Slotterblomstren* (*Parnassia palustris*); *Björnbrodden* (*Tofjeldia borealis*), allm.; *Pyrola rotundifolia*, allm.; *Smultron* (*Fragaria vesca*), i blomma; *Klöfver* (*Trifol. pratense*); *Serratula alpina* och *Carduus heterophyllus*, begge med blomknoppar; *Jungfru Mariæ hand* (*Orchis maculata* var. *pauciflora*); *Satyrium viride*, allm.; *Lycopodium alpinum*.

I skogen, som bort om ängarne drar sig upp åt bergåsen, funnos: *Myaskgräset* (*Hierochloa odorata*); *Hundkaxen* (*Chærophylum sylvestre*); *Tibasten* eller *Källershalsen* (*Daphne Mezereum*), allm.; *Slasan* (*Acon. septentrionale*), man brukar här att lägga roten af denna växt, sedan den först blifvit väl tvättad och skalad, i söt mjölk, som sättes för flugor, hvilka med begärlighet äta den, men dö deraf eller åtminstone domna bort; *Paddbären* (*Actæa spicata*); *Smultronen*, med höga stjelkar och stora blommor; *Polypodium Filix femina*; *Jemna* eller *Färglummer* (*Lycopodium complanatum*), nyttjas här att dermed färja gult och blått. — Men i synnerhet glädde oss fyndet af *Toffelblomman* eller *Guckuskorna* (*Cypripedium Calceolus*), som förut icke lärar blifvit sedd inom Lappmarken. Vid en kallbäck, som här föll ned ifrån berget, växte den till hundradetals i skuggan, med en, sällan två blommor på stjelken. Växten med sin stora, liksom uppblåsta, flerfärfjade sköna blomma skulle visserligen vara en prydnad på rabat-

ten i en trädgård. Så uppdragas småningom herliga naturalster äfven i Lapplands skogar. Barrseleboarne kalla denna resliga, praktfulla ört med det mindre passande namnet *Sorgskräppor*.

Den 2 Juli. Vi voro uppstigna redan kl. 3 om morgonen och i full sysselsättning med att ordna föregående dagens skörd. Ännu i början af Juli är solen vid denna tiden på dygnet härstädes högt öfver horisonten. Så snart vi hade slutat vårt icke ledsamma arbete, lemnade vi *Barrsele*. Vi rodde nu efter *Umeå elf* en fjerdingsväg, då vi till höger uppnådde en afva, som går ett stycke rakt inåt landet. I fonden af denna afva är *Nya Barrsele* beläget. För att undvika den farliga *Långseleforsen*, som *Uman* nedsläpper, stego vi i land vid detta Nybygge, och gingo öfver en $\frac{1}{2}$ mil lång märke. Här var den bästa gångstig vi haft på länge. Och nu stodo vi åter vid elfven. Den bildar här ett temligen bredt sel, som kallas *Långsele*, och räcker $\frac{3}{4}$ mil uppföre. Vi öfverlade en stund, om vi skulle våga ge oss ut på den steniga floden, ty stormen hade blifvit våldsam. Men det syntes, som den äfven skulle bli långvarig, och vi funno det olämpligt att här på bara marken slå oss ned, då vi hade *Stensele* gästfria Prestgård på blott en mils afstånd ifrån oss. Vi gingo därför åstad, ehuru en häftig nordan hvälfde vredgade böljor emot oss. Men de öfvade båtkarlarna voro vid godt mod. De lade af sig hatt, jacka och väst, och svängde årorna med en obegriplig färdighet. Stora svett droppar föllo från deras panna. De hade icke tid att aftorka dem. Vi passerade nu förbi den ena höga klippväggen efter den andra af den vilda bergsträckan å ömsesidor, hvilken med tusende remnor syntes hota att hvar minut falla ned öfver den ängslige båt-

båtfararen. Här var verkligen en ryslig och melankolisk trakt. På ena stranden ligga svarta stenar uppstapplade på hvarandra såsom fallna väggar, och på andra synas långsplittrade klippor såsom störtade torn. Öfver dessa ruiner, lika ett helt stenrike, stiger bergsmurar i höjden och bildar en thron, på hvilken *Eol* åtminstone i dag herrskade. Det är ock mellan dessa uppresta lodrätta hållar som vinden tränger fram och rör opp vattnet i fradgande vågor. De öfversköljde folket och båtarna. Det var tillika en sådan sjögång, att roddarne, till åren komne män, sade sig aldrig varit ute i starkare. Ändtligen hinna vi förbi de förfärliga klipporna. Stränderna sänka sig och lemna vindarne ett friare spel. Redan hörde vi med glädje dånet af den brusande *Stenseleforsen*, och sågo det hvita skummet på vattenytan nedanför, skynda varnande emot oss. Då styrde vi i land och gingo öfver märkan den återstående quartmilen till *Stensele*.

Kyrkoherden Rådström tog vänskapsfullt emot oss. Han hade redan väntat oss några dagar, och för vår räkning låtit utrymma sin läskammare, på det vi skulle få ett eget och bekvämligt rum. Han bor i alla fall trångt, med en talrik familj, hvaribland är hans gamle Far, som han tagit till sig.

Vi träffade här äfven Kronolänsman Holmström. Han hade midsommarsafton rest från *Lycksele*, och under hela vägen hit besörjt om de qvarter, som vi med så mycken fördel sedermera begagnat. Det var ock genom hans verkamma föranstaltande, som nya spånger och risbroar hafva blifvit lagde på de myror och sankaställen, öfver hvilka vi eljest icke utan största svårighet och möda skulle kunnat vandra. Men hans nitiska och oegennyttiga bemödande stadnade icke

ke dervid: han ärnade sig nu oppåt *Stor-Uman*, för att beställa båtar och ge order om vårt mottagande vid alla de Nybyggarevisten, dem vi komme att passera under fortsättningen af vår resa genom *Stensele* Socken.

Sjelfva *Kyrkobyn* i *Stensele* har ingen vacer belägenhet. Planen, hvarpå den blifvit anlagd, är steril och ojemn. Hela den närmast omgifvande trakten synes äfven vara torr och ofruktbar. Till och med det sel, som elfven bildar nedanföre byn, är fullt af stenar och skär. Den rödmålade Kyrkan *), som liknar kyrkan i *Lycksele*, men är betydligt mindre, ligger på en öppen betesmark, utan all slags omhägnad. Pastor Rådströms anförda skäl dertill, att nemligen begravningsplatsen, hvilken är belägen på något afstånd från kyrkan, vore fredad, fann jag ej tillräckligt öfvertygande. En omhägnad, huru enkel som helst, för att bilda en kyrkogård, hör dock till en sådan byggnad, helst då denna ligger i vilda skogens grannskap, och kyrkan bör väl icke så lemnas vind för våg derföre, att begravningsplatsen, ett stycke derifrån, är instängd.

Utom Prestgården äro i byn endast 2:ne gran- nar. Alla kyrkobystugorne afbrunno för ett år sedan, och man har ännu icke hunnit uppföra nya i stället. Saknaden af dessa ger äfven ett ödsligt utseende åt en kyrkoby, uti hvilken man eljest i Lappmarken är van att få se väl ett halft hundra sådane byggnader.

Pastor brukar för närvarande ej sjelf Prestgårdens ägor. Han har bortarrenderat Prestbordet mot vissa betingade förmåner. Säden stod låg och tunn på de sandiga, stupande åkrarne.

---

*) Skall vara bygd efter år 1810. Se Laestadii Journal p. 46.

— . J —
Potates- och *Hamplandet* var väl frodigare, men den ömtåligare *Linsådden* syntes klen och usel.

En på eftermiddagen anställd excursion var föga gifvande. Stormen fortfor, och vid endast 4 graders varme, oaktadt i Juli, har man icke att vänta mycken liflighet och rörelse i naturen. Pastor Rådström följde med oss på vår utvandring. Det är en artighet af Värden att vilja göra sällskap på sådane uttåg. Men dermed är naturforskaren föga belåten. Sällskapslifvets nöje trifves bäst *inom* hus, och konversationen på fältet störer den uppmärksamhet, som en ändamålsenlig naturforskning hvarje ögonblick måste hafva fästad på de omgifvande föremålen.

Den 3 Juli. Stormen fortfor till aftonen. Mulet väder, solsken och hagel omvexlade hela dagen. Kl. 7 om morgon var 6 graders varme, och vid middagstiden steg varmen till 10 grader. Kärren och den bergiga skogstrakten norr och nordvest om byn besöktes. Det var en högst angenäm öfverraskning, att här igenfinna *Warfogeln* (*Lanius Excubitor*), som man hittills endast träffat i sydligare delen af Sverige. Han satt på en gärdesgård icke långt ifrån stället, der jag stod, och var ingalunda så skygg, som då jag om vintertiden sett denna art i Skånes skogstrakter. I grannskapet, der han här anträffades, växte en mängd täta buskar. Af fågelns förföljande flykt och ängsliga läte hvarje gång jag nalkades denna buskkrets, synes det troligt att han hade, eller att han hade haft uti någondera af dessa buskar sitt bo, men hvilket jag likväl icke var så lycklig att finna. *Lappskatan* eller *Olycksfogeln* (*Garrulus infaustus*) var här icke sällsynt. Den hade redan fullvuxna ungar. På vissa orter i Ångermanland kallas den *Skogsmo-*

ra, och af Stensele Lapparne *Qveksek* (uttalas: *Kuoxik* *).

Af växter antecknades här: *Agrostis vulgaris*; *Hierochla odorata*; *Viola biflora*, allm.; *Pedicularis palustris* variet. **) *borealis*, med hög, enkel (ej grenig) stjelk, växte i skugga vid qvarnbäcken, på vägen åt Långseleberget, tämligen ymnigt; *Bartsia alpina*; *Scutellaria galericulata*; *Ranunculus lapponicus*, med frukt; *Listera cordata*; *Carex loliacea*, på kärrängar, allm.

Den 4 Jul. Solskinsväder och en lindrig nordan. Vår kosa för dagen ställdes till det en mil sydost från byn belägna i orten namnkunniga *Långseleberget*, som är det högsta i nejden, ungefär 800 fot öfver vattenytan. Man bestiger

*) Pastor Rådström berättade mig, att medan han var i *Asele*, uppfödde han 2:ne derstädes tagna *Svanungar*. De gamla Svanorne biträdde honom i början att mata ungarne med växter och insekter, hvaraf de förtärde mycket. Då de voro 2 år gamla, slagtades de och stektes.

**) Då jag sedermera visade denna egna varietet för Hr. Profess. Agardh, hade han den godheten att till jernförelse låna mig Stevens intressanta *Monographia Pedicularis* med plancher, samt fästa min uppmärksamhet på sid. 29 i nämnde arbete, hvarst Steven beskriver en utmärkt varietet af *Pedicularis palustris*, hvilken beskrifning precist träffar in på de exemplar jag fann vid Stensele. Stevens beskrifning är följande: "Varietatem (*Pedic palustris*) valde singularem possides inter plantas olim ab Joh. Lund Aboæ acceptas forte in *Ostrobothnia* lectam. Caules inde a radice plurimi tenues parum ramosi. Folia ut in vulgari sed minora. Flores multo rariores. Calyx exacte ut describit Cl. Wahlberg suam *P. palustrem*, punctis verrucosis præsertim in nervis adpersus, multo minor vulgari. Corolla quoque minor, galea ejusdem fere formæ, sub apice denticulis obsoletis. Filamenta duo pilis paucissimis."

det beqvämligast åt den mera långsluttande sidan åt nordvest. Vid foten är en tät *Tall* och *Gran-skog*. *Aspen*, *Rönnen* och *Björken* växa frodigt på sidorne, och det sistnämnda trädet drar sig ända opp till toppen.

Mödan att bestiga ett sådant berg blir alltid belönad med den fria och herrliga utsigten från höjden. Der öfver ser man den ofantliga utsträckningen af skogen; den tyckes vara utbredd med en jemn yta, ty man kan i den aflägsna sammanhängande massan icke mer urskilja höjder och dalar: der ser man *Ume-elfvens* slingrande gångar; och nu först begriper man ändamålet med de besynnerliga krökningar den måste göra för att mellan klippor och höjder leta sig ett utlopp: der ser man en mängd sjöar, större och mindre; de blänka som aflånga, runda eller kantiga silfverrutor på skogens mörkgröna matta: der ser man kyrkan och byn, liksom lågo de nära bredvid, och ett stycke bortom dem, *Luspen*, en tindrande vik af *Stor-Umans* vidsträckta vatten; och ändtligen lyfter man ögat från jorden, från den underliggande nejden, då ser man, på 10 till 12 mils afstånd, för första gången på denna väg de vid horisonten upp i skyarne stigande Snöfjellarne. Man räknar fyra till fem stycken. De tyckas sammanhänga med hvarandra, men äro vidt åtskilda. De äro *Gardsfjellen* vid *Umenäs*, och *Stouravari* vid *Tärna*, vid foten af Norrska Fjellryggen. De tala till sinnet i majestätiska bilder; de lysa i en förvånande prakt. Men solen förgyller blott deras ena sida; den andra visar sig i en blåaktig hvithet. De likna strömoln, som en klar Novemberafton, innan solens nedgång stiga opp i söder.

Men *Långseleberget* ådrager sig äfven i ett annat afseende den resandes uppmärksamhet. På detta berg nemligen ligger en *tjern* (liten insjö),

hvaruti *Röding* (*Salmo alpinus*) finnes till icke obetydlig mängd. Som bekant är, fordras en viss höjd för det vatten, hvaruti denna fisksort skall trifvas. Den finnes visserligen äfven i sjöar, som ligga vida lägre än Långseletjernen, men de äro likväl alltid högre än hafsvattnet. Den träffas äfven i *Uman*, och den vi spisade i Prestgården, var just fångad i denna elf; men fiskarten lär ej följa floden ned om Lappmarksgränsen.

Att man af vegetationen kan bedömma klimatets beskaffenhet, är allmänt känt. Man erkänner äfven företrädet af Lapplands indelning i regioner efter gränsen af vissa växter. *Långseleberget* är egentligen icke något fjell; det har icke ett vanligt fjellbergs höjd; snön smälter nästan lika tidigt derpå, som på närbelägna kullar; och skogen drar sig nära opp till hjessan. Men man kan likväl icke längre betvifla detta bergets alpiska natur, då man der igenfinner: *Poa alpina*, *Alchemilla alpina*, *Juncus parviflorus*, *Lychnis alpina*, *Pedicularis lapponica*, *Hieracium alpinum* m. fl. jemte några insektarter, som eljest vanligen träffas på fjellarne.

I trakten häromkring, och äfven på berget sågs *Hieracium Murorum*, allm.; på stranden af den vid bergets fot liggande tjernen, i hvars vatten *Sot-Änden* (*Anas fuligula*) speglade sig, samlades begge våra Svenska *Sileskår-arter* (*Drosera rotundifolia* et *longifolia*); *Blodroten* (*Tormentilla officinalis*); samt *Lievargen* (*Pedicularis palustris*).

Den vidsträckta skogen emellan *Långseleberget* och elfstranden är äfven interessant. Tallarne stå deri, som voro de alla planterade; raka och resliga med en lummig krona, och med qvistlösa stammar af en förundransvärd tjocklek. I denna skog, genom hvilken gångstigen leder till stora båtstället, ser man dessutom åtskilliga

märken af Lapparnes vistande derstädes under vintertiden. Renhorn, gamla skidor, kasserade pulkor o. m. d. ligga der strödda; och hopsamlade stenar, som utgjort Lappkåtans eldstad finnas der på många ställen. Och skulle någon Entomolog komma till *Stensele*, så ville jag uppmuntra honom att ej länge uppehålla sig i kyrkoby, innan han begifver sig till denna skog, hvarest han bland annat säkert träffar: *Elater bifasciatus*, *Cantharis lapponica*, *Leptura 6-maculata*, och på de torra stammarne: *Xylophagus ater* et *cinctus*, *Laphria rufipes*, samt slutligen på hemvägen vid qvarnbäcken, i ymnighet en ny art *Sjöslända*, som jag ville kalla *Phryganea chrysocephala*, tämligen stor, helt och hållet svart, endast hufvudet betäckt med gullgula hår.

*Umenäs Nybygge i Stensele
Lappmark d. 9 Jul.*

Försedda med en god matsäck, som Fru Rådström tillagat, och med en pålitlig marschruta samt särskilt Fortkomstsedel *) af Hr Holm-

---

*) Innehållet var följande: "Innehafvarena af denna skrift Tit. och Tit., hvilka nu i Vettenskapliga och lagliga samt viktiga ärender resa till Fjellen, och komma att fortsätta resan från Umenäs Nybygge, till Dikanäs, samt vidare nedefter Våjmåns vattendrag till Wilhelmina Kyrka; hafva hos undertecknade funnit godt anmäla sin förlägenhet om fortkomsten genom inbenämde fjelltrakt: och får jag därför allvarsamligen anmana nybyggare och andra, som hedras med desse Herrars besök, att uti allt hvad de begära, med all möjlig tjenstfärdighet gå dem tillhanda. Skolandes den eller de, som i någon mån vägra resande Herrarne sin tjänst, befordras till de böter 3 Rd. 16 sk. B:ko, som Konungens Befallningshafvande bestämt för de af Lappmarks Allmogen, som vägra skjuts och nödigt biträde åt re-

ström, aftågade vi med 2:ne karlar, som buro sakerne från *Stensele* Prestgård d. 5 Jul. kl. 10 f. m. En half mils högst besvärlig gångstig öfver berg och myror förde oss till *Luspens by* vid nedra ändan af *Stor-Uman*. Det hade regnat hela natten, och stenarne voro hala som isstycken. Man kan ej gå på dem utan att slinta, och vi föllo ibland omkull. Men vi föllo hvarken i eld eller vatten, och vandrarens *fall till jorden* kan just icke vara vådligt. Solen som i hast glänste opp, och en nordost vind, som kom från storsjön, torrkade snart både stenar och mark. Emedlertid vräkte *Stor-Uman* fradgande vågor emot *Luspens* stränder, och vi funno nödvändigt att afvagta ett lugnare väder innan vi gingo ut på den 7 mils långa sjön.

Luspens by har 4 grannar. Gårdarne ligga med sin gröna omgifning ganska vackert emellan de små vikar, som *Stor-Uman* här skjuter in i landet. På öppna fältet växte i myckenhet: *Fjell-kampen* (*Phleum alpinum*); *Cornus suecica*; *Bartsia alpina*; samt den sköna *Gentiana nivalis*, som för dagen redan hade tillslutit sina små högblå blommor.

På stranden lågo flera fullständiga skeletter af *Fjellråttor* eller så kallade *Fjell-Lemlar* (*Lemmus borealis*). Dessa djurs egentliga hemvist är

---

sande Embets- och Tjenstemän. Hvarjemte Allmogens erinras om Kongl. Maj:ts Nådiga Förordnande i afseende på ortens inbyggare, som åtaga sig vägrisa resande och öfvergifva dem, nemligen att en sådan, om skada sker, blifver halshuggen, men sker icke skada, afstraffas den brottslige med 40 par spö. *Stensele* Prestgård d. 4 Jul. 1832.

E. Holmström.

Till heder för invånarne i Lappmarken bör jag nämna att vi på intet enda ställe behöfde göra denna Fortkomstsedel gällande.

Fjellryggen, der de lefva af Renmossa, gräs och andra växter, men samla icke något vinterförråd. När således en sträng vinter instundar, då is och djup snö skulle hindra dem att förskaffa sig födan, bryta de, ledda af instinkten, opp och tåga i otaliga härar *), somliga ned till Östersjön och andra till Nordsjön. Desse utvandringar ske om hösten, merendels om nätterne, och inträffa efter obestämd tid, en eller högst två gånger på 20 år. Der de i sin raka linea tågat fram, synas efter deras gång flera smala trampade stigar, ty de gå alltid efter hvarandra på några fots afstånd. Om nu en sjö eller flod ligger i deras väg, försöka de att simma deröfver, hvarvid icke sällan händer, att många omkomma, som sedermera af vågorne uppkastas på stränderna. Och på detta sätt kan lätt förklaras, hvarföre man opp i norden ofta träffar benrangel af dessa djur på kusterne af större sjöar.

Såsom skjutskarlar härifrån voro Petter Hansson den äldre, och en af samma namn, beordrade. Det gällde nu den viktiga färden efter *Stor-Uman*. De hade också för vår räkning hitskaffat den största och bästa båten, som fanns i trakten. Den tillhörde Nämndemannen Isak Nilsson i *Luspholmsby*, som äfven hitsändt en rymlig och förträfflig skinnpels, med tillstånd för mig att få begagna den under hela Umanresan. Båten bäddades med fårskinnsfällar, kuddar och täcken. Kl. 3 e. m. hade stormen lagt sig, och vi rodde ut genom den lugna *Luspviken*. Hela byns personal, omkring 10 personer, var samlad

---

*) I October månad 1823 ankommo *Lemlarne* ned till *Hernösand* i så stor mängd, att de på Ångerman-elfven hotade sänka flera båtar, på hvilka de under sin kosa öfver elfven ned till Östersjön tagit sin tillflykt. Förledne år lära de äfven i myckenhet blifvit sedde omkring *Lycksele* och flerstädes.

på stranden, och tillkännagåfvo med ord och åtbörder sina lyckönskningar för vår resa. Det är så här en plägsed, ty man fruktar den förrädiska böljan. Äfven den djerfvaste sjöman, hvars vagga icke stått mer än 10 steg från hafvet, lemnar aldrig utan en viss oro sitt hem, då han anförtrot sitt lif åt vågorna. På den vackra björkskogsholmen till venster lyste snart *Luspholms* by, som har 2:ne grannar. Vi seglade den hastigt förbi och styrde rakt på *Gaskelougt*, som ligger 2 mil från *Luspholm*. Det höga *Kyrkberget* syntes midt framför oss. Det liknar *Omberg*, när man kommer ut i Wettern från Westergöthland. Men *Kyrkberget* saknar *hjessan* eller den höga kupolen midtpå, hvilken ifrån vissa håll ger *Omberg* ett så eget, hattlikt utseende. Då det är lugnt, men små ljusa molnfläckar samla sig på himmelen, förespå sjömännen storm och det är sällan att dessa tecken slå felt. Också fingo vi snart erfara verkan af de hvita skyar, som stodo öfver våra hufvuden. "Vi ha nu rodt blott en mil ifrån *Luspholm*," sade båtkarlarna, "men om vi icke snart gå i land, så omhvälfves båten af stormen." — Ifrån att skjuta fram på den lugna ytan, började vår båt i hast först att gungas af blindvågor, och innan vi visste ordet af hade vi att kämpa mot de förfärligaste böljor. Det var ett vindkast, en orkan, som tycktes sätta hela vattenmassan i rörelse. *Ro i land!* ropade jag, i detsamma jag öfversköljdes af en inkastad våg. — Jag hade knappt sagt detta förrän båten af en annan slungades opp på *Dolpatie* holme. Vi hade derifrån mest en fjerdedels mil till närmaste strand, och det var en lycka, att den lilla ön *Dolpatie* låg i vår farväg. Denna holme är ungefär 100 alnar i omkrets. Den är egentligen en 10 a 12 fot öfver vattnet upphöjd klippa, höljd af en tjock jordskorpa, i hvars yta

Lingon- och *Kråkbärs*-buskar sammanflätat sitt ris. Sådane holmar, större och mindre, finnas många i *Stor Uman*. Och ehuru man icke lefver bekvämt på ett sådant utrymme, fägnar sig likväl seglaren åt de hamnar dessa stränder erbjuda under de förfärliga stormar, som ofta och oförmodadt uppväxa på den bedrägliga sjön. Jag räknade träden på *Dolpatie*; de voro 14 Tallar, 2 Granar, 3 Björkar och några Alar, utom flera Videbuskar. — Kl. var 6 om aftonen vid vår ankomst till holmen. Vi fastbundo genast vår båt vid ett träd på södra, något lugnare sidan. Stormen fortfor, och den uppretade sjön vräkte immerfort mot den norra stranden, böljor, hvilkas skum hann ända till stället, der vi voro. Emedlertid plockade vi våra askar fulla af insekter. Den välkomna *Nebria nivalis* et *Gyllenhalii* samt *Peryphus Fellmanni* m. fl. hade här tagit sin tillflykt under småstenar vid den södra stranden. Tiden räckte till för oss. Kl. 9 gjorde vi vår lilla aftonmåltid, utbredde sedermera våra fällar och kappor på marken, samt lade oss i skygd af en klipphäll, till hvila. En mossslupen sten var vår hufvudgård. Den var tillräckligt bekväm, och dunbäddar behöfvas visst icke för att förljufva den tröttes hviloläger. Men vi hade icke väl hunnit insomna, förrän vi åter väcktes af ett häftigt regn, som störtade öfver oss. Stormen hade upplöst sig i strida skurar, och sjöns svall började så småningom att upphöra. Kl. 11 var det åter så pass stillt, att vi utan fara kunde fortsätta vår sjöresa under den ljusa natten. Det lilla nybygget *Louïelougt* (Östanvik) syntes i full dag på vänstra stranden. *Sandholmen* och *Granholmen* m. fl. passerades. *Strandstrickeln* (charadr. hiaticula) förrådde genom starkt hvisslande sin närvaro och sin vaksamhet. Vattnets "vågor vagga cuttröttligt, utan att söfva", uttrycker

sig så sant och väl den berömde Svenske Hamburgerfararen. Vi hade äfven erfarit det, då vi uttröttade och i behof af hvila kl. 1 på morgonstunden (d. 6 Jul.) rodde in i bugten vid *Gaskelougt*. Man tar här icke vilse om boningsställe. En liten smal gångstig förde opp till ett nytt hus på backen. Här är Herrarnes rum, sade Petter Hansson den äldre, och ställde våra uppburna *kåntar* på golfvet. Hela byggningen bestod af en större stuga och en liten kammare, till hvilka man ingick från den ännu mindre förstugan. Dörrarne stodo öppna. Bord och stolar voro renskurade, och hackadt, friskt, tumstjockt granris var strödt på golfvet. I hvardera rummet stod en säng. Dessa sängar voro efter vanliga bruket i Lappmarken nästan fyrkantiga. De voro fulla af torrt hö, hvaröfver låg en Renhud samt en fjäderdyna, och öfver allt detta var bredd en Fårskinnsfäll. På bordet stod smör, löftunnt kornbröd, kokt lake, och mjölk. Men ingen menniska syntes till. Det förekom mig nästan nu vid den stilla dagens gryning, som om den goda Fëen i sagan, hade rådt om detta ställe. "Husägaren, Gustaf Michaëlsson," sade vår ena roddare, "som blifvit underrättad om att Herrarne skulle komma hit, har flyttat ned i gårdstugan." "De sofva der ännu", tillade han, "men det betyder intet, ty Herrarne kunna anse sig som hemma här." Kort derefter sprang han åt boden, derifrån han inbar en mängd torrved, upptände brasor i begge rummen, och hemtade godt vatten från källan. Denne mannen kände verkligen fullkomligt allt, hvartill landets gästfrihet berättigar. Och nu kom Gustaf Michaëlsson sjelf och bad oss vara välkomna. Han fulländade hvad som felades i anskaffande af beqvämligheter åt oss: sjelfmant verkställde han den nödiga smörjningen af våra Lappstäf-

lar, han ömsade i dem nytt hö *). han torrka-
de vid brasan våra genomblötta kläder; det syn-
tes tydligen att han var en son af den omtänk-
samme och redlige Michael Andersson i *Bad-
stuträsk*.

Sedan vi hvilat i 3:ne timmar samt derefter
druckit ett godt kaffe, som Gustaf Michaelss-
sons hustru tillagat, och jag hunnit göra dessa
anteckningar, vandrade vi ut, och gingo öfver
byns odlade ägor i flera riktningar. I synnerhet
uppehöll vi oss på ställen, som voro närmare
stranden för att få nogare kännedom om vegeta-
tionens beskaffenhet och hvilka Insekter, som
förekomma kring *Stor-Uman*.

Byn *Gaskelougt* (Medelviken) har 2:ne gran-
nar, boende en på hvardera sidan om viken.
Gustaf Michaelssons gård är nybygd och
synes vara bäst odlad. Han sår vanligen 2 fjer-
dingar *Råg* och erhåller derefter 3 a 4 Tun-
nor; och efter utsädet af 2 till 3 Tunnor *Korn*,
skördar han merendels omkring 10 Tunnor. Men
också äter hela hushållet sädesbröd året igenom,
och när Gustaf Michaelsson dessutom af sin
tomt kan räkna 20 Tunnor *Potates*, samt föder
10 *Kor*, 2 *Hästar* och 22 *Får*, så kan han väl
sägas vara en behållen man.

Björk- och *Talltrasten* (*Turdus pilaris et
musicus*) samt *Emberiza borealis* voro här allmänna.

---

*) En sådan hö-ömsning bör man låta verkställa åtmin-
stone en gång i veckan. Jag hade af en lappflicka
i *Stensele* köpt afskalad, upprispad och häcklad vi-
debark, som här i trakten brukas att lägga inuti på
botten af Finnstöflarne. Den suger väl fuktigheten
till sig; men jag fann torrt hö för detta ändamål
varmare och mjukare; äfvensom det är lättare att
förskaffa sig. Sådant hö utgöres merendels af det så
kallade *Lapps-kogräset* (*Carex vesicaria*), hvilket till
detta bruk genom häckling och upprispning samt
torkning beredes.

Vid *Stor-Umans* stränder antecknades följande växter: *Eriophor. alpinum*, allm.; *Röd Svingel* (*Festuca rubra*), allm. *Poa alpina*, allm.; *Vendelrot* (*Valeriana officinalis*); *Tätört* (*Pinguicula vulgaris*); *Galium boreale* på ängar, allm.; *Våtnarf* (*Alsine media*), allm.; *Convallaria bifolia*, allm.; *Juncus parviflorus* et *filiformis*, allmänne; *Äng-Syra* (*Rumex Acetosa*), allm.; *Dufkulla* (*Trientalis europæa*); *Almyche* (*Epilobium augustifolium*), allm.; *Epilobium alpinum* et *palustre*; *Tranbär*, *Odon*, *Lingon* och *Blåbär* (*Vaccinium Oxycoccus*, *uliginosum*, *Vitis idæa* et *Myrtillus*), alla högst allmänna; *Ljung* (*Erica vulgaris*), allm.; *Trampgräs*, *Höfrö* och *Binda* (*Polygonum aviculare*, *viviparum* et *Convolverulus*), alla allmänna, den sistnämnda i åkrar; *Fjällsyra* (*Rheum digynum*); *Pyrola minor*, *secunda* et *uniflora*, alla allmänna; *Cucubalus Behen*; *Lychnis sylvestris*; *Hägg* (*Prunus Padus*), passim; *Rön* (*Sorbus aucuparia*), stod nu i blomma; i skogen blott buskar, men vid gårdarne som träd; *Karsöta* (*Spiræa Ulmaria*); *Hjortron*, *Hallon* och *Jungfrubär* (*Rubus Chamæmorus*, *idæus* et *saxatilis*), allmänna; *Blodrot* (*Tormentilla recta*), pass.; *Kråkfötter* (*Comarum palustre*), allm.; *Bullerblomster* (*Trollius europæus*), allm. på låga skuggrika ängar, i blomma; *Kalfleka* (*Caltha palustris*), pass.; *Ranunculus repens* et *lapponicus*; *Thalictrum alpinum*, allm.; *Blindnässlor* (*Galeopsis Tetrahit* et *versicolor*); *Melampyrum sylvaticum*, rar.; *Melampyrum pratense*, allm.; *Höskallen* (*Rhinanthus Crista Galli*), allm.; *Kongspira* (*Pedicularis Sceptum Carolinum*), ännu blott med små blomknoppar; *Linnés ört* (*Linnæa borealis*), allm.; *Ängbräsmå* (*Cardamine pratensis*, allm.; *Barbaræa vulgaris*, här och der vid bäckar; *Akerkål* (*Brassica campestris*); *Astragalus alpinus*; *Leontodon*

Taraxacum; Gnaphalium sylvaticum, pass.; *Gullris* (Solidago virgaurea, allm.; Matricaria inodora, ganska ymnig på åkrar; Viola biflora, allm.; *Tufstarr* (Carex cæspitosa), allm.; Carex canescens, med frukt; *Al* (Alnus incana); *Björk* (Betula alba), allm.; *Rypris* (Betula nana), allm.; *Tall*, *Gran*, *En* och *Asp*, allmännare; *Gullpil* (Salix lanata), allm.; Polypodium Dryopteris, allm.; Polypod. Phegopteris, spars.; Polypodium (Aspidium) Filix mas, Filix femina et fragile; Lycopodium alpinum, clavatum, complanatum; Selaginoides, Selago et annotinum, den sistnämnda ganska allmän; *Räfrumpör* (Equisetum arvense), allm.; *Kärrskäfte* (Equisetum palustre), ganska allmän; *Fräken* (Equisetum fluviatile), rar; *Väggmossor* (Hypnum parietinum et cuspidatum, begge ymnige; Bryum pyriforme et nutans, den sednare i synnerhet allmän, Mnium crudum et palustre; Polytrichum puliferum, allm.; Splachnum luteum, rar; *Rödmossa*, äfven kallad *Hvitmossa* (Sphagnum capillaceum), allmän i myror; Marchantia polymorpha, allmän vid *Gaskelougt*; *Sten-Laf* (Lichen saxatilis), allm. på torra klippor; *Islandsmossa* eller *Islandslaf* (Lichen islandicus), sparsamt; *Skäggla* (Lichen barbatus), allm. i synnerhet på torra träd); *Renmossa* (Bæomyces rangiferinus), allm.; *Bägarlaf* (Bæomyces cocciferus), allm.; Bæomyces deformis, pyxidatus et uncialis, allm.; Stereocaulon paschale, allm.

Kl. 1 e. m. reste vi från *Gaskelougt*. Så länge vi gingo på landet i löfskogen kände vi blott en kall fläkt af nordan hvarje gång ett moln skred framför solen; men knappt voro vi utkomne på öppna vattnet, förrän vi erforo, att stormen der rasade med största häftighet. Det tycktes som ville den icke unna oss en behaglig sjöresa. Först lyftade böljan oss på sin rygg,

sedermåra sänkte hon oss varsamt till sin fot; en följande mottog oss på samma sätt, och så beständigt, tills vi voro midt på sjön, just der den har sin största bredd, ungefär $\frac{3}{4}$ mil. Vi drogo oss närmare högra eller östra stranden, och rodde förbi *Långbäck*, ett gammalt, nästan ödelagt hemman, beläget på en sluttning, vid pass $1\frac{1}{4}$ mil från *Gaskelougt*. Här blir man varse bortom motsatta stranden i sydvest öfver skogen, på $1\frac{1}{2}$ mils afstånd det så kallade *Gibbmoken*, ett högt skogsberg, med kal, konisk topp. — Till vår fögnad saktade sig nu stormen, solen lyste klar, luften blef blidare, och på den stillare sjön fortsatte vi rodden en dryg mil till *Ankarsunds* nybygge. Vi sågo flera slags sjöfåglar; jag igenkände deribland tydligt *Svårtan* (*Anas nigra*) och *Vinter-Alen* (*Anas glacialis*). — *Stor-Umans* stränder hysa hufvudsakligen *Tall*, *Gran*, *Björk*, *Al*, *Vide* (*Salix cinerea*), *Vek-Pil* (*Salix aurita*), *Lingonris*, *Kråkbär* (*Empetrum nigrum*), samt *Hvitmossan* (*Spagnum*). Dessa stränder äro i allmänhet låga, men höja sig äfven på flera ställen. Likväl finnes icke bredvid denna sjö, från *Luspen* och ända till *Ankarsund* något högre berg. Hela denna del af *Stor-Uman* ligger således icke såsom *Torneå träsk* nedsänkt mellan klippor, men ofvan *Ankarsund* uppresas vid stränderna ofantliga bergssträckor, likväl ännu alltid bevoxna med en nog liflig skog. *Stor-Umans* vanliga bredd räknas från från $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{2}$ mil. Men mellan *Långbäck* och *Ankarsund* är den föga mer än $\frac{1}{8}$ mil bred, och ofvan sistnämde ställe blir den ännu smalare, ungefär som Ume-elfven vid *Barrsele*. *Ankarsund* är anlagdt midt för en utvidgning af *Stor-Uman*, der en liten bäck, *Qvarnbäcken*, likt ett silfverbälte, faller ned

utför

utför bergen från *Gardsjön*. Vi ankommo hit kl. $\frac{1}{2}$ 5 e. m. Byn har 2:ne Åboar. Hos dem råder välvilja, men fattigdom. Den ene föder 4, den andre blott 3 kor. *Råg* så ingendera, ty den skulle här knapt hvar tredje år hinna till mognad. En liten Kornåker och några Potatesland, tillhörande hvardera Nybygget, syntes mera lofvande. Vi uppehöll oss i *Ankarsund* en timmas tid, medan våra båtkarlaringo hvila sig, och en hagelskur gick öfver. — Nu hade vi en dryg mil till *Slussfors* vid öfra ändan af *Stor-Uman*, der den steniga brusande bäcken faller ut från *Gerjasjaur*. Med en lagom östan voro vi hastigt framme. Sjöfolket kalla en sådan medvind så riktigt för *unnaväder* (undanvind), och då det är undanvind sjunga de af glädje i båten.

Slussfors består af ett enda litet och uselt nybygge. Dess åbo är kanske den fattigaste vid hela *Stor-Uman*. Hvad ändå 7 mil, när de sträcka sig in åt fjelltrakter, kunna förändra förhållandet! Ned vid *Luspen* ligger den utbredda dalen, grönskande och herrlig; här åter äro klipporne uppstapplade på hvarandra; här är en vildmark, der gräs och säd icke har någon trefnad. Och likväl är det samma sjö med lika hög yta som vattnar begges stränder. Men *Luspen* räknar väl 9 mil till *Gardfjellen* och *Slussfors* räknar dem redan till sitt grannskap. Här ser man tydligt hvad inflytande fjellarnes kyla i förening med ställets läge på norra sidan af sjön har på vegetationen. Här visar sig *Ullpilen* eller *Gullpilen* (*Salix lanata*) i stor mängd, och denna växt är en säker karakter på en kall jord, på ett alpklimat.

Ofvan *Stor-Uman* kan man knapt säga att *Umeåelf* utgör någon särskild flod, den blott sam-

manbinder på längre eller kortare afstånd en lång rad af sjöar ända från Norrska Riksgränsen. I egenskap af en sådan föreningsflod faller äfven nyssnämde elf ifrån närmaste sjö *Gratian*, in i *Stor-Uman*, på några bösseskotts afstånd från *Slussfors*. Den *sluss* eller det pass, som här med en forsström genomsläpper *Umedåelf*, är af ungefär 100 alnars bredd, emellan 2:ne parallelt gående tämligen höga bergåsar. En lots förde Dahlbom och mig ifrån *Slussfors* förbi passet opp till elfven, öfver ett $\frac{1}{8}$ mils ed, som består dels af branta klippor, dels af sankar myror. Emedlertid rodde båtkarlarne efter viken ända till passet, der de nedomkring bergåsen släpade den med våra saker lastade båten öfver ett smalt näs, och fortsatte sedan rodden till det ställe, hvarest vi befunno oss. Efter att hafva farit tvärtöfver elfven, följde vi gående mest $\frac{1}{4}$ mil dess venstra, steniga, buskrika, besvärliga strand, som likväl anses mera tillgänglig, än den på högra sidan. En och annan öppen plan, som bar *Bullerblomstern*, *Fjellviolen* (*Viola biflora*) *Fjellkloörten* (*Astragal alpinus*), *Rheum digy-num* och *Gullpilen*, i största ymnighet, fägnade dock ögat under denna vandring. Den långa raden af forsar och strömdrag, som räckt ända från *Slussfors*, var nu slutad, och vi satte oss med trygghet i vår gondol. Efter $\frac{1}{3}$ mils rodd på spakvatten passerade vi mellan 2:ne lodräta klippväggar, ett smalt sund, och der ofvanför trädde vi opp på den vidsträckt och vackra *Gratian*-sjön. Solen var i sin nedgång; hon kastade ännu sitt återsken från de förgyllda fjelltopparne på *Gratians* jemna och klara yta. Det var en skön afton. En helig stillhet rådde nu i naturen efter dagens vilda storm. Björkgrenarne på stranden å ömsesidor lutade förtroligt ned mot vattnet såsom hade de sökt sin motbild

i dess spegel. Fram i fonden af den stora cirkeln, som bildades af *Gratians* krökta stränder, utbredde sig den majestätiska fjellgruppen, och på en fjerdingsvägs afstånd ifrån oss framlyste det anspråkslösa *Umenäs* ur sin gröna omfattning. Vi landade vid dess brygga kl. 11 om natten.

Umenäs by har 2:ne grannar, Anders Samuelsson och Erik Larsson. Den sistnämnde är fattig, men Anders Samuelsson har åtminstone en måttlig bergning *). Hos honom gästade vi ock, enligt Hr Holmströms anvisning. — En liten kammare i hufvudbyggningen var beredd att taga emot oss, och den ansågs vara väl i ordningställd samt enkom utstyrd för vår räkning, oaktadt, efter landets bruk, alla väggar hängde fulla af husbondefolkets och barnens helgdagskläder. — Öfver de med hö fyllda sängarne var bredd en Renshud, och, såsom täcke, en Fårskinnsfäll. Våra medförde lakan kommo här åter väl till pass. — På någon annan mat än mjölk och fisk var icke tillgång. Men äfven ett omåladt furubord och den simplaste trädstol misskläder icke, då de äro välgjorda, snygga och rena. I alla fall ersätter den uppriktiga välviljan alltid mycket bristen af bekvämligheter, och man svälter visst icke ihjäl, man behöfver icke en gång hungra, då man har tillgång på fisk och mjölk, så mycket man deraf önskar.

Från vårt kammarfönster hade vi en vacker utsigt. Den blir ännu friare och skönare, då man stiger opp på kullen utanför byggningen. Derifrån ser man ganska nära hela den långa fjellsträckningen i vester; huru fjellarne ibland

H 2

---

*) På Anders Samuelssons Nybygge-del födas 1 häst och 10 kor.

synas ljusa och hvita, ibland mörka och blågrå allt efter som solen upplyser deras sidor; och huru de stundom hela dagen igenom dölja sig inom det tjocka töcken, som omgifver deras toppar. Ännu närmare intill sig ser man till venster den ofantliga myran, hvarifrån byn har sin hufvudsakliga hötägt; och nedanför åt höger, *Gratian*-sjön med sina bugtiga stränder, uti hvilken *Röding*, *Lake*, *Börting*, *Sik*, *Siklöja*, *Gädda* och *Abborre* fångas i myckenhet. Men vegetationen har likväl här vid foten af fjellarne förlorat mycket af sin rikedom, som icke blifvit fullt ersatt genom några förekommande egentliga fjellväxter. En stor del af *Lycksele* och *Badstuträsk*s blommor hade på detta ställe redan försvunnit. *Råg* odlas här icke mera. *Korn* och *Potates* sås och planteras väl, men alltid med svag förhoppning. Några köksväxter planteras här icke. Hvad skall man också vänta af ett klimat, der blåst, hetta och köld, solsken och hagel kunna omvexla i Juli hela dagen igenom?

Följande vilda växter samlades vid *Umenäs*: *Pinguicula villosa*, på mosstufvor i myror, allmän; *Phleum alpinum*; *Festuca rubra*; *Menyanthes trifoliata*; *Chenopodium viride*, allm.; *Kumin* (*Carum Carvi*); *Lapparnes Påskå* (*Angelica Archangelica*) i skogen; *Tofjeldia borealis*, i myran allm.; *Stellaria uliginosa* et var. *alpestris* Hartm. Fl. 2:dra uppl.; *Spergula arvensis*; *Thalictrum alpinum*, allm.; *Pedicularis palustris* et *Sceptrum Carolinum*; *Serratula alpina*; *Gnaphalium sylvaticum*; *Erigeron acre* var. *glabratum* Zett. Lappska Resa 1821. 2. p. 129. (*Erig. augustatum* Hartm. Fl. 2:dra Uppl.), med smala jemnbreda blad, som endast i kanten äro småhåriga, blommorna variera hvita och röda, är till habitus mycket olika den allmänna, och utgör troligen en egen art; växer allm. på torra backar omkring nybygget;

Orchis cruenta, ett enda exemplar fanns vid södra sidan af den stora myran; *Carex parallela* Laestad. beskrifven i Hartm. Fl. 2:dra Uppl., växte på sidlänta ställen; flera stånd med honare träffades här d. 7 Jul. (med hanare vid *Lycksele* d. 14 Jun.); *Myriophyllum spicatum* var. tenellum, i elfven; *Dvergpil* (*Salix herbacea*) rar.; *Splachnum luteum*, rar.

Gulärlan (*Motacilla flava* och *Stenskvättan* (*Saxicola oenanthe*) voro här allmänna.

Den 8 Jul. Vi stego i dag opp lika tidigt med solen; vi ärnade *resa till fjells*. Det var en efterlängtd dag, och ett lugnt och klart väder gynnade vår föresats. Båten, som skulle nyttjas, var redan aftonen förut ställd i ordning, och vår beskedlige värd Anders Samuelsson satte sig sjelf vid rodet. Vi reste efter *Gratian* mest en mil. Vid de stenbundna stränderna äro bergåsar, efter hvilka en af Björk och Gran lika blandad skog drar sig opp ända till höjden. Man blir knapt varse någon Tall. *Svärtan* (*Anas nigra*) och *Skräcken* (*Mergus Merganser*) med ungar simmade i hvarje vik. *Rödvinge-Trasten* (*Turdus iliacus*) och *Nordiska Sparfven* (*Emberiza borealis*) hördes från skogen.

Vid *Gratians* öfra ända stego vi i land och läto uppdraga båten på stranden. Der skulle den kvarstå till vår återkomst. Äfven våra kappor, jemte båtbäddens fällar och dynor lemnades qvar, utan vård. Här färdas likväl ej sällan människor från *Forsmark* och flerstädes, ty det är vägen till *Tärna* kapell, och öfver fjellryggen åt Norrige. Men Anders Samuelsson försäkrade, att kläderne under vår frånvaro skulle på detta ställe ligga lika säkra, som i vår kammare. Han gick utan tvekan i borgen för sina landsmäns redlighet, och vi återfunno äfven sedermera allt i samma skick, som det lemnades. Det är en hugnad

att anledning så ofta gifves, att få uppteckna sådane drag på den nordiska ärligheten.

Flera betydliga forsar i *Umeå*, här nedfallande elf, hindrade oss under $\frac{1}{4}$ mil att ro efter densamma. Vi gingo derföre först öfver en myra, sedan bredvid *Långstjerns* sankar och mossbevuxna stränder, samt vidare öfver en liten mårka. Under vägen sågs flerstädes *Brudborsten* (*Carduus heterophyllus*), snart i blomma. En beställd båt förde oss efter elfven till *Forsmark*, en liten by till höger med 2:ne små usla kojor, hvaruti folket i egentligaste bemärkelse bo på bara marken, ty de hafva icke en gång ett trägolf i sina boningar. Ifrån detta ruskiga *Forsmark* rodde oss en ung, vänlig och välvillig man snedt öfver till venstra stranden, der vi stego i land vid foten af det höga *Brattiksfjellet*. Vandrigen uppför detta omkring 3000 fot höga fjellberg är ganska besvärlig. Den säkert öfver en mil långa och branta gångstig, som i vågiga linier leder upp till fjellets topp, förlorar sig ofta i kärr och skogstrakter eller på kala klippor, och utan pålitlig vägvisare ger man sig icke åstad. Anders Samuelson, som var hemmastadd i denna fjellbygd, gick förut, och vi följde honom tätt i spåren. Den första trakt vi upphunno, var en myrdal. Här växte *Odon* och *Blåbär* (*Vaccin. uliginosum* et *Myrtillus*), *Hjortron*, *Kråkbär* (*Empetrum*), *Rypris* (*Betula nana*), *Corallorhiza innata*, *Salix limosa* Wahlenb. certe, *Lycopodium alpinum* et *complanatum*, *Hvitmossa* (*Sphagnum capillaceum*), *Peltidea arctica*, samt *Tall*, *Gran* och *Björk*. *Tallen* upphörde snart, men *Granen* drog sig upp något mer än hälften af fjellet, och *Björken* ungefär $\frac{3}{4}$ deraf. Sedermera vidtog *Rypriset* eller *Myrbjörken* och *Ullpilen* (*Salix lanata*), hvilka växte ända upp till toppen. När vi hunnit ungefär $\frac{1}{4}$ mil från

fjelllets fot, träffades en tjern (liten insjö); och flera bäckar med kallt och klart vatten korsade hvarandra. Vid dessa bäckar sågos: *Rheum digynum*; *Harsyran* (*Oxalis Acetosella*); *Bullerblomstren*; *Thalictrum alpinum*; *Pedicularis lapponica*; *Viola palustris*; *Jungfru Mariæ hand* (*Orchis maculata*); *Carex panicea*; *Lycopodium Selago*; alla allmänna.

I den medlersta regionen växte: *Alchemilla alpina*; *Juncus trifidus*; *Myosotis silvatica* Fries. Novit. var. *rupicola*; *Menziesia cærulea*, med sina sköna blåroda blommor; *Arbutus alpina*; den *Nordiska Stormhatten* eller *Slasan* (*Aconit. septentrionale*), på sin höga stjelk; den täcka *Fjellviolen* (*Viola biflora*), med sina gula blommor, i skuggan ymnig; *Hieracium alpinum*; *Orchis conopsea* var. *lapponica*, med blomsporen kortare än fruktämnet, m. fl.

Här hördes sången af *Bofinken* (*Prinçilla cælebs*), *Busksqvättan* (*Saxicola Rubetra*) *Talltrasten* samt *Sylvia hortensis*. *Göken* galde på flera ställen.

Efter en half mils vandring började skogen att blifva glesare, och fjelllets öfversta rundning allt mer och mer att visa sin kala gestalt. Men det bar i hast så brant oppføre, att vi på den sidan icke kunde komma vidare. I detsamma blefvo vi varse en rök, som steg opp ur skogen åt söder till, på vid pass en fjerdingvägs afstånd. "Der hafva Lappar uppslagit sin *kåta* (boning) och beta sina *Renar*," sade Anders Samuelsson, "och om vi taga vägen deråt, så blir det derifrån lättare att komma opp på sjelfva fjellkullen." Under det vi således fördubblade våra steg för att snart hinna till kåtan, framskred plötsligen ett moln, som insvepte fjelllets hela öfra trakt i ett tjockt töcken. Detta töcken sänkte sig småningom ned till oss, utbredde sig

öfverallt och vi kunde omsider knapt se 10 steg ifrån oss. För att ej gå vilse, stannade vi hellre, under afvagtan af molnets skingring. Det upplöste sig snart uti ett mildt duggregn, och inom en half timma syntes åter solen på den klara himmelen. Vi fortsatte således marschen. En *Stabur* förrådde Lappkåtans grannskap. *Stabur* är ett litet visthus, hvari Lapparne förvara sin mat under det de uppehålla sig på närgränsande fjell. Denna lilla byggnad eller bod var upplyftad från jorden $1\frac{1}{2}$ famn, genom en med nedra ändan i marken nedgräfd trästock af nyssnämde längd. På spetsen af denna stock hvilade hela boden. Lapparne ha valt detta sätt att freda sitt matförråd under sin frånvaro för *Vargars* och *Filfrasars* åtkomst. Dessa äro här mycket allmänna. Och för att ännu säkrare hindra odjuren att komma dit, har man midtpå stocken inslagit flera jernkrokar med hullingar. Derefter passerades förbi en så kallad *Mjölkfåll* eller hage (*Vret*), inom hvilken Lapparne samla sina Renar, en à två gånger om dagen, då de skola mjölkas. Denna hage var här en öppen, cirkelrund plats af 1 Kappelands storlek, omhägnad af tätt intill hvarandra stående ett par alnar höga björkstockar, med en öppning på sidan. Derintill stodo några par skridor och spjut, som Lapparne bruka om vintern, då de *ränna* i skogen på jagt efter Vildrenar m. m. — Slutligen anlände vi till *kåtarne*. De voro 2:ne, uppslagne på ungefär 20 alnars afstånd ifrån hvarandra. I den ena bodde Lappmannen Jan Ohlsson, med son och dotter. Denna kåta var en kägelformig koja, liknande ett tält, af 8 alnars höjd. Den utgjordes af flera (10—12) stockar, med mellanlagd näfver, och på sidan en liten dörr, genom hvilken man blott krypande kunde ingå. Kåtan hvilade omedelbarligen på marken, var

nedtill af ungefär 7 alnars diameter. Upptill var en rund öppning för att utsläppa röken. Eldstaden bestod af några stenar, lagde på botten, midt under öppningen af taket. Inuti kåtan, på sjelfva jorden lågo vid sidorna utbredda Renfälar, utgörande Lapparnes sängar. En yxa, några kopparkittlar och träbunkar sågos här äfven. Jan Ohlsson var en knapt $2\frac{1}{2}$ alnar lång, något undersätzig gubbe, med öppet ansigte, becksvarth hår och bruna ögon. Han var klädd i Lappskor (Kängskor), skinnbyxor (af Lappsemsk), hvit vallmarskolt med läderbälte om lifvet, bröstlapp och på hufvudet mörkblå, spetsig (konisk) mössa, hopsydd af flera små trekantiga klädestycken med rödt mellanlägg i sömmarne. Han förstod våra frågor och besvarade dem fullständigt på bruten, dock begriplig svenska. Han smålog ofta, och tycktes vara mycket smickrad af att få meddela de upplysningar vi af honom begärde. Han ägde 80 *Renar*, hvilka nu betade på närmaste fjell. — Den andre Lappmannen, som bebodde den näst intill varande kåtan, hette Sjul Sjulsson *). Han var något yngre än Jan Ohlsson, och klädd i *Lappmudd* bestående af hopsydda Renshudar med håriga sidan utåt; för öfrigt försedd med det vanliga bältet om lifvet, den blå, koniska mössan på hufvudet, och de spetsiga kängskorna på fötterna. Sjul Sjulsson hade omkring 100 *Renar*. — Dessa Lappar voro på långt när icke så råa och osnygga, som dem jag under min förra resa träffade i Finnmarken och på Fjellryggen i *Torneå* Lappmark.

Häromkring uppehöll sig en mängd af *Lemlar* eller Fjellrättor (*Lemmus borealis*), hvilka,

---

*) Namnet *Sjul* torde vara detsamma som Svenskarnes Joel, eller som några vilja: *Sivert*.

då vi nalkades dem, gömde sig i gångar under mossan.

Jag såg på min klocka. Hon var precis **12**. Ifrån Lappkåtorne hade vi ännu minst $\frac{1}{4}$ mil opp till fjellspetsen. Men uppgåendet härifrån är bekvämligare, ty fjellet docerar icke så brant på denna sidan. Barrskogen hade nu alldeles försvunnit och blott en eller annan låg och förtryckt *Björk* (*Betula alba*) stod kvar på den öppna platsen, ibland några buskar af *Myrbjörk* och *Salix lanata*. Djupa snömassor lågo utbredda rundtomkring; några hade solen redan till en del försmält, och deras iskalla vatten öfvergjöt nu de nakna klippvägarne. Detta vatten samlar sig småningom i sidornes fördjupningar och formerar slutligen bäckar, som nedstörta till fjelllets lägre regioner. Andra snöfält voro kanske hundraåriga och mera. På dem var snön hårdt hoppackad, och solen verkade ingenting till deras upplösning. Man går på dem som på en klippa. De tillåta icke, att den förqvädda Pilens telningar få genomtränga dem. Det är eljest icke något sällsynt på fjellarne, men ganska vackert, att se *Ullpilen* (*Sal. lanata*) upplyfta sina fingerslånga guld-gula blomhufvuden nästan ur sjelfva snödrifvan.

Ändtligen voro vi på *Brattiksfjelllets* högsta topp. Man fattas af en egen skakande känsla, då man befinner sig på en sådan höjd. Jag har likväl vid sådane tillfällen aldrig erfarit den angenäma, som då jag njutit af naturens frid i en lugn och kringsluten dal. Der finner man sig mera tillfredställd; der uppfattar ögat hastigare och bestämdare föremålen: de stå der omkring oss mera förtroligt, och ingen häpnad blandar sig i vår glada beundran. Här åter har man ingen gräns för sin åskådning; blicken förlorar sig i den oändliga utsträckningen. Här får man en nedslående påminnelse, om hvilken obetydlig va-

relse man är i den stora skapelsen; här framställer sig allt i ett osäkert och förvillande skick: skogarne förvandlas till buskar, de stora strömmarne blifva små bäckar, och sjöarne se ut som obetydliga dammar. Här synas också föremålen för mycket omvexlande, ögat tröttnas af de mångfaldiga formerna; taflan är för rik, för präktig; det är ett helt landskap, och icke någon vüe. Men deremot söker jag härifrån förgäfves urskilja menniskorna, som jag dock vet ned på ängarne äro sysselsatta med sin skörd; jag får ej känna blommans doft, icke höra fogelns stämma, icke flodens sorl; allt det enkla och ljufva som dalen alstrar går förloradt på denna höjd.

Nästan hela den stora fjellgrupp, som visar sig i vester vid *Umenäs*, kallas *Gardfjellen*. I sin långsträckning gå de ända till Norrska fjellryggen. Detta bergssystem är till det mesta sammanhängande och har sällan isolerade fjellar. Likväl äro sänkningar deremellan, som stundom bilda djupa dalar. Men omkring dessa dalar uppresa sig bergen än såsom pyramider, än såsom runda kullar, än såsom kuber, koner, ty de hafva alla former. De hafva äfven sina särskilta namn. *Brattiksfjellet*, på hvilket vi nu befunno oss, är den gren, som skjuter längst ut i nordost från den stora bergskedjan. *Brattiksfjellet* är således det yttersta, ehuru det kanske icke är det högsta af *Gardfjellen*. Från detta fjell kan man öfverse många af de öfriga med deras sällsamma gestalter, den ena uppstigande högre bakom den andra, alla med snötoppar. På *Brattiksfjellet* kan man således räkna *Ripfjellet*, egentliga *Gardfjellet*, *Haukafjellet*, *Stålfjellet*, de höga *Klippfjellen*, och långt i söder *Grönfjellet*. Från *Brattiksfjellet* ser man endast de 2:ne byarne *Umenäs* och *Forsmark*, och ganska otydligt, ehuru de icke äro på långt afstånd

belägna. *Gardiksforsen*, straxt ofvan *Forsmark*, syntes också här endast som en hvit duk, bredd öfver elfven. Den är eljest den största fors i *Umeåelf* ofvan *Lycksele*; och när man står der bredvid, ser man dunsterna af de nedvråkande vågorna bilda liksom ett moln öfver forsen.

I den öfversta regionen af *Brattiksfjellet* samlades: *Diapensia lapponica*; *Azalea* (*Chamæledon*) *procumbens*, i hög och låg form; *Luzula spicata*; *Arbutus alpina*; *Andromeda hypnoides*; *Silene acaulis*; den krypande *Nätpilen* (*Salix reticulata*); *Gyromium hyperboreum* et *erosum*; alla i ymnighet växande.

Nedstigandet från fjelletskedde på den brantare sidan. Men detta nedstigande är icke så lätt, som man kanske föreställer sig. Vattnet af den smälta snön, hvilket öfversköljer fjellsidorna, gör bergshällarne glatta och uppfuktar jorden på sina ställen som en svamp, så att marken blir ganska slipprig. Vi återkommo ej till vårt kvarter förr än sent på natten. Då smakade Anders Samuelssons fisk och mjölk förträffligt; vi hade ej förtärt något sedan afresan på morgonen.

Den 10 Jul. Vår afmarsch från *Umenäs* var bestämd till i dag. Vi hade dröjt öfver gårdagen, icke så mycket för att hvila oss efter fjellturen, som icke mer för att samla *Insekter* på den nordligaste punkten af vår resa. Men detta dröjsmål tillskyndade oss tillika det nöjet, att vi fingo råka unga *Holmström*, son af *Krono-Länsmannen*; en hygglig och oförfärad yngling, som föregående natten hade med 2:ne *Tolfmän* anländt hit ifrån *Tärna*. Han hade der i trakten gjort flera *utsyningar* till *Nybyggens* anläggande. Deribland voro 2:ne, som äro belägna ofvanför sjelfva *Kapellet*, och $\frac{1}{2}$ mil utom *Grängs*gränsen. — Dessa begge ifrågavarande utsynin-

gar äro icke utan sin märkvärdighet. Att bygga sig fasta boningar invid fjellen, på ställen, der ingen säd och ingen barrskog växer, synes verkligen vara ett mycket vågadt försök. De blifva troligen i alla tider de yttersta åt Norrska fjellryggen till, i Umeå Lappmark. Icke ens vid *Tärna* Kapell har någon hittills velat bosätta sig. *Tärna* har fått stå ett tomt och ensamt hus, utan några byggnader omkring sig, hela året om, och endast de dagar då Gudstjenst der skulle förrättas hafva människor derstädes infunnit sig från fjerran trakter. *Forsmark* har således varit den sista by eller bebodda hemman åt detta håll. *Kuravara* Nybygge i *Torneå* Lappmark ligger visserligen äfven vid fjellen, och mycket nordligare (under nära 68 breddgraden), än de här utsynta; men *Kuravara* har ännu tillräckligt af både Tall- och Granskog, som är en högst vigtig produkt på en ort, der husen måste byggas af trä, och en 8 månaders vinter fordrar ett betydligt vedförråd. När här till kommer, att den förutnämnda *Gardiksforsen* sätter en gräns för en mängd fisksorter, och att endast några få, såsom *Abborre*, *Röding* och *Börting* skola finnas ofvan densamma, så måste man ännu mera förundra sig, att människor, som i brist af Spannemål väl nödgas söka en hufvudsaklig näringsgren i fiske, här vilja välja sig hemvist. — Likväl sakna de icke all utväg för sin bergning. Vid de utsynade Nybygge-platserna skall ännu växa *Björkskog* i öfverflöd. Bristen på *ved* till bränsle, som är en så egentlig artikel, är således dermed afhulpen, — och mången får väl föra timmer och virke en längre och besvärligare väg, än den halfva milen vinterväg från *Tärna*. Och det, som egentligen lärer lockat folket till ifrågavarande anläggningsförsök, skall vara utsigten att årligen få en herrlig skörd

af de bördiga naturliga gräsängar, som deromkring skola finnas. De erna sålunda förnämligast idka boskapsskötsel, och denna näringsgren misslyckas icke, der gräs växer. *Kor* och *Får* skola derföre vid dessa Nybyggen under 65 breddgraden säkerligen trifvas lika så väl, som under nära 71:sta latituden opp vid *Alten* i Finnmarken, der jag såg dessa kreatur allmänt underhållas. Detta odlingsförsök bör alltså icke hindras, — så mycket mindre, som personerne, hvilka begärt utsyningarne, äro Lappar, hvilka äro öfvergifva sitt nomadiska lif, och försöka en varaktigare bosättning såsom jordbrukande invånare. Exemplet är ganska sällsynt. Man vet att Lapparnes åtrå är att alltid få flytta omkring med sina tält och sina Renar, och man har trott dem hafva en medfödd ovilja för ett bosatt lefnadsätt. De nu gjorda ansökningarne bevisa motsatsen. På detta sätt komma åtminstone dessa lappar att föra ett för landet verksammare och mera gagnande lif än hittills. Det är ock möjligt att i en framtid ännu mera odling och rörelse kan komma att samla sig omkring det nu ödsliga *Tärna*, och att slutligen fullt skäl föret sig till uppbyggande af den önskade kyrkan vid *Umenäs*, sedan nemligen deromkring först blifvit en mera befolkad trakt.

*Wilhelmina Lappmarks
Prestgård d. 22 Juli.*

Vårt värdfolk begärde 2 Rd. Rgs. för vårt logis och mat hos dem på fjerde dagen; häruti skulle betalningen för båtskjutsen och vägvisningen till fjellet äfven vara inberäknad. Det var i sjelfva verket icke halfva ersättningen för deras besvär och uppoffringar. Vädret var mulet

och vestan kall. Men denna väderlek är tjenligast för vandraren, hvilken nu icke plågas af hetta och mygg. Med åboen Erik Larsson, jemte Anders Samuelssons piga och dräng, såsom bärare, gingo vi från *Umenäs* kl. 6 f. m. (d. 10 Jul). Vi hade $1\frac{1}{2}$ dryga mil till *Skansenäs*. Den första fjerdingsvägen gick öfver en med kullriga stockar brolagd myra, till *Holmträsk*, en $\frac{1}{8}$ mil lång sjö, som vi foro öfver med 2:ne båtar. En låg ganska gräsrik och med någon skog bevuxen strand på andra sidan, tog nu emot oss. Här har Anders Samuelsson sin förnämsta hö-äng. En sank myr, $\frac{1}{8}$ mil lång, följde derefter, öfver hvilken vi kunde sägas vara tvungna snarare att vada än gå. Sedermera bar det opp åt en bergig skogstrakt, hvarest under en sträcka af $\frac{3}{4}$ mil var så litet tecken till väg, att folket med yxa måste undanrödja grenar och buskar för att genom dessa täta snår bereda oss en praktikabel gångstig. Här fingo vi se, huru det går till, när man i ödemarken *textar vägen*, det vill säga *utmärker* den genom *täljning*. De hugga nemligen bort ett spån af en hands storlek, på stammens ena sida af en förekommande Björk, Rönne, Gran eller Tall. Härigenom uppkommer på trädet en ljus fläck, som lätt synes äfven på något afstånd. Och då denna huggning eller täljning verkställes på ett annat träd, på 10 à 12 alnars afstånd ifrån det först täljda, och samma operation vidare fortsättes under hela marschen, så kan den ensamme vandraren, som till äfventyrs kommer efter, och äfven de sjelfva vid återgåendet, medelst dessa märken icke ger-na misstaga sig om rätta vägen. — Hela denna vilda trakt var emedlertid ganska enformig, ängs-lik och tyst. Endast *Spillkråkan* (*Picus Martius*) gaf sig tillkänna genom sitt knarrande läte från en torr trädstam. På marken växte *Blå-*

bär, Lingon, Odon, Kråkbär, Röda Vinbärs-
busken (Ribes rubrum); Pedicularis lapponica;
Angelika, hvars rot Nybyggarna tugga i stället
 för Tobak; *Slasan*; *Bartsia alpina*; *Orchis la-*
tifolia et conopsea; *Sonchus alpinus* allm.; *Ull-*
pilen, med frön; och *Salix reticulata*. Men nä-
 ra slutet af skogen sågs på flera ställen uppkas-
 tad jord och upprifven moss. "Här har en
Björn sitt tillhåll", sade Erik Larsson, "och
 hade vi hund och bössa med oss, så skulle
 Nalle icke slippa undan." "Men kommer han
 emot oss, så skola vi väl ändå försöka våra kraf-
 ter, ty vi äro fem personer," tillade han, och
 upplyftade dervid modigt sin yxa. I detsamma
 sågo vi en svartbrun *Björnhona* (*Ursus Arctos*),
 som aflägsnade sig med en lunsande gång. 2:ne
 fjolgamla ungar af ljusare färg sprungit undan
 med vigare rörelser, och sökte uppklätra åt
 trädstammarne. Som vi här icke kunde göra nå-
 got byte, så fortsatte vi i lugn vår marsch. Till
 venster på något afstånd uppreste sig det höga,
 skogbeväxta så kallade *Silfverberget*. En gam-
 mal sägen går här ännu i orten, att en Lapp
 skulle i detta berg fordom funnit en så rik *silf-*
vermalm, att den blott behöfde smältas för att
 lemna rent silfver. För att emedlertid förekom-
 ma, det ingen grufva här skulle upptagas, och
 Lappen således härifrån fördrifvas, berättas det
 vidare att han äfven skulle hafva huggit ned en
 del af skogen, och på detta sätt döljt vägen till
 stället. Men att *silfvermalm* verkligen finnes i
 denna klippa, är så mycket mindre troligt, som
 sedermera gjorda undersökningar icke bekräfta
 detsamma. De malmstycken man här tilläffen-
 tyrs funnit, torde väl hafva varit en rikhaltig
blygans, som icke sällan träffas i Lapplands fjell-
 berg. — En *Hjerpöhna* (*Tetrao Bonasia*), med
 fullvuxna

fullvuxna ungar, sågs i en Björk. Från en höjd blefvo vi varse *Grapsenfjellet* och *Ripfjellet*, mellan hvilka ligger *Gajtokdalen* med goda ängar och 2:ne nybyggen.

Nu stodo vi vid *Gajtoksjön* (Gajtiksjön), och hade blott $\frac{1}{2}$ mil öfver viken, till *Skansnäs*, dit vi anlände kl. 2 e. m. och voro på samma gång uti *Wilhelmina* Lappmarks Socken.

Skansnäs är ett, år 1823 anlagdt Nybygge med 2:ne åboar, Pehr Lilja och dess måg Israël Jonsson. De hus, som de bebo, kunna endast kallas små kojor. Sedan nyfikenheten inlockat 5 personer eller byns hela personal i den lilla trånga stugan, der vi och våra 3 följeslagare från *Umenäs* förut gått in, var den så uppfylld, att knapt ännu en person kunnat få rum deruti.

Hushållet underhöll för gemensam räkning 7 Kor och 6 Får, och Israël Jonsson hade ensam 6 Getter. Icke ett enda sädeskorn hade man i år försökt att här så. Den långsluttande backen mot sydost tycktes mig likväl icke vara så oländig, att åtminstone Korn ej skulle kunna växa der, ty *Potateslandet* derpå var tämligen frodigt. Åboerne i *Skansnäs* sades äfven vara i knappa omständigheter, och det hushåll, som i sin ladugård icke underhåller åtminstone 6 kor, anses i denna Lappmark vara fattigt. Men nu födde den ena åboen icke mer än 4, och den andra blott 3, nötkreatur, och ingendera hade någon spannemål. Icke heller hade de tillfälle att köpa korn efter 24 Rd. Tunnan, utan åto barkbröd, ehuru de måste hemta barken dertill från tallskogarne ända ned omkring *Wilhelmina* Kyrkoby.

Men oaktadt dessa människors sålunda bristande tillgångar, saknades hos dem likväl icke den gamla välviljan, som, jag här erfor, ganska

väl kan trifvas under ett lågt och simpelt tak. Underrättade om att vi ernade taga vägen om *Skansnäs*, hade Pehr Lilja icke blott satt sin båt i bästa stånd, utan äfven klädt förstugan, boningsrummet och bågar långt ut på tomt, med Lapplands enkla prydnad, friska granris- och björkqvistar. Och gummans välmening visade sig icke mindre verksam. Hon framsatte till fägnad, mjölk och smör, och hade till och med för denna gång skaffat sig rågröd från Pastorskan i *Wilhelmina*. Och då *Wilhelmina* Prestgård ligger hela elfva milen från *Skansnäs*, förtjenade denna gumman Liljas omtanke vår ännu större tacksamhet. Den godhjetenhet man i omisskännliga drag läser på deras ansigte, motsäges icke af deras handlingar; och de, som bemöta fremlingar på detta sätt, böra icke mera kallas råa och ohyfsade menniskor.

Efter en timmas uppehåll i *Skansnäs*, suto vi åter på *Gajtoksjön*, i 2:ne båtar, hvilka roddes af Pehr Lilja och Israel Jonsson. På venstra stranden uppreser sig *Gajtokvardo* med sin kala hjessa. Detta höga berg är början till *Stöttingsfjellet*, som här utgör landrån mellan *Stensele* och *Wilhelmina*, samt sedermera i sin långa utsträckning nedåt i sydost är gränsen mellan *Lycksele* och *Asele* Lappmarker. Snart sammandrager sig *Gajtoksjön* i en rad af mindre sjöar; derefter vidtager den smala, knapt 15 till 20 alnar breda *Gajtokån*, med sina aldrig upphörande strömdrag. Man seglar länge, innan man hinner slutet af dem. Ända till *Umenäs* bar det ständigt *oppföre* efter floderna; hädaneftre få vi alltid den lättare rodden *utföre*. Också gick båtresan här både angenämt och skyndsamt. Den slingrande *Gajtokån* har en fullkomligt sicksack gång, och de låga, gräsrika stränderna äro bevuxna med en otrolig mängd *Vide-*

buskar (*Salix cinerea*). *Menyanthes trifoliata* stiger ända ut i vattnet. Den har här utbredt sig öfver den grunda ån till den myckenhet, att hon är hinderlig för båtarten. — Vid *Simmaskalbäck* *), som här faller ut i *Gajtokån* blefvo vid Michelmessetiden år 1831 af Lilja, dess måg och ännu en person, fångade 3 st. gamla och en ung *Bäfver* (*Castor Fiber*), hvilka der hade haft sitt tillhåll. De räknade likväl af detta fynd en ganska måttlig vinst, ty de sålde *Bäfverskinnen* och *Bäfvergällen* för endast 48 Rd., hvilka delades lika emellan de 3 personer, som fångat djuren.

Tre fjerdingstväg till sjöss från *Skansnäs* voro nu tillryggalagda, då vi upphunno *Luspens fors*, vid hvars nedra ända man ärnar anlägga en qvarn. Och der man beslutar att bygga qvarnar, måste man äfven äga förhoppning att säd skall kunna trifvas. Vi trädde opp på den herrligaste ängsplan, och just här slutades *Skansnäs'* samt vidtogo *Dikanäs'* ägor. En ägorymd af $\frac{3}{4}$ mils utsträckning skulle likväl ned i landet vara en betydlig egendom. Här ger den knapt tillräcklig föda åt 5 menniskor. Men också är det ännu blott på ömsesidor om ån, som man begagnat en smal jordremsa. Kanske 10 alnar derifrån försöktes aldrig någon odling. Behovvet skall väl framdeles tvinga den ökade folkmängden att göra dessa försök, som på många ställen säkert icke skola misslyckas. Och i detta afseende är Nybyggenas itererade klyfning visserligen förmånlig för landet.

En tämlig god gångstig förde $\frac{1}{2}$ mil, först öfver en myr och sedermera öfver en skogstrakt,

I 2

---

*) Kanske heter denna bäck annorlunda i jordboken; men jag kallar den här så, som den i orten allmänt benämnes.

till *Dikanäs* (*Gikanäs*). Här voro 9 personer nu som bäst sysselsatte med upptimrandet af en liten *Kyrka*. Då endast 13 medlemmar komma att deltaga i kostnaderna för denna kyrkobyggnad, så blifva dessa på hvar och en ganska betydliga. Också beklagade folket sig deröfver, att det understöd, som för detta ändamål blifvit beviljadt af allmänna medel, vore dertill alltför otillräckligt. För en Religionens vän är här visserligen ett tillfälle att ådagalägga sin enskilda välgörenhet, i synnerhet som de bidrag, hvilka lemnades till den vackra inrättningen, otvivelaktigt blefve dertill på bästa sätt disponerade af Församlingens aktningvärda Pastor *). När man utan tanke på anledningen till företaget, kastar en flyktig blick på det halfbygda templet, som uppfördt på en vild och stenig backe ännu öfverskuggas af tallgrenar, skulle man nästan föreställa sig det, som ett ändamålslost vidunder i skogen; men man besinnar snart, att ett offentligt bönhus icke längre kan eller bör undvaras på en ort, hvars inbyggare — som till antal årligen ökas — genom en, alltid besvärlig och vissa årstider ofarbar, 10 mils vägsträcka, hittills varit skiljda från sin kyrka.

Kl. var $\frac{1}{2}$ 7 på aftonen, då vi anlände till *Dikanäs*. Vi hade ernat hvila här öfver natten, men Anders Mattsson och Matts Nilsson, byns begge och ende grannar voro så fattige och trångbodde, att de icke kunde lemna oss något herberge. Vid denna årstid hålla de också sina stugor beständigt fulla af rök, på det de sjelfva och barnen icke uti dem skola blifva ofredade af myggen **). Emedlertid utsedde vi åt oss på

*) Kyrkoherden P. Grönlund i *Wilhelmina*.

**) Man brukar här röka i rummen antingen med itända spånor eller enris, eller ock med *Björksvamp*. (*Dædalea betulina*).

gården en grön plan, der vi dukade vårt lilla bord på en stenhäll, och spisade af vår matsäck. Jag har mången gång suttit framför ett damastdukadt bord med en mängd fyllda fat och buteljer derpå, under glaskronor och gipstak, och den fina och kryddade maten har på långt när icke smakat mig så väl som den simpla anrättningen nu, under bar himmel i ett mildt solsken. By-folket och kyrkobyggarne, som för stunden hade gjort sig lediga från sitt arbete, hade samlat sig och utgjorde en glad och vänlig ring af åskådare omkring oss.

Så snart vår måltid var slutad, lyftade Anders Mattsson och Matts Nilsson våra kântar på sina ryggar, och vi tågade af i rask marsch utför den mest $\frac{1}{4}$ mil långa backen nedtill stranden af *Dikasjö* *). Der stego vi i 2:ne båtar, som förde oss $\frac{1}{8}$ mil till slutet af sjön. Ett smalt ungefär åter $\frac{1}{8}$ mil långt sund sammanbinder *Dikasjön* och *Vojmsjön*. Men detta sund förer idel forsvatten. Det är tillika ganska stenigt och man rör icke utföre oftare, än vid hög flod. Vi gingo därför i land ofvanför sundet. Men äfven utan en sådan anledning hade vi gerna en stund dröjt i denna romantiska dal. En krans af Alar och Björkar innefattar nästan helt och hållet den gröna, runda planen, och *Dikasjöns* bugtiga strand fulländar edets cirkel. Här stodo röda Vinbärsbuskar, Smörblomster, Kattfötter, Bullerblomster, Blålockor, m. fl. Vid stranden hvisslade *Klyffjan*, under den annars tysta natten, sitt gälla *huudut*.

Den modige Matts Nilsson *rännde* utför det forsande sundet, och Anders Mattsson ledsagade oss öfver näset (märkan) till *Vojmsjön*.

---

*) Kallas af somliga *Gikasjö*, äfvensom byn benämnes ömsom för *Dikanäs* och *Gikanäs*.

Denna sjö, som nästan går parallelt med *Stor-Uman* *), är äfven innemot så lång som den, men icke alldeles så bred. Dess yta låg nu jemn och klar som en spegel, och i det lugnaste, vackraste väder rodde vi till *Dajkanvik*, $2\frac{1}{2}$ mil.

Klockan var 12 om natten, då vi landade vid det ensliga Nybygget. Men detta vistelseställe är nästan uslare, än *Dikanäs*' eländiga kojor. Der hafva de åtminstone en knif, en gaffel, en tallrik eller en ren stenskål, men här sakna de allt sådant, och komma blott fram med en smutsig träbulle. Det är dubbelt oroande att se fattigdomen förenad med osnyggghet, och nybyggarna kring *Wojmsjön* synas i detta fall utmärkta framför *Wilhelminas* öfriga inbyggare. De hafva också ett sådant rykte om sig, och man skulle nästan vilja förklara *Wojmsjöns* stränder för smittade af oordentlighet. Likväl skulle detta skett på ett besynnerligt sätt, ty människorna, som bo der både ofvan- och nedanföre äro de snyggaste och renligaste man kan tänka sig.

Vi hade i dag rodt öfver 3:ne mil, och der-till vandrat 2:ne på en mödosam väg. Nu voro vi trötta. Till närmaste Nybygge, *Tresunda*, der vi möjligen kunde få herberge, räknades 4 mil, och om än vi sjelfve skulle utan uppehåll kunnat fortsätta resan dit, var det ej att begära, att våra roddare skulle vilja detsamma. Men här i *Dajkanvik* uti Jon Hanssons enda stuga kunde vi icke ligga. Deri bodde icke blott han sjelf med hustru, barn och tjenare, utan äfven det gamla folket, af hvilka han köpt huset. Och allt det rum, som var öfrigt i detta lilla hybble, uppfylldes af en qväfvande rök (för att utestänga myggen). Om sommaren är en bädd hvar som helst snart tillredd. Den behöfver icke

---

*) Jfr. den bifogade Kartan öfver *Åsele* Lappmark.

vara en säng, som sväller af fjäder och dun, den kan gerna vara af mossa bredd på marken; men vi fruktade för följderna af att sofva under bar himmel i den dimma, som vid denna årstid uppstiger om natten. Utom boningslängan funnos här inga andra byggnader än ett fähus och en liten hölada. Men höet var ännu icke inbergad, och en mängd öppningar på laduväggarne lemnade en fri inpassage för myggen. Likväl var der tak öfver hufvudet. Vi lade oss därför på några i ladan befintliga löskärfvar, och bredde öfver oss en medförd matta, ty de erbjudna Renfällarne vågade vi icke på detta ställe begagna. När Renfällar ej behörigen rystas och vädras blifva de snart fulla af ohyra. Men vi hade knapt inslumrat, förr än vi väcktes af tusentals myggor, hvilka med sitt obehagliga pipande och sina blodiga sting öfverföllu oss. Nu fingo vi icke mera någon blund i ögonen. Efter en timmas tappert fäktande mot dessa närgångna fiender, erhöilo de segern, och vi måste retirera ur ladan. Vi hopplockade då stickor, qvistar, mossor, löf och dylikt, hvilka lades i en stor ring, i hvars centrum bredvid en flat sten vi placerade oss sjelfva. De brännbara ämnena, på hvilka här och der voro lagda några små fuktiga jordtorfvor, itändes. I hast steg opp en tjock rök rundt omkring oss, och inom denna rykande cirkel vågade sig icke de eljest allestädes förföljande flygdjuren. Denna anstalt är nödvändig, ty man får ej äta i fred, så länge härar af blodtörstiga myggor hålla korum vid taffeln, och på alla sidor hota att anfalla med sina nålspetsiga spjut. Nu fingo vi ostörde-spisa vår frukost.

Emedlertid tillagade Matts Nilsson och Anders Mattsson sina båtar *), och vi fort-

---

*) Jon Hanssons båt var i så dåligt stånd att vi ej kunde begagna den.

satte kl. 5 f. m. rodden efter den äfven i dag (d. 11 Jul.) lugna *Wojmsjön*. I *Dajkanvik* nedfalla 3:ne bäckar: 1:o *Qvarnbäcken*, den nordligaste, kommer från *Skikkusjön* eller *Skikkuträsk*, som ligger vid foten af *Stöttingsfjället* och utmärker sig genom den besynnerligheten, att den löper från öster till vester, hvilket här med floderna plär var förhållandet tvertom; 2:o *Åsbäcken*, den medlersta, rakt i vester från *Åsvattnet*; och slutligen 3:o *Dajkanbäcken*, den sydligaste, från *Dajkansjön*. På ett näs vid östra ändan af *Skikkusjön* ligger ett nybygge, som kallas *Skiksliden* eller *Ytterstsjö*. Men alla dessa bäckar synas blott på afstånd, och vi rodde äfven förbi det långt fram i en vik på södra kusten belägna *Wikennäs* eller *Wikenvik*, samt sedermera 9 fjerdingsväg derifrån, *Blomsterdahl*, 2:ne små och usla nybyggen, med hvilkas besök vi ingenting hade vunnit. Blott $\frac{1}{2}$ mil till, och så voro vi kl. 4 e. m. i *Tresunda*.

Tresunda är den äldsta by, och hos Johan Nilsson derstädes är det bästa kvarter, vid hela *Wojmsjön*. Byn har 4 grannar, boende 2:ne på hvardera sidan om sjön. Johan Nilsson, hos hvilken vi togo in, bor på norrastranden i den vestligaste gården. Ännu ser man Renskinsfällar bredas öfver sängarne, och så länge Renskinsfällar få företräda lakanens ställe, kan man vara viss uppå, att man befinner sig i äkta Lappmarken. Men der man tillika får sin egen kammare, och en måltid af ost, smör, mjölk och *Foreller* (*Salmo Fario*), lider man ingen nöd, i synnerhet, när allt detta bjudes med det välmenande uttryck: "vi vija gerna gifva hvad vårt obetydliga hus förmår." Och när värdinnan sedermera helt oförmodadt kommer in med godt kaffe, så faller man nästan på tanken

om litet öfverflöd. Men hustrun sade oss, att det var första och sista gången kaffe kom i hennes hus. Det är väl, ty det passade eljest illa att på en sådan ort nyttja *kaffe*, hvarest man icke hade tillgång på något annat bröd att *doppa* deruti, än *barkbröd*.

Wojmsjön, som är vid pass 6 mil i längd, går, som jag nämt, nästan parallelt med *Stor-Uman*, på ungefär 4 à 5 mils afstånd ifrån hvarandra. Den förstnämde är likväl på de flesta ställen något smalare, vanligen $\frac{1}{8}$, sällan $\frac{1}{4}$ mil, bred. Endast vid *Dajkanvik* och *Wiken-vik* torde den hafva nära 1 mils bredd. — Stränderna vid dessa begge storsjöar äro hufvudsakligen af lika utseende och beskaffenhet. Äfvenledes träffas nästan samma vegetation och samma insektart bredvid *Wojmsjön* och *Stor-Uman*. Också leda de begge sitt ursprung från sjöar och vattendrag opp i högsta fjellen. Kanske likväl trakten kring *Stor-Uman* är något bördigare, än kring *Wojmsjön*. Det tyckes eljest som det borde vara tvertom, då den sistnämde ligger flera mil söder om den förra. Men *Stöttingsfjellet* med sina oräkneliga kallkällor stöter också något närmare till *Wojmsjön* än till *Stor-Uman*, och flera samt vidsträcktare myrdalar gränsa till den förra än till den sednare sjön. Allt detta torde icke obetydligt inverka på vegetationen. Häraf lär det äfven komma sig, att endast *Björk* och *Granskog* trifves vid *Wojmsjön*, icke *Tall*, ty den älskar en torr jordmån, eller åtminstone är *Tallen* der så sällsynt, att folket äro tvungne att fara många mil nedåt *Löfliden* och *Wilhelmina* för att köpa sig tallbark till nödbröd. *Rofvor* och *Rötter*, som möjligen kunde odlas vid *Stor-Uman*, komma sig här icke före. *Råg* och *Ärter* har Johan Nilsson flera gånger försökt att så, men alltid utan framgång. Tio tun-

nor *Korn* och 9 tunnor *Potates* är den högsta skörd han kan påräkna om året. Af 8 *Kor* och 21 *Får* har han mjölk och ull för sitt hushåll, samt 2:ne *Hästar* till åkerbruket och vedkörs-lorne.

Här finnas *Björnar* af flera slag, säga Björnskyttarne. *Ringbjörnen*, tillägga de, är farligast, men den *Svarta Björnen* kan ofta gå och afbeta marken bredvid boskapen, utan att röra den. Dessa Björnar äro i synnerhet växtätare, och *Angelica*, *Sonchus alpinus*, *Rumex* o. s. v. utgör deras förnämsta föda.

Orrar, *Tjädrar*, *Stora* och *Lilla Lommen* (*Colymbus arcticus* et *septentrionalis*) samt *Talltrasten* m. fl. äro här icke sällsynta. *Hjerp*ar träffas mera sparsamt, åtminstone vissa år.

Följande växter antecknades vid *Wojmsjön*: *Hästsvans* (*Hippuris vulgaris*); *Veronica serpyllifolia*, på odlade ställen vid *Tresunda*; *Galium palustre* et *uliginosum*, begge allmänna; *Primula stricta*, sparsamt på stranden *); *Röda Vinbärsbusken* (*Ribes rubrum*), ej sällsynt; *Hundkax* (*Chæroph. sylvestre*), allm.; *Vattenskräppor* (*Rumex aquaticus* var. *crispatus* Wahlenb.), vid åkerrenar; *Tranbär* (*Vaccinium Oxycoccus*); *Vintergrön* (*Pyrola rotundifolia*) rar.; *Potentilla alpestris* Fries Nov. Fl. Sv. (*Pot. crocea* Lehm.), på torra backar vid byarne, allmän; *Kassöta* (*Spiræa Ulmaria*); *Ranunculus Auricomus*, allm.; *Jordrök* (*Fumaria officinalis*), på odlade ställen, allm.; *Prunella vulgaris*, allm.; *Orchis conopsea* var. *lapponica*, med blomspörren kortare än fuktämnet, rar.; *Satyrrium viride*; *Mnium cuspidatum*, på fuktiga ställen; alla dessa träffades vid *Tresunda*.

---

*) Vid *Torneå elf* i *Juckasjervi* Lappmark, fann jag den allmän.

Den 13 Jul. Ett välgörande regn hade fallit under hela den förflutna natten. Tresunda torra höjder hade längtat derefter. Det var nu uppehållsväder, men mulet. Likväl blef den smala, ljusa randen vid vestra horisonten med hvarje ögonblick allt längre och bredare, skyarne drefvo undan och redan kl. $\frac{1}{2}$ 10 stod solen på den molnfria himmelen. Med en yttrad tacksamhet, som om han hade fått en betydlig skänk, mottog vår värd den ringa betalningen af en Riksdaler (mera tillät han oss ej gifva) för vårt 2:ne dagars nattqvarter, och följde oss sedermera såsom vägvisare och bärare, jemte grannen på södra stranden, Johan Daniel till *Nästansjö*. Vi rodde tvertöfver det smala *Tresunda*-passet af *Wojmsjön*, och detta var det enda vatten vi under vägen till *Nästansjö* hade att passera. Ifrån *Wojmsjöns* strand stego vi direkte på ett berg, *Hundhålsberget*, som vi sedermera i sakta sluttning oppføre följde en hel fjerdingsväg. En ung skog af Björk och Gran bekläder hela berget, och små bäckar, som nattregnet bildat, skyndade nu utföre i sina smala, vågiga fåror. Uppkomna på höjden hade vi en förvånande vidsträckt utsigt. Hela södra landet låg utbreddt framför oss i oändlig afvexling. En del af den stora *Malgomaj sjön* glindrade präktigt mot solen. I vester resa sig *Klippfjellen*, *Grönfjellet*, *Heligfjellen* (*Hellefjellen*), samt det fjerran ifrån belägna, men öfverallt synliga *Marsfjellet*, höljdt af sin evigt hvita mantel. Och på kanske 12 till 16 mils afstånd höja sig öfver sydvestra horisonten, de kullriga Jemtlandsfjellarne, såsom tillhörde de icke mera jorden. Nu nedstiger man i dalen. Med möda letar man sig en väg genom densamma, ty hvarje steg man der tar, antingen träder man på en klippa, i en vild och förvillande skogstrakt, eller sjunker man ned i en djup

myra. *Åkerhönsen* (*Charadrius apricarius*), och *Rödstjerten* (*Sylvia Phœnicurus*) sågos på några ställen; *Eriophorum alpinum* i äldre form, bladen af *Tussilago frigida*, samt *Carex alpina* och *leucoglochis*, växte ymnigt i myrorna.

Vi kommo icke förrän kl. 3 e. m. till *Nästansjö*. Fem fjerdingsväg på $5\frac{1}{2}$ timma! Men man vandrar icke fortare på en oländig trakt i Lappmarken. Vi hade adresse på en af de förmögnare grannarne i byn, Anders Larsson. Men han var med allt sitt folk ute på ängarne, och huset stod tomt och öde. Vi gingo således genom den långa byn, der hvarje hus tycktes erbjuda ett godt och treffligt qvarter. Likväl valde vi det, som i öster låg ytterst, tillhörigt Johan Nilssons Svåger, Erik Paulsson, och blefvo ganska belåtna med vårt herberge.

I *Nästansjö* äro 6 åboer. Byn är belägen vid en sjö af samma namn. Denna sjö får sitt hufvudsakliga vatten från 2:ne floder, hvaraf den ena leder sitt ursprung från en mindre sjö, som ligger opp i *Heligfjells-Trakten*. Gårdarne äro som vanligt belägna i en rad vid den uppåtsakta sluttande stranden; men de ligga på så långt afstånd ifrån hvarandra, att de med sin omgifning af åker och ängsmark knapt kunna anses vara i byalag. De flesta af grannarne äro förmögne, och ju längre man kommer från *Wojmsjön*, ju mera tycker man sig finna spår af arbetsamhet och välmåga. Erik Paulsson t. ex. underhåller icke mindre än 10 *Kor*, ett par *Oxar*, ett par *Hästar*, 22 *Får* utom några *Svinkreatur* och *Höns*, samt skördar årligen omkring 20 Tunnor Korn.

Men hvad utsigten från höjden är obeskrifligt skön! Nedanför det blomstrande fältet är stranden garnerad med en rand af tätt stående Björkar. Derifrån utstiger ett långt smalt näs,

som i bördighet täflar med mången i *Wettern* utskjutande gräsrik udde. Och de 36 stycken med småskog bevuxna, midt framför belägna, holmar, samt slutligen långt bort i söder det stora *Blaikfjellet*, som ännu bibehåller sina snöfläckar, fullända den romantiska taflan.

Asp- och Björkskogen, ängen och myran nedåt sydöstra stranden löna bäst mödan att besöka. Der träffas *Stora* och *Lilla Hackspiken* (*Picus major* et *minor*); *Svart Mesen* (*Parus ater*); *Snöripan* (*Lagopus subalpina* Nilss.); *Stenfalken* (*Falco lithofalco*); *Lappsparfven* (*Emberiza lapponica*) m. fl.; der träffas äfven en betydlig mängd Insekter; och bland växter anmärktes härstädes: *Alopecurus geniculatus*, på odlade ställen, allmän; *Epilobium alpinum*; *Potentilla anserina*; *Astragalus alpinus*; *Geranium sylvaticum*; *Rölleka* (*Achillea Millefolium*); och för öfrigt var vegetationen här till det mesta lika med den vid *Tresunda*.

Man skulle knapt förmoda, att i *Wilhelmina* Lappmark finnas snälla väfverskor. Men trenne med fasoner och rutor konstigt väfda halfyllna täcken, som här blifvit tillverkade af Erik Paulssons hustru, bevisa att Spinnrock och Väfstol ganska skickligt begagnas i denna Socken. De förstå äfven att färga vackert rött, blått, grönt och gult. De nyttja härtill merändels *Lafvar* (*Lichenes*), och till den gula färgen både på ylle och linne använda de *Hundkax*, eller *Hundkäxblommor* (*Chærophylum sylvestre*). Godset betas först i alunvatten, och kokas derefter med antingen de färska eller torkade blommorne, samt sköljes slutligen i lut. *Björklöf* begagnas äfven på samma sätt och till samma ändamål. Jag köpte ett af ofvannämde täcken för 3 Rd. Rgs, och hemförer det med mig. Det blir i *Lund* en rätt vacker golfmatta. — I Lapp-

marken är också hvarje nybyggare timmerman och snickare. Sitt hus uppbygger han sjelf, och det mesta af hans möbler och husgeråd är fabrikeradt i hans egen verkstad. Han gör det starkt och bekvämligt. Han gör det äfven nätt och vackert. Jag såg på flera ställen korgar af simpla granrötter, men så väl och konstigt flätade, att de färdiggjorde väl borde kallas mästerstycken. De långa vinteraftnarne lemna ock tillräcklig tid till sysselsättning hemma i huset, och materialierna för hans slöjd äro lätta att anskaffa.

Det mulna vädret och litet duggregn afskräckte oss icke att fortsätta resan. Den 14 Jul. kl. 9 f. m. lemnade vi vårt kvarter i *Nästansjö*. Erik Paulsson och hans dräng Fredrik Kjellman *) hade redan en stor båt färdig att ta emot oss vid stranden, samt rodde oss öfver den grunda, och $\frac{1}{2}$ mil eller mera långa *Nästansjö* sjö, hvilken är en ordentlig arkipelag med alla sina öar och vikar. Vid dess nedra ända stiger man i land. Der var en med mycken kostnad anlagd damm, för att afleda vattnet från myrorna, och på sådant sätt bereda dem till gräsrika ängar. *Staburnäs* Nybygge synes till höger. Ett smalt knapt $\frac{1}{8}$ mil långt sund, uppfyllt af stenar och ofarbara forsar, sammanbinder *Nästansjön* och den nedom liggande *Lomsjön*. Vi följde gående det nyssnämnda sundets besvärliga strandväg till den tämligen breda *Lomsjön* (som är ungefär $\frac{1}{3}$ m. i längd), den vi rodde öfver. Den bär med rätta sitt namn. Den är ständigt ett tillhåll för *Lommen*, och 2:ne arter deraf (*Colymbus arcticus* et *septentrionalis*) simmade nu framför vår gondol. Vid *Lomsjöns* slut utfaller ett likaledes forsande ofarbart sund, som

---

*) Född i *Stockholm*, der han var barnhusbarn till 6 års ålder, då han kom till Norrland.

förenar denna sjö med *Fatsjön*. Detta sund är fullt ut dubbelt så långt, som det ofvannämnda, och dess strandväg nästan mera besvärlig att färdas, än dennas, i synnerhet i det nu hållande regnet. Men utan ringaste knot lyftade karlarne bördan på sina skullror, och då jag frågade dem om de ej funno den alltför mödosam, svarade de: "icke är den för dryg för oss, som äro vande att bära mycket större tyngder." — Nu voro vi vid *Fatsjöån*, efter hvilken vi rodde $\frac{1}{2}$ mil med 2:ne båtar. Denna fart gick på några minuter, ty här var idel forsväg. Men rodden måste ske ganska försigtigt i den smala och steniga ån. Hon faller ut i *Fatsjön* som är betydligt bred, och väl $\frac{1}{4}$ mil lång. Det regnade nu med den häftighet, att dropparne stussade som stora perlor mot vattenytan. Det vackra skådespelet lemnade ersättning för de våta kläderna, och vi upphunno snart *Fatsjöns* nedra strand. *Hvita* och *Gula Neckrosor* (*Nymphæa alba et lutea* *), äfvensom *Naten* (*Potamogeton natans*) växte ymnigt i denna sjö. Den står i förbindelse till *Volgsjön* genom ett smalt och stenigt sund, som förer forsvatten och kan ej befaras. Här var således åter ett ed (en mårka), som måste passeras till fots. Men också hade vi nu den stora *Volgsjön* framför oss. Vi dröjde ej länge på stranden, ty vi hade $\frac{1}{2}$ mil fram till *Wilhelmina*. Ett näs gömde byn för våra långtande blickar. Nu skjöto båtarne hastigt fram på *Volgsjöns* spegelklara yta. Midt emellan friska Björkar framskymtade till höger *Löfliden*, så vackert på en höjd. Ändtligen voro vi ytterst vid udden, och fram i fonden af viken lyste *Wilhelmina* Kyr-

---

*) Den var till alla delar mindre än den vanliga, och således utan tvifvel densamma, som Wahlenberg kallar *Nymph. pumila* i dess Flora Lappon.

koby. Klockan var 3 på efm, då vi våta och ruskiga stego in i Prestgården. Vår färd hade räckt i 6 långa och besvärliga timmar. Men i hast försvinna alla oangenäma intryck af väg och hinder, och man glömmet snart resans mödor, då man vid dess slut blir så väl emottagen som i *Wilhelmina*. Först i dessa trakter lär man rätt att förstå hvad ett tak öfver hufvudet och en gästfri boning har för den resande utmärkt värde, ännu mera när derinnoth tillika finnes ett bildadt umgänge.

Wilhelmina Församling hette fordom *Volgsjö*. Den bestod i början af ganska få Svenska Nybyggare, hvilka år 1781 erhöilo tillåtelse att inrätta ett Kapell just vid en sjö benämd *Volgsjö*, uti hvilken *Vojmsjö*-, *Nästansjö*- och *Malgomaj* större vattendrag sammanlöpa *). Ännu 1790 lærer här endast funnits omkring 20 Nybyggen, hvilka för närvarande uppgå till nära 150. Sedan år 1804, har Församlingen, enligt dertill då erhållit nådigt tillstånd, burit f. d. Konung *Gustaf IV Adolphi* Gemåls 3:dje namn.

Denna Socken var ock först tillydande *Åsele* Församling; men genom Kongl. Maj:ts Nådiga utslag d. 20 Maj 1812 blef den derifrån afskild, och utgör nu ett eget Pastorat, med ganska vidsträckta gränser. I vester sträcker sig Socknens område längst. Den går åt denna sida ända opp till Norrska gränsen, till hvilken ifrån *Wilhelmina* kyrka räknas omkring 18 mil. Inorr sträcker sig området från kyrkan 4 mil, i Öster äfven 4, och i Söder $2\frac{1}{2}$ mil. Romrarne sade *distat ab Urbe* (Roma); Lappmarkens inbyggare räkna alltid en orts eller ställes läge, efter dess *afstånd från kyrkan*.

Till-

---

*) Jemför den åtföljande kartan öfver *Åsele*.

Tillgränsande Lappmarksförsamlingar äro: i Norr *Stensele* och *Lycksele*, skilda från *Wilhelmina* genom *Stöttingsfjellet*; i Öster *Åsele* och någon del af *Lycksele* församling; samt i Söder *Dorothea* och *Fölinge* Lappmarks Pastorat i Jemtland, med hvilket sistnämnde, *Wilhelmina* nu mera har en mycket lifligare kommunikation än fordom.

De största sjöar inom Socknen äro *Malgomajsjön*, *Wojmsjön* och *Kultsjön*, alla belägna i vester från kyrkan, till ett afstånd derifrån af 12 till 13 mil. Omkring de 2:ne förstnämde sjöarne hafva flera Nybyggare bosatt sig och vid öfre ändan af *Kultsjön* är *Fatmomack* *) *Kapell* uppbygdt.

K

*) Lappska ordet *Fatmomack* (*Fatmomacke* eller *Fatmomåkke*) skrifves olika, och dess ursprung har äfven blifvit olika förklaradt. Enligt Kyrkoherden Lindahls i *Åsele* tanke, betyder *Fatmomåkke* en grepe och ett göromål; liksom skulle de 2:ne utskjutande uddarne från den fiskrika sjön, der Bönhuset är beläget, formera en grepe, med hvilken Lapparne när som helst kunde lyfta till sig (bemärkliga sig) fisk-grytan. Och då Lapparne till vistelseort alltid valde grannskapet af någon fiskrik sjö, såsom ett nödvändigt vilkor för dem att kunna uppehålla sig på stället, så är det väl möjligt, att de under föreställning af ofvannämde jemförelse emellan en grytgrepe och *Kultsjönäsen*, af denna orsak kallat det dervid anlagda kapellet *Fatmomack*.

Andra vilja härleda namnet *Fatmomack* från *Fatme*: *famn* eller *omfamning*, och af *makke* eller *rättare måkke*: ärende, göromål. De tro, att öfre ändan af sjön, der kapellet ligger, äfven före dettas anläggning var det ställe, hvarest Lapparne från flera håll möttes i större mängd, och fingo der *omfamna* sina vänner, släktingar och bekanta. Också borde det, sedan kyrkan blef bygd, vara ett dyrbart göromål för den visserligen icke kallsinnige Lappen att stiga ned från sina fjellar, och under

Jordgrunden för *Wilhelmina Prestgårdsbyggnader* är, oaktadt dess betydliga höjd öfver stranden, likväl ganska sumpig och vattenrik, hvilket härleder sig af flera källdrag från närgränsande än högre belägna skogstrakter och myror. Häraf kommer ock att Prestbordets ganska betydliga åkrar, som i öfrigt äro mycket väl odlade, endast under torra somrar gifva bättre skörd; i nu varande våtår fruktade man att den skulle blifva svag eller blott medelmåttig, ehuru både *Råg* och *Korn* af regnet hittills ej tycktes hafva tagit någon skada. I Kyrkobyen bor ingen mer än Pastor, Klockare och 2:ne Nybyggare. Prestgården är ny och väl bygd. Den har ett rödmåladt envånings trähus, inredt med sex gla-

---

bön och sång, under åhörandet af Kristendomens heliga lära, uti Herrans tempel få upplyfta sitt hjerta till Gud, samt vid Nattvardsbordet få omfamna sin Frälsare. Och att det således icke vore underligt, om Lapparne kallat detta för dem vigtiga ställe: *Fatmomack*.

Sannolikare förekommer mig likväl den förklaring öfver ordets betydelse, som f. d. Lappske Skolmästaren C. F. Alenius gaf mig. Han anmärkte, att Bönhuset från första början kallades *Fadne-makke*, men ändrades sedermera rätteligen till *Fadno-mække*. Ordet *Fadno* betyder: *stjelken med bladen af örten Angelika*, innan den ännu är öfver 3 år gammal. (Hela växten kallas på lappska *Påsk* eller *Påskå*, och roten *Urtes*.) Och *mække* bemärker dels ärende, göromål, dels ände, botten, det innersta af någon ting. *Fadno-mække* betyder följaktligen det innersta eller ändan af en vik eller sjö, der *Angelikestänglar* växa. När man nu vet, att *Angelika* utgör Lappens både läckerhet, läkemedel och nästan enda krydda, och att denna fjellväxt, som är allmän ned vid *Wojmån* och flerstädes, men efter hela *Kultsjö* vattendrag endast finnes vid den vik af öfre ändan, just der Bönhuset är anlagdt, så har sistnämde förklaring af ordets betydelse mycken sannolikhet för sig.

da rum. Den gamla Prestgårdsbyggnaden står ännu qvar i grannskapet, förfallen, men begagnas som bagarestuga, väfkammare o. s. v. För öfrigt äro på gården bodar och nödiga uthus.

Den rödmålade *Korskyrkan* med sin Stapel, uppsatt straxt bredvid, men likväl utom omhägnaden, ligger några bösseskott ifrån Prestgården; i samma plan. Vägen deremellan är en bred och rak stig tvert igenom en *sädesåker*. Detta syntes mig vara en bättre väckelse, än då vägen åt Herrans tempel går öfver en torr sandhed, såsom vid *Stensele*. Kyrkan uppbygdes 1785 till öfra taket, och blef färdig 1794. Då den blott rymmer mellan 2 à 300 personer är den i synnerhet under högtider, då den talrikare besökes, nu mera alldeles otillräcklig för den varande folkmängden. Den är i alla fall dåligt och illa både grundad, uppförd och inrättad. Det synes derföre vara nödigt att med första företaga ny kyrkobyggnad, i synnerhet som den nu varande hvarken genom reparationer eller någon slags utvidgning torde kunna göras för ändamålet tillräcklig. Predikstolen lutar till sitt fall. Jemte det att bänkarne äro dåliga stå de för långt ifrån hvarandra. Under det låga taket kan ingen Läkare byggas. Altardisken rymmer på sin höjd endast 18 Kommunikanter. I Sakristian finnes knappt rum för mer än en person. För öfrigt äger kyrkan sin Kalk och Patèn af silfver, samt en ny, vacker Messhake af svart sammet, prydd med silfvergaloner.

I *Klockstapeln* hänga 2:ne gjutna *Malmklockor*. Den större, hvars diameter är $5\frac{1}{2}$ qvarter, väger 2:ne Skeppund. På dess ena sida är ett kors med Frälsarens bild, och, ofvanför det-samma, en sol, i hvars midt läses יהוה, samt inunder, följande verser:

*Hör! Gud ännu sin nåd dig bjuder,
Se! Templets portar öppna sig.
Kanske härnäst, då klockan ljuder,
Upplåtes grafvens port för dig.*

Denna klocka, som till ofvannämde vigt och storlek omgjöts 1828 af Pehr Lindegren i *Sundsvall*, kostar, för 1 Skep. 3 Mk: tillagd malm, arbetslön och skrufvar, 467 Rd. 19 sk. 4 rst. B:co. Gamla Klockan, som vägde 19 Lpd., var 1793 skänkt af framlidne Kommissarien Pehr Edin, den tiden Länsman för hela *Åsele* Lappmark. Han hade vid samma tillfälle yttrat den önskan, "att det skulle ringas med denna klocka, då hans stoft lades i grafven." Han dog ej långt derefter och blef begravnen i *Åsele*, men det ringdes icke för honom med *Volgsjö* kyrkoklockor på hans begrafningsdag. Straxt derefter gick den skänkta klockan sönder. Nu ansåg hvar och en denna händelse vara en följd af den underlåtna ringningen, eller snarare en hämd af den bortgångne. Denna tanke var ännu i *Wilhelmina* så allmän, att jag hörde den till och med yttrad af den upplyste Kyrkoherden Grönlund, ehuru han naturligtvis ej delade den. Händelsen eller tillfälligheten var visserligen egen, och kunde lätt ge en fördomsfull allmoge anledning till den sålunda hysta förmodan.

Den mindre klockans diameter är $3\frac{1}{2}$ qvarter, och vigten 10 Lpd. 4 Mk:r. På ena sidan läses följande inskription: *Låfvad vare Tu Herre, våra Fäders Gud! Låfvad vare Tu, uti ditt helga Tempel! All Herrans verk låfve Herran, och prise och upphöje Honom evinnerliga!* — Denna klocka har Direktionen öfver EcklesiastikVerket i Lappmarken bekostat, och låtit gjuta i *Sundsvall* år 1784.

Nedanföör kyrkan i sydost på den långslutande *Volgsjö*stranden, ligga en mängd *Kyrko-*

stugor i flera rader. De äro omkring 40 stycken, välbygda omålade trähus. De förmögnare hafva i dessa hus inredt sig ordentliga boningsrum med spisar och höga fönster. Man träffar i ett sådant rum någon gång till och med en större spegel, skåp och chiffonier. Nu voro dörrarne lästa, och luckor skrufvade för fönstren. Men högtidsaftnarne samlas folket från sina aflägsna hemman uti kyrkoby, och på platsen är då ett lif och en rörelse, som i en liten stad.

I anseende till Socknens omförmälte långa sträckning i vester, och följaktligen svårighet för Lapparne, som om sommartiden vistas nära Norrska gränsen, att komma ned till den hela 16 mil derifrån belägna Kyrkan, uppbyggdes ungefärligen vid samma tid det ofvannämnde *Fatmomacks* Bönehus. Hit samlas äfven Lapparne 2:ne gånger hvarje sommar (hela den öfriga delen af året står det öde) för att fira *Andre* och *Tredje Bönedagarne* *). Just af denna anledning hade också Kyrkoherden Grönlund, vid vår ankomst till Prestgården, upprest till *Fatmomack*, derifrån han ej återkom förrän d. 17 Juli. — Till detta Bönehus räknas minst 12 mil från *Wilhelmina* kyrka. Tio mil ifrån densamma står för närvarande under byggnad, såsom jag förut nämnt, ett annat *Bönehus*, vid *Dikanäs* efter *Vojmsjö* vattudrag. Nyttan af sådane inrättningar

---

*) *Bönedagarne* hållas i Lappmarkerne icke alltid på de i Almanachan utsatta dagar, utan firas under den tid eller de tider, då det icke blott är möjligt, utan äfven bekvämligare att färdas; på det ett så mycket större antal åhörare må kunna få tillfälle bivista Gudstjensten. Omkring Midsommar hafva också Lapparne ännu icke drifvit sina Renar på fjellen, och Nybyggarna, som nyss slutat sin säning, icke börjat med höbergningen (höanden). Denna tid är således tjenlig för sammankomst.

gar, särdeles i Lappmarkens odlingsbara trakter, är obestriddig. Också skall enligt Kongl. Kansli-Styrelsens Reskript af d. 5 Dec. 1829 *Dikanäs* Bönehus uppsättas efter en sådan plan, att byggnaden i en framtid måtte kunna till *Kapell* begagnas.

År 1794, då Kyrkan i *Wilhelmina* blef färdigbygd, sådan den nu är, var folkmängden, utom Lappar, i Församlingen 241 Svenska personer, hvartill då äfven räknades sådane Lappar, som öfvergifvit sitt nomadiska lefnadssätt och nedsatt sig på Nybyggen. För närvarande är folknummern i socknen 1,538 personer; och då derifrån afräknas 439, som äro Lappar eller lefva af Renar, så återstå 1,099, som höra till den jordbrukande klassen. Således hafva 858 personer Svenskar härstädes tillkommit på 38 år. Detta hastiga tilltagande förklaras deraf, att då ett hushåll på nedra landet blir utfattigt, tages den utväg att flytta till Lappmarken, för att der försöka upptaga och odla något Nybygge. Derifrån härleder sig äfven att *Wilhelmina* på så kort tid blifvit så folkrik. Här hafva nemligen människor nedsatt sig från Westerbotten, Ångermanland, Medelpad, Jemtland, Hälsingland, Dalarne, och äfven en från *Moscou* i Ryssland. Men likväl är det endast utfattigt folk, som ifrån landet (så kallar man i Lappland den nedra, mera bebodda landsträckan vid Bottniska viken) inflytta till Lappmarken. Och härifrån kommer förnämligast den allmännare fattigdomen hos folket i *Wilhelmina* Församling, i synnerhet i Socknens öfra eller vestra del, ty odlingen har icke hunnit bringas till ett förhållande, motsvarande folkmassan.

Kyrkoherden P. O. Grönlund är en i alla afseenden aktningsvärd man. Sina Embetspligter uppfyller han med största noggrannhet. Att

vara Pastor i Lappmarken är eljest icke ett lätt Lärarekall. En Prest härstädes kan visserligen umbära den djupare lärdomen, hvars ljus skulle i en fjelltrakt icke sprida någon särdeles nytta; men han bör i stället här, om någorstädes, vara utrustad med allvar, nit, människokänedom, erfarenhet och ett godt naturligt omdöme, för att med enkla, lätt fattliga föreställningar kunna verka på människornas hjertan och tänkesätt, helst då lagen föga får verka på deras handlingar. Äger han dessa egenskaper, så beherrsakar han äfven folkets sinnen och leder helt och hållet deras begrepp, ty de underställa merendels alltid sin tro och sitt tvifvel i andeliga mål, hans pröfning. — En LappmarkPrest får också anstränga sina kroppskrafter, mera än någon annan, om han skall fullgöra sitt kall. Man besinne utsträckningen af den krets, inom hvilken han har att röra sig, och hvilken stark menniskonatur det fordras för att trotsa de faror, som ofta möta honom från en upprorisk verldsnatur. Hans sjukbesök t. ex. medföra ej sällan för honom storabesvärligheter. Den sjuke, den döende, till hvilken han blir kallad, bor stundom 3 a 4 mil, ja ibland längre från Prestgården. Och man reser icke deremellan med hästar och vagn, som på en landsväg. Enda sättet att här färdas är antingen till fots öfver klippor och myror, i båt på en ofta svallande sjö eller flod, eller ock under den långa vintern i en skrinde i djup snö och ofta i urväder. Och huru mycket är icke Pastor Grönlund blottställd till både helsa och lif på den högst mödosamma, 24 milsfärden (fram och åter) till Kapellet! Han låg äfven efter en sådan resa sjuk af förkylning hela förledne höst och vinter; och sedan han hunnit sina 50 år torde, *Fatmomacksturen* väl böra inställas.

Men det är icke nog med att Presten i Lappmarken är sina åhörarens själasörjare, han måste tillika vara rådgifvare och hjälpare i deras ekonomiska och i allmänhet världsliga omsorger. Äfven denna förbindelse uppfyller Hr Grönlund på ett hedrande och värdigt sätt. Jag såg många människor med sorgsna ansigten gå in till honom i hans kammare. De yppade för honom sina enskilda bekymmer, sina behof, och gingo tröstade, understödde och glade ifrån honom. Också är han af sin församling älskad och väl-signad.

Kyrkoherden Grönlund är ganska lycklig inom sin husliga cirkel. Hans Fru är ett utmärkt älskvärdt och belevadt Fruntimmer. Hans Svär-mor, Prostinnan Öhrling är sjelfva fliten, och förstår att ännu i ålderdomen sprida glädje och munterhet omkring sig. Hans fyra barn, 3:ne söner och en dotter äro alla hyggliga och hoppfulla. I sina Embetsförrättningar biträdes han af en PrestKandidat, Studeranden Sundelin, en stadgad yngling, som bor i Prestgården, och i hvilken Pastor Grönlund icke saknar ett tillika angenämt sällskap. I hela orten bo likväl inga Ståndspersoner mera än Postmästare Sollèn på *Löfliden* *).

Men om dem sålunda felas ett personligt umgänge med vidsträcktare bekantskaper, så hafva de i stället inom hus ett upplyftande och bildande sällskap af Tegnèrs och Franzèns Skaldestycken; och Hagbergs Predikningar samt Ödmans arbeten äro här icke obekanta. Så sträcka store män sin verkningskrets till långt aflägsna orter, och deras anda omfattar och utbreder sig slutligen öfver hela jordrymden.

---

*) Denna vid *Volgsjön* belägna egendom, lär Herr Sollèn köpt af sin Svärfar Kyrkoherden Lindahl i *Asele* för 3000 Rd. Rgs.

Då och då får Prestfolket ett besök af Länsman Rhen, en ung driftig man, som äfven nu var i Prestgården *), och en gång om året, under sommartiden, lära Pastorn och Frun göra en resa ned till sina Slägtingar i *Åsele*.

Nöjet af mitt vistande här afbröts för några dagar af min reskamrats inträffade sjukdom. Han hade redan vid *Nästansjö* börjat känna sig illamående. Den kalla och regniga väderleken samt strapaserna under vägen hit, hade icke varit något läkemedel, i synnerhet som han i färens stund alltid mest blottställde sig, och belastade sig med den tyngre bördan för att lätta bekvämligheterna för sin äldre vän. En svår frossa nedlade honom på sjuksängen. I denna bekymmersamma ställning var det likväl en lycka, att vi nu voro på ett ställe, der den ömmaaste skötsel, alldeles som i ett fäderne hus, lemnades den sjuke. Han följde den regim jag nyttjat i *Stockholm*, och tillfrisknade inom 6 dagar.

Den 15, 17 och 19 Jul. hindrades jag af dagsregn och en kall nordanvind att med fördel anställa någon längre exkursion; men de öfriga dagarne af mitt vistande härstädes från och med den 14 till och med den 23 Jul., oaktadt äfven då regn och bläst omvexlade med vackert väder, företogos längre eller kortare utvandringar till märkvärdigare ställen kring Prestgården. I synnerhet besöktes Hemberget, Råglyckan; ängen, skogen och myran straxt nedom kyrkan; den med högt gräs beväxta kyrkoplatsen, och slutligen den bördiga Volgsjö-stranden, hvarest Insekthåfven med synnerlig förmån begagnades. Under dessa exkursioner träffades: *Vendelroten* (Vale-

---

*) För flera upplysande bidrag till den bifogade kartan öfver *Åsele* Lappmark, hafva Mag. Dahlbom och jag att tacka Hr. Rhen.

riana officinalis); *Eriophorum alpinum*; *Phalaris arundinacea*, vid sjöstranden; *Fjellkampen* (*Phleum alpinum*), på gården; *Kärrkaflen* (*Alopecurus geniculatus*), omkring gamla prestgårdsbyggnaden i ymnighet; *Fjell-Hven* (*Agrostis alpina*), i myckenhet på kyrkoplatsen; *Krus-Tåteln* (*Aira flexuosa*), allm. på gårdsplanen; *ÄngsGröen*. (*Poa pratensis*), på gårdet allm.; *Märan* (*Galium boreale*), allm.; *Hönsbären* (*Cornus svecica*); *Nate* eller här kalladt *Sikgräset* (*Potamogeton natans*), i Volgsjön; *Montia fontana*, i kärr vid bäckar, ymnigt; *Förgät mig ej* (*Myosotis arvensis*), i åkrar allm.; *Blåklockorne* (*Campan. rotundifolia*), allm.; *Mollan* (*Chenopodium viride*), allm. på odlade ställen; *Kummin* (*Carum Carvi*); *Angelica sylvestris*, i skogskärr rar.; *Ängsgran* (*Rumex Acetosa*); *Epilobium palustre et alpinum*; *Höfrö* (*Polygon. viviparum*), allm. i skogstrakten; *Ljungen* (*Erica vulgaris*) på Hemsberget och flerstädes, allm.; *Pyrola minor*; *Lychnis sylvestris*; *Åkerbären* (*Rubus arcticus*), hafva årligen blommor, men sällan mogna bär; *Hallonen* och *Hjortronen* (*Rubus idæus et Chamæmorus*), allm.; *Rönnen* (*Sorbus Aucuparia*); *Neckrosorne* (*Numph. alba et lutea*) kallades här *Abborgräs*, växte i Volgsjön; *Slasan* (*Aconit. septentrionale*); *Ranunculus repens*, på gårdsplanen, allm.; *Ranunculus aqvatilis*, här kallad *Dygräset*, växte i Volgsjön; *Kabblekan* (*Caltha palustris*), fanns här ännu blommande, var sedd på flera ställen ända från *Umenäs*, *Bartsia alpina*, allm.; *Ögonträskan* (*Euphrasia officinalis*), i betesmarker allm.; *Höskallen* (*Rhinanthus Crista galli*), allm.; *Melanpyrum pratense et sylvaticum*, allm.; *Galeopsis Tetrahit et versicolor*, ymnigt på kyrkoplatsen; *Linnæa borealis*, allm. i skogen; *ÄngBräsman* (*Cardamine pratensis*) sedd på flera ställen ända från *Umenäs*;

Lindodra (*Myagrurn sativum*) växte bland *Linet*, men hade ännu ej blommat *Rödväpling* (*Trifolium pratense*); *Hvit-Väplingen* (*Trifol. repens*); *Lejontanden* (*Leontodon Taraxacum*); *Apargia autumnalis* et *Taraxaci*, på gårdsplanen högst allmän, växte mycket låg, merändels med en enda gul blomma på stjelken; *Hieracium paludosum*, på fuktiga ställen i skugga, allmän; *Hieracium Umbellatorum*, i skogstrakten; *Crepis tectorum*, på tak, rar.; *Serratula alpina*; *Carduus heterophyllus*, i skogen rar; *ÅkerTisteln* (*Carduus crispus*) i åkrar, allm.; *Kattfoten* (*Gnaphalium dioicum*) allm.; *Gnaphalium sylvaticum*; *FjellTisteln* (*Sonchus alpinus*); *Tussilago frigida*; *Gullriset* (*Solidago Virgaurea*); *Röllekan* (*Achilla millefolium*); *Matricaria inodora*, allm.; *Carex chordorrhiza*; *Carex leporina* rar; *Alen* (*Alnus incana*) allm.; *Nässlan* (*Urtica dioica*) vid kyrkoplatsen, allm.; *Björken* (*Betula alba*), allm.; *Tallen* och *Granen*, allmänna; *Videt* (*Salix cinerea*), ganska allm.; *Equisitum arvense* et *palustre*; *Låsgräset* (*Botrychium Lunaria*) rar.; *Polypodium Phegopteris* et *Dryopteris*, allmänna *).

I Kryddgården odlades: *Spinat* (*Spinacia oleracea*), *Mat-Rabarber* (*Rheum Rhaponticum*); de spädare bladen stufvade åto vi till flera aftnar; *Socketärter* (*Pisum umbellatum*), *Lin* och *Hampa*. *Linet* var sått på försök i år för första gången, men *Hampa* och *Potates* hade länge odlats med fördel. *Kornet* gick nu i ax (d. 20 Jul.).

Utom allmännare *Foglar*, såsom *Spillkråkan*, *Ladusvalan*, *Tornsvalan*, *Flugfångarne* (Mu-

---

*) *Ormbunken* (*Pteris aqvilina*) samt *Circæa alpina* anföras af Hr L. L. Laestadius, såsom äfven växande härstädes, men jag fann ingendera.

seicapā atricapilla et grisola), *Lappskatan*, *Entitan*, *Rödstjerten*, *TrügårdsSångaren* (*Sylvia hortensis*), hvars bo, sammansatt af strå utan bädd fanns i en björkbuske, 2:ne alnar öfver jorden, med 2:ne gråspräckliga ägg; *Kongsfogeln* (*Sylvia regulus*); *Gulspinken* (*Emberiza Citrinella*), med fullvuxna ungar; *Nordiska Sparfven* (*Emberiza borealis*); *Sidensvansen* (*Ampelis Garrulus*), han och hona; *Fringilla flavirostris*; *Kråkor*, *Korpar* och *Skator*; anträffades här, tillika några sällsyntare, t. ex. *Hackspetten med tre tår* (*Picus tridactylus*), och *Ringtrasten* (*Turdus torquatus*). Men öfverraskande var det, att äfven här få se en fogelart, hvilken man mera ansett som en södra Sveriges tillhörighet. *Stenknäcken*, Linnæi *Loxia Coccythraustes*, sågs i en Tall, sysselsatt med att söka frön ur dess kottar. Jag observerade på icke långt afstånd, noga och länge hans utseende och rörelser. Denna tjocknäbbade och ovanligt undersättsiga fogelart är lätt känd på sin färjteckning.

Endast i Prestgården underhållas tama *Höns*. En Höna förde omkring sig sina 8 kycklingar på gården. En 6 veckor gammal unge af en *Svan*, uppföddes här. Han åt insekter och växter. Att söka upp dessa födoämnen och gifva dem åt fogeln, var för gossarne ett roligt tidsfördrif. Svanungen uppehöll sig gerna i vattenpölar, och var så tam, att han åttlydde personers lock, och följde tätt efter den gående. En här skjuten gammal *Svan* blef en läcker stek på bordet. *Svanor* äro eljest i Lappland sällsynta, dock hafva de nu i några år om sommaren infunnit sig i *Wilhelmina*, der de lagt bo och utkläckt sina ungar.

I *Volgsjön* finnas följande vanliga *Fisksorter*: *Sik*, *Harr*, *Siklöja*, *Abborre*, *Gädda*, *Röding*, *Lake*; men icke *Äl*, *Lax* eller *Laxöring*. *Gädda* kan fås ända till ett $\frac{1}{2}$ Lispunds vigt och

derutöfver, men *Siken* går vanligen blott till ett par marker. Endast *Sik* och *Harr* kallas af Nybyggarna i dessa Lappmarker för *fisk*. De öfriga fisksorterne anser man för så simpla, att man icke ens vill gifva dem namn af fisk. *Lax* och *Röding* hedras likväl någon gång med detta namn. Men om fiskrarne få näten fulla med *Siklöjor*, *Mört*, *Abborrar*, *Stäm* o. s. v. anse de sig dock icke hafva gjort någon fiskfångst. För min del vill jag ej utbyta *Gäddan*, *Abborren* och *Laken* mot den i Lappmarken så högt beprisade *Harren* och *Siken*.

Det omtalades allmänt, att en sort så kallad *Flygande Abborre* eller *Skrattabborre* skulle finnas icke så sällsynt i tjernarne häromkring. Vi gjorde alla försök att erhålla den. Till och med Hr Sundelin hade den godheten att vara behjelpig vid det anställda fiskeriet för att fånga densamma. Men utan att lyckas. Alla småsjöarne i trakten blefvo för detta ändamål undersökte. Många personer på olika håll voro selsatte härmed. En Lappgubbe försökte med lifsfara att fånga Flygfisken i en närbelägen tjern, men äfven utan framgång: han sjönk ned efter armarne i gyttjan, och fann ingen *Skrattabborre*. En gammal erfaren fiskare Carl Erik Winberg, som bodde i *Svannäs* på andra sidan *Volgsjön*, var 8 dagar och 2:ne nätter ute på fångst efter oftanämde fisk; men utan att anträffa densamma. "Om Herrn har tid att dröja här, och vill ersätta mig resekostnaden", sade slutligen Winberg, "så vill jag göra ett ytterligare försök uti en ungefär 5 mil härifrån belägen tjern, vid hvilken jag längre tid varit bosatt, och deruti jag vet med säkerhet att *Skrattabborrar* finnas i mängd, ty jag har sjelf fångat dem derstädes. Tjernen är också icke större, än att man med not räcker tvert öfver densamma".

Med nöje ingick jag på begge dessa villkor, och Winberg begaf sig åstad om Torsdagen d. 19 Jul. samt återkom ej förrän natten emellan följande Söndag och Måndag. Men äfven detta sista försök hade misslyckats. Han har icke en gång kunnat få syn på den varsamme Abborren. Att han likväl ännu fanns der, var så mycket visare, som folket, på stället hade sett flera sådane i sjön dagen före Winbergs ankomst dit.

Djurets utomordentliga skygghet gör äfven svårigheten att fånga det. Också visar sig Skrattabborren aldrig utan i *lugnt*, *klart* och *varmt* väder. Och under vårt vistande i *Wilhelmina* inträffade just det motsatta. Det var blåst, mullet och kallt nästan hela tiden, och då gömmer han sig på sjöbotten. Men när lugnt och solsken inträffar begifver sig Skrattabborren opp ur vattnet, uppsöker någon nära intill stående lägre Björk eller Videbuske, uppför hvilkas stammar han med lätthet springer, och *hänger fast* vid grenarne med sina klor, hvilket förorsakar ett prasslande, som höres till och med på något afstånd. Man har därför kallat djuret äfven för *Skrapabborre*. I ögonblicket, då det blir varse någon menniska, skall det från yttersta qvisten af trädet eller busken, hvaruti den sutit och *solat* sig, begifva sig (kasta sig) ned i dess egentliga element vattnet, i en sned direktion, och med en fart, som liknar en *flygt*. Flera påstodo, att denna abborre äfven *flyger opp* ifrån vattnet i träden, men andra sade, att han begifver sig dit på nyss beskrifne sannolikare sätt. Den fångas med nät och äfven på metkrok såsom vanliga abborren. Men när fiskrarna få en sådan på kroken eller i noten, så anse de det för ett olyckans tecken, kasta häpna, abborren långt ifrån sig, vända genast hemåt, och försöka icke mera sitt nät och sitt mete den dagen.

Skrattabborrens utseende uppgifves olika. De flesta beskrifva honom såsom till formen något liknande en abborre, till färgen öfverallt gråaktig, nära ett qvarter lång, och i hufvudet försedd med 2:ne böjda horn eller 2:ne tums långa, smala remmar, hvilka under djurets så kallade flygt (då det begifver sig ned ifrån höjder) skola vara rakå och horisontelt utstående.

Af allt detta kan man göra den säkra slutsatts, att denna *Skrattabborre* eller *Flygabborre* icke är någon fisk, utan ett amfib, hörande till *Ödlornas* släkte (*Lacerta*). Men den kan icke gerna vara Linnaei *Lacerta palustris*, som till form, färg och egenskaper synes afvikande från den ifrågavarande *Ödlan*. Emedlertid lofvade mig Kyrkoherden Grönlund att så fort som möjligt var söka anskaffa några exemplar deraf, hvilka förvarade i en burk i sprit, skulle ned-sändas till Konungens Befallningshafvande i Umeå, af hvars kända nit för befrämjande af vetenskapliga ändamål, jag med all säkerhet kunde påräkna ett ynnestfullt biträde för ödlornas fortskaffande till Lund, i händelse de framdeles kunde fångas i Lappmarken *).

Den som här vill förnöja sig af en utmärkt skön och pittoresk utsigt, behöfver blott stiga opp på det nära kyrkobyn belägna så kallade *Hem-berget*. Jag ville likväl hellre kalla det *Grönlundsberget*, för den gröna och herrliga lund, som ligger vid dess fot; men i synnerhet såsom en tacksam hogkomst af *Wilhelminas* nu varande

---

*) Hr Landshöfding af Schmidt har sedermera, genom bref tackts underrätta mig, att oaktadt flera än ytterligare gjorda försök ingen *Flygabborre* i år kunnat anskaffas, hvartill den kalla och otjenliga väderleken uppgifves som en orsak. — Jag hoppas nu på en blidare sommar nästa år, och med detsamma flera *Flygabborrar* från *Wilhelminas* Lappmark.

Pastors vänskapsfulla bemötande mot både mig och mitt resesällskap. Detta var också den första tanke, som väcktes hos mig, då jag från höjden af *Grönlundsberget*, just från den der upphöjda planén i öster, såg ned på den gästfria boningen. Från berget öfverskådar man närmast den nästan fyrkantiga *Volgsjön*; på andra sidan sjön, *Svannäs*; i norr, *Granbergssjön* med sitt lilla lika benämde Nybygge bredvid, inom trädens infattning; man ser tydligt det högt belägna *Löfliden* *), men på långt afstånd igenkännes endast gissningsvis det bekanta *Nästansjö*, der vi likvisst befunno oss så väl; rätt fram i söder höjer sig det långa *Blackfjellet*, hvaraf *Wilhelmina* och *Dorothea* tillegnat sig hälften hvardera. Det ligger så öppet och utbredt, att man utan svårighet räknar snöfälten derpå. De bilda långa hvita ränder på fjellets blågrå sidor. Och ifrån *Grönlundsberget* visade sig slutligen åter i sina fulla gestalter de alltid underbara fjellarne vid vestra horisonten. Jag tyckte det nu var en annan fjellgrupp, än den som sågs då vi voro vid *Umenäs* och *Tresunda*; men det var samma fjellar; de blott framträda i olika former, allt efter de olika ställen, der åskådaren befinner sig. Men allestädes; då de synas, ingifva de sublima känslor, och den enkla, mysteriösa taflan, som innesluter Lapplands skogsregion, gör en helt annan verkan så snart den öppnar den högtidliga utsigten åt en fjelltrakt.

Jag har i södra Sverige ofta hört framställd den frågan: "hvilket språk tala folket i Svenska Lappmarken?" Denna fråga bevisar redan, att
man

---

*) *Liden* betyder park eller nejd: *Granliden*, *Björkliden* är således en park, der Gran och Björk finnes, o. s. v.

man gissat, det *icke alla Lappmarkens inbyggare tala Lappska*. I hela Torneå Lappmark, som består af de 2:ne Pastoraterne *Juokasjervi* och *Karesuando*, samt i östra Finnmarken i *Kautokeino* o. s. v. talas så allmänt *Finska* *), att jag under en resa genom dessa Lappmarker ej träffade mer än en enda Nybyggare, som kunde uttrycka sig på Svenska språket. Äfven der boende Ståndspersoner talade ganska illa detta sistnämde språk. — Det var således nödvändigt att der hafva en tolk med mig. I Luleå Lappmarks begge Pastorater *Gellivare* och *Jockmock* lär *Lappska* språket vara det herrskande. I Umeå Lappmark deremot talas endast *Svenska*, och Nybyggarna derstädes förstå icke ens, ännu mindre tala, *Finska* eller *Lappska*. Att de nyttja en mängd egna talesätt, är icke underligt. Men deras provincialtermer äro nästan alltid sinnrika, och dessutom så få och så litet afvikande ifrån vanliga språkbruket, att man lätt begriper deras mening. I *Lycksele* och *Stensele* framföras likväl orden med ett mera sjungande ljud, hvilket i början gör modersmålet för en svensk resande något fremmande. De ställa äfven orden ofta i en förändrad ordning; och i en mening, hvarest t. ex. ordet *icke* förekommer, kan man vara viss på att detta alltid får börja meningen. Man får derföre i nämde socknar aldrig höra: *jag vet det icke*, utan: *icke vet jag det* o. s. v. — Men i hela *Wilhelmina* talas *Svenskan* äfven af allmogén verkligen tydligare och renare, än i många provinser af nedra landet, och om *Fatmomack* Kapell icke hörde till denna församling, så skulle Pastor i *Wilhelmina* gerna kunna umbära kändedom af *Lappska* språket. Det renare uttalet

L

---

*) *Lappska* talas endast af de egentliga Lapparne, som likväl äfven kunna tala *Finska*.

af Svenska språket i *Wilhelmina* framför i närgränsande församlingar, torde emedlertid till en stor del kunna tillskrifvas det ofvannämnda förhållandet, att nemligen få af socknens nu varande invånare äro socknens infödingar, utan de flesta äro hitsflyttade från Sveriges nedra landskaper.

Den 22 Juli hölls så kallad *fullständig Guds-tjenst* i *Wilhelmina* kyrka. Detta sker blott hvar annan Söndag, och Söndagen emellan göres der endast *bön*, och *sjunges* en *psalm*. Bland åhörarne befunno sig också flera SkogsLappar. De hade kommit aftonen af rut till byn. Gudstjensten förrättades på Svenska. För Åtskilliga *vidskeppelser* äro visserligen ängångse inom denna Församling. Men det är nu förtjenst, som egentligen torde böra tillräknas Pastor, att de så småningom synas försvinna. Det skola de ock i samma mån som menniskorna derstädes blifva upplysta om naturens storsko krafter och verkningar, så vidt de äro kända. Ty det är i alla fall från okunnigheten om dessa verkningar, som de flesta vidskeppelser desitt ursprung. Och för menniskor, som ännu lefva närmare ett naturtillstånd, som hafva desitt uppehälle af jagt, fiskeri och boskapsmettsel, än af handtverk och slöjd, måste förklaras öfver naturens fenomen alltid blifva rinnska begärliga. Eljest har en Prestman i Lappgärken hos allmogen en mängd ärfda fördomar motarbeta, som i sjelfva verket icke äro så att utrota. Emedlertid äro alla afgudabilder läär helt och hållit okända, och några spår af hfferställén lära icke heller i denna socken finnas.

Åsele Lappmarks Prest-gård d. 26 Jul.

Länsman Rhen hade velat föranstalta, att 2:ne af de båtar, som kyrkfolket från *Råsele* by ha-

de begagnat, skulle stanna qvar i *Wilhelmina* Prestgård till måndagen den 23 Jul., för att då föra oss till nämde by. Men Kyrkoherden Grönlund förekom detta arrengeement på det sätt, att han lemnade sina egna båtar till vår tjenst, och 2:ne personer af *Råsele*-folket qvarstannade endast för att verkställa rodden. — Himmelen var jemnmulen, fjellarne och höjderne rundtomkring insvepta i ett tjockt töcken, och ett sakta duggregn nedföll på marken. Men de beordrade skjutskarlarne stodo väntande i förstugan, kântarne voro redan tillsnörda, och den annars kinkiga *Volgsjön*, öfver hvilken vi skulle segla, hade i dag icke en gång en krusad yta. Med reskläderna på oss, trädde vi inom den cirkel, som den samlade familjen hade bildat i salen, och jag kände verkligen att afskedet från dessa ädla menniskorne pressade en tår ur mitt öga. En öfverraskning väntade mig likväl, som för ett ögonblick utbytte saknaden i en liten förlägenhet. Prostinnan Öhrling hade den godheten, att i stället för att mottaga min handkyssning, den hon ej tillät, gifva mig ett famntag och 2:ne kyssar på munnen. Jag är skyldig att hålla den vördnadsvärda 80-åriga Gumman räkning för denna hennes dubbla artighet, på hvilken jag måste sätta värde. Kyrkoherden och hans Fru följde oss utför den långa backen, till stranden. Huru väl voro icke båtarne genom deras försorg inrättade för vår bekvämlighet! — Vi erforo deras vänskap och omtanka äfven sedan vi icke sågo deras personer mera.

Duggregnet började så småningom att upphöra, och solen i stället att förgylla fjellspetsarne. Under sådane förhållanden är en sjöresa i en nätt och väl utstyrd gondol mycket behaglig. Vi passerade de på södra stranden belägna beg-

ge *Svannäs'* gårdarne, som ligga midt i små åkertegar. Sedermera dra sig tjocka skogar opp efter höjderna. I dessa skogar ser man på flera ställen uppstigande rökeldar. De så kallade *Getarne* eller *Vallhjonen* hafva upptändt dem för att freda boskapen från myggen. Ty kreaturen, plågade af denna ohyra infinna sig sjelfmant vid dessa *rökmilor*, der de blifva stående flera timmar midt i röken, emedan myggen icke vågar ända dit förfölja dem. — Men plötsligen mörknade hela vestra horisonten, svarta moln samlade sig öfver sjön och stora hagel nedstörtade med häftighet. I sällskap dermed var en stormvind, som satte hela sjön i rörelse, och vattnets små krusor växte fort till förfärliga vågor. Men det var hvad folket här kalla *undanvind* eller medvind, och således befordrade böljorne båtarnes skyndsamma gång. Snart bortdrefvo molnen; haglet och stormen försvunno, och lugn och solsken herrskade åter öfver vattnet. *Lommen* och några Änder sväfvade hastigt öfver oss. Nu hade vi rodt en mil och hunnit till östra eller nedra ändan af *Volgsjön*. Ur denna sjö och på detta ställe nedfaller den å, som sedermera i sin fortgång nedom Lappmarken kallas *Ängermanelfven*. Genom många under loppet tillstötande floder, blir den slutligen den breda ström, som vid sitt utfallande i hafvet nära *Hernösand* bildar 3:ne betydliga grenar. Här vid sin början är den så stenig och brusande, att den icke kan befaras. Vi stego derföre i land och lemnade Pastorns båtar, som skulle återföras af hans torpare samt af Lappmannen Nils Ohlsson. Denne gubbes förhållande var ett bevis, att bland desse nomader kunna finnas tjenstaktiga, oegenlyttiga och tacksamma menniskor. Det var samma Lapp, som en hel natt hade flackadt omkring på småsjöarne vid Prestgården för att försöka fånga

åt mig Skrattabborren. Han hade då för sitt besvär endast erhållit 18 sk., och likväl ansåg han sig förpligtad att för denna ersättning än ytterligare tjena mig. Sedan han nu rodte mig öfver *Folgsjön*, burit en del af sakerna öfver den mårka vi gingo, hjälpt till att der nedanföre ställa båtarne i ordning och sjelfmant nedhuggit löfqvistar till den vanliga bädden deri, gaf jag honom derföre en Tolfskilling. Men han vägrade att emottaga den, med dessa ord: "nej jag har ej förtjent mera penningar, jag är redan hederligen betald genom den förut erhållna 18skillingen." — Likväl gömde jag sedeln i hans hand, den jag tryckte under en tillfridställande känsla öfver att finna en ospard hjälpsamhet af en menniska, hos hvilken man snarare kunnat vänta lättja och råhet. Men denne Lappman var äfven ärlig. Vi voro komna blott ett litet stycke från landet, då gubben springande längs nedåt stranden med upplyftade armar och gälla rop gaf tillkänna, att han ville oss ännu något mera. — Vi rodde till lands. Nu öfverlemnade Lappen oss ett stort knyte som han funnit vid båtstället, och hvilket knyte han trodde tillhöra oss, samt derföre, utan att ens ge sig tid att undersöka hvad det innehöll, skyndade att få till oss återställt. Det var ej vårt; det var förmodligen glömdt af någon annan resande, men jag glömmer aldrig Lappgubben, hvars redliga handlingssätt jag ej bordt förtiga. — Gubben återvände nu med sitt knyte, som han säkerligen ärligt lemnade på det funna stället, och vi fortsatte vår båtfart efter den sakta flytande år.

De båtar vi nu begagnade voro från *Råsele*. Den ena, sämre, tillhörde Gästgifvarne derstädes Pehr Svensson, en trög och besynnerlig menniska, och den andra, ny och säker, var Marcus Erssons, just de personer, som nu skjut-

sade oss. Vädret var vackert. Vi sågo flera *Tranor* (*Grus cinerea*). De hafva här om sommaren sitt tillhåll, och lägga sina gröngrå med mörka fläckar försedda ägg i myrtufvorne. *Tornswalan* (*Cypselus murarius*) svingade sig i luften. Den mindre *Lommen* (*Colymb. septentrionalis*), *Skräcken* (*Mergus merganser*), och *Knipan* (*Anas Clangula*), både med och utan ungar, simmade på vattnet i flockar. Hela ytan var rörlig och lifvande af de oräkneliga vingade grupperne. Hvar ett näs skjuter ut i elfven samt döljer ett lugnvatten nedanføre, och man i hast inträder på detta sel, finner man der vid denna årstid en till förundran talrikt samlad här af Änder och andra vattenfoglar. De oberedde taga icke till flykten; de skulle hindra hvarandra i luften; de hafva icke heller någon annan utväg att simma undan, än uti det trånga passet nedanføre. Derföre blifva de alla qvar, och ingen enda försöker lyfta sig från ytan. Man tänker då att de äro tama; man tror sig icke mer skåda en vild fogelskara. Men de orädda veta väl hvar de i farans stund kunna söka sin tillflygt. Man kommer dem närmare, och i ett ögonblick *dyka* de allesamman under vattnet. Nu ser man intet spår efter en enda mera. — De röra sig i flodens djuphet, de simma trygga i fiskarnes rike. Den nyss med de brokiga fjäderdjuren tätt speckade ytan blir nu på en gång tom och naken. Först efter 5 minuter eller längre ser man en här och en der af den spridda flocken åter uppkomma på långt afstånd ifrån hvarandra. Likväl begifva de sig genast åter under vattnet, och fortsätta dessa rörelser så länge de blifva varse den misstänkta båten i deras grannskap.

Straxt nedom den passerade mårkan vidtager ett sel, på hvars stränder byn *Stensele* med sina 2:ne grannar, en på hvardera sidan, är belägen.

Vi rodde förbi den steniga stranden, utan att besöka stället, som ej såg lockande ut. *Epilobium augustifolium* stod der ynnigt och med sina röda, lysande blommor gjorde ett märkligt afbrott mot de mörka stenrösen. De kalla denna höga vext härstädes *Almyche*. Ett litet stycke nedom *Stensele* sammandrager sig åter ån till en fors, som är tämligen lång och mycket stenig, men ej stupande. Vi stego här i land, lemnade den sämré båten qvar, och låto bära våra saker öfver en $\frac{1}{2}$ mil lång mårka, den vi äfven sjelfve gående passerade, under det att Marcus Ersson med sin pålitliga båt, samt derjemte skicklighet och mod att styra den, rännde utför forsen. Han kom naturligtvis fram före oss, och en beställd båt, i den ofvan forsen qvarlemnades ställe, var oss vid mårkans slut till mötes. Vi fortsatte sjöresan på det en fjerding sväg långa selet tills vi ånyo upphunno en $\frac{1}{4}$ mil lång stråka, men blefvo qvarsittande i båtarne, som fort ilade utföre. Den vidgade ån, det breda selet nedauföre, och de många *fjebodarne* både vid norra och södra stranden, förebådade grannskapet af en bättre by. Men innan vi upphunno denna by, kommo vi till en fors och gingo öfver en liten mårka, under det den raske Marcus Ersson rännde utför forsen. Vi sågo huru båten gick fortare än böljorne, ty Marcus Ersson fortskyndade dess gång genom en hastig rodd. Men utan all fara är den snabba färden, ty under den öfvade roddarens ledning springer båten i dessa klippfulla vatten såsom en sjelfseende varelse. En stor vik gick inåt landet till höger. Vi lemnade den, följde venstra stranden, och nu hade vi mest $\frac{1}{4}$ mil spakvatten fram till byn *Råsele*.

I *Råsele* by bo 4 grannar, alla förmögna. De äro Kyrkovärden Daniel Ersson, Mar

cus Ersson, samt Gästgifvarne Ifvar Johansson och Pehr Svensson. Vi hade adress till den rikaste ibland dem, till Tolfmannen Daniel Ersson, som tillika är Kyrkovärd i *Wilhelmina*. Han tog emot oss ute på gården. På ett sätt som utmärkte den största välvilja bad han oss stiga in uti den bästa af hans 3:ne rödmålade byggningar, som lågo i en triangel midt på en ängsplan. Den anvista kammaren var ett rymligt, tapetseradt rum, prydt med en stor spegel, gardiner kring fönstren, perlfärgade stolar, slagbord, och en bordskänk, hvarpå stod en korg med knifvar, gafflar och ett dussin räfflade, nya silfvermatskedar, samt inuti en stor terin och flera dussin postlinstallrikar. Vi kommo fram kl. 3 e. m., och en liten stund derefter bjöds godt kaffe med hveteskorpor, på en lakerad bleckbricka. — När ett kallt och störtande regn slår på fönsterrutorna, är det isynnerhet godt att befinna sig i en trefflig kammare, der uppmärksamheten såsom här har tillreds all nödig förfriskning. Framför en eldbrasa frågade vi nu hvarandra, om detta ställe var en bondgård i Lappmarken, eller om det var ett behållet Presthus i Småland? Också träffar det icke detta hus om man talar om stor nöd och brist i Lappland. Hustrun snygt klädd, ehuru i bonddrägt, med ett svart silkeskläde viradt om pannan af ett gladt ansigte, passade sjelf opp, och kl. 7 åto vi qvällsvard, som bestod af kokt färsk Gädda med pepparrotssås, så kallad sötgröt med grädda samt mandelbakelse och lingonkrem. Färskt smör, godt bröd, brännvin och dricka hörde äfven till måltiden. Tvenne sängar med fina lärftslakan och kattunstäcken gäfvö oss en angenäm hvila.

Den 24 Jul. Vädret var mulet, men icke lynnet, då vi vaknade om morgonen. Vår värdinna kom in med 2:ne handfat af nytt postelin,

handtvål, och 2:ne fina handdukar med stjernmönster. Det gick till här, alldeles som hos den artiga Fru Bodeman i *Stockholm*. — Sedan vi i Daniel Erssons sällskap druckit kaffe och spisat en god frukost, fortsatte vi kl. 8 f. m. resan till *Almsele*. En fors, som börjar vid *Råsele*, gör ån ofarbar en hel fjerdingväg nedåt. Den har varit så i urminnes tider, och derföre är den bredvid ån anlagda gångstigen lika gammal med byn. Den var en af de bästa stigar vi i Lappland vandrat. Den är ovanligt bred och jemn och der spänger behöfvas, äro de ofvan släta och lagda med mycken omsorg, hvilket eljest vanligen icke är fallet. Men så är denna stig också både sommar- och vinterväg, den är kyrkaväg, den är folkets enda väg, och går genom en ung och vacker löfskog. Forsens slut, var äfven gångstigens slut. Nedom forsen ledde vägen direkte ut i ån. Här på stranden var uppfördt ett båthus. Inom några minuter lågo 2:ne båtar färdige samt bäddade med dynor och färlar, hvilka vårt beskedliga värdfolk i *Råsele* hade medsändt. Marcus Ersson och Gästgifvarn Ifvar Johansson voro våra roddare. Vi hade nu spakvatten ända fram. En lindrig sydost fläktade emot oss. Till höger sågs en lång holme, som tillhörde Kyrkovärden Daniel Ersson. En stor lada var uppsatt derpå, och man uppför icke sådane byggnader på holmar, som ej äro särdeles gräsrika. Till venster på ungefär $\frac{1}{4}$ mils afstånd, syntes det stora *Almseleberget*. Vid pass $\frac{3}{4}$ af detta berg ligger i *Wilhelmina*, och $\frac{1}{4}$ i *Åsele* socknar. Största delen eller öfver hälften af berget läro tillhöra *Råsele*, $\frac{1}{4}$ deraf äges af *Idvattnet*, och *Amsele* rå om den öfriga delen. Det säges, att der är godt bete på berget; och att der är en väldig skog, ser man ända från ån.

Elfven är här föga öfver 300 alnar bred och har många holmar, som gifva ymnigt höfoder. Stränderna äro låga, ej mycket stenbundna, och bevuxna med en tät skog af *Tall*, *Gran* och *Björk*, samt marken betäckt med *Blåbärs* och *Lingonris*. Efter ungefär $\frac{1}{2}$ mils rodd hunno vi en liten holme, som på sina höga hällar bar vid pass 100 Tallar. Man kallar den ock med skäl *Hälleholmen*. Den är här gränsmärket mellan *Wilhelmina* och *Asele* Socknar. — Sedan vi lemnat några vikar till venster, upphunno vi *Almsele* kl. 11 f. m. Vi togo kvarter hos Gästgifvaren *Olof Christophersson*, en 45 års man, af ett uppymdt och vördigt utseende. Hans glada och vänliga hustru öppnade för oss dörren till en kammare, och vi stego in i ett snyggt och renskuradt rum, hvilket visserligen icke gaf *Råsele* kvarteret efter i rikedom och bekvämlighet.

Almsele och *Råsele* äro verkeligen 2:ne märkvärdiga byar i Lappmarken. Man undrar på huru folket här har kunnat bringat sig opp till en sådan förmögenhet, och hvarifrån de lärt att i sitt umgänge ådagalägga en verkelig belefvenhet. Men *Olof Christophersson* har förvärfvat sig sin rikedom genom medel, som sällan misslyckas, nemligen genom arbetsamhet och en klok hushållning. Hans åker är väl odlad, hans ängar äro omsorgsfullt utdikade, han lägger sjelf ut sina fiskarenät, och han har slutligen drifvit en lönande handel med fogel *), samt med pelsverk **), som han uppköpt och sändt ned till *Stockholm*; och den ton af artighet, hvilken råder här i huset, äfvensom hos *Daniel Ers-*

---

*) Nemligen: *Tjädrar*, *Orrar*, *Ripor* och *Hjerpar*, som alla här äro allmänna.

**) Skinn af *Björnar*, *Vargar*, *Räfsar* och *Mårdar* (*Mustela Martes*), m. fl.

sons i *Råsele*, har väl till stor del blifvit införd af Prestfolket, som under sina resor mellan *Wilhelmina* och *Åsele* ofta någon dag uppehålla sig på dessa ställen, då inträffande storm eller urväder hindrar fortsättningen af deras resa.

Vi gingo genast till det så kallade *Hemberget* eller *Gårdberget*, som ligger på norra sidan om byn, och blott några bösseskott derifrån. Det är svårt att klättra opp till dess spets, ty berget är ganska högt, med många branta afsatser, och tallskogen samt täta busksnår dra sig opp ända till toppen. Men uppkommen dit, belönas man för sin möda. Den nedanför på en lång gräsrik strandplan liggande byn, de gröna åkertegarna, den slingrande ån, och det på andra sidan midt emot stående nästan lika höga berget, måla för ögat en förnöjande tafla. Foglarne göra också berget lefvande: *Domherrar* framvissla sitt lockande läte. *Bofinkar* och *Sylvier* uppstämman sin sång. Den lilla muntra och lifliga *Entitan* flyger från träd till träd för att söka sin föda, och *Busksquättan* kringförer redan sina snart fullvuxna ungar. — *Linnea* spridde öfver berget lukt, och *Almycken* (*Epilob. angustifolium*), *Storknäfven* (*Geran. sylvatic.*) samt *Nordiska Stormhatten* *), gåfvo det fägring. Nästan alla Svenska arter af *Vintergrönan* stodo i full blomma. *Pyrola uniflora*, *minor*, *secunda* och *rotundifolia* sågos här. Den förstnämnda, som man i denna Lappmark kallar *Ögonblomster*, samlas här om sommaren, torkas, och uppblötes sedermera, då den skall nyttjas, i vatten eller brännvin samt lägges på huden, hvarpå den uppträddas blåsor, och begagnas således i stället för Spanskfluga. Färsk tuggad och lagd på ögonen anses

---

*) *Aconitum septentrionale*, som här kallas *Slasan*, äfven *Flugrot*.

den äfven som ett verksamt medel mot ögonfluss. En mängd sällsynta *) och ett par nya Insekter samlades äfven på *Hemberget*. Hällarne voro öfverklädda med *Väggmossa* (*Hypnum parietinum*) samt *Hypnum cupressiforme*; *Renmossa* (*Bæomyces rangiferinus*); *Påsk-laf* (*Stereocaulon paschale*) och *Peltidea arctica*. Vid foten af berget växte ymnigt: *Erenpris* (*Veronica officinalis*); *Galium boreale*; *Slotterblomstren* (*Parnassia palustris*); *Ljungen*, här kallad *Raspgräs* (*Erica vulgaris*); *Bartsia alpina*; *Jungfru Mariæ hand* (*Orchis maculata*). Nedvid elfstranden bland albuskarne stodo en mängd blommande *Törnrosbuskar* (*Rosa spinosissima* Wahl).

Natten emellan d. 24 och 25 Jul. var ovanligt kall. På morgonen af den sistnämde dagen framlyste solen då och då mellan strömoln. En lindrig vestan var gynnande för vår sjöresa. Jag ville icke öfvertala vår värd Olof Christoffersson att taga *betalning* för vårt logis hos honom, ty jag märkte att blotta tillbudet deraf sårade hans känsla för gästfrihet. I det stället antog jag med ökadt nöje hans förslag att tillika med byns andre granne, Kyrkovärden i *Åsele*, Daniel Hansson, en rask, insigtsfull och medelåldrig man, få såsom båtkarlar och bärare följa oss de förestående $2\frac{1}{2}$ milen till *Åsele* Kyrkoby.

Den första halfva milen från *Almsele* är roväg. Derunder träffas 3:ne forsar, men de äro

---

*) Hvaraf jag här blott vill nämna den lilla *Evania minuta*, med sin besynnerliga kroppsform. För Linné var detta djur obekant, och Fabricius anger det endast såsom en Frankrikes tillhörighet. I södra Sverige är *Evania minuta* sedermera några gånger funnen, och Magister Dahlbom tog den nu äfven i Lappland.

vid denna tid icke svårare, än att man med trygghet kan befara dem. Mera betänklig är rodden genom *Storforsen*. Men jag måste äfven passera detta brusande vattenfall, så vida jag skulle komma till det ställe, der enligt Daniel Hanssons försäkran fanns en "buskvext, hvilken väl 20 både lärda och olärda betraktat, utan att kunna säga af hvad slag den var." Dahlbom och Olof Christoffersson togo landvägen öfver märkan, och Daniel Hansson rodde mig efter elfven ned till det omtalta vextstället. Jag fördes hastigt men lyckligt genom den hvirflande Scylla, och vi upphunno snart den efterlängtda stranden. Ett litet stycke opp ibland björkskogen stodo 6 till 8 buskar af *Olvon* (*Viburnum Opulus*), som i beteshagar och lundar ned i Sveriges södra och medlersta provinser icke är så sällsynt, men har mig vetterligen förut icke blifvit funnen i Lappmarken, utom på det enda stället vid *Lycksele*. Den är lätt igenkänd på sina treflikiga blad. En af dessa buskar hade sina grönaktiga blomknippen, med stora hvita gallblommor i kanten. Arten lär här eljest mera sällan utveckla blommor *), ty Daniel Hansson, som nästan årligen besökt detta ställe, har hittills aldrig sett den blomman. Då han blef underrättad, att *Olvon*-veden **), som är hård och lättklufven, ned i landet brukas till tänder i väfskedar och till skopinnar; att af de unga räta rotskotten erhållas förträffliga pipskaft, hvilka så länge de få bibehålla barken och beständigt nyttjas, äro böjliga, nästan som de af läder; att en förändring af vexten med större

---

*) Kanhända derföre, att han här vext i för mycken skugga. Telningarne voro ock mera långa och rankiga än vanligt.

**) Busken kallas ned i Sverige *Hålstry*, *Ulfbär*, *Hålsbär*, *Olgonbär*, *Uglerönn* m. m.

blommor, kallade *Snöbollar*, finnes i trädgårdar; samt slutligen, att den vilda busken lätt kan fortplantas genom både rotskott och genom de i September mognande bären; så försäkrade Daniel Hansson, att han redan i detta år ville inflytta den i sin hage. Han önskade derjemte att få *skrifteligen* underrätta mig om företagets framgång, så snart han, enligt hvad han hoppfullt yttrade, "erhållit en häck af den märkvärdiga *Snöbollbusken*, hvarom han redan läst mycket, utan att veta hvilken växt dermed egentligen menades." Stranden var herrlig att se. Den var en öppen halfcirkel, infattad af löfträd. *Kongsspiran* (*Pedicularis Sceptum Carolinum*) upplyftade på en hög stängel sina guldgula blommor med blodröd öppning. Nedunder stod den lägre *Mentha lapponica* i tusentals; men intet enda stånd hade någon blomma. *Dufkullan* (*Trientalis europæa*); *Lychnis alpina*, *Thalictrum flavum*, och den i Lappmarken högst sällsynta *Prunella vulgaris*, växte här alla icke sparsamt vid åbrädden. Detta ställe är beläget på *Torfsjö* ägor *).

Vi hade från *Torfsjö*-stranden $\frac{1}{2}$ mils god och vacker gångväg. Den ledde väl i början genom en för längre tid sedan afbränd tallskog. Men sådane brända platser blifva 20 år derefter mera bördiga, än då den ogenomträngliga barrskogen och buskagiet förqväfde vegetationen derpå. Också började *Björkarne* med sina hvita, friska stammar redan taga öfverhand. En och annan *Asp*, *Rönn* och *Hägg* hade insmygt sig deribland. Blott här och der stodo ännu några nakna, grenlösa tallstammar qvar, såsom minnen af ställets fordna beskaffenhet. Der växte och trifiedes *Arundo lapponica*. Eljest ser man öfverallt här i landet sådane afbrända barrskogar. Ty

---

*) Jemför Kartan öfver *Åsele* Lappmark.

ehuru det är vid strängt vite förbudet, så afbränna likväl inbyggarna sjelfva dessa ofta med flit och vilja; granskogarne, för att efter några år på marken få ett godt mulbete, och tallskogarne, för att aflägsna Lapparne, som på de brända fältten icke mera finna någon renmossa för sina hjordar. Men vid anställda undersökningar skylla de på åskan, eller på kringstrykare, som de påstå hafva itändt skogen, och då bevis saknas öfver ogerningens upphof, måste sådane uppgifter inför domaren gälla. Det är väl ock möjligt, att begge dessa fall kunna äga rum, och att någon gång en nedslående åska, men än oftare vandrande horder, som uppehållit sig på stället och vårdslöst öfvergifvit en upptänd eld, hafva satt skogen i lågor. Huru som helst synes likväl olyckan icke vara så betydlig. De tycka sig hafva barrskog nog, och vilja hellre förvandla den till en löfträdslund samt det ofruktbara fältet till en betesmark. Och man kan icke neka, att dessa stora afröjningar i sjelfva verket betydligt förbättra det hårda klimatet, när man vet hvad inflytande odlingar och uppröjningar äfven i mindre skala hafva till mildrande deraf. I sin ifver att på detta sätt genom afbränningar, dels utrota renmossan och med detsamma afvända Lapparnes besök med sina Renar, dels att efter några års förlopp hafva beredt ett tjenligt bete för deras egen boskap, torde de dock stundom gå för långt. Utan urskillning antända de sammanhängande storskogar, deri elden icke kan släckas, förrän den nedlagt i aska flera mils skogssträcka med byar och gårdar, och den stannar icke innan en sjö eller flod motar den i sin fart.

Förledne sommar voro härstädes menniskor-ne i öster och vester sysselsatte med att släcka skogseldar. Det var då en ovanligt stark torrka: eldarne spridde sig otroligt hastigt, och fruktan,

oro och bekymmer föregick, omgaf och följde dem allestädes. Röken stod som ett tjockt moln öfver hela södra Lappmarken. Den trängde sig in i husen, den utbredde sig till bottniska viken, den gick ett stycke ut öfver hafvet, den steg upp i luften och under flera Julveckor förmörkade den solen. Men den allmänt uppjagade förskräckelsen var kanske en helsosam varning för framtiden. Man hade hittills öfverträdt varsamhetens föreskrifter; man hade till en början vårdslösat elden, och alla nitets och kloketens åtgärder blefvo sedermera med möda i stånd att hämma den i sin framfart, ty den tog sig väg öfver, på och under jorden. Nu blef man straffad. Elden själf hämnar bäst sin vanvård. Men missbruket af en sak bör icke utesluta dess rätta användande, och det vore i min tanke lika oriktigt att vilja hindra all skogs afbränning i Lappmarken endast af det skäl, att den tanklösa oförsigtigheten derigenom möjligen kan bereda stora förödelse, som att förbjuda allt beredande af arsenik och opium derföre, att dessa produkter någon gång blifvit för brottsligt ändamål begagnade. Den som har det uppsåt att för enskilda afsigter i dessa ödemarker sätta eld på en skog, lär väl icke yppa det för någon; och hvartill tjänar då en förordning, som strängt förbjuder skogsafbränningar, när ingen kan bindas till gerningen? Låt svedjandet i Lappmarken tills vidare blifva tillåtet, äfven uppmuntrad, efter behörig anmälan om behofvet deraf, samt under vederbörlig tillsyn öfver verkställigheten; och äfven under så heta samt för skogseldars framgång gynnande somrar som förra årets, skola olyckliga följder af ett sådant, efter vidtagna nödiga försigtighetsmått anställdt svedjande, säkerligen mindre förspörjas, än om samma behof nödgas på

smyg-

smygvägar verkställa sina oförberedda skogsafbränningar. — Dessa reflexioner kommo mig otvunget före, då jag vandrade genom den gräsrika löfskogsparken, som man berättade mig fordom hafva varit en vild och tät barrskog, hvilken endast af elden hade kunnat genomträngas. Nedom denna park vidtager ett stort kärr, der efter en grässlätt med sin hölada, och åter en skog, genom hvilken stigen går helt nära bredvid den alltid bördigare åstranden. Här växte *Liljekonvalje* (*Convall majalis*) bredbladigare och frodigare, än jag sett den på något annat ställe. Den är här i orten känd under det vackra namnet *Kidronsblomstren*, och nybyggarne anse sig få af brännvin, hvori örten eller egentligen blomorne blifvit lagde, ett slagvatten, som skall vara mycket verksamt. Jag föreslog att de skulle samla roten till nödbrödsämne.

Ändtligen upphörde forsarne och vi rodde $\frac{1}{2}$ mil efter den spaka elfven. Man kallar hela detta sel för *Torfsele*, efter det på södra stranden belägna lilla nybygge med den enda åboen Daniel Persson. Der syntes ännu en byggnad till, men man sade att den var Pastor Lindahls *fäbovista*. En upphunnen fors nödgade oss åter stiga i land och vandra det en fjerdingsväg långa edet, men vädret var behagligt samt vägen jemn och bred. Framkomne till stranden sågo vi *Asele* Kyrkoby på en dryg $\frac{1}{4}$ mils afstand. Båtar lågo färdige, som förde oss dit, och redan kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m. sutto vi på den granna soffan i Prestgårdssalen.

I den bugt, som *Ångermanelfven* här formerar omkring ett stort näs, ligger *Asele* Kyrkoby. Den är en af de äldsta i Lappmarken. Redan i CARL XI:s tid blef *Asele* Lappmark bebodd, och genom denne Konungs förordnande

d. 27 Sept. 1673 tillades hvar och en, som vil-
le i denna Lappmark sig nedsätta, vissa friheter
och förmåner, hvarpå ytterligare stadfästelse gafs
af Riksens Ständer på Riksdagen 1720 *). Men
ännu var *Åsele* blott en kapellförsamling under
Anundsjö i Ångermanland. Först i slutet af 1700-
talet kom *Åsele* att utgöra ett eget Pastorat, hvil-
ket under GUSTAF IV ADOLPHS Regering, i den
ryktbare Nordins tid blef deladt i de fyra,
som nu räknas, neml. *Åsele*, *Fredrika*, *Doro-
thea* och *Wilhelmina*. — *Åsele* första kyrka upp-
bygdes på samma år, som Westphaliska freden
blef afslutad **). *Kyrkobysplatsen* är vidsträckt,

---

*) Se Ehrenmalms resa till *Åsele* år 1741.

*) Herr C. F. Alenius har benäget meddelat mig
följande: *Förteckning på de Prester, som hafva va-
rit Lärare uti Åsele Moder-Församling*. (NB. Förteck-
ningen har blifvit extraherad ur *Åsele* kyrkas hand-
lingar, och extractets riktighet bestyrkt af S. M.
Adjuncten M. Hultin samt Länsman P. O. Grön-
lund).

Anno 1648, uti Drottning Christinæ tid, blef *Åsele*
Kyrka uppbyggd af Kronans medel, som bestod
uti en anseelig penningesumma, neml. Sextusende
Daler Kopparmynt, igenom Vördige och Vål-
lärde Hr Olof Anzenii direction, och var här-
öfver Pastor till år 1700.

- 1:o Comminister Herr Olof Stephani Graan var
här Lärare ab anno 1653 a 1654.
- 2:o Comminister Hr Pehr Junzelius ab anno 1657
ad annum 1687.
- 3:o Comminister Hr Nils Spolander ab anno 1687
till 1692.
- 4:o Comminister Hr Olof Bremming ab anno 1692
till 1693.
- 5:o Comminister Hr Daniel Edin ab anno 1693 till
1700.

Anno 1700 blef *Åsele* separerad från *Anundsjö*
genom Kongl. Maj:t och Venerandi Consistorii För-
ordning, och Hr Johan Bechæus tillsatt för

och de 40 till 50 husen, som derpå äro uppförde ge byn anseende af en liten stad. Några af

M 2

Kyrkoherde, men efter sin ankomst på det 19:de dygnet afled hastigt. Under året tjente bemälte Edin som NådårsPräst, dock utan lön, för Eukaus fattigdoms skull, och blef sedan

1701 förordnad till Kyrkoherde.

1708 d. 26 Novemb. blef ofvannämnde Kyrkoherde Hr Daniel Edin kallad ifrån denna världen.

1708 d. 12 Oct. blef Ericus Sjöberg till Årsilla genom Ven. Consistorii befallning och tillåtelse Kyrkoherden till hjälp för hans bräcklighets skull, och sedan efter ofvannämde Sal. Hr Pastorns död predikade Nådåret ad Aunum 1710.

1710 tillträdde Kyrkoherden Ärevördige och Höglärde Herren Hr Magister Petrus Anzenius Pastoratet, men predikade aldrig i Årsilla (Åsele) Kyrka.

1711 den 5 Jan. blef ofvannämnde Kyrkoherde död. Då predikade åter Hr Eric Sjöberg Nådåret till 1712.

1712 blef Hr Eric Sjöberg förordnad till Kyrkoherde.

1740 d. 18 Jan. afled Hr Pastor Sjöberg.

1741 blef Hr Pähr Forsberg Kyrkoherde, som tillföre, för Hr Pastor Sjöbergs bräcklighet varit vice Pastor i tre år samt Scholämästare på tionde året. Men år 1749 fick han, medelst Kongl. Fullmägt, transport till Alfsta Pastorat i Helsingland. — Sistnämde Pastor lät år 1748, efter vederbörande höga Öfverhets Nådiga beviljande, den i Pastoris Anzenii tid uppbyggda nog släta och obeqväma kyrkan nedrifvas och den nuvarande nya i stället uppbyggas, hvarvid han sjelf var både Byggmästare samt förde behöriga Räakenskaper, som vid andra Kyrkohandlingar blifvit qvarlemnade; hafvandes dock han, såsom TingsRättens Protocoll af d. 7 Jan. 1749 utvisar, för allt sådant sitt besvär aldeles ingen betalning begärdt. Hvarjemte han ock, efter samma Protocolls innehåll, skänkt till sine Successorer sitt på hus och jord vid Prestgården anlagda arbete, stigande till Ett tusende Tvåhundrade Trettioen

dessas hus hafva 2:ne våningar; de flesta äro nya, och intet enda är rödmåladt. Men gatorne äro

---

daler kopparmynt, samt slikt arbete vid Scholæbostället för Femhundra Sextiofem daler. Pastor Forsberg var född i Forsmo uti Ed (ännu Sacellanic under Sollefteå Regala Pastorat) och gift med Prosten Olof Sundii dotter i Botheå.

1748 Beviljade höga Vederbörande transporten hit till Åsele för Hr Eric Wallinder, som en rund tid varit Kyrkoherde i Arfvidsjaur och der förut Pastor i Arieplög, men aldräförst Comminister i Jockmock.

1765 den 23 Febr. blef förenämnde Kyrkoherde död, då Magister Daniel Edin, den andre Kyrkoherdens i Åsele souson, såsom för 2 år tillföre af V. Consistorio tillförordnad vice Pastor, förestod Nådåret till

1767 då Magister Eric Forsner blef Kyrkoherde, hvilken denna Syssla förestod allena tills

1771, då honom till medhjelpare förordnades Studiosus Sven Annelius; och då denne genom döden afled år

1773 bestridde han allena hela Sysslan till 1778, då

1778 Höglofl. Kongl. Directionen uppå Ven. Consistorii föreställning förordnade till hans medhjelpare Hr Petrus Rådström född inom Pastoratet i Råsele Nybygge, hvilken för Pastors svaga helssa och krafter denna Syssla allena bestridde till

1781 Pastors död, som skedde år 1781 d. 26 Aug., då han förordnades till vice Pastor och gifte sig med företrädarens dotter.

1782 snpplicerade Åsele allmoge hos höga Vederbörande, att afledne Pastor Forsners Sterbhus måtte genom NådårsPredikanten Rådström få conserveras, hvilken de således enhälligt kallade till Kyrkoherde, men fingo oväntadt afslag, då Commministern uti Sorsele Magnus Degerman tillträdde, efter af Consistorio undfången Fullmägt, detta Pastorat 1783 d. 1 Maj.

1783 Kyrkoherden Hr Magnus Degerman var född 1724 i Wigstad i Upland, Son af KronoBefall-

öde och alla husen tomma, och det är icke en gång ägarne tillåtet att bo der, utom om helg-

- man Ol. Degerman och dess Fru Anna Brig. Majman. Gick vid 12 års ålder i Upsala Cathedral-Schola. Kom 1736 till scholan i Hernösand. Blef Student 1744. Prestvigd 1755. Comminister i Sorsele 1765. Pastor i Åsele 1783. Dog 1798.
- 1800 Kyrkoherden Eric Rhen var född i Elfkarleby i Upland d. 16 Nov. 1751 af Fadren Kyrkoherden Eric Samuelsson Rhen, och Modren Lisa Cajsa Jädda. Från sitt elffte år bevistade han Piteå Schola till 1767. Blef Student 1768. Innehade Lappska Stipendium i Upsala i 4 år från 1771. Reste från Academien 1775 till Prosten Lindahl i Lycksele, och blef året derefter Präst och Adjunct på sistnämde ställe. Förestod någon tid 1780 Capell PrästSysslan i Degerfors. Blef Scholmästare i Åsele 1788 och Pastor derstädes 1800. Gift 1783 med Kyrkoherden Forsners dotter Sara Magdalena. Deras ägtenskap välsignades med 15 barn; af hvilka 11 lefde vid Fadrens död i Aug. 1811, under brunnsdrickningen i Nätra, hvarest han begrafdes.
- Anm. En af Kyrkoherden Sjöbergs efterkommande lefver ännu inom Åsele Församling. Af Pastor Wahlinders efterkommande lefva ännu i Åsele 3 Sonsöner och en Sondotter, alla gifta. Under Pastor Degermans tid afgjordes Fredricas och Dorotheas skiljande från Åsele. Desse äfvensom Wilhelmina fortforo att vara Saccellnier eller Capeller till Degermans död 1798, då de 2:ne förstnämde blefvo Pastorater försedde med egna Lärare. Men Wilhelmina ej förrän 1813.
- 1814 Pastor Eric Millén var född 1763 uti Westernorrlands Län, Sollefteå Socken och Solwall. Fadren var CommissionsLandtmätaren Eric Millén och Modren Elisabeth Sundins. Vid 7 års ålder insattes han i Hernösands Schola, frequenterade Gymnasium derstädes, hvarefter han 1784 begaf sig till Academien i Upsala. Antog Sacres Ordines 1789. Förordnades vid Pastor Degermans fränfälle 1798 att förestå Nådåren, samt 1801

dagarne och under marknadstider. Sockneboar, som kanske, eljest aldrig få råka hvarandra, på hela 10 till 12 mil spridda, sammanträffa här åtminstone högtidsdagarne, och i sina kyrkostugor samt under templets tak erinra de sig att de höra till en och samma församling.

Prestgården ligger närmare stranden. Den är gammal och förfallen. Församlingen har redan beslutat att uppbygga en ny, och platsen dertill är utsedd; men Pastor, som ansett en sådan flyttning medföra för honom stora olägenhe-

---

att i egenskap af Vicarius bestrida Scholmästare-sysslan i Åsele, hvarå han året derefter erhöll fullmakt. Utnämndes 1814 till Pastor med uppdrag att äfven förestå Scholan härstädes till dess densamma 1820 upphörde. Dog d. 21 Jun. 1823.

1824 Pastor Aron Sollén var född uti ÖfverLänäs Socken i Södra Ångermanland d. 29 Aug. 1768. Hans fader var Aron Solenius, och modren Ingeborg Åberg, ett fattigt Torparefolk. Insattes 1784 i Hernösands LärdomsSchola, fortsatte sina studier i Gymnasio och blef 1794 Student i Upsala. Prästvigd d. 11 Maj 1795, och efter att hafva bestridt Adjuncturen på flera ställen befordrad till Pastor i Fredrica 1809, hvarifrån han vann transport till Åsele Pastorat 1824. Kallades 1826 till Ledamot af LandthushållningsSällskapet i Umeå. Dog d. 12 Febr. 1828.

1828. Nu varande Innehafvare af Åsele Pastorat Hr Olof Lindahl är född d. 29 April 1771. Student i Upsala 1791. Disp. pro Exerc. 1792. Prestvigd d. 24 Jun. 1796. Efter tjenstgöring som Vacance och CapellPredikant i Wilhelmina uti 17 år, befordrad till Pastor derstädes 1813. Pastor i Lycksele 1827, derifrån han erhöll transport till Åsele Pastorat uti Nov. 1828. Tillträdde detsamma d. 1 Maj 1830, sådant som dess sista företrädare det lemnat, utan någon förmon af Scholan eller Wilhelmina, sedan den förra 1820 upphörde, och det sednare 1812 blef särskilt Pastorat.

Åsele d. 28 Jul. 1832.

ter, dem han gerna ville undvika, har lagt sig emot den tillernade byggnadens uppförande, och nöjer sig tills vidare hellre med den han nu bebör. Deruti äro likväl blott 4 rum och kök, och han torde derföre sakna nödigt utrymme för sig och en talrik familj. — I Kyrkoherden Lindahls ägo märktes husets bristfälligheter föga, ty han har uppsatsat byggningen utanpå, och väl möblerat rummen.

Ungefär 100 alnar från Prestgården på en plan nära elfven, är *Kyrkan* belägen. Omkring henne är ett simpelt staket af spjälkar. Den vanliga Klockstapeln med sina 2:ne klockor, står straxt utom hägnaden. På samma plats uppbygdes 1648 församlingens första kyrka. Ehrenmalm, som såg den på hennes yttersta tid (1741) försäkrar "att hon mera liknade en hölada än en kyrka." Då dess uppförande likväl hade kostat Kronan 6000 Daler kopparmynt, som på den tiden väl var en ganska betydlig summa, så kan man med skäl påstå, att entreprenören vid dess uppbyggande ej lidit någon skada. Men jemt hundrade år derefter, eller 1748 nedrefs den gamla och uppfördes en ny, hvilken sedermera 1780 utvidgades och ombygdes till dess nu varande storlek och beskaffenhet. Hon är bygd af trä, i oval form, med korsvirke. Dess längd är 41 alnar, och dess bredd $16\frac{1}{2}$ dito, i midten. Både in- och utvändigt är hon brädslagen. Det spånlagda taket är mycket sluttande, efter den tidens bruk. På hvardera ändan af taket står ett kors, och midt på en konisk figur med flagga. På kyrkans södra sida äro 3:ne fönster, på den norra 2:ne, samt ett på hvardera ändan. Utanpå är kyrkan rödfärgad med hvita listor omkring fönstren, och invändigt äro både väggar och tak hvitmenade. Undertaket består af fyra konvexa afdelningar.

I stället för altartafla är ett stort fönster, på ömsesidor om hvilket står en pelare. Dessa pelare hvila på altaret, och öfverst på dem en urna. Predikstolen står på norra sidan vid choret, och har öfver sig en himmel.

Vid vestra ändan af kyrkan är en Läktare, som hvilar på 14 pelare, och har 13 bänkar på hvardera sidan. Ner i kyrkan finnas på hvardera sidan 23 nummererade, med dörrar försedda, bänkar. Fram i choret äro äfven 2:ne sådane. Vapenhuset vid vestra ändan sammanhängger med sjelfva kyrkan i halfkonisk skapnad, men är hvarken till höjden eller bredden lika stort med densamma. Sakristian med vinkällare af sten är tillbygd vid norra ändan, hvarest undertaket är konvext.

Alla bänkarne ner i kyrkan äro blåmålade. Spegelne på bänkdörrarne äro marmorerade. Utskärningarne på båda sidor om altarfönstret äro dels målade, dels förgylde. Ofvanföre detta fönster sitter en sol, uti hvilken läses יהיה. Chorchvalfvets målning föreställer 3:ne Englar, som uppehålla ett täckelse. I midten af detta hvalf läsas äfven nyssnämnde ord. I hvalfvet närmast chorchvalfvet föreställes en feston, och i dess midt det alltseende ögat, omgifvet af en molnsky, samt öfverst uti detta hvalf, Lambet, hållande fanan. I tredje hvalfvets midt föreställes en flygande Dufva. Öfver alla fönstren äro målningar, som likna festoner. Predikstolen är dels målad, dels förgylld. I kyrkan finnas 2:ne tavlor, en på lärft, målad och insatt uti träram, föreställande yttersta domen, och den andra, Kyrkoherden Pehr Forsbergs porträtt uti förgylld ram. Kyrkan prydes dessutom af 2:ne stora ljuskronor förfärdigade i *Sundsvall 1770*, och äger en ny messhake af svart sammet med silfvergaloner.

Folkmängden i *Åsele* Församling stiger i år till 1,287 personer.

I öster om kyrkan och ett litet stycke derifrån ligger *Skolhuset*. Men Lappskolan, inrättad vid medlet af 1700-talet, hvori fordom 6 Lappbarn af en stationerad Skolmästare fingo undervisning, blef 1820 härstädes upphäfd, och den nya undervisningsanstalten med 2:ne Kateketer i stället införd *). — I nordvest om Prestgården och närmast den, bor Kyrkoherden Lindahls Måg, M. Hultin, som är Pastors Adjunkt; samt något längre derifrån, Länsman P. O. Grönlund, hvar och en af dem i sin särskilda, välbygda gård. — Inom den vidsträckta byns område äro flera förträffliga åkrar. I synnerhet utmärka sig prestebordets, såsom väl skötte. Denna regniga sommar var också ett bördigt år för *Åsele* sandjord. När torrka inträffar, får byn missvext. Kyrkoherden Lindahl hoppades, att han i år, om frost icke kommer i förtid, skulle få skörda 9 tunnor *Råg* efter den halftunna han utsått. Rågen stod nu i blomma och var ovanligt hög. Vi mätte några strån, som hade 3 alnars längd. Detta ädlare sädesslag lyckas således nu mera äfven här väl. För 100 år sedan var det härstädes alldeles okänt. Ehrenmalm i sin Resa till *Åsele* säger sid. 84, att då för tiden (1741) "uti hela *Åsele* Lappmark icke sås annat än korn." Och här sågo vi äfven den första Ärtlycka i Umeå Lappmark. Den var ej liten. En kapp *Matärter* (*Pisum sativum*) var

---

*) Jfr. Laestadii Journal sid. 197 och följ. — Hr Laestadius har här på ett sjelfständigt och upplysande sätt framställt gamla och nya undervisningsverkets i Lappmarken fördelar och brister. Att han gifvit företräde åt de stationerade skolorne är i min tanke rättvist.

sådd. De frodiga refvorne buru röda och hvita blommor; men några *mogna* ärter deraftorde ej bekommas.

Utanför vårt kammarfönster växte: *Bondbö-
nor* (*Vicia Faba*), som florerade, *Sallat* (*Lac-
tuca sativa*), *Dill* (*Anethum graveolens*), *Persil-
ja* (*Apium Petroselinum*), *Sockerärter* (*Pisum
umbellatum*), *Rofvor* (*Brassica Ropa*), *Peppar-
rot* (*Cochlearia Armoracia*), *Morötter* (*Daucus
Carota*), *Rödbetor* (*Beta vulgaris*), *Gröslök* (*Al-
lium schænoprasum*), *Ringblommor* (*Calendula
officinalis*) och *Krageblommor* (*Chrysanthemum
coronarium*). På vårt bord in i kammaren stodo
i kruka 2:ne alnshöga stänglar af *Thüringska
rosorne* (*Lavatera Thuringiaca*), den ena med
hvita, den andra med rödaktiga blommor.

Man gör sig i allmänhet ner i Sverige en
alltför svår föreställning om naturen i dessa trak-
ter, och man tror att odlingens största bemödan-
de härstädes på sin höjd kan frambringa ett Po-
tatesland. Men deruti gör man ganska orätt, så
vida man icke åsyftar förhållandet för ett halft
sekel tillbaka. Jag har sett flera trögårdar i
Skåne fattigare på köksvexter, än trögårdarne i
Åsele och *Lycksele*, och der *Spenaten* frodas,
der *Dill* och *Sallat* trifvas, der *Rödbetor* och
Morötter drifva i jorden, samt *Sockerärterne*
höja sina baljor högt öfver *Vinbärsbuskarne*,
har polen ännu icke utbredd sin förqväfvande kraft
öfver vegetationen. Den samma flod (*Ångermanelf-
ven*), som ned vid *Åbol* vattnar *Körsbärsträdssko-
gar*, flyter här igenom landet, och jag vet icke
hvarföre man ej med hopp om framgång skall
kunna försöka plantera ädlare trädslag i den mark,
der *Olvon* och *Quitten* växa i fria luften. Och
den som ännu tror att all odlarens möda i Lapp-
marken är förgäfves använd, bör dock komma
och se åkrarne härstädes samt trögårdarne i *Lyck-*

sele, *Åsele* och *Wilhelmina* för att med glädje öfvertygas om sin villfarelse.

Följande vilda växter funnos vid *Åsele*, nemligen bredvid elfstranden: *Arundo litorea* Schrad.; *Ängborst* (*Nardus stricta*), allm.; *Epilobium palustre*, allm.; *Pilört* (*Polygonum amphibium*), rar.; *Kongsspiran* (*Pedicularis Sceptum Carolinum*), allm.; *Corallorhiza innata*; på åkrarne: *Myosotis arvensis*; *Jordrök* (*Fumaria officinalis*) rar.; *Gråbo* (*Artemisia vulgaris*); *Åkertistel* (*Serratula arvensis*) rar; *Viola bicolor*.

Likväl synes det som naturen samlat all vextlighet inom byns territorium, ty derutom är en steril, ful, bergig eller sumpig trakt. Vi gjorde en tämligen lång utvandring åt södra skogen, utan att der blifva varse något naturalster af sällsamt värde, mer än: *Listera* (*Epipactis cordata*, stundom med blott ett blad på stjelen; *viola biflora*; *Tussilago frigida*, i en myra, allm.; och *Polypodium montanum*.

Men att här finnas *Hjerpar* och *Ripor* i skogen, ser man af de många *fällstockar* eller så kallade *flakar*, som der öfver stigarne och på de ställen, der skogsfogeln har sin gång, finnas anbragte. Sådane *flakar* eller giller bestå af flera armstjocka klabbar med ett par tvärslår sammanfogade, så att de likna ett galler eller en liten grind. Då detta med pinnar löst uppställda gillerverk rubbas, faller det ned öfver fogeln och klämmer honom så att han ej kommer undan. Någon gång händer likväl antingen att han slipper derifrån med förlust af en myckenhet fjäder, eller att rofdjur i förtid vittja gillret och bortsnappa fogeln *).

---

*) En utförlig och intressant berättelse om Ripornas lefnadssätt och om Ripfångst kan läsas i *Laestadii Journal* 1832 sid. 277—286.

Äfven *Bäfvrar* ha vid floderna omkring *Åsele* stundom blifvit sedde och skjutne. Men här räknas de nu mera bland de sällsyntare djuren. "I *Badstuträsk*, i *Stensele* socken, är mängden deraf så stor, att de ej kunna utrotas," såde man mig härstädes. Det var en fägnande underrättelse, ty *Bäfvern* är ett ganska nyttigt djur. Dess kött skall vara välsmakande, nästan som gåsstek. Dess sköna hud är ett dyrbart *pelsvek*, dess silkeslika hår användes, som bekant är, till *kastorhattar* m. m. *Bäfvergäll* *) är i medicinen mycket brukligt. Dess stora värde föranleder likväl ofta till dess förfalskning. De kalla *Bäfvergäll* här i landet *kryddor*, och påstå att en *Bäfver* har vanligen 20 till 30 lod deraf, men att man äfven funnit *Bäfvrar*, som lemnat 2 skålp., ja någon gång till och med 70 lod sådane *kryddor*. *Bäfvergällen* till köpmän, som derföre lära betala efter 4 Rd. Rgs. lodet. *Bäfvrarne* lefva vanligen i samhälle och inrätta sig vid någon rinnande flod eller bäck ganska märkvärdiga boningar. De ådagalägga då en förunderlig skicklighet i sin byggnadskonst. Men på orter, som t. ex. här, der de endast äro några få, uppresa de inga hus, utan göra sig hålor i jorden. Sedan *Bäfvrarne* blifvit så sällsynta i Norden, kan man lätt förklara hvarföre man der icke mera eller åtminstone högst sällan träffar *Bäfverhus*, hvilka i äldre handlingar såsom allmännare omtalas.

Den ofvannämde *Skrattabborren* skall äfven finnas i en och annan tjern här i trakten. Men

---

*) Djuret har baktill 2:ne blåsor af ungefär små hönsäggs storlek. Deri samlas en oljaktig vätska, som vid torkning hårdnar, och utgör då ett rödbrunt ämne med stark och obehaglig lukt samt bitter och vidrig smak. Detta ämne är känt under namn af *Bäfvergäll*.

alla de försök att fånga den, som jemväl här anställdes, misslyckades. Den fortfarande kylan i luften och det nästan ständigt mulna vädret var härtill orsaken. Då sådan väderlek inträffar är denna *Ödla* aldrig synlig.

*Nordanås gästgifvaregård i Fredrika
Lappmarks Socken d. 30 Jul.*

Vi uppehöll oss endast 2:ne dagar i *Åsele*. Det tycktets vara ett nog kort vistande på en Prestegård, der man får ett så elegant boningsrum, och blir så artigt bemött, som hos Kyrkoherden Lindahl. Han mottog oss på ett förekommande sätt, och ådagalade äfven sedermera, att han är en ganska god värd. Det är också lättare för honom att vara det, då han i ett sådant bemödande biträdades af en lika välmenande Fru. Men ett väl serveradt bord och dertill en butelj vin af bästa slaget, kan likväl icke *ensamt* vara tillräcklig vinst för den, som företagit sig en resa från Skåne till Lappmarken i ändamål att på hvarje besökt ställe i Norden förskaffa sig kännedom om landets beskaffenhet och om dess närmaste naturalster. Jag står i mycken förbindelse hos Kyrkoherden Lindahl för den fägnad och gästfrihet jag åtnjöt i hans hus; men jag har att tacka Länsman P. O. Grönlunds *) och f. d. Skolmästaren C. F. Alenii meddelade upplysningar för en stor del af de anteckningar jag här kunnat göra om *Åsele*.

Rötmånaden var nyligen ingången. Det var i dag 7 Sofvare, och natten hade likväl varit ganska kall med frostig mark, ungefär som en October-natt i Skåne. Det är likväl ett nyckfullt

---

*) Bröder till Kyrkoherden i *Wilhelmina*.

klimat, eller snarare ett underbart år, och huru skola människorna kunna hoppas få mogen säd då en frostnatt redan inträffat d. 27 Juli?

Emellan *Åsele* och *Lycksele* räknas vara något öfver 10 mil, och endast gångväg. "När Herrarne vandrat öfver det besvärliga *Stöttingsfjellet*, som utgör mer än halfva vägen häremellan, så äro Finnstöflarne utslitne," sade Länsman Grönlund, och lemnade oss en pålitlig marschruta. Bärarne Hans Ersson och Jan Jonsson hade redan lyftat på sig kantarne, samt fått sin instruktion af Länsmannen, och nu voro vi färdige till aftåg. Kl. precist 9 f. m. gingo vi, åtföljde af Pastorn och Frun, utför den branta Prestgårdsbacken till bryggan. Derifrån rodde vi tvert öfver elfven. Uppkomne på stranden sågo vi ännu den svarta rocken och den hvita klädningen på andra sidan, samt handen som veftade sitt afsked. Ifrån den gröna strandens smala rand trädde vi omedelbarligen in i stora skogen, och i hast var hela den långsträckt byn undangömd för våra ögon. Troligen se vi den aldrig mera. Om saknaden icke gick till hjertat, är det dock icke utan en egen föreställning, som man för första eller sista gången ser ett märkvärdigare ställe. Vi hade en mils väg till nästa station. Men gångstigen var hård, torr och tämmeligen jemn. Den är de norra och östra byarnes väg till kyrkan. Tallarne gjorde oss sällskap hela vägen. Och hvar dessa träd finnas såsom äldre och större skog, lindar sig merendels *Linnæa borealis*, som en krans omkring deras fot. Ända från norra Skånes lunder till Lapplands fjelltrakter, hvar Tallskog växer, der växer äfven gerna minnesblomman af nordens störste naturforskare. På sjelfva fjellarne och vid Nordlandens kuster, der Tallen försvunnit, der synes icke heller *Linnea*. I Finnmarkens *Allen*,

knappt 10 mil från *Nord-Cap*, hafva åter Tallarne samlat sig i en skog, och i den grönskar alltid denna vext, hvars blomma under hela Juli och Augusti sprider en angenäm lukt omkring sig. Vi kommo fram till *Elgsjö* kl. 12 på dagen.

Elgsjö är en stor by, belägen på en höjd. Den har sina 6 grannar; de flesta förmögne. Vi togo kvarter hos Pehr Christoffersson, hvilken var lika välvillig och lika välmående, som dess broder i *Almsele*. Hela åsen, som torde vara $\frac{1}{8}$ mil i längd, utgör en slätt, hvilken är uppodlad till åker. *Rågen* tät och hög vaggade sina långa ax, och *Kornsädet* stod grönt och frodigt. På den nedom varande ängsmarken ligga de 6 rödfärgade gårdarne spridda. Men denna årstid träffar man invånarne sällan hemma. Husbondefolket med alla sina tjenstehjon begifva sig om måndagen ut på höslotter, och återkomma icke hem förrän sent på lördags afton. De ängar och myror, på hvilka de skola afberga höet, äro belägna hela milen och än längre från byn. Men Pehr Christoffersson, som fått spörja, att vi ärnade oss dit, hade derföre öfverenskommit med sin hustru, att de emedlertid borde företaga slottern på *hemängarne*, för att ej vara borta då vi skulle anlända. Tjenstefolket, 4 personer, voro sända till *skogsängarne*. Det afbergade höet uppsattes i *hässjan* *). Sedan det i häs-

---

*) *Hässja* kallas en uppställning af 4 eller 5 ungefär 8—10 alnar höga i jorden nedsatta hufvudstolpar, hvilka äro ställda i en rak linea, till 4—6 alnars afstånd ifrån hvarandra, samt understödda af stöttor å ömsesidor. Mellan dessa hufvudstolpar läggas smälare stänger, som antingen inkilas i stolparne eller fastbindas med vidjor. Emellan dessa stänger hoppackas höet. — *Sädeshässjorne* äro lika *höhässjorne*, men större, och sättas alltid vid byarne. I Torneå Lappmarker kallas *höhässja* för *saura*.

sjan blifvit torkadt, införes det i den på ängen eller myran uppbyggda ladan, der det qvarligger tills det i slutet af Octob. eller början af Novemb., då sjöar och myror blifvit farbara, kan på före med skrindor hemföras. Till denna transport begagna Nybyggarne hästar.

Pehr Christoffersson sade, att han om året vanligen skördar 23 till 24 Tunnor Korn, och några Tunnor Potates. Han vinterföder 13 Kor. Men han är också den mest behållne i byn, och 2:ne grannar bo der, som nödgas äta barkbröd. Jordmånen vid det högländta Elgsjö är icke sand utan mylla blandad med lera. Därföre frodas säden och växer bättre härstädes under varma och torra somrar, än i våtår. Och om den regniga väderleken ännu fortfar en vecka, så kan folket visst icke påräkna en medelmåttig skörd af den hittills lofvande grödan. På några ställen hade regnet redan nedslagit säden, och med detsamma deras gladare förhoppningar om bröd. Och inträffar derefter frost, hvilket merendels händer under våtår, så är det öfverallt här i landet gifven missvext. Men ett missvext-år ännu, tål icke en gång den förmögnaste åboen. Han har icke samma utväg som t. ex. vi i Skåne, att då ett missvextår hos oss i någon trakt infaller, så kunna vi förskaffa oss spanmål ifrån andra närbelägna mera gynnande orter. Men inbyggarna så långt in i Lappmarken mäktar först och främst sällan lösa den säd, som spekulanten på vinst upphandlat och låtit hämta kanske mer än 100 mil från sitt hem; och om än nybyggaren förmådde erlægga det fordrade höga priset, så är det icke utan största svårighet och ökad kostnad, som han kan transportera den dyrköpta spanmåls-tunnan från den aflägsna staden till sin hembygd.

Utsig-

Utsigten från byn är mera vidsträckt än vacker. Nedanför den skog, som närmast omgifver höjden, ser man sjöar, myror och kärrängar i öster och vester. Ofantliga bergssträckor begränsa trakten vid horisonten, och längst bort i norr uppreser sig Stöttingsfjellet med sina mörka skogar.

Vid byn träffades *Ladusvalan*, *Tornsvalan*, *Gula* och *Ring-Ärlan*, *Skator* och *Nordiska Sparfven*. I skogen sågos: *Gulspinken* (Ember. Citrinella), *Krukan* (Sylvia Curruca), samt *Sparfkungen* (Sylvia Trochilus), som byggt sitt bo på jorden med 4 lagda rödspräckliga ägg, hvari voro ungar.

Bland vexter antecknades: *Phleum alpinum*, *Aira alpina et flexuosa*, *Hieracium Auriceala et paludosum* m. fl. allmänna.

Den 28 Juli. Om natten hade varit frost och den kyliga morgonen höll oss inne till kl. 8. Vi marcherade då från *Elgsjö* med Henrik Ersson, en 72 års gubbe, och Christoffer Ersson, en 18 års yngling, som buro våra saker. En nära $\frac{1}{4}$ mil lång myra vidtager straxt nedom höjden. Men den var försedd med broar och spänger så att vi bekvämligt kunde gå deröfver. Denna myr var för 20 år sedan en fiskrik sjö med flera famnar djupt vatten. Men byn, som fann större uträkning uti att derifrån få foder för sin boskap, än öfverflöd på vatten och fisk, hvarmed öfriga närbelägna sjöar i alla fall tillräckligt försedde dem, ingick ackord med några Dalkarlar, hvilka mot en öfverenskommen summa af 500 R:dr Rgs skulle helt och hållet uttappa sjön. Det lärer likväl då icke lyckats dem att uttömma den till mer än $\frac{2}{3}$:delar, och penningesumman skall ej heller blifvit erlagd mer än i proportion efter den vunna fördelen. Emedlertid har sedermera genom fortsättande af vatt-

nets afledning och myrans utdikning, verkställde af nybyggarna sjelfve, det nu kommit så långt med denna sjö, att den är förvandlad till en stor mad eller kärräng, hvarpå man uppbyggt flera hölador, och årligen anställer en mycket förmånlig höslotter. På samma ställe, der *Fiskmåsar* och *Tärnor* fordom i ostörd ro flögo öfver den vida vattenytan, gömma sig nu *Beckasiner* och *Björktrastar* i det höga gräset, och öfver den botten, på hvilken fisknoten för några decennier sedan låg utbredd, går nu lian och räfsan med ännu större fördel. Och Insekthåfven inbringade oss flera sällsynta Skalbaggar och Flugor. Det var nästan med missnöje, som vi vid myrans slut sågo oss nödsakade att byta ut den passerade spånglagda vägen mot en lika lång, men stenig och besvärlig gångstig. Denna stig ledde emedlertid ned till *Arg-åns* strand. Vi rodde efter denna å en dryg $\frac{1}{3}$ mil, då en fors tvingade oss att söka land. Vi gingo nu en $\frac{1}{8}$ mils märke, och kommo sedermera åter ned till den slingrande *Arg-ån*. Efter denna rodde vi ungefär en half fjerdingsväg. Ån bildade här blott en smal, kanske knapt 3 alnar bred kanal. Denna kanal pryddes å ömsesidor af en myckenhet vexter: den gröna, höga *Å-Fräken* (*Equisetum fluviatile*), *Sjö-Säfven* (*Scirpus lacustris*) och den än högre *Vassen* (*Arundo Calamagrostis*) voro här ymniga. En oräknelig mängd *Neckrosor* höjde sina hvita och gula blommor några tum öfver vattenytan. *Naten* (Potosnog. *natam*) inblandade sina blad med Neckrosornas stora, breda och flytande. Den i Lappmarken sällsynta *Strättan* (*Sium latifolium*) växte äfven här sparsamt, och *Vattenklöfvern* (*Menyanthes trifoliata*), som eljest der den fått insteg med sina stora krypande rötter uttränga nästan alla andra vexter, fick här med möda en plats. Det var icke mer som på

en öppen flod, det var som om vi hade färdats öfver en blomstrande äng, och mellan den tätörtvallen å ömsesidor kunde våra gondoler, den ene bakom den andre, knappt finna en smal strömfåra för sin fortgång. Denna å är emedlertid märkvärdig derföre, att man uti den någon gång fångat *Ål* (*Muræna Anguilla*). Det påstås, att man deri funnit en *Ål* af till och med 2 alnars längd. *Årg-ån* går sedermera tvert igenom den $\frac{3}{8}$ mil långa *Årg-sjön*, som har flera utgreningar. Men der hon faller ned ur sjön förer hon ett ofarbart forsvatten, som räcker ungefär $\frac{3}{8}$ mil. Nedanför forsen bildar hon ett sel, som fortsätter $\frac{1}{8}$ mil. Och nu vid dess utlopp i *Borgsjön* togo vi afsked af denna grönskande å. Den ovala *Borgsjön* är ungefär $\frac{1}{8}$ mil i längd. Vi rodde dess diameter tvertöfver, och kommo klockan 12 till byn, som af sjön fått sitt namn.

Borgsjö har 2:ne rätt treffliga nybyggen, liggande, som vanligt i Lapplands byar, på betydligt afstånd ifrån hvarandra, och hvardera närmast omgifvet af sina små korntegar samt ängsmark. Det ena af dessa var gästgifvaregård, och der inqvarterade vi oss äfven. Värden Erik Ersson var rest åt kyrkan, och hustrun hade ännu på lördagen icke återkommit från sin höslotter. Men ett bekvämt och någorlunda snygt rum var uppstädadt för vår räkning, och i alla fall tillbringade vi det mesta af dagen på fältet. Om natten sof jag i en god säng; men då denna var den enda, som värdfolket ägde, utom den de sjelfve begaguade, måste Dahlbom hålla till godo att ligga i en för tillfället inlyftad och bäddad stor klädkorg af spån. När hälsa och munterhet omgifva ens bädd, så skämtar äfven mannen glädtigt öfver sådane *lägen* i sin lefnad, som

flytta honom tillbaka i barndomsåren. — Vid *Borgsjösjöns* södra ända nedfaller den så kallade *Gigån* eller *Gideån*, hvilken sedermera fortgår genom *Fredrika* Socken, och ner i Norrland passerar förbi *Dombäck*, der den är en brusande flod, som slutligen faller ut i Östersjön.

Fullvuxna ungar af *Sparfhöken* (*Falco Nisus*) träffades i skogen, och ned vid den sandiga sjöstranden funnos några och tjugo exemplar (han och hona) af ett nytt Dipter-genus, som har ofinitet till *Cardylura* och *Hydromyza*.

Ett linland, som står i blomma, väcker dubbelt intresse. Den blå och gröna schatteringen af blomma och blad fägnar ögat, och der *lin* planteras gör man sig alltid föreställning om en nyttig verksamhet hos dess odlare. För 50 år sedan var lin kanske en främmande ört i Lappmarken, och linneväfnaden en industri, som man der obekymrad lemnade åt nedra landets inbyggare. Nu är linet känt, nu växer och användes det nästan vid hvarje bättre nybygge, och vid *Borgsjö* var den blommande linåkern i synnerhet stor och herrlig. Ett ogräs, som vanligen växer i sällskap med lin, är *Lindodran* (*Myagrum sativum*). Denna ört finnes icke upptagen i Lappska Flora; men här växte den i myckenhet, och stod nu som bäst i blomma. *Björn-Angelikan*, *Westerbottningarnes Björnstut* (*Angelica sylvestris*) växte sparsamt på strandängen.

I Umeå Lappmark blir en resande icke prejad, såsom opp i Torneå Lappmark och i synnerhet i Ryska Finnmarken t. ex. vid *Kautokeino*. I allmänhet är också, enligt min erfarenhet, ordningen bättre i *Westerbottens Lappmarker*. Detta måtte väl i främsta rummet böra tillskrifvas Länsstyrelsen, hvars vaksamhet och aldrig hvilande omtanka för befordrandet af ordning icke

blott är verksam omkring residenset, utan sträcker sig äfven till Länets aflägsnaste trakter. Man måste ock tillstå, att Westerbottens nu varande Höfding är ganska noggrann i valet af den Betjening, af hvilken denna omtankas verkställighet egentligen beror. Under sin 16-åriga Embetsmannatid lär han hafva skiljt sex Länsmän ifrån sina befattningar, och man ser tydligt huru genom sådane straff och exempel, med den urskillning, som de utaf Landshöfding af Schmidt användas, ordning och skick införes och befordras i landet. Man skulle eljest knapt kunna vänta, att lika så väl opp vid sidan af Norrska Fjellryggen i de glest bebyggda orterne, som omkring *Lycksele* och *Åsele* mera befolkade trakter, få erfara huru alla författningar och föreskrifter rörande skjutsning och varutransporter, icke blott kännas, utan äfven noga efterlefras. Och under min mer än 60 mils resa inom detta Län, har jag icke funnit skäligen anledning till missnöje eller klander öfver någon endas sätt att bemöta mig eller fortskaffa mina saker, när jag undantager *Rusele*-bondens vägran att lemna oss herberge.

Att välvilja råder äfven der fattigdom herrskar, kan härleda sig från folkets lynne; men att de skyndsamt fortskaffa den resande dit han önskar komma; att de ofta med åsidosättande af egna fördelar gå honom till handa, att de under ledsagandet aldrig öfvergifva den resande; att de på en upphunnen station icke lemna honom förrän han der erhållit tillförlitliga skjutskarlar för fortsättningen af sin resa, eller återvända hem innan de begärt och dertill erhållit hans tillstånd; samt att de slutligen aldrig öferskrida taxan för sin betalning, allt detta måste vara en följd af en allvarsammare polisinrättning. Landshöfdingens personliga besök någon gång om året,

i Lappmarken, torde också icke vara utan välgörande inflytande: det hindrar å ena sidan Kronobetjeningens möjliga försök att med hårdhet, obillighet eller egennytta handtera folket som på detta sätt kan ha lätt och öppet tillträde till sin öfverhet*) för sin klagan; men det utestänger äfven å andra, hos allmogen själfsvåld, försummelse och tredska. På stället är styrelsen i tillfälle att inhämta den säkraste kännedom om förhållandet.

Man betalar 16 sk. B:co till hvarje person för en mils transport af ens medförda saker; denna transport må för öfrigt verkställas antingen genom *bärande* eller genom *rodd* med båt. Om således en person ror en båt, så betalas icke mera än den nyssnämnda skjutslegan, men om samma båt blir rodd af *tvenne* personer, så fördubblas betalningen, hvilken alltid bestämmes efter de skjutsandes antal, ty för båtens begagnande betalas *intet*. Jag har väl hört, att man någon gång under färdandet till fots i Lappmarken brukat låta en karl *bära* åt sig en kânt af 4 Lispunds vigt, och möjligen kan han äfven stå ut dermed, om vägens längd ej sträcker sig öfver en mil. Men eljest lærer den vanliga tyngden, som hänges på bärarens rygg, utan allt påtal få vara mellan 2 å 3 Lispund. Våra saker stego visst icke öfver denna vigt för hvarje bärare. Denna skjutslega, helst då fråga endast är om gångväg, tyckes emedlertid vara nog ringa ersättning för den bärandes möda. Man besinne, att milen äro snarare öfvermåliga än undermåliga i Lappmarken; att vägen der vanligen är ganska svår att färdas; att den skjutsande ofta måste gå från sina göromål, från sitt snickare eller timmerarbete, från sin plog, sin spada, sin slotter eller

---

*) Så kalla de Landsherren.

sitt fiske, och förspilla nästan hela dagen, samt återkomma uttröttad hem med sin halfva Riksdaler. Men likväl vet jag af erfarenheten, det försöket att förmå dem taga mer i skjutslega än som är föreskrifvit, någon gång har misslyckats mig. Endast då tillåta de ädelt samvetsgranna menniskorna sig ett undantag ifrån taxan, när det gäller att affordra den resande betalning för herberge. Gästgifverskan i *Borgsjö* lemnade bland andra ett talande exempel härpå: för 2:ne måltider mat, kaffe, nattqvarter, eldning och upppassning under vårt vistande på stället, begärde hon 12 skillingar Rgs. Hennes välvilja uppgjorde säkert denna taxa för tillfället, och först efter en lång tvist, som icke var af det oädla slaget, biföll hon, att jag fick fördubbla denna i alla fall obetydliga ersättning.

Kl. 8 på söndagsmorgonen den 29 Juli vandrade vi från *Borgsjö*, åtföljde af Christoffer Ohlsson och drängen Nils Nilsson. Ehuru solen sken klart, var luften kylig, och vi voro rätt nöjda dermed att den första fjerdedels milen var gångväg. Då vi rodde öfver den $\frac{3}{4}$ mil långa *Nordsjön*, blefvo på en gång vi sjelfve, båtarne och våra saker öfverhöljde af tusentals små myggor. Det var en ny art af *Chironomus* *), svart med mjölkhvita vingar. Den hade förut sin plats på bladen af *Hvita Neckrosorne* (Nymph. alba), som här kallas *Lavan*. Dessa myggor voro nyss uppkomne ur sjövattnet, der de uppehållit sig som larfver och puppor. Sedan de blifvit utkläckte på vattenytan hade de satt sig på bladen. Men oaktadt sin mängd, ofredade de oss på intet sätt, ty dessa slags myggor hafva

---

*) Af sin med *Chir. fuscipes* Meig., men en half gång större, med ljusare fötter, hvita vingar, och abdomen vid basen grönaktig.

inga sårande vapen; och i alla fall voro de flesta hannar, som aldrig stinga. Ett bättre zoologiskt fynd lärer här i sjön gjorts förledne år vid denna tid. 2:ne *Alar* blefvo nemligen då fångade, hvaraf hvardera lärer enligt våra båtkarlars utsago varit "omkring 6 kvarter lång, och tjock som en karl-arm fram vid handlofven." — Från *Nordsjön* visade sig *Middagsberget*, *Nordsjöberget* och *Genberget*. En gångstig leder från *Nordsjön* till *Aspsjön*. Denna sednare är en ganska obetydlig kanske blott $\frac{1}{8}$ mil lång insjö med låga, gyttjefulla stränder. I vester ligger *Trehörningen* ej långt ifrån sjön. Men denna lilla by kunde ej ses för skogen, som stod emellan. Nu hade vi $\frac{3}{4}$ mil fram till *Wolmsjö*. Landet var här mycket kuperadt. Från sankamyror och slingrande bäckar trädde vi upp på en ås, som slutligen var sönderstyckad i klippor. Block på block voro der uppstapplade liksom i vild förvirring. Vi följde tätt i spåren af våra ledsagare, för att ej gå vilse, ty öfverlemnade åt oss sjelfva, skulle vi visst icke kunnat gissa, att vägen mellan 2:ne byar här gick fram. Man uppräknade för oss *Bracksjöberget*, *Småberget*, som på toppen är skoglöst, *Röftjernskullen*, och vester om dessa, *Grosjöberget*. Kl. var 1 på e. m., då vi anlände till *Wolmsjö*.

Detta nybygge är beläget i *Fredrika* Lappmarks socken, och nästan på sjelfva gränsen af *Åsele*. Det ligger på en hög klippa vid sydöstra sidan af sjön, som har samma namn. Stället bebos blott af en enda Åbo, *Daniel Hansson*. Men man ser der så många hus, att man snart skulle tro sig vara i en liten by. Oss lemnades en särskilt byggnad till logis, ehuru vi visserligen icke behöfde, eller begagnade mera än en liten kammare deruti.

Daniel Hansson vinterföder på sitt nybygge 10 kor. I år hade han sått 4 tunnor Korn och 1 kappe Råg. Han har äfven försökt att så Lin, men det blef groft, nästan som hampa. Jordmånen, som här består af sand, är otjenlig för linodling. Såsom vilda växte i åkern: *Åkerkål* (*Brassica campestris*); i kärr: *Finsk Ingefära* *) (*Selinum palustre*) med något fårad stjelk; och på nedfallna vissnade löf, en liten tumshög gul *Klubbsvamp* (*Mitrula paludosa* Fries Syst. Veg. 1 p. 491), hvilken tillförene icke lär vara funnen i Lappmarken; samt vid sjöstranden: *Lysimachia thyrsoflora*. Vi sågo äfven här flera slags skogsfoglar, deribland *Entitan* (*Parus palustris*) med fullvexta ungar, allmän.

När man sätter sig i båten, är en motvind icke välkommen. För insektsfångst är blåsten äfven ganska vidrig. Man kan i regn samla flera slags Diptrer och Coleoptrer, som, eget nog, just i regnväder framkomma och visa sig mest lifliga; man finner en mängd insekter nästan af alla klasser i skogen, under töväder, och man träffar till och med i sträng köld *FrostEjärilen* (*Phalccena brumalis*) på isen i December. Men under påstående storm hafva de flesta Insekter inkrupit i sina dolda gömställen. Den kalla vestauvind, som uppkom i går, som tilltagit i natt och nu på morgonen d. 30 Jul. var förvandlad i storm, gynnade således icke försöket med en sådan slags skörd, i synnerhet som dagens himmel var öfverallt mulen. Deremot var denna väderlek icke hinderlig för vår vandring. Redan kl. 7 f. m. stodo vi på andra stranden af den knappt mer än $\frac{1}{8}$ mil breda *Wolmsjön*, och

---

*) Det är egentligen roten, som kallas *Finsk Ingefära*. De som tycka om ampert, tugga roten, som har en stickande smak.

plockade der *Pedicularis palustris* med hvita blommor, samt på ruttnade björkstubbar, en liten Svamp, *Agaricus pulmonarius* Fries System. Myc. Vol. 1. 187. 5 (*Agaricus petaloides* *Sommerfelt* Lapp.). Nybyggaren Daniel Hansson och hans 17-åriga son, buro våra kantar. Efter inemot en half mils marsch, hade vi upphunnit *Stensjö* nybygge, som är beläget vid sjön af samma namn. Vi kastade en förnöjd blick på den der varande blomstrande ärtlyckan, håfvade en stund i det frodiga gräset, drucko ett par glas mjölk i den lilla gästkammaren, aflöste våra skjutskarlar, och, efter en halftimmas uppehåll, fortsatte kl. 9 vandringen jemte *Stensjö* byns 2:ne åboar Olof Nilsson och Anders Hermansson, den sistnämde en gammal, men sträfvig gubbe. Först har man $\frac{1}{4}$ mils passabel gångstig till den lilla cirkelrunda *Grundsjön*, hvarifrån det höga *Badstuberget* synes såsom stode det helt nära intill stranden. Från *Grundsjön*, leder en stig till *Lögdeå*. Här har man ingen annan utväg, än att gå rakt fram, på samma sätt som *Fjell-Lemmarne*. Vi gjorde så äfven, på båtar, och *Lögdeå* är en sakta rinnande flod, som här uppe är ännu smalare än vid färjstället ner i Ångermanland. *Nordanås* bergsträcka går ett stycke parallelt med *Lögdeå*. När man kommit öfver denna skogbeväxta sträcka är man vid *Nordanås* by, der vi inträffade kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m.

De flesta byar i Lappmarken äro belägna på stranden af någon sjö eller elf; men att äfven odlingsbar mark, och i följd deraf nybyggen kunna finnas längre in i landet från vattendrag, derpå är detta *Nordanås*, som har väl $\frac{1}{4}$ mil till närmaste flod, ett bevis. I byn bo 3 grannar, som äro bröder: Hans, Daniel och Pehr Erssöner. Vår marschruta var ställd på

den sistnämndes gård, och vi voro just icke missnöjde dermed, ehuru värdfolket vid vår ankomst var ute på sin höslotter, och huset så nyligen uppbyggt, att rummen deri ännu icke voro tillfyllest inredde.

Ingen lärer väl resa från *Nordanås*, utan att först hafva bestigit det höga *Nordanåsberget*, som ligger ungefär $\frac{1}{4}$ mil nordvest ifrån byn. Från dess öfversta kala klippkullar är en fri, vidsträckt och herrlig utsigt. Så långt ögat kan skåda, visa sig höjder och dalar, myror, träsk, åar och skog i en oändelig omvexling. I Nordost synes *Granträsk*-byn på en höjd. Och hela den stora landskapstaflan begränsas af bergs-åsar, hvaribland åt norr *Stöttingsfjellet* utmärker sig. Går man nu ned i dalen, så träffar man der utom andra vexter, *Jungfru Mariæ hand* (*Orchis maculata*) jemte i ymnighet en varietet deraf med högre, spensligare stjelk, och alldeles hvita ofläckade blommor, hvilken ovanligare form och färg tvifvelsutan endast är en följd af örtens låga och skuggrika vextställe. Äfvenledes ses här ett och annat stånd af *Nattfjollerne* (*Orchis bifolia*), som hittills inom Lappmarkens område endast lärer vara sedd på *Målberget* vid *Öhrträsk* sjön, af Prof. Wahlenberg. Ännu mera öfverraskande var det, att i en kryddgård vid byn hos en af *Nordanås*grannarne (i Vestergården) finna ett *Senaps*-land. *Senaps*-örten (*Sinapis nigra*), som var sådd på en öppen jordsäng af 5 till 6 alnars längd, stod nu i full blomma, och då jag frågade hustrun, som sått den, hvartill de använda den mognade *Senapen*, svarade hon mig: "till läkemedel för oss sjelfva, men eljest till mat, likväl icke oftare än för främmande." *Kummin* växte äfven här ymnig.

*Lycksele Lappmarks Prest-
gård d. 4 Aug.*

Den 31 Jul. på morgonstunden under mulet, men lugnt väder fortsatte vi från *Nordanås* vår vandring. Husvärden *Hans Ersson* och dess bröder *Daniel* voro våra ledsagare. Efter $\frac{1}{4}$ mils gång upphunno vi *Alska-sjön*, hvarur en liten bäck nedrinner i *Lögdeå*. Sjön är en fjerdedels mil lång från öster till vester. Den är mycket grund, men fiskrik. I synnerhet är *Mört* i ymnighet der. De största skola väga $\frac{1}{2}$ skålp. *Abborre* och *Gädda* finnas der äfven. *Lake* träffas i sjön ganska sällan, och en gång har man i detta vatten fångat *Harr*; men *Sik*, *Lax*, *Ål* och *Röding* har man i *Alska-sjön* hittills icke funnit. Sjön anses dessutom förtjena uppmärksamhet, emedan råmärket mellan *Fredrika* och *Lycksele* Socknar går här intill. Här är egentligen foten af det breda *Stöttingsfjellet*, ehuru landet ända från *Gigån* börjar småningom höja sig. *Granträsk*s ägor anses vara fjellets högsta rygg emellan *Nordanås* och *Knaften*. Ifrån *Granträsk* docerar berget åt begge sidor, ehuru slutningen åt *Hornmyra* och *Knaften* är brantast. Vi rodde tvert öfver *Alska-sjön*, som är ungefär $\frac{1}{8}$ mil bred. Sedan vidtager en frisk och lifligt grönskande *Granskog*, som högst sällan lemnar rum åt en eller annan *Tall* och *Björk*. Denna skog drar sig opp efter bergets hällar $\frac{1}{8}$ mil. Så går man öfver en liten bäck, kallad *Wargån*, sedermera tvert öfver en bred och med spänger lagd myra, samt slutligen oppføre den stora höjden, på hvilken *Granträsk*-byn är belägen.

Vi anlände till *Granträsk* kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m. och hade adress till *Michaël Ersson* i *Östergården* *). Men der var ingen människa hemma,

---

*) Denna anvisning var utan tvifvel en irring, och

och i alla fall var det så smutsigt i stugan, att vi icke kunnat gästa på ett sådant ställe. Ännu otrefligare såg det ut i medlersta gården, hos David Pehrsson, som varit Lapp, och nu bostatt sig här såsom nybyggare. Fattigdom och sjukdom rådde för öfrigt inom detta osnygga näste, och denne Lappmans öfvergång till nybyggare var visst icke bland de förändringar, som kunna sägas hafva lyckats. Äfven Matts Nilsson i Vestergården var borta för att enligt Länsmans order laga och spånglägga vägen åt Hornmyra. Men de hemmavarande, en 70 års gumma och en blind gubbe, hjälptes åt att utrymma en liten mörk kammare för vår räkning; de små barnen skyndade sig efter ved och friskt vatten; och der en god eldbrasa lågar på spiseln, samt gladlynta ansigten omgifva ens person, saknar man åtminstone icke ljus och trefnad. Sent på aftonen hemkommo värdfolket. De beklagade, att deras nödstälta belägenhet nekade dem att herbergera oss så som de önskat. De hade inga sängkläder, ty sjelfve lågo de på Renshudar under Fårskinnsfällar. Men der viljan är god, finner man alltid på råd: hustrun tog sin enda duk och bredde öfver vår höbädd. Det var väl att vi sjelfve hade lakan och täcke med oss.

Åboarne i Granträsk så helt obetydligt *Råg*, men något mera *Korn*. Af sin *Potates-lycka* och af ett litet *Roslund*, vänta de sig äfven någon skörd. Likväl äro boskapsskötsel och fiske de näringsgrenar, hvaraf de egentligen kunna påräkna sitt uppehälle. Matts Nilsson äger 8 *Kor*, 15 *Får* och 3 *Hästar*. Michaël Ersson har äfven 8 *Kor*, 12 *Får* och 1 *Häst*, men David Pehrson föder ej mer än 4 *Kor*,

---

Länsman Grönlund hade säkert menat Matts Nilsson i Westergården.

6 Får och 2 Hästar. — Nedanför byn i vester ligger *Gransjö-träsk*, af knapt $\frac{1}{4}$ mils längd och $\frac{1}{8}$ mils bredd. Bortom detta träsk, åt söder till, ses en annan sjö, kallad *Gubbträsk*, hälften mindre än *Gransjöträsk*. Uti dessa sjöar finnas samma fisksorter, som uti den ofvannämnda *Alkasjön*. Men om *Wargån*, som nedfaller i *Gubbträsk*, icke hyser mycken fisk, så räknar dock byn för en stor förmån att hafva dess nedströmmande vatten i sitt grannskap. De hafva också öfver ett fall i ån ett stycke nedanför den bro, som vi passerade straxt innan vår framkomst till *Granträsk*, anlagt en liten qvarn, och qvarnar, små eller stora, ådraga sig alltid en särdeles uppmärksamhet i Lappmarken. Men knappt kan någon flod så hastigt förändra sig som *Wargån*. Hon förer den ena dagen ett högt och brusande vatten, och den andra, går man öfver den på de torra stenarne. Hon föreställer hafvets ebb och flod i mindre skala. De stränder hon på detta sätt vattnar äro emedlertid ganska bördiga. De hysa *Epilobium palustre*; *Vündelrot* (*Valeriana officinalis*); *Angelica sylvestris*; *Ängsyra* (*Rumex Acetosa*); det är de förvälda bladen af denna syrliga vext, som Lapparne företrädesvis använda att dermed gifva en angenäm smak åt sin renmjölk; *Hägg*, *Kassöta* (*Spir. Ulmaria*), som nu stod i full blomma; *Scutellaria galericulata*; m. fl. På bladen af dessa vexter samlades ett halft tjog eller flera af den rara *Trincura-flava* Fall. och den än sällsyntare *Colomyza elegantula* Zett. Act. Holm. 1819. Af dessa sköna *Dipterarter* äro mig vetterligen hittills blott en hanne och en hona af hvardera funne i Skandinavien.

Vi voro genomblötta af dagsregn; vi ernade just återvända till vårt logis, då vi på några mossslupna stenar, som höjde sig öfver vatten-

ytan samt då och då öfversköljdes af strömmen, blefvo varse en märkvärdig *Fluga*. Allt som vatt-net öfversköljde mossan, flög insektet från sten till sten, utan att låta hvarken oss eller regn-dropparne bortjaga sig ifrån stället. Hon var också beklädd med ett fint silkesludd, som slog vattnet ifrån sig. Vi fångade af detta nya ge-nus och species omkring 70 exemplar. I afse-ende på nerfdirektionen i vingarne har hon nå-gon likhet med en *Empis*, och i afseende på mundelarne med en *Dolichopus*. Likväl är hon väsendtligt skild från dem begge. Närmare sy-nes hon vara beslägtad med Meigens *Clinocera* och *Brachystoma*, men är äfven skild ifrån dem. Jag har velat kalla det slägte, som af denna art kommer att bildas: *Wiedemannia*, efter Euro-pas ryktbara Dipterolog.

Den 1 Aug. kl. 9 f. m. rodde vi med en kall vestan öfver *Granträsk*-sjön $\frac{1}{4}$ mil. Se-dan återstod $1\frac{1}{8}$ mil gångväg framtill *Hornmy-ra*. Från sjöstranden bär det genast ganska brant oppføre en half fjerdingväg. Det gällde nu att vandra öfver *Stöttingsfjell*ets kullriga rygg. Klippornas afsatser formerade trappsteg på ber-gets sidor. De 60 års gubbarne Matts Nils-son och Michaël Ersson, stödde på sina käp-par, stretade, med bugtade ryggar, oppføre ber-get, såsom *Sisyf* med sin börda. Men icke ett knotande ord kommer öfver deras läppar. Tvert-om muntra de sig sjelfva och de fremlingar, som de ledsaga, med berättelser om åtskilliga lustiga äfventyr på berget och i dess grannskap. Då och då sätta de sig att hvila, och torka svetten af pannan, men fortsätta efter några minuters uppehåll åter glada den tröttsamma vandringen. Nu voro vi på fjellets högsta ås, på den kala kölen, med skog endast nedpå sidorne. Vi för-nöjde oss der en stund öfver den vidsträcktä ut-

sigten. Äfven ifrån någon af de betydligare höj-
derne blir man sällan på en gång varse flera by-
ar, emedan dessa ligga aflägsna, en till två mil
ifrån hvarandra, och dessutom ofta bortskymmas
af mellanstående kullar. Men här sågo vi nu
tre byar: vi räknade *Nordanås* och *Långbäck* i
Fredrica; och *Granträsk*, som vi förut tyckte
vara så högt beläget, låg nu liksom nedsänkt
framför oss vid foten af fjellet. Och i hvarje
väderstrek stötte horisonten till en särskilt Lapp-
markssocken.

Nedstigandet från *Stöttingsfjellet* är icke
besvärligt. Det förer på norra sidan i sakta slutt-
ning utföre. Egentligen är det också icke nå-
got fjell, och längre än till midsommaren bibe-
håller berget ingenstädes sitt snötäcke. Men en
mängd kalkkällor finnas på berget, och de ned-
rinnande bäckarnes sidor äro rikt klädda af *Fjell-
tisteln* (*Sanchus alpinus*), som denna tiden prun-
kar med sina ljusgröna, lyrtaggade blad och sin
stora blå blomvippa på en hög stängel. Eljest
förråder bergets vegetation icke någon alpisk na-
tur. Det vanliga *Blåbärsriset* är hufvudvexten.
Derjemte träffas något *Lingonris* och *Lycopo-
dium complanatum*, här och der *Väggmossa* (*Hyp-
num*), samt ett och annat stånd af *Hieracium
paludosum*. På bergets planafsättningar stod *Al-
mychen* (*Epilobium augustifolium*) i förvånande
myckenhet och med sina rödlätta blommor schat-
terade den gröna mattans botten. På klipporne väx-
te *Tuschlafven* (*Gyromium proboscideum* Wahl.
Umbilicaria proboscidea Achar. et Fries), likväl
här icke så allmän som på *Brattiksfjellet*. Öfver
allt detta höjde sig *Granskogen*, med en och
annan inblandad *Björk*. *Granarne* stå friska och
täta, och bekläda berget å ömsesidor hela dess
långa sträcka åt vester. Myror, skog och torra
marker

marker följa sedermera i afväxling till *Hornmyra*. Vi anlände dit kl. 2 e. m. — Fem fjerdingsväg på 5 timmar! Det var just lagom lång tid för en sådan vandring.

Hornmyra ligger på en höjd med fri och glad utsigt. Den långa raden af rödfärgade hus, omgifna af åkerstycken, ger byn utseende af välmåga. Den har 6 grannar. Hvar och en af dem sår årligen 4 Tunnor Korn, och 1 skäppa Råg. Vatan i år hade drifvit opp rågväxten till strån af 3 alnars längd och derutöfver. Men om icke varma i luften snart tillkommer, så får folket skörda endast halm och agnrika ax, men intet moget korn. Det är af nattfrosten, som man befarar den största skada på säden. Den faller ofta denna årstid, just då kornet mätas. Den faller merendels vid solens uppgång, och kan på en enda natt förderfva den herrligaste säd. Inom följande middag, efter en sådan frostnatt, hänga axen slocknande, och bortvissna. — Med undantag af *Sonchus alpinus*, som stod ymnig vid byn, fann jag här inga fjellväxter. — Der var skoglandets vanliga vegetation. På gamla trädstammar sågs den utbredda, bredbladiga, olivfärgade *Lunglasven* (*Lichen pulmonarius* Linn. *Sticta pulmonacea* Achar.) både vid *Hornmyra* och högre opp på *Stöttingsfjellet*. Här åto vi äfven årets första *Potates*. I skogen träffades *Sylvia Curruca* och *Saxicola Oenanthe*.

Det var hos Olof Andersson i Östergården, som vi gästade. Han anses vara en mycket behållen man. Det tycktes äfven så på inrättningen af hans hus samt på de bekvämligheter han erböd oss. Men det var icke dessa förmåner, som vi mest värderade. All den ordning, snygghet och treflighet, som rådde inom Olof Anderssons boning hade vi förut sett på mer än ett ställe i

Lappmarken. Det var fast mer något eget, något angenämt i hela hans väsende, som ådrog sig vår uppmärksamhet och intog oss för den okonstlade mannen. Detta tyckes vara för mycket sagt om en Lappländsk bonde. Men man behöfver icke länge vara i sällskap med Olof Andersson, förr än man får medgifva att mitt uttryck om hans umgängssätt icke är öfverdrifvit. Han har en bror, Jacob Andersson, som kom enkorn hit för att träffa oss. Denne bor på ett hemman *Nyby*, $\frac{3}{4}$ mil i söder härifrån. Han är mera språksam, mera munter och kanske mera intressant än Olof. "Min bror är måhända gudfruktigare, frommare, fogligare och arbetsammare än jag", sade Jacob sjelf; "men", tillade han, "jag har läst mer än han, jag är lifligare, jag känner världen och menniskorna bättre än han." Jacob Andersson talte om "Auctoriteters skyldighet att vaka öfver ordning äfven i landets aflägsnaste trakter;" om "Ecklesiastik Verkets i Lappmarken närvarande ställning", om "Naturens stora och sköna bok, som bör läsas af alla, samt att en hvar bör söka få den så tydligt som möjligt för sig förklarad." Slutligen framställde han flera frågor, hvilka han begärde få besvarade, och den sista af dessa var en, som inom honom af en tillfällighet blifvit väckt just under hans gående hit. Han hade nemligen på den spång, som han nyss passerat, sett en mängd små *Myror* vandra fram och åter; och oaktadt den största aktsamhet å hans sida, hade han icke kunnat undvika att ihjeltrampa flera. "Det förekommer mig likväl besynnerligt", så föllo hans egna ord, "att skapelsen är så inrättad, att den mäktigare skall nedtrampa den svagare, och att oskyldiga, kanske till och med gagnande varelser skola på detta sätt mördas utan något nyttigt ändamål?" Vi samtalade en stund om detta

förhållande, och sammanstämde till slut i dessa grundsatser: att dylika partiella förordelser, och ofta i större skala, äro stundom nödvändiga för att bibehålla jemevigten i naturens stora innehållning, att om Skaparen icke hade bestämdt en tid äfven för djurlifvets fortfarande, och en gräns för dess förökande, så skulle vissa former, som i lagom mängd äro nyttiga, omsider kunna få taga öfverhand, att de kommo att förorsaka flerfaldig olägenhet och skada; samt slutligen, att just förströelsen af ett lif ej sällan utvecklar fröet till fleras tillvarelse, såsom t. ex. det bekanta förhållandet är med Myggorne.

Jacob Andersson är en 52 års man. Hans far lefver ännu, är 96 år gammal, bor hos sin son, har förlorat något af sin syn, men är eljest efter sin höga ålder nog rask *). I min dagbok har jag ock antecknat en underrättelse, som Jacob Andersson lemnade mig, angående *Sva-*

O 2

- *) Detta förhållande bestyrkes äfven af den skrifteliga uppgift, som Hr Prosten Palmgren sedermera benägit meddelat mig; den lyder sålunda: "Innom denna församling lefva för det närvarande tvänne Manspersoner, af hvilka den ena, Anders Pehrsson i *Nyby* är född uti Skellefteå 1736, ankom hit 1784 och äger ännu god hälsa och försvarliga krafter. Närmast honom i ålder kommer Jonas Olofsson i *Brattfors*, som är född härstädes den 30 Jul. 1738, men mera besvärad af ålderdoms-bräckligheter; dock kan äfven han, om närvarande förhållanden i hänseende till hans hälsa få fortfara, ännu komma att lefva en längre tid. De vårdas nu af sine Söner, om hvilka den omständigheten måhända bör anmärkas, att de alla hafva ett ganska godt naturligt förstånd, och att för öfrigt de fleste af dem äro de verksammaste och förmögnaste Bönder i Socken. Lycksele d. 9 Aug. 1832.

Pehr Palmgren.

Pastor Loci."

lornes omtvistade vinterqvarter på sjöbotten. Under det hans föräldrar bodde opp i *Skellefteå* Församling, hade de vid ett anställt fiske om vintertiden i en sjö, på isnot erhållit *flera Svalor*. — Alla facta, alla trovärdige mäns uppgifter, som röra denna besynnerliga omständighet, tror jag icke böra förtigas, och jag har äfven anfört Jacob Anderssons, emedan jag anser honom mera vältänkande, än att han med denna uppgift skulle hafva velat berätta mig en dikt.

Det var redan midnatt, då Jacob Andersson lemnade oss. Och jag må bekänna, att amtalet med honom hade skänkt mig särdeles nöje. Det är väl i allmänhet sannt att "i en ödemark barnet icke uppväxer till man, och att i en inskränktare verkningskrets, der endast få ideer alstras, bildas ingen nation;" men här hade jag åter träffat en fritt och redigt *tänkande man*, uppväxt och förborgad inom fjellarnes ring; och den erfarenhet jag samlat i södra Lappmarkerna, skulle väl också ge mig rätt att kalla dess inbyggare en *ädel nation*, med en fast och redlig karakter. Emedlertid blifver *Hornmyra* för mig alltid ett minnesvärdt ställe derför, att jag der gjorde bekantskap med 2:ne så insigtsfulla och förståndiga bönder, som den gamle Anders Pehrssons begge söner.

Vi gingo kl. $\frac{1}{2}$ 8 f. m. d. 2 Aug. från *Hornmyra*, åtföljde af Olof Andersson och dess närmaste granne i byn Johan Samuelsen. Stigen sluttar småningom utföre nästan ända till *Knaften*. $\frac{3}{4}$ mil från *Hornmyra* har folket i byn uppfört vid en liten bäck ett *Sågverk*. Det hade först i år blifvit färdigt, och kostade dem 100 Rd. B:co. Men denna summa var blott för sågbladet och smidet, ty byggnadens upptimring hade de sjelfva verkställt. De voro nu glada öfver sitt arbete, ty en såg är för

dem något ganska nödvändigt. Blott 2:ne, utom denna, finnas inom hela *Lycksele Socken*, nemligen en vid *Brattfors*, och den andra vid *Öhrträsk*. Det är likväl skada, att det icke är annat än granstockar, som de få använda till bräder. På en mils afstånd härifrån, finnes säkert ingen tjenlig såg-tall. Icke långt ifrån Sågverket har byn äfven anlagt en qvarn, också ett välmågans tecken. Men om den nya sågen nu var i ständig rörelse, så hade deremot qvarnen beklagligtvis så mycket längre fått hvila sig, och på år och dag har man på den kanske icke malit mer än några få tunnor spannemål.

Det är fråga om hvilkendera, antingen en sjöresa, eller en skogspromenad erbjuder de flesta omvexlingarne. Åtminstone för en naturforskare är vandringen i skogen mera intressant, än färden i båt. Himmelen och vattnet kunna visserligen på hafvet gifva ämne för många betraktelser, i synnerhet när antingen ögat alltjemt bländas af den icke nedgående solen, eller ock tanken det ena ögonblicket fägnar sig öfver den stilla ytan, och det nästa, bäfvar för faran af de sammanstötande böljorne. Men på landet, i skogen kan man söka sig skugga för den brännande solen, och man kan der med ostördt lugn beskåda stormens härjningar. Jag var således böjd att besvara frågan till landresans fördel, innan jag ännu rätt sett mig omkring i den afvexlingsrika trakten.

På halfva vägen mellan *Hornmyra* och *Knafsten* blefvo vi varse, huru mer än hvarannat träd i skogen på ett ungefär 100 alnars bredt bälte lågo kullslagna, alla vända åt samma sida. Det var en vild orkan, som åtföljd af åska och stora hagel, hade i början af sistledne Juli rasat öfver nejden från norr till söder. Under sin gång öfver detta ställe hade den inom det omnämnda

streket nedkastat de högsta träden till marken. I fallet hade rötterna af dessa träd blifvit våldsammt upprykte och medfört en fränsliten jordvall af ofta mer än 20 alnars omkrets. Med dessa jordstycken hade äfven följt stora stenar, hvilka nu inbäddade i jordmassan voro upplyftade i höjden och formerade en lodrät vägg bredvid den cirkelrunda gropen. Sådane orkaner inträffa ofta här i nordnen, jemväl om sommartiden, och dylika bälten äro icke sällsynta i Lapplands skogar. Genom de nedvräktade träden hade nu på detta ställe bildat sig en öppning i en linea så rak, som om den blifvit utstakad af Landtmätare. — Bortom skogen vidtager ett buskrikt fält, men straxt åter en tjock skog, hvilken likväl icke är så liflig, som den vi nyss lemnat. De gamla torra *Granarne* med sin grå, från grenarne nedhängande mossor, jemte några friska *Björkar*, stodo som skäggiga gubbar bredvid unga jungfruer i sina gröna sommarkläder. Men från båda slagen hördes åtskilliga foglar sjunga. Här var naturens stora kyrka, deri ålderdom och ungdom gemensamt höjde sin Skapares lof. — Vid vägen syntes *Snö-Ripor* (*Lagopus subalpina*) i sin bruna och svarta spräckliga sommardrägt. Efter $1\frac{1}{2}$ mils vandring kommo vi till *Öhreån* eller *Öreelf*. Den leder sitt ursprung, icke som elfvarne vanligtvis från en sjö, utan från myror, kalkkällor och *Stöttingsfjellets* mindre bäckar, hvilkas vatten förenar sig och bildar slutligen den präktiga floden. Man räknar dess bredd här till ungefär 100 alnar. Vi rodde efter den ett litet stycke. Hon har flera gräsrika holmar och vid sin norra strand, der vi landstego, en yppig vegetation. Man går i gräset ända till midjan. *Karsötan* (*Spiræa Ulmaria*), *Prunella vulgaris*, *Fruekåln* (*Hypochæris maculata*), *Kärrtietlen* och *Brudborsten* (*Carduus pa-*

lustris et heterophyllus), samt ett och annat stånd af *Prestkragarne* (*Chrysanthem. leucanthemum*), stodo i full blomma. *Åkerbären* (*Rubus arcticus*) hade redan mogen frukt, och *Häggbären* började svartna. *Nordiska Stormhatten* eller *Slasan* (*Aconitum septentrionale*) och *Almychen* (*Epilob. angustifolium*) täflade med hvarandra om höjden. Bland småbuskarne igenkände jag ett par landsmän: *Tibasten* eller *Källerhalsen* (*Dophne Mezereum*) och *Vinbärsbusken*, ymnig, med sina snart rodnande bär. — En fjerdingssvägs lång backe leder från elfven opp till *Knaftens* by, der vi inträffade kl. 12 på dagen.

Knaften är en af Lappmarkens äldsta byar. Den är snart 130 år gammal, ty den anlades redan 1703. Men byn låg allraförst, om just icke i en dal, åtminstone längre ned än nya *Knaften*, som nu är uppflyttad på höjden. Man icke blott anser det vara sundare att bo på en högre lokal, utan man har af erfarenheten äfven funnit, att säd och jordfrukter bortfrysa snarare i dalarne, än på höjderne. Detta inträffar i synnerhet i grannskapet af *Stöttingsfjellets* sumpiga dälдер. Också sade mig Olof Andersson i *Hornmyra*, att frosten om hösten vanligen förr röjer sin verkan på säden och potatesen omkring hans hus, än hos grannen, hvars tomt är belägen på en några alnars högre lokal. Likväl har man observerat att säden i vackra och varma somrar här mognar tidigare i dalarne, än på högländta platser.

Byn *Knaften* sträcker sig väl ut $\frac{1}{8}$ mil från sydost till nordvest. Den har 10 grannar, och är således, näst *Öhrträsk*, en af Umeå Lappmarkens största byar. Vi togo in hos Gästgifvarn Nils Johanssons, hvarest vi fingo ett simpelt, men snygt och rent rum; och som detta är hufvudsaken, bör man anse sig belåten med sitt

qvarter, om man der också icke erhåller mer än denna förmånen.

Efter att hafva aflöst våra ledsagare deras börda och liqviderat skjutslegan, företogo vi genast en utvandring. Innan vi hunnit utom byn, sågo vi vid stenfoten af ett hus, *Nordens Näktergal* (Sylvia Svecica). Det var en hanne. Denna fogelart är i södra Lappmarkerne högst sällsynt, men deremot i de norra ganska allmän. Här visste ingen dess namn; kring *Torneå*, *Juckasjervi* och *Karesuando* kände hvar och en denna sköna och intressanta sångaren, hvilken der, i anseende till de mångfaldiga tonerna i dess sång, kallas: *Sata-kielinen* (*Hundradetungan*, sjungande med hundrade stämmor). — Händelsen gjorde att vi togo vägen åter till *Öhre å* (*Öreelfs*) strand. Den der befintliga rika vegetationen lockade oss ånyo dit, för att försöka om vi icke derstädes äfven kunde göra en lycklig Insektskörd. Och om Entomologen här ej skulle finna mer än *Laplina rufipes*, samt *Lep-tura virens*, *smaragdula* och *nigripes*, jemte *Anthrax sinuatus*, så bör han väl ändå dermed anse sin qvartmils gång ersatt.

Vi hade varit ungefär $\frac{1}{4}$ timma på stället, då vi blefvo varse våra skjutskarlar, som gingo tillbaka till *Hornmyra*. Men knappt hade de igenkänt hvilka vi voro, förrän Olof Andersson skyndade emot mig, fattade min hand, den han tryckte, och sade med en vänlig ton och en förnöjd min: "jag tror vi få den lyckan att återföra Herrarne till oss." — Kan man väl artigare uttrycka sin välvilja och gästfrihet?

Vi dröjde i *Knaften* till följande dagen, emedan vi räknade 2:ne dryga mil *gångväg* till *Lycksele* Kyrkoby. Men här finnas ju hästar i byn, hvarföre kan man då icke skaffa sig åtminstone en ridhäst till *Lycksele*? Jo! man kunde

till och med få 2:ne, om de kunde begagnas. Men först och främst finnes här ingen sadel i hela byn; och i alla fall hvem vill anförtra sig åt en häst, som antingen skulle ofta kunna snafva på de branta klipphöjderna, eller sjunka ned ända under buken i de sankta myrdalarna, eller ock slutligen icke utan att blifva ledd, och med möda ändå, kunde komma öfver de smala spångerna, som äro lagda på flera ställen öfver kärren.

Det inträffade så väl, att den 3 Aug. blef klar och vacker. Men den var kall som en October dag. Vi klädde på oss våra surtuter och kapprockar, och vandrade åstad kl. half 6 om morgonen med Gästgifvaren Nils Johansson och dess granne Erik Ohlsson, såsom vägvisare och sakernas bärare. Nu sågo vi den långa byns rätta läge, ty stigen går längs genom densamma, från hus till hus, från det första i sydost till det yttersta i nordvest. *Knaftens* 10 gårdar utgöra trenne byafdelningar, skilda genom 2:ne sankta och fuktiga dalar. Den sista eller nordvestra afdelningen har blott en granne, hvars hus ligger lågt och oländigt. Man kan anse utsträckningen af byn åt detta håll nästan som ett misslyckadt försök, så länge den sankta dalen icke är behörigen utdikad, ty i dess närvarande skick *) hinner Kornet der sällan och Rågen aldrig till mognad. Åboen underhåller någon boskap, men måste anlita sina mera gynnande grannar om spannemål. Nästa utvidgning af byn sker utan tvifvel åt den motsatta sydöstra sidan, ehuru

---

*) Om vattnet och fuktigheten, som nu stannar i dalen, hade tillräckligt aflopp, hvartill genom dess afledning åt den närbelägna lågländta myran synes vara godt tillfälle, skulle stället icke mera blifva så blottställdt för frost under sommarnätterne, helst det är utrönt, att det är just genom denna fuktighet som frosten befordras.

ru marken der åter synes vara för mycket torr och stenig. *Knaften* kan i hänseende till dess läge i alla fall aldrig blifva en förmånlig sädesort. Invånarne ha under mer än ett sekel haft tillfälle erfara detta, och hafva derföre varit omtänkte på att tillika äga någon annan näringsgren, i synnerhet som i de från byn mera aflägsna sjöarne och floderne; folket anser sig icke kunna idka något särdeles lönande fiske. Af denna anledning hafva de 3:ne *Saltpettersjuderiladorne*, som äro anlagde i byn, uppstått. I den stora och kostbara *punnan* ha 7 af grannarne del. De tillverka nu mycket *Saltpeter*, som försäljes till *Umeå* handlande. Genom denna industri, som *Knaften* räknar gemensam med flera Lappmarks byar, kunna de förvärfva sig en penning, hvar med de i missvextår förmå köpa sig bröd. Det vore derföre både orätt och hårdt att vilja tillstänga denna källa till bergning för en ort, der utvägarne att skaffa sig lifsmedel äro så få, mödosamma och osäkra. Men äfven för *bibehållandet* af sin vidsträckta och fria rättighet att få tillverka och leverera *Saltpeter*, som kanske någon gång varit i fråga att inskränkas, lär landet hafva att tacka sin nu varande Landshöfdingens nit och omtanka.

Under dessa betraktelser, hvartill de passerade *Saltpeterladorne* och folkets berättelser gäfvoro anledning, hunno vi utom byns territorium. Nu vidtager en myrdal, som nästan utan afbrott är fortsatt en sträcka af $1\frac{1}{2}$ mil. Folket med liar och räfsor voro sysselsatta att afberga starrhöet på myrmaden närmast byn. Men vandra ren anser hela denna långa sträcka för den bekvämligaste delen af vägen att färdas, ty han går beständigt på spänger, som med mycken omsorg äro lagde. De ligga omedelbarligen på marken, 2 eller 3 stockar bredvid hvarandra, med

öfra sidan jemnt tillhuggne, och så tätt sammanfogade, att de utgöra liksom en enda planka. I år voro myrorne mycket sankt. De äro det alla kalla och regniga somrar, ty de blifva då uppblötte djupt ned i botten. Men i fjol, då sommaren var torr och varm, hade isen legat qvar hela tiden ungefär 1 kvarter under jorden. Myrvallen var derigenom hård, och man gick derpå utan att sjunka ned. Men nu var förhållandet annorlunda: hela myran var uppfuktadt som en svamp, och utan spänger deröfver hade vi icke kunnat komma fram.

Den sista halfva milen till *Lycksele* är ganska besvärlig att färdas. Den ena bergsträckan följer efter den andra, och runne icke *Tannbäcken* fram mellan klipporne, så skulle man snart tro att hela bergssystemet vore sammanhängande.

Man går backe oppföre och utföre i denna ödemark, hvilken aldrig skall kunna mottaga någon odling derföre, att gråstenshällarne knapt betäckas med så tjock jordskorpa, som är tillräcklig för skogens fästande. Under denna vandring anar man visst icke, att man är så nära det lifliga *Lycksele*. Men nu stiger man på en hög kulle, och i hast utbreder sig hela den vackra byn för den förvånade åskådaren. Vi kommo fram ur tjocka skogen midt för Länsman Holmströms gula byggning. Det dröjde icke länge innan vi befunno oss i den väl bekanta Prestegården och med detsamma var vår fjellcyklus fulländad.

Lycksele Lappmarks Prestegård d. 4 — 19 Aug.

Ett starkt regn som fortfor både natt och dag från och med d. 4, till och med d. 10 augusti

hindrade oss att under hela denna tid få återbesöka trakterne omkring byn i deras nu förändrade utseende. Emedlertid rangerade vi våra funna Insekter, annoterade lokalen och andra märkvärdigheter, rörande dem, samt gjorde deras fördelning i elfva lotter, till aktieägarne: våra insamlade växter behöfde öfverses och torrkas; vi hade bref att skrifva, och jag att göra anteckningar i min dagbok. Vi hade således full sysselsättning. Den 11 och 12 Aug. voro varma och vackra dagar. Den 13 — 15 regn. Den 16 uppehållsväder. Den 17 åter regn. Den 18 och 19 klart och varmt om dagen, men kallt om nätterne. Höbergningen fortgick här nu som bäst. Den 19 visade Thermometern 19 graders varma vid middagstiden.

Följande växter funnos nu omkring *Lycksele*:

Achillea Millefolium (Rölleka) allmän, i synnerhet vid åkerrenar.

Agaricus Campanella, Fries Syst. Myc. Vol. 1. 166.

9. Denna lilla, från en till två tum långa, med gul hatt försedda svamp, växte tufvig på ruttna tallstubbar ej sällsynt d. 18 Aug. (sågs här äfven d. 22 Jun.).

Agrostemma Githago (Åkerklätt, Rödklint). I Rågåkern, som tillhörde Prestgården, träffades några frodiga blommande stånd af denna växt, som hittills ej lärer vara sedd inom Lappmarken.

Agrostis vulgaris, i skogen, rar.

Aira cæspitosa (Tätel), i Björskog, allm.; *flexuosa*, på torra ängar och i skogen allm.; *montana*, i granskogar.

Alchemilla vulgaris (Daggkåpa) rar.

Alisma Plantago (Svalting), som bildat sig i pölar af det öfversvämmande vattnet, på Gamla platsen, ej sparsamt; i blomma.

Alnus incana (Al, Alder, Auldra), allm.

Alopecurus geniculatus, allm.

Alsine media (*Stellaria media* Wahl. Våtnarf), på odlade ställen, allm.

Anthoxanthum odoratum (Vårbrodd), i lundar, rar.

Apargia autumnalis.

Arbutus Uva Ursi (Mjölon) på skogsbackar, ymnig.

Artemisia vulgaris (Gråbo) flerstädes, och i Lycksele trädgård, som ogräs.

Arundo Calamagrostis (Vass). Vid stränderna af tjernen opp i skogsparken vester om Prestgården, allm. *Phragmites*, rar. *stricta*, i kärrängar, rar. *litorea* Schrad. Fl. Germ. p. 212 t. 4 f. 2. växte på gamla platsen vid elfstranden d. 12 Aug.

Asperugo procumbens (Ormögon), på odlade ställen, rar.

Bæomyces cocciferus (Coccionell-laf; Bäger-laf), på skogsmark, allm.; *deformis*, allm.; *neglectus* Wahl. allm.; *rangiferinus* (Ren-laf, Renmossa), i skogs och bergstrakter, allm.; *uncialis*.

Betula alba (Björk), allm.; *nana* (Fjellbjörk, Rypris), i kärr och kallmyror, högst allm.

Boletus cinnabarinus, på nedfallna björkstammar, rar. *fomentarius* (Fnösk-svamp), på björkstubbar, allm.; *igniarius* (Tunder), på torra trädstammar, allm.

Botrychium L. n. iria (Läsgräs) rar.

Bryum nutans (Rymossa), i skogsmarker på torra ställen, med frukt, allm.

Campanula rotundifolia (Blåklockor), med både blå och hvita blommor, ymnigt på ängar, i synnerhet på gamla platsen.

Carduus crispus (Åkertistel), i blomma, allm.; *heterophyllus* (Brudborste), på den så kallade holmen på Selet, rar.

Carex alpina (Fjellstarr), på sanka ängar; *ampullacea* i myror; *aquatilis*, i vatten; *cæspitosa* var. *nardifolia*, i kärr vid Nydahl *capitata* vid Afvaviken; *digitata* vid Helleforsen; *dioica* i kärr; *filiformis* vid tjernstränderne, allm.; *globularis* i myror; *limosa* allm.; *loliacea* på våta ängar allm.; *vesicaria* (Lappskogräs) i vatten, allmän.

Carum Carvi (Kummin) på ängar, och på Lycksele gård.

Cerastium vulgatum och *viscosum*.

Chenopodium viride (Molla) på åkrar och odlade ställen, allm.

Chærophyllum sylvestre (Hundkax) på ängar.

Cinclidium stygium i djupa kärr, rar; men i myran vid Knaften var denna mossa allmän.

- Cochlearia Armoracia* (Pepparrot) i Kryddgårdarne.
Comarum palustre vid Lycksele Afvan, allm.
Conserva sp. ign. *)
Conostomum boreale, på fuktiga ställen, rar.
Convallaria majalts (Liljekonvalje) och *bifolia*, begge i skogen på gamla platsen, den sistnämnda allmännare.
Cornus svecica (Hönsbär) i skogen ganska allm.
Crepis tectorum, på tak och torra ängar allm.
Cucubalus Behen, på åkerrenar allmän.
Dicranum scoparium (Skogsmossa), i granskogar, bland stenar, i största ymnighet.
Empetrum nigrum (Kråkbär) i skogen mycket allmän.
Spilobium angustifolium (Almycke) allm.; *alpinum*, rar.; *palustre*, allm.
Equisetum arvense (Räfrumpa) på åkrar allm.; *fluviatile* (Fräken); *palustre* (Kärr-Skäfte) spars.
Erica vulgaris (Ljung) ganska allm.
Erigeron acre (Grå-Binka) rar.
Eriophorum alpinum (Fjell-ull) allm. i kärr; *vaginatum* allm.; *polystachion* (Äng-ull) rar.
Erysimum Barbaræa (*Barbaræa vulgaris*), vid Qvarnbäcken, allmän.
Euphrasia officinalis (Ögonbröst), på ängar allmän.
Festuca ovina (Fårgräs) allmän.
Fragaria vesca (Smultron) vid Qvarnbäcken och flerstädes, sparsamt.
Galeopsis Tetrakit (Blindnässla) på odlade ställen allm.; *versicolor* i åkrar allm.
Galium Aparine (Vattenbinda) i åkrar, rar; *boreale* (Mära) på ängsbackar allm.; *palustre*; *uliginosum* allm.
Gentiana amarella (Ängsöta) **).

---

*) Torrkad af solen, oigenkännelig. Denna *Alg* låg (d. 13 Aug.) på elfstranden straxt nedanför skogs-qvarnen utbredd, och utgjorde der ett 2 till 3 alnars bredt bälte, liknande ett tunnt, hvitt papper. De fleste *conferfver* antaga, enligt Herr Professor Agardhs intygande, under längre torkning en dylik pappersform, och bemålte Professor äger till och med en bok, hvars alla blad bestå af ett sådant *Conferfpapper*.

**) Enligt Wahlenberg skall den finnas vid Tuggen-

Geranium sylvaticum (Storknäf) bland buskar i lundar allmän.

Gnaphalium dioicum (Kattfötter) på ängsbackar allm.; *sylvaticum* allmän.

Hieracium Auricula rar; *murorum* sparsamt; *sylvaticum*.

Hypnum cuspidatum i kärr allm.; *parietinum* (Väggmossa) allmän.

Juncus campestris (*Luzula campestris*) rar; *filiformis* rar; en variet. med ganska kort, 3-4-blommigt blomknippe, vid Lycksele Afvan d. 12 Aug. allm.; *sylvaticus* rar.

Jungermannia Trichomanes i Tannsele-skogen, rar; *resupinata* *).

Juniperus communis (En) vid myror och i skogstrakter sparsamt.

Lecidea atrovirens allmän.

Ledum palustre (Sqvattram) i skogsmyror allmän.

Leontodon Taraxacum (Lejontand) på ängar och åkerrennar allmän.

Lichen cæsius var. β Wahl.; *centrifugus*; *jubatus* allmän på gamla träd; *pulmonarius* (*Sticta pulmonacea*: Lunglaf) på trädstammar rar; *saxatilis* (Stenlaf) på torra klippor allm.; *stellaris*.

Linnæa borealis (Linnés ört) i skogen sparsamt, på holmen å Selet allmännare.

Lychnis alpina vid Lycksele-afvan och Helleforsen, sparsamt; *sylvestris* på åkerrennar.

Lycopodium annotinum (Räfgräs) i skogen; *complanatum* (Jemna) i skogen rar; *selaginoides* vid Lycksele-afvan allmän.

Lysimachia thyrsiflora vid bäckrännilar, rar.

Marchantia polymorpha allmän.

Matricaria inodora på odlade ställen ganska allmän.

Melampyrum pratense et *sylvaticum*, bägge allm. i lundar.

Melica nutans allmän.

sele Nybygge, 2 mil från Lycksele kyrka; och enligt Læstadius äfven vid Åsele. Jag har ej funnit den i dessa Lappmarker.

*) På Korpberget nära Lycksele funnen af Wahlenberg, men ej af mig.

- Menyanthes trifoliata* (Vattenklöfver) i tjernarne spars.
- Mnium roseum* i kärr allm.
- Myosotis arvensis* (Förgät mig ej) i åkrar allm.
- Nymphaea lutea* (Gula Neckrosor) i tjern vester om Prestgårdsgärdet.
- Orchis maculata* (Jungfru Mariæ hand) på ängar; *bifolia* (Nattfiolen) *)
- Oxalis acetosella* (Harsyra) på kärrtufvor sparsamt.
- Paris quadrifolia* (Trollbärsört) vid Helleforsen och på gamla platsen i skogen sparsamt.
- Parnassia palustris* (Slotterblomster) på våta ängar allm.
- Pedicularis palustris* (Lievärg) i kärr allm.
- Peltidea arctica* i skogstrakter ganska allm.; *horizontalis* sparsamt.
- Phacidium Pini*, Fries Syst. Myc. Vol. 1. 573. 5. på Tallbark, rar; denna lilla svamp fanns äfven på våta ställen vid Åsele d. 26 Juli.
- Phleum pratense* (Ängkampe, Timothei-gräs) på ängar och åkerrenar, sparsamt.
- Pinquicula vulgaris* (Tätört) sparsamt på våta ängar.
- Pinus abies* (Gran) och *sylvestris* (Tall) begge allm.
- Plantago major* (Groblad, Läkeblad) på odlade ställen, rar.
- Poa pratensis* (Ängsgröe) i björkskogar allm.
- Polygonum amphibium* (Pilört) i Lycksele-Afvan allm.; *aviculare* (Trampgräs) på byplatsen allm.; *convolvulus* (Binda) i åkern allm.; *viviparum* (Höfrö) på ängar allmän.
- Polypodium Dryopteris* och *Phegopteris* begge allmänna i skogarne.
- Polytrichum commune* (Björnmossa) i skogen allmän; *alpinum* vid bäckar allm.; *juniperium* allm.; *piliferum* på torra ställen allmän.
- Populus Tremula* (Asp) allm.
- Potamogeton gramineum* (Gräs-Nate) med sina långa, smala blad, sågs ymnig i elfven emellan Sundelinska huset och holmen på Selet, d. 12 Aug.

Prunella

---

*) Jag fann den ej omkring Lycksele, men Wahlenberg har sett den i blomma vid Öhrträsk, som ligger 6 mil från kyrkan, och inom denna Socken.

Prunella vulgaris här och der vid elfstranden.

Prunus Padus (Hägg) sparsamt i skogen.

Pyrola minor allm.; *rotundifolia* (Vintergrön) i skogen allm.; *secunda* i skogen allm.; *uniflora* (Ögonblomster) i skogstrakter sparsamt.

Ranunculus aeris (Smörblomster) allm.; *auricomus* på sankar ängar allm.; *lapponicus* (utblomnad); *repens* allm.; *reptans* vid Lycksele-Afvan d. 12 Aug. allm.

Rhinanthus Crista Galli (Höskaller) på ängar allm.

Ribes nigrum (Svarta Vinbär *)); *rubrum* (Röda Vinbär), rar.

Rosa spinosissima Wahl. Fl. Sv. (*Rosa majalis* Wahl. Fl. Lapp. R. *cinnamomea* Fries, Lilj. Törnrosor, Smör Njupon) i skogslunden på gamla platsen vid elfven, och flerstädes, sparsamt.

Rubus arcticus (Åkerbär) allm.; *Chamæmorus* (Hjortron) flera varieteter, allm., *idæus* (Hallon) allm.; *saxatilis* (Jungfrubär) samt varietas *canadensis* på gamla platsen.

Rumex Acetosa (Ängsyra) allm. *Aretosella* allm. på torra ställen; *aquaticus* (Vattenskräppa) i pölar, der det öfversvämmade elfsvattnet stannat, på gamla platser i största ymnighet.

Salix caprea (Sälj-Pil) rar; *aurita*, i skogskärren på gamla platsen, i myckenhet; *glauca* (Grå-Pil) allm.; *limosa*, allm.; *livida* (Bly-Pil eller Blå-Pil) med frukt, allm.; *pentandra* (Jolster-Pil) allm.; *versifolia*, rar.

Schænus albus (Hvit-Ag) i Suddiksmýran nära Lycksele.

Scirpus cæspitosus (Tuf-Säf) i myror allm.; *lacustris* (Sjö-Säf) i vestra tjern.

Scutellaria galericulata vid qvarnbäcken, rar.

Selinum palustre (Finsk Ingefära) i myror, sparsamt.

Serratula alpina, rar.

Solidago Virgaurea (Gullris), allm.

Sorbus Aucuparia (Rönn) här och der i skogen, men stammen alltid spenslig. Lappar och Nybyggare bruka Rönnstammar till vandringsstafvar.

P

---

*) Enligt Länsman Holmströms uppgift finnes Svarta vinbärbusken äfven i Lycksele Socken.

- Spergula arvensis* (Spergel) allm. på torra ställen; *nodosa*, vid Lycksele Afvan d. 13 Aug. i blomma; var nedliggande, och af mindre form än den vanliga.
- Schapnum capillaceum* Wahl. (Rödmossa, äfven Hvitmossa) i kärr ganska ymnig.
- Spiræa ulmaria* (Kassöta) på kärrängar bland buskar allmän.
- Sparganium Natans* (Flotagräs) var. α ; med ganska smala, flera alnar långa blad, växte i elfven vid bätleden mellan Sundelinska huset och Holmen på lilla Selet, d. 12 Aug.; var β . *minimum* Linn. Fl. Sv. med kortare växt, träffades ymnigt i bäcken, som rin- ner ned ofvan Lycksele bron, d. 2 Jun.
- Sphlagnum luteum* (Solskärmsmossa); denna vackra mos- sa med sin ljusgula skärm är i Lapplands myror icke så sällsynt. I synnerhet omkring slottertiden träffas den ofta i kärren äfven omkring Lycksele; *rubrum* (Parasollmossa) är mycket rarare än den föregående, med hvilken den växer tillsamman, och är i allt full- komligt lika, utom skärmens purpurroda färg.
- Stereocaulon paschale*, allm.
- Stellaria graminea* (Stjernetblomma) allm.; *uliginosa* allm.
- Subularia aquatica* (Sylört) på stranden vid Lycksele Afvan emellan småstenarne fanns denna lilla låga växt ganska allmän, i blomma d. 12 Aug.
- Thalictrum flavum* (Ängsruta), rar.
- Thlaspi Bursa Pastoris* (Nåldynor) på odlade ställen allm.; *arvense* (Penninggräs), växer med föregående, men ännu allmännare.
- Toffeldia borealis* (Björnbrodd) i myror sparsamt.
- Trientalis europæa* (Dufkulla) på skogsbackar allm.
- Trifolium pratense* (Klöver) allm.; *repens* (Hvitvåpling) allmän.
- Triticum repens* (Qvickrot) i blomma d. 12 Aug. allm.
- Trollius europæus* (Bullerblomster) på gamla platser på öppna ställen, sparsamt.
- Tussilago frigida* på våta ställen, sparsamt.
- Urtica dioica* (Nässla, Bränn-nässla), på odlade ställen allm.; *urens* (Etter-nässla), växer med föregående, mera sällsynt.
- Vaccinium Myrtillus* (Blåbär) i skogar ganska ymnig; *Oxycoccus* (Tranbär) i kärr på tufvor, rar.; *uligino-*

sum (Odon) vid byn nära elfstranden, allmän; *Vitri-
idæa* (Lingon), växer med Blåbären ganska allmän.

Valeriana officinalis (Vendelrot) vid qvarnbäcken och andra bäckrännilar allm.

Veronica scutellata var. En egen mindre form med låg, mellan smästenarne krypande stjerk, och alldeles hvita blommor, på stranden vid Lycksele Afvan, ymnigt; *serpyllifolia*, på odlade ställen allm.

Viburnum Opulus (Olvon) på Agava-näset.

Vicia Cracca (Kråk-vicker) på ängar och åkrar sparsamt; *sativa* (Vicker, Åkervicker) i Rågåkrar rar.

Viola bicolor i åkrar allm.; *tricolor* (Styrmorsvioler) på ängar rar.

De anteckningar, som i detta arbete hittills blifvit framlagde, hafva egentligen haft afseende på de besökta ställenas speciellare förhållande, jemte det de innefattat uppgifter om de händelser, som förekommit mig mera anmärkningsvärda under resan. Jag har här nedanför sammanfattat dessa strödda anteckningar, så vidt de angå Lappland, till ett helt, och för att kunna åstadkomma en allmännare, förut saknad, *Beskrifning öfver hela Lycksele Lappmark*, har jag tillika rådfrågat och begagnat flera inom denna Lappmark boende insigtsfulla personers, och i synnerhet Hr Holmströms *) både muntligen och skriftligen mig meddelade tillförlitliga upplysningar, rörande detta ämne.

P 2

---

*) Jag har af en säker och opartisk hand erhållit en kort teckning af denne mannens lefnadsöden, och då denna teckning visar en ovanlig verksamhet, driftighet och tjenstemanna skicklighet hos en person, som bildat sig sjelf och det inom Lappmarken, så har jag trott att Läsaren utan missnöje skulle se densamma här införd; den är följande:

"Krono-Länsmannen öfver Lycksele och Stensele District Eric Holmström är född d. 5 Sept.

*Lycksele Lappmarks Prest-
gård d. 4 — 19 Aug.*

Beskrifning öfver Lycksele Lapp- marks Socknar.

A. Geografi.

1) *Lycksele Lappmark* belägen emellan 64° och $66^{\circ} 10'$ Polhöjd, samt 32° och 37° Longitud, räknadt öster från Ferrö-Meridian. Dess

---

1777. Hans föräldrar voro Nämndemannen Eric Jonsson och dess hustru Elisabeth Olofs Dotter i Vindel-Gransele by och Lycksele församling. I sitt fjärde år blef han så häftigt angripen af den så kallade Engelska sjukan, som i 2:ne år höll honom sängliggande, att man till och med fruktade för hans lif. Detta räddades dock af en skicklig Läkare, men ena lårbenet blef likväl så skadadt, att han ännu i dag erfar menliga följder af sin sjukdom. Emedlertid ansågs det öfverflödigt att lära den läsa, som i alla fall skulle dö i barnaåren; och ännu vid 7 års ålder hade Holmström knappt börjat stafva; men vid fyllda 8 år läste han med färdighet sin Cateches. Med nästan ovanlig flit fortfor han att studera Bibeln och andra Religionsböcker, de enda, som voro honom tillgängliga. Händelsevis kommo i hans händer tvenne böcker af annat innehåll, neml. *Anvisning till första rediga kunskapen om Gud, människan och verlden*, samt *Agrelis Arithmetik*. Den förra lärdes nästan fullkomligt utantill, och skilde honom i flera afseenden från det inskränkta begrepp Föräldrarne gifvit honom om Verldsbyggnaden m. m., och vid 15 års ålder hade han hunnit den färdighet i Räknekonsten, att han med lätthet kunde upplösa de mest invecklade och fördubblade Bråk. Den enda undervisning han härutinnan erhöll, såsom äfven i skrifkonsten, meddelades honom af en fattig, men mera än vanligt förståndig Nybyggare, som med sitt bettlande

area är ungefärligen 190 Svenska quadrat mil. Gränsar i nordvest till Helgelands Fögderi i Nord-

ofta besvårade hans föräldrar. Vettgirigheten fort-
 far och hvarje ledig stund användes att forska och
 läsa, men såsom nämnt är, icke allenast undervisning
 utan äfven böcker saknades. Med framskridande ål-
 der försvann allt mera hoppet, som i barnaåren lif-
 vade honom, att få inträda på Vetenskapernas äls-
 skade bana. Vid 24 års ålder beslöt han derför att
 lära sig skraddare-handtverket. Detta beslut verk-
 ställdes, och efter 2:ne års lärotid i Umeå Stad
 blef han Gesäll samt arbetade såsom sådan till 1805,
 då han vid den ena Länsmannens i Lycksele afskeds-
 tagande sökte och erhöll dennes befattning d. 18
 Sept. sistnämde år, hvarefter det lyckades Länsman
 Holmström, att redan under de första tjänsteåren
 i så måtto tillvinna sig sine Förmäns förtroende,
 att han den 8 April 1807 fick förena den andra
 Länsmans-befattningen i Lycksele med den han för-
 ut innehade.

År 1809 d. 9 Juni erhöll han K. Maj:ts och Rikets
 KammarCollegii förordnande att 3:ne månader före-
 stå Kronofogdetjensten i Westerbottens Södra Lapp-
 marker.

1822 den 25 Jul. förordnad af Konungens Befall-
 ningshafvande i Länet, att på obestämd tid före-
 stå ofvannämnde tjänstebefattning, hvarmed han
 fortfor $\frac{1}{2}$ år.

1823 d. 5 Febr. erhöll af Konungens Befallnings-
 hafvande åter förordnande att tills vidare bestrida
 Krono-Fogde-Expeditionerna härstädes.

Samma förordnande förnyades d. 27 Jan. och 21
 Jun. 1824; d. 10 Jan., 17 Jun. och 5 Dec. 1825; d.
 20 Jun. 1826; d. 1 Jun. 1827, samt d. 16 Jun. 1829.

1828 d. 11 Jun. af Konungens Befallningshafvan-
 de förordnad att vara Post-Förvaltare i Lycksele.

1822 d. 22 Maj kallad till Ledamot af Kongl.
 Hushålls-Sällskapet i Umeå.

1831 d. 25 Jan. af Härads-Rätten förordnad att
 vara Ledamot uti ägodelningsrätten i Lycksele.

Bland vidlyftigare och kanhända mest grannliga
 göromål, som Hr Holmström under sin tjänste-
 tid uträttat, må nämnas, att han, enligt Vederbö-
 randes uppdrag, år 1827, upprättade en mycket

landens Amt i Norrige, i norr till Arjeplougs, i nordost till Arfvidsjaur, Skellefteå och Burträsk

fullständig och ganska vidtomfattande Special Jordbok öfver Westerbottens Lappmarks Fögderi, hvilket arbete äfven i en framtid för fornforskaren alltid kommer att äga värde, då man i detsamma finner angifven tiden för upptagandet, och ledningen för alla hemmans och nybyggens uppkomst i Fögderiet.

Under sin tjenstetid har Hr Holmström hittills utsynt 120 st. nya Nybyggen, hvaraf många redan äro ingångne i Skatt. Odling och byggnad å samma Nybyggen uppgår nu i värde till minst 17,000 Rd. B.co.

För öfrigt bör man icke lemna den omständigheten oanmärkt, att Länsman Holmström, i mån af sin arbetsförmåga, som är honom egen och måhända sträcker sig vida utöfver hans inskränkta verkningsskrets, städse haft upphjelpandet af Ortens Landt-hushållning till ett hufvudsakligt mål för sin drift och verksamhet. Hvad särskilt angår hans ådaga-lagda tjenstemanna skicklighet, så äro väl endast hans Förmän behörige Domare deröfver; men så mycket kan man dock i allmänhet säga, att Länsman Holmström är utrustad med förträffliga natursanlag, dem han sjelf odlat och uppöfvat långt öfver hvad man ens kunnat vänta eller förmoda, och att han till följd deraf säkert med fullkomlig skicklighet kan utöfva sina tjenstepligter, ett förhållande, som synes kunna tagas för tämligen afgjort, enär för det närvarande och enligt hvad vetterligt är, han är den äldste, och *ende ordinarie*, Länsman i Westerbottens Höfdingedöme."

Hos denne frie och ljust tänkande mannen träffade jag kunskaper af många slag. Hans kännedom om Norden tyckes vara den öfvervägande, åtminstone den, som han sjelf gjort mest gällande. Också har han samlat och förvarat mycket, som kan tjena till upplysning om polarlandet, såsom manuskripter, böcker, gradmätningar, observationer öfver temperaturen under olika år och årstider, m. m.; och sjelf har han upprättat ett utkast till Karta öfver Lycksele, hvilket varit grundritningen till den

Socknar, i sydost till Degerfors, i söder till Bjurholm och Fredrika, samt i sydväst och vester till Åsele och Wilhelmina Socknar. Denna Lappmark, som före 1821 utgjorde blott ett enda Pastorat, är nu fördelad i 3:ne, nemligen i *Lycksele*, *Sorsele* och *Stensele* Pastorater. En ganska betydlig del af denna ausenliga area upptages af berg-åsar eller fjellberg, af hvilka *Seve-åsen* eller *Norriska-fjellen* intaga vid pass $\frac{1}{3}$. Denna fjellmark måste i anseende till dess nordliga läge väl vara mindre användbar till uppodling, men lodrätta höjden verkar i detta hänseende vida mera, hvadan ock hela trakten, utom vid vattendragen, anses till odling oduglig. Men som likväl sådana vattendrag äro flere, vid hvilka merändels finnes öfverflöd på ängsmark, samt då vid desamma å deras omgifningar någon fläck här och der kan uppodlas till åker, skulle åtskilliga Nyhemman, äfven inom verkliga fjellregionen kunna anläggas. Dessa nyanläggningar fortgå också successift ända derhän, att Konungens Befallningshafvande, efter vederbörandes begäran, nu

---

här bifogade. Han talte om utgifvandet af en *Beskrifning* öfver Södra Lappmarken. Måhända har han gjort sig idealet af denna beskrifning för vidlyftigt, och sjelf förskräckt deraf, hittills icke haft mod att gripa an med företaget. Saknaden häraf är emedlertid för landet en förlust, hvilken genom min ofvannämnda beskrifning endast till en del torde kunna ersättas. Men en verklig förtjenst har Hr Holmström redan förvärfvat sig genom sitt *Försök till en Berättelse om Lappmarkens äldsta Inbyggare, Lapparne, samt om odlingens början, ledning och fortgång i detta Land*, infördt i Westerbottens Läns K. HushållsSällskaps Handlingar för år 1829. Det kan också icke slå felt, att han af Patriotiska Sällskapet snart blir ihogkommen med någon uppmuntrande belöning, i synnerhet som jag vet, att Länsstyrelsen finner honom deraf fullkomligt förtjent.

anbefallt utsyningar till Nybyggen vid Umeå-elf och dess tillstötande sidogrenar, till och med ofvan *Tärna*, nära intill 66:te latitudsgraden. Tro-
ligen kunna dessa Nybyggen äfvensom de i trak-
ten redan utsynte, underhålla sina blifvande åboer,
så framt ortens naturförmåner rätteligen begag-
nas. Sannt är väl, att erfarenheten ännu icke
upplyst, huruvida säd mognar högre (närmare
åt fjellarne), än vid *Umenäs* Nybygge, ungefär
18 mil Nordvest från *Lycksele*, och 9 mil från
Stensele kyrkor, vid 65:te ° 24'; men som säd
å detta Nybygge oftare erhållits, än å Stöttings-
fjelltrakten blott 3:ne mil från *Lycksele* kyrka,
så är lätt att inse, det lodräta höjden och andra
lokala förhållanden mera progressift inverka på
produktionen, än några mils nordligare läge.
Således tyckes största hindret för åkerbruk vid
fjellarnes vattendrag vara det, att man icke vå-
gar antaga (derföre att man ännu ej genom för-
sök hunnit utröna det), att högre opp eller när-
mare snöfjellen, än vid ofvannämnde Nybygge,
en $\frac{1}{1000}$:del af vidden är odlingsbar till åker.
Derjemte bör ihågkommas, att då endast torr,
sandig och hedländig mark här möjligen fram-
bringar mogen säd, kan åkerbruk i en sådan
trakt aldrig blifva något hufvudsakligt närings-
fång; men boskapsskötsel skulle deremot på fle-
ra ställen kunna drifvas långt, helst mulbetet
nästan alllestädes är ganska förmånligt.

Jag har icke haft tillfälle att bestämma eller
få bestämd fjellbergens härstädes lodräta höjd öf-
ver hafvet; men att fleras toppar höja sig till
och med öfver ständiga snögränsen, är tillräck-
ligt bekant. Jemförelsevis med hvad på veten-
skapliga grunder är uppgifvit om snögränsens
höjd, kan, lokalförhållanden oberäknade, likväl
antagas, att snögränsen vid 66 breddgraden träf-
fas på 4,150 pariser-fots höjd öfver hafvet, hvar-

af vill synas, att högsta bergstopparne i denna Lappmark, såsom *Stouravari*, *Ammarfjellet* med flera torde uppgå till 5,000 fot. Icke heller kunna fjellbergens beståndsdelar af mig bestämdt uppgifvas, men många af dem böra säkert få namn af Urberg. Andra, och deribland de mindre, synas vara af en yngre formation, och utgöra icke alltid en massa af sten, som torde vara hufvudsakliga beståndsdelar af de flesta bland de högre fjellen. Men alla äro deruti lika, att de på sin yta äro sumpiga eller vattensjuka.

2) Från stora Norrska Fjellryggen eller Kölen (Seveberget) utgå genom Lycksele Lappmark åtskilliga betydliga *Bergskedjor*, såsom

a) Det bekanta *Stöttingsfjellet*, hvilket skiljer Åsele och Lycksele Lappmarker från hvarandra. Denna fjellarm sträcker sig från nordost till sydost ända ned till *Bjurholms kyrka*, hvar-est nedersta bergstoppen deraf kallas *Ångerman-Bohlen*. I anseende till sin höjd och utseende af fjellberg, är denna ett kännemärke för sjöfarande i Bottniska viken. Och då Lappmarkens rålinia år 1750 allraförst uppgicks, blef gränsen riktad till Ångerman-Bohlen.

Stöttingsfjellets area inom Lycksele och Stensele Socknar, uppgår till omkring 30 qvadrat mil. Marken består hufvudsakligen af skogbevuxna, vattensjuka berg, ofantliga myror, morasser och annan sumpig jordmån, samt några kala bergstoppar, såsom *Spettliden* och *Alsberget*, liggande i vester från Lycksele kyrka. Dessa berg bibehålla vanligen någon snö till Juli månad, och hafva, efter sannolik beräkning, en lodrät höjd öfver hafvet af 3,500 fot. Hela denna trakt, äfven den del som är belägen inom Lycksele, är till åkerbruk mindre tjenlig. De flesta bostäder hafva måst anläggas på berg, der dels lodräta höjder, dels sumpig lokal hindra den öfver

måttan sumpiga marken att alstra mogen säd of-
tare, än då mycken eller stark torka inträffar. Ju
närmare man nalkas hufvudfjellarmen, ju mera
tilltager jordmånens ofruktbara och strida beska-
ffenhet samt hindret för åkerbruket, som ock i
den delen af trakten, der Stensele Socken vid-
tager, totalt upphörer, utom vid vattendrag el-
ler der något eget lokalförhållande medgifver un-
dantag. Deremot hafva ortens inbyggare förmån-
lig eller bättre ängsmark, än de nedvid elfver-
ne boende, som måste hämta sitt foder af my-
ror och moraser, samt vid större och mindre
bäckar. Mulbetet är äfven å Stöttingsfjellet af
bättre beskaffenhet; hvadan åboernes hufvudnä-
ringsfång är boskapsskötsel, som skulle vara och
förblifva en viktigare och ännu mera lönande
näringsgren, om de förstode rätteligen begagna
hvad naturen erbjuder. Ty lätt är att inse, det
sådane platser, der *Fjellbjörk* (Rypris: *Betula*
nana) växer, der icke en *Gran* finnes af 10 al-
nars längd utan att vara i toppen genom köldens
åverkan liksom afbränd och förtorkad, måste va-
ra mindre tjenliga för all sädesodling. Härtill
kommer att *Tall* eller *Furuskog* å hela trakten
saknas, till följd hvaraf *Gran* äfven till bygg-
nadsvirke måste allmänt begagnas, äfvensom att
skogen å Stöttingsfjellet är för all export odug-
lig. Man har väl trott att *Terpentin* skulle med
fördel kunna uppsamlas i en ort, der granskogar
i så ofantlig mängd finnas, som här; men den
vanväxta fjellgranen synes icke innehålla så be-
tydligt af det hartz eller den kåda, hvaraf *Ter-*
pentinolja tillverkas *), att denna olja kunde
blifva någon lönande handelsvara. Anmärknings-
värdt är dock, att ehuru de öfriga växterne kun-

---

*) *Terpentinolja* erhålles, som bekant är af gran- eller
tallkåda, då den destilleras med vatten.

na förderfvas af kölden, är likväl icke denna trakt mest blottställd att förlora sin växande säd genom *nattfrost*. Men deremot händer alltid, då öfverflödigt torka ej inträffar, att en slags *rost*, i orten känd under namn af *Råcka*, lägger sig icke allenast på halmen, utan äfven på de omogna axen, hvarigenom allt hopp om kärna eller dugligt frökorn går förloradt. Denna till färgen rödaktiga eller grå rost, som är en slags *svamp*, visar sig i synnerhet på Kornsädet i blomningstiden, och angriper sedermera jemväl halmen, som härigenom ofta blifver betydligt skämd *). Men oaktadt allt detta finnas å denna, i hänseende till åkerbruk inom *Lycksele* mycket vanlottade trakt, 53 skattlagde hemmans åboer, af hvilka några få bragt sig upp till hvad man i orten kallar förmögne. Ett sådant förhållande äger äfven rum å Stöttingsfjelltrakten inom *Stensele*, belägen icke mindre än 12 mil V. N. V. från Lycksele kyrka.

Anledningen till bergstraktens benämning, känner man väl ej med full säkerhet, men den Kommission, som 1671 var förordnad, att beskrifva och afrita Lycksele Lappmark, nämner i dess protocoll, att den då kallades *Vaddi*, hvilket på Svenska skulle betyda *Stöttingsland*, eller ett jemt och slätt land; men ordet *Vaddi* tolkas nu icke på detta sätt.

b) *Bleckfjellet*. Såsom det beskrifna Stöttingsfjellet utgör en naturlig gräns emellan Åsele och Lycksele Lappmarker, så skiljer ock *Bleckfjellet*, Sorsele och Stensele Socknar ifrån hvar-

---

*) Till förekommande af denna olägenhet, torde dikning samt undanrödjande af buskar och träd i åkarnes grannskap, hvarigenom fritt tillträde af luft och sol befordras, vara bästa botemedlen, helst det lär vara fuktigheten och skuggan, hvarigenom *räckans* eller svampens tillväxt synnerligen befordras.

andra. Lika med föregående, utlöper denna bergskedja från Norrska fjellen i parallel sträcka med *Umeå elf* samt emellan densamma och *Jeuktån*. Det sträcker sig ned till nästan gent emot Stensele Kyrka. Dess area upptager vid pass 12 kvadrat mil. Midt emot *Stora Uma Sjön*, en mil från dess norra strand, visa sig af denna bergsrygg 2:ne kala afdelningar, som uppnå en perpendikulär höjd af ungefärligen 3,600 fot. Denna bergskedja är ännu, och blifver troligen alltid obebodd. Icke ens vid dess fot kan åkerbruk äga rum. En sådan omständighet är för terränens befolkning så mycket menligare, som å båda sidor, och i synnerhet den södra, är ymnig tillgång på ängsmark, hvilken väl till en del begagnas af några vid *Stor-Uman* och *Jucktån* (*Jeuktån*) bosatta nybyggare, men dock utan synnerlig fördel, emedan bostäderne äro för långt aflägsna från ängsmarken. Också har blott någon af naturen växande del deraf hittills blifvit begagnad. Den betydligaste ängstillgången, som fordrar åtskillige buskarters bortrödjande, torde under loppet af ännu ett sekel föga blifva använd, helst deremot svarande åkerodlingsmark, äfven vid de nämde vattendragen, saknas.

c) *Björnfjellet*, den tredje bergsarmen inom Lycksele Lappmark, utgår från Norrska fjellen och ligger norr om *Windel-elfven*, samt emellan densamma och *Laiselfven*, som flyter genom Arjeplougs Socken i Piteå Lappmark. Denna bergskedja sträcker sig ned till en mil nära Sorsele Kyrka, och utgör en naturlig gräns emellan Arjeplougs och Sorsele Socknar. *Björkfjellet* har i sin långsträckning några kala bergskullar, hvaraf den nedersta straxt invid Windelens och Lajsans (*Laiselfvens*) sammanlopp kallas *Nalsberget* (*Naulsberget*), som stiger något öfver björkregionen, men dess lodräta höjd har icke med

säkerhet blifvit bestämd. Hela bergssystemet är ännu mera ett verkligt fjell, af Alpisk natur, än det beskrifna Bleckfjellet, och torde alltid förblifva obebodt, ehuru vid dess fot å båda sidor finnes god tillgång på ängsmark.

3) *Floder och Sjöar*, a) *Umeå elf* leder sitt hufvudursprung ifrån en Sjö, *Umejaur* eller *Umeträsk* *), som sträcker sig 3,000 alnar inom Norrska gränsen, och har en utsträckning i norr och söder af 5 minuter eller $1\frac{1}{4}$ geografisk mil. Öfra eller norra ändan af sjön har $66^{\circ} 10'$, och södra, $66^{\circ} 3' 43''$ polhöjd. Den öfra ändan af Umejaur ligger i öster och vester, men det öfriga af densamma i nordvest och sydost. Sjöns hela längd är något öfver tvenne svenska mil. Dess lodrätta höjd öfver hafvet tyckes med någorlunda säkerhet kunna bestämmas. Ty då jemförelse anställes emellan snögränsens höjd å Skandinaviska fjellen vid gifna Latituder, höjden, emellan densamma och björkregionen, och ändtligen dennas höjd öfver ifrågavarande sjös yta, så uppkommer för Umeå elfs ursprung en lodrät höjd öfver hafvet af 1723 pariserfot, hvilket förhållande jemfördt med Professor Wahlenbergs uppgifter om några sjöars höjd i Luleå Lappmark, gör den uppgifna höjden för Umejaur mycket sannolik. Hr Länsman Holmström, som varit på stället, har väl sett denna sjö den 17 Juli vara till större delen med is betäckt och 2:ne alnars tjocka snödrifvor ligande vid dess stränder; men då fjellbjörken går till vid pass 600 Svenska fot öfver sjön, är det gifvet, att den ligger långt under snögränsen.

Vid nedra ändan af Umejaur har före 1770 varit ett Kapell eller Bönehus, dit Sorsele Pre-

---

*) Kallas äfven *Lill-Uman*, och af Lapparne *Norriges-Uman*.

sten 2:ne gånger om året reste, för att bland Lapparne, som då samlades der, fira påbudne Bönedagar. Stället kallas i handlingar och skrifter *Umeå gamla Kapell*, men af ortens inbyggare *Hvilasund*. Det är märkvärdigt derföre, att de Herrar, som, efter Konungens befallning, emellan åren 1760 och 1765 verkställde gränse-regleringen emellan Sverige och Norrige, skola hafva hvilat någon tid vid Kapellet, förmodeligen derföre, att der fanns hus, nemligen ett slags kyrka, byggd af björk. Under sådan hvila, som begagnades längre eller kortare tid, åtminstone 2:ne somrar efter hvarandra, observerades ställets polhöjd och Longitud. Den förra är redan uppgifven, och den sednare eller longituden finnes antecknad till $32^{\circ} 18' 13''$ öster om Ferrö. Om ej sednare tider göra undantag, skall ock detta ställe vara det enda å Skandinaviska fjellen, der meridianskillnad blifvit bestämd. — Flere större och mindre bäckar nedstörta från fjellarne i denna sjö, och deribland 2:ne större från Norrska sidan; men att *Umejaur*, såsom några velat påstå, äfven har utlopp åt Norrige och Vesterhavvet, är icke sanning. Hvad som föranledt denna oriktiga uppgift, är säkert det, att söder om norra ändan af sjön, ligger en annan stor sjö kallad *Gräsvattnet*, som har sitt utlopp till Norrige. En mindre del af densamma, eller ett stycke af 3000 alnars längd, ligger inom Sverige. Afståndet emellan dessa, genom en lägre fjellås skilda, emot hvarandra löpande vattendragen, är ungefär 7000 alnar, men efter Riksgränselinien, 9095. NB linien gör under sträckan en rätvinklig brytning från norr till öster, der 218:de Riksröset, kalladt *Skautjevaari* (Skäggsbergs) röset, finnes uppmuradt. Redan vid utloppet från Umejaur förer Umeelf en betydlig vattenmassa, och har forsar nästan oafbrutit $1 \frac{1}{2}$

mil; men sedermera träffas sel eller spakvatten ned till den egit bugtiga sjön *Lajsotjaur*, hvar-
 efter åter följa forsar under $\frac{1}{8}$ mil, ned till
Geutajaur, en större sjö om 2:ne mils längd.
 Vid *Geutasjön* ligger *Tärna* Kapell, dit Pastor
 i Stensele reser tvenne gånger hvarje sommar,
 för att der förrätta Gudstjenst.

Tärnaån, löpande från norra fjellen, faller
 i hufvudvattendraget (Umeelf) ungefär $\frac{1}{4}$ mil i
 norr från kapellet. Den bildar under loppet en
 större sjö om $2\frac{1}{2}$ mil i längden, samt 2:ne min-
 dre. Detta mindre vattendrag såsom underord-
 nadt hufvudfloden har blifvit kalladt *Tärna*,
 hvaraf äfven kapellet fått sitt namn.

Hufvudvattendraget har ifrån *Geutasjön* (*Geu-
 tajaur*) omvexlande forsvatten och sel ned till
Gardiksjön (*Gardikjaur*), der det vid pass midt
 på dess längd ($2\frac{1}{2}$ mil) faller i densamma.

Vid norra ändan afsistnämde sjö infaller ett
 annat vattendrag, kalladt *Björkån*, ungefär hälft-
 en mindre vattenrikt än hufvudströmmen. Den-
 na å börjar i en liten sjö, *Areträsket*, straxt in-
 till 210:de Riksröset, eller 14,642 alnar från
 Åsele Lappmarks gräns. Polhöjden vid denna
 elfgrens ursprung är circa $65^{\circ} 26'$, och afstån-
 det emellande ofvan beskrifne hufvudströmmarnes
 ursprung är 6 mil och 8,283 alnar. Från *Areträ-
 sket* räknas endast några hundra alnar till en
 större sjö, *Appelvattnet*, om $2\frac{1}{2}$ mil i längden.
 Men sedermera förekomma nästan oafbrutit for-
 sar på en mils sträcka, eller ned till Stora *Björk-
 vattnet*, vid hvilken sjö, belägen föga öfver fy-
 ra mil nedom Norrska Riksgränsen, öfversta Ny-
 bygget i Stensele Socken, *Ängsdal*, är anlagdt.
 Emellan *Björkvattnet* och den förut omnämnda
Gardiksjön der strömmarne sammanstöta, äro nå-
 gra mindre forsar, hvilka utan våda kunna med
 båt befaras. Efter utloppet från *Gardiksjön* fö-

rekommer forsvatten under en sträcka af 1,500 alnar, sedermera ett sel, och derefter en betydlig fors nedtill *Gratiansjön*, som är en mil i längden. Den del af *Umeelf*, som förenar *Gratian* och *Stor-Uman* omvexlar med sel och forsvatten, som till det mesta tål båtfart, utom vid *Hussfors*. Vid slutet af det trångare pass, som på detta sistnämde ställe bildas, inträder man i *Stor-Uma-sjön*, som har ungefär 7 mils längd. Nedanom *Stor-Uman* gör elfven en krökning, hvarunder hon förer omvexlande forsar och spakvatten en dryg half mil ned till *Stensele kyrka*.

Det torde således förtjena anmärkas, att om *Umeå elfs* södra gren ofvanför *Gardiksjön*, eller det så kallade *Björkåns* vattendrag begagnas, har man ifrån *Norrskas* gränsen ned till *Stensele kyrka* endast omkring 7 fjerdingväg eller på sin höjd 2:ne mils landväg att passera bredvid forsarne, men deremot 17 mils sjöväg, som med båtar beqvämligt kan befaras. Detta förhållande tyckes lemna kommande tiders medborgare utsigt till en lättare och nyttig kommunikation med *Brödrariket*, i synnerhet som man på $\frac{3}{4}$ mils afstand från *Areträsket* träffar en ganska stor sjö, kallad *Ryssvattnet*, der redan omkring 15 *Norrskas* Nybyggare skola vara bosatte; och från denna sjö ned till *Nordsjön* eller *Vesterhafvet* lærer afståndet icke vara betydligt. — Emellan *Stensele* och *Lycksele Kyrkor* beräknas distansen till $8\frac{7}{8}$ mil, hvaraf $2\frac{3}{8}$ äro landväg; men $\frac{1}{2}$ mil deraf skulle äfven med båt kunna tillryggaläggas, om det lika långa forsvattnet på några ställen befriades från sten. I närvarande naturskick befares väl denna fors med båt, men sådant är förenadt med någon fara.

Jucktån (*Jeuktån*) är en sidogren, som förenar sig med *Umeelfven* vid *Nyhemmanet Åskilje*,

5 mil N. V. från Lycksele kyrka. Benämningen härleder sig troligen från Lappska ordet *Jok*, *Jock* eller *Jocki*, som betyder å eller bäck. Den har sitt ursprung opp i fjelltrakten inom Sorsele Socken, vid pass 2:ne mil från *Tärna* kapell, ungefär vid 65° 35' polhöjd, der några smärre bäckar stöta tillsammans, flyter sedan genom trenne större i fjellen belägna sjöar, men under dess nedra gång förer den mycket forsvatten, och har ingen sjö. Dess hela lopp är omkring 12 till 13 mil i längden.

b) *WindelElfven*. Den andra i ordningen, som flyter genom Lycksele Lappmark, har sitt ursprung från sammanflytande smärre bäckar $\frac{1}{2}$ mil nedom Riksgränsen, nära intill 224:de Riks-röset *Bonnäs*, der Arjeplougs Socken vidtager. Polhöjden vid denna elfs ursprung är lika med den för Umeelfs vattendrag, och afståndet dem emellan är 4 mil 5650 alnar. Efter 4 mils lopp bildar *WindelElfven* en sjö *Kauträsket* af $\frac{3}{4}$ mils längd, men har sedermera ingen sjö förr än den faller ut i den så kallade *Stor-Windeln*, som är fyra mil i längden, men torde föga hafva öfver $\frac{1}{4}$ mils bredd. Derefter är båt fart 5 mil ned till Sorsele Kyrka. Vid öfra ändan af *Windelsjön* är ett Kapell eller Bönehus, *Gillesnoule*, dit Pastor i Sorsele begifver sig 2:ne gånger hvarje sommar att fira böndagar bland Lapparne. Vid Sorsele kyrka gör elfven en böjning från sin syd-östra hufvudrigtning, till vester, och formerar här en holme, på hvilken Kyrka, prestgård med dess åkertegar, kyrkovall-hus, stugor, bodar samt kåtar finnas. Denna holme är till sin beskaffenhet icke annat än en af elfven i långt aflägsna tider uppkastad sandbank, vittnande om vattnets forntida höjd. En half mil från Sorsele återtager elfven sin hufvudrigtning, samt har afvex-

lande forsar och sel under dess lopp så väl inom Sorsele som Lycksele socknar. Öfversta byn i sistnämde socken, *Windel-Gransele*, är, lika med Sorsele Kyrkostad, belägen på en holme, der 7 st. hemmansåboer hafva sina gårdar, åkrar samt betydliga hård- och starrvallsängar. Denna holme är, såsom den nyss ofvan beskrefne, en i fornåldern formerad sandbank, nu uppstigande 12 till 15 alnar öfver vattnets höjd vintertiden.

LaisElfven och *Gargån* äro sidogrenar, som infalla i *Windeln* inom Sorsele Socken. Båda hafva sitt ursprung i Ajeploug (Arieploug). Den förra ända opp vid *Nasa* ödelagda Silfververk. I det hela betraktad är *Windeln* vida mindre flott- och segelbar än *Uman*.

c) *Öhreån* (Öhre Elf), ett mindre vattendrag, som får sin början genom 2:ne sammanlöpande bäckar, om 5 mil V. N. V. från Lycksele kyrka. Har under sitt öfre lopp en mängd forsar. Invid *Brattfors* by får den ett tillflöde medelst den så kallade *Granån*, som uppkommer å Stöttingsfjellet innom Åsele Socknegräns. Nedom *Brattfors* by har *Öhre elf* eller *Öhrån* ett märkvärdigt vattenfall om 50 fot. Under nedra loppet innom Lycksele Socken är ån till större delen med båt farbar, men likväl träffas en half mil nedom *Långsele* by, eller fyra och en half mil i söder från Lycksele, en fors med circa 75 graders stupning och af 100:de Svenska fots höjd. Nedom detta betydliga vattenfall antager jordmånen och vegetationen genast ett märkbart förbättradt skick, och omkring *Öhrträsk* finnes föga spår till en fjelltrakt. Vid nedra ändan af Socknen infaller ifrågavarande å i *Öhrträsksjön*, som är minst $\frac{3}{4}$ mil i längden, och vid hvilken sjö Byn med samma namn är belägen. Denna by, som anlades redan 1674 har för närvarande 24 hemmans åboer jemte några torpare, samt

lärer vara den största uti hela Svenska Lappland. Inom Lappmarkens område tillryggalägger nu beskrifne vattendrag *Öhrön*, en sträcka af 10 mil i längden, och kan i en framtid, om nödiga åtgärder vidtagas, åstadkomma en beqväm kommunikation inom socknen. I *Öhrträsk-sjön* skall större *Lax* (*Salmo Salar*) vara sedd.

d) *Vapstån* (Vapst-elfven) är ett vattendrag något mindre än *Öhrån*. Den tager sin början vid vstra ändan af *Gardfjellet*, och har inom Sverige ett lopp af vid pass 5 mil, under hvilken sträcka den utgör gräns emellan Åsele och Lycksele Lappmarker. Löper öfver Norrska gränsen vid $65^{\circ} 22' 30''$, hvarest dess floddal danar ett märkvärdigt brådjun. Dess källa börjar ofvan björkregionen, och elfven skall äfven hafva utlopp åt vesterhafvet.

I öfrigt är orten genomskuren af en mängd större och mindre bäckar, hvilka hufvudsakligen medföra den nytta, att inbyggarne vid sådane små strömmar finna naturliga ängar och ängstillfällena, som genom hvarjehanda åtgärder kunna utvidgas och förädlas. Inom Lycksele Socken finnas inga märkvärdiga eller större sjöar, men väl många mindre, äfvensom åtskilliga tjernar.

4) *Jordmån*. Den allmänna eller rådande är sand. a) *Vattensand* nästan bottenlös, nära invid elfver, strömmar och sjöar. b) *Sandärit* eller grus, utan större sten och utan så kallad botten. c) *Finare hedsund* utan botten. d) *Finare sandmo* med eller utan botten. e) *Stenblandad sand*, med skiftevis dålig botten. f) *Gröfre och finare sand*, stenbunden med fast botten, kallas i orten *Bergjord*. g) *Spicklen* kallas här sådan lera, som med föga eller ingen sandblandning hårdnar starkt under torka, och är till åkerbruk icke särdeles förmånlig. Denna jordart är dock i Lappmarken sällsynt. h) *Kärr-*

eller *myrjord*, allmän, dels bestående af half-ruttnad myrmåssa och andra vegetabilier, dels af svart gyttja, liknande svartmylla. Den sednare jordarten är, efter *föregången beredning*, här utan tvifvel den mest förmånliga för sädesväxten. Men som säd å all kärr eller myrjord i Lappmarken ganska sällan mognar, utan oftare bortfryser, så har hittills sådan jord till åkerbruk ganska litet blifvit begagnad. Likväl skulle svart gyttja väl uppdikad, med stark tillblandning af sand, blifva en bördigare åker, än den som odlas af sand eller grushedar och stenbackar. Genom *bränning* af måssor skulle väl ock en tjenlig åker på många ställen kunna beredas, och redan verkställda försök i detta afseende både inom Lycksele och ännu mera inom närgränsande socknar, lära hafva ganska väl lyckats. Metoden var emedlertid så ny och så olika använd, att jag icke kunde få höra något säkert resultat af dess iagttagande. Dock saknas hvarken bränsle eller materialier till ugnars anläggande för myr- och måssjords förbränning i större skala, ehuru det är troligt, att all slags myrjord icke är lika tjenlig för en sådan beredning, äfvensom att lokalen och möjligheten af transporten af en sådan beredd brännjord, till åkerlandet, väl bör komma i beräkning, om företaget, hvilket, så framt det lyckas, visserligen skulle hafva ett högst viktigt inflytande på Lappmarkens åkerodling, skall löna mödan. i) *Svartmylla* finnes knappt på andra ställen, än der långvarig odling och flitigt gödande förändrat jordmånets ursprungliga beskaffenhet. Men att äfven en sådan jordart, som af förruttnade kroppar frambringas, genom jordens gödning och häfd här kan åstadkommas, derom vittnar förhållandet vid Lycksele, Betsele, Åsele och flerstädes inom Lappmarken.

Floddalarne hafva i allmänhet en mera torr och sandig egenskap, än den närmare bergskedjorna belägna marken. *Windel-dalen* är ock märkbart mera torr och mager än *Umans*, och vid *Öhrån* finnes åtminstone närmast stränderna föga annat än sten och sandgrus. I *Lycksele* är det påstående allmänt, att *Umeå elfs* stränder lemna tillfälle till goda åkrar, men hysa dåliga ängar, och *Windelens*, tvärtom utgöra mera gräsrik ängsmark, men usla åkrar. Under min resa fann jag likväl på flera ställen just det motsatta förhållandet, och straxt nedom Lappmarksgränsen t. ex. vid *Eckornselet*, *Hjuken* och *Degerfors* är åkerjorden invid *Windeln* visst icke ofruktbar. Det är icke heller troligt, att *Windelens* och *Umans* vatten, hvars ursprung är i det närmaste af lika beskaffenhet, skulle kunna verka denna olikhet på vegetationen, utan torde endast några lokala förhållanden gifvit anledning till detta påstående. Längre från vattendragen och å den betydliga delen af orten, som intages af de beskrefne bergskedjorne, består marken öfver allt, antingen af mer och mindre vattensjuk bergjord, eller af ofantliga myror, moraser och vattengölar. Ganska sällan är der en fläck stenfri sand. Närmare elfverne förekomma stora sträckor grus- och ljunghedar. Af detta allt tyckes man kunna sluta, att icke $\frac{1}{20}$:del af *Lycksele Sockens* area kan odlas till åker eller äng, och knappt $\frac{1}{100}$:del af *Sorsele* och *Stensele Socknar*. Också måste man medgifva, att *Lycksele Lappmark*, och i synnerhet dess begge öfre Socknar äro i hänseende till jordens odlingsbarhet vida mera vanlottade, än dess södra granne *Åsele*; men derjemte, att det torde vara mera en sådan traktens fysiognomi, än dess absoluta ofruktbarhet (som ej ännu blifvit pröfvad), hvilken hitills afskräckt flera bosättningar i *Lycksele skog-*

lund. Det är utan tvifvel orätt, att nyodlingsförsöken endast blifvit anställda vid elfstränderne, då ömsom genom svedjande, myrjords utdikning eller förbränning, midt i de nu tjocka skogarne eller sankta myrdalarne skulle kunna uppstå fruktbara trakter; en förhoppning, hvilken exemplet med den ofvan beskrefna *Elgsjömyran* ganska mycket gynnar.

5) *Klimat*. Af de rön, som Profess. Wahlenberg sommaren 1810 anställde för att bestämma kallkällornes temperatur här å orten, visas att jordtemperaturen omkring Lycksele kyrka då var 2° , $2'$ *). De försök, som af Hr Holmström under loppet af 1823 gjordes, att utröna *lufttemperaturen* vid nämnda Kyrka, visade för detta år en behållen värme af $\frac{76}{100}$:dels grad. År 1821 observerades efter anmodan af K. Hushålls-sällskapet i Umeå, äfven springkällors temperatur, hvilken befanns variera emellan 2 till 3 grader å Celsii thermometer. Jemväl träffades sådane källor, som visade endast $1\frac{1}{10}$:dels grad värme. Men i förra händelsen, eller då man funnit 3 graders värma, har anledning varit att förmoda, det solen verkat på en sådan källa, och då värmen deremot endast uppgått till $1\frac{1}{10}$:dels grad, har vattnet säkert kommit från is och käle. Klimatet tyckes ock vara mera föränderligt i flod-dalarne, helst der de äro mera trånga, än å höjder och bergsträckor. I de förra är väl varmen ojemförligt starkare, men dock är man der under sommaren mera blottställd för en frostnatt, än å de största höjder, hvarest åker hittills blifvit odlad. Sjelfva vinterns köld är äfven märkbart mindre sträng å höjderna. Men att klimatet hela året om beräknadt måste vara mildare i flod-dalarne, är öfverflödigt att nämna.

---

*) Jfr. K. Vet. Acad. Handlingar. år 1811 p. 43.

Is och käle, som i Lappmarken vissa år blifver qvarliggande i myror, moraser, på skuggrika ställen och sumpig mark, synes ock hafva en synnerlig inverkan på klimatet. Ty då man jemför gamla handlingar och åldrige personers berättelser med senare tidens förhållanden i ämnet, har man trott sig finna en vunnen betydlig för- mildring i klimatet. Men när så få ställen under de sednaste åren varit skonade från att genom nattfrost förlora sin växande säd, tyckes orsaken dertill böra igenfinnas i den egna omständighet, att kälen sådane år hela sommaren öfver qvarblifvit i jorden till den myckenhet, att på ett halft sekel något dylikt knappt varit sedt. Denna ovanligt långvariga käle torde härleda sig deraf, att från hösten och under vintern fallit så litet snö, att marken ej blifvit skyddad mot den nedträngande skarpa kölden, samt att denna ringa snöquantitet, om våren upplöst till en obetydlig vattenmassa, ej förmått nedsjunka och upptäna den djupgångna kälen. Nordliga vindar äro ock alltid kalla, och kunna stundom inom några timmar så förändra luften, att den ifrån starkaste varme öfvergår till nära hvad man kallar köld. År 1810 t. ex., skall termometern härstädes en viss dag under sednare hälften af Augusti hafva höjt sig till 20 grader; men ett åskeväder och derpå följande häftigt nordligt vindkast, förorsakade, att man innan aftonen hade snö och köld, och det säkra hopp man gjort sig om mogen säd slog helt och hållet felt.

Den starkaste varme man här vid Lycksele Kyrkoby haft, lærer inträffat sistledne års sommar i Juli, då hettan steg till 36 grader. Man kunde icke påminna sig att termometern förut någonsin visat mer än 30 graders varme. Någon gång skall ock kölden här hafva gått till 40 gra-

der, men icke under sista decenniet. Efter öfverstånden starkare nordlig storm, är man alltid blottställd för nattfrost, hvaremot ostlig och sydlig blåst oftast skaffar regn, den förra vanligen mera ihärdigt. Likväl bör härvid erinras, att några dagars vestlig vind under vintern merändels medförer töväder.

Nederbörden är härstädes väl icke inskränkt inom någon viss årstid, men Februari, September och Oktober gifva vanligen mest, samt Januari, Juni och Juli minst nederbörd. *Flod-tiden* och *flodhöjden* i elfver, strömmar och sjöar beror alltid af vårens tidigare eller sednare ankomst, af dess fortfarande värma och dermed förenade nederbörd. I Lycksele inträffar den så kallade *vårfloden* i slutet af Maj och början af Juni. Den blifver i elfverna, såsom särskilt betraktad, aldrig särdeles hög. Men om varme och regn kontinuerar efter nämde tid, så förenar sig *fjellfloden* med *vårfloden*, och vattenflödet blifver då högt i mån af de upptinade snömassornas myckenhet opp i de vidsträckta fjelltrakterne. De högsta floder i storelfvarne, som någon kunnat erinra sig, och hvilka såsom märkvärdiga blifvit antecknade, hafva inträffat åren 1703, 1713, 1743, 1749, 1756, 1769, 1780 och 1796. Af dessa har den sista varit den högsta, och dernäst den, som inträffade 1769. Sådane höga floder äro för tillfället skadliga, och på sina ställen förderfliga. Här och der borttages, eller åtminstone göres åkern för året oduglig, der floden gått öfver den, ängarne öfverhöljas med gyttja och på sina ställen med sand, hölador bortföras eller rubbas, och så vidare. Men i längden äro sådane flöden välgörande. Ängarne vid elfvarne blifva derigenom förnyade till den grad, art de i minst 20 påföljande år växa bättre. Under första eller andra året efter en hög

flod, gifva de likväl litet eller intet gräs. Men sedermera visar sig sjelfva sanden såsom gödande. Högre floder hafva ock verkat, att *Hafslax* alltid funnits i *Windelelfven*; men 1796 års flod gjorde, att den nu till och med finnes i *Stor-Windel-sjön*, och kanhända än högre opp i fjell-trakterne. Om Nybyggare vid Windelen nedanför sjön ägde Laxfiskares kännedom att fånga den, skulle dem visst icke fattas Lax åtminstone till husbehof. Så kallad *höstflod* inträffar i September de år, då ymnigt och uthållande regn, den tiden faller i fjellarne. Höstfloden blifver någon gång så hög, som en mindre fjellflod om våren. Men sådane floder göra alltid skada i mån af sin större eller mindre höjd, helst när de inträffa före slutad höbergning.

Uti *Öhrån* eller *Öhreelf* uppkommer icke någon fjellflod, derföre, att den härleder sig, icke från någon större sjö eller träsk opp i fjellarne, hvilket vanligen är fallet med de öfriga elfverna, utan emedan den leder sitt första ursprung från myror, källor och mindre bäckar. Vårfloderne uti *Öhrån* hafva samma verkan, som uti större elfverne, men under sommaren och hösten, helst när mycket regn faller, flödar den lika som om våren, och förderfvar gräsfodret, det må vara inbergat eller ej. Samma förhållande är ock med alla stora bäckar i orten.

6) *Naturalster*. 1:o *Djur*. a) *Däggdjur*. Vanliga *Husdjuren* äro: *Hästen*; *Hornboskapen*; *Fåret*; *Geten*; och *Svinet*; de tvenne sistnämde underhållas mera sällan, de öfriga finnas allmänt hos de fleste Nybyggare, hvilka nästan alltid äfven hafva *Hundar* och *Kattor* (*Felis Catus*). *Renen* skötes blott af Lapparne, och inom *Lycksele* Lappmark träffas ingen *VildRen*. *Vilddjuren*, hvaribland några tillika äro *Rofdjur* *):

*) Jag har trott det vara lämpligare att här anteckna

Björnen; *Vargen*; *Lodjuren* såsom: *Varg-Lon* (*Felis Lynx*), *Räf-Lon* (*Felis vulpinus* Billberg. Syn. Faun. Scand. 1828), och *Katt-Lon* (*Felis lynceula* Billb.) *); *Bäfvern*; *Uttern* (*Lutra vulgaris*); *Filfrasen* eller *Järfven* (*Gulo borealis*), allm.; *Allmänna Räfven* (*Canis Vulpes*), af hvilken man såsom artförändringar räknar: *Röd-svart-Kors-* och *Brand-Räfven*; *Hvita Räfven* eller *Fjellrackan* (*Canis Lagopus*); *Haren* (*Lepus timidus* Linn.); *Ekorren* (*Sciurus vulgaris*); *Mården*, *Skogsmården* (*Martes sylvatica* Nilss. *Mustela Martes* Linn.); *Hermelin-Wesslan* eller här så kallade *Lekatten* (*Mustela Erminea*); *Snö-Wesslan*, *Snömusen* (*Mustela nivalis*) allm.; *Fjellråttan* eller *Fjelllemmeln* (*Lemmus borealis*); *Vattenråttan*, här kallad *Vatten-Vand* (*Lemmus amphibius* Nilss.) **); *Lilla Råttan*, *Husmusen* (*Mus musculus*), äfven den varieteten deraf, som är helt och hållet *hvit*; *Näbbmus* (*Sorex araneus*); *Flädermus* eller *Läderlapp* (*Vespertilio murinus*).

b) *Foglar*. *Landtfoglar*: *Örnen* (*Falco Crysaëtos*); *Fiskhöken*, *Fiskkjusen* (*Falco Haliæ-*

---

förkomne Djur och Vexter efter såsom de af allmänheten kännas och omtalas, än att uppräknas dem uti någon egentlig vetenskaplig eller systematisk ordning.

*) Jag hörde äfven nämnas, att i Lycksele Lappmark skulle finnas en fjerde art *Lodjur*, som man kallade *Ris-Lo*; men att dömma af den beskrifning jag fick öfver djuret, tycktes den endast vara en genom *åldern* till utseende något förändrad *Varg-Lo*.

**) Hr Holmström har uppgifvit för mig att i Lycksele jemväl skulle finnas en Råttart, som man kallade *Mull-Vand*. Efter den mindre fullständiga beskrifning jag erhöll om *Mullvanden* kan jag ej med säkerhet afgöra om den endast är förblandad med ofvannämde *Vatten-Vand* (*Hypudæus paludosus* Billb.), eller en egen art, som af Hr KammarRättsRådet och Riddaren Billberg blifvit beskrifven under namn af *Hypudæus terrestris*, *Jordråtta*, *Mullsruk*.

lus); *Qvidfogeln*, *Slaghöken*, *Musvråken* (*Falco Buteo*); *TjutUgglan* (*Strix Ulula* Linn.); *Fjell-Ugglan* eller *Harfång* (*Strix Nyctea*); *Natt-Ugglan* (*Strix aluco*); *Ufven*, *Hornufven* eller *Bergufven* (*Strix Bubo*); *Göken* (*Cuculus canorus*) allm.; *Korpen*, allm.; *Kråkan*, allm.; *Skatan*, allm.; *Spillkråkan* (*Picus Martius*); *Stora Hackspiken* eller *Hackspetten* (*Picus major*); *Lilla Hackspiken* (*Picus minor*); *Talgoxen* (*Parus major*) rar.; *Entitan* (*Parus palustris*) allm.; *Tama Höns* (*Gallus domesticus*); *Tjädern* (*Tetrao Urogallus*); *Orren* (*Tetrao Tetrice*); *Hjerp-
pen* (*Tetrao Bonasia*); *Ripan*, *Snöripan* (*Lagopus subalpina*), allm.; *Tall-Trasten* (*Turdus mus-
sicus*); *Björk-Trasten* (*Turdus pilaris*); *Skogs-
Dufvan* (*Columba Oenas*), mycket sällsynt *); *Strömstaren*, *Forssparfven* (*Cinclus aquaticus*); *Ringärlan* eller *Südesärlan* (*Motacilla alba*), allm.; *Gulärlan*, *Grönärlan* (*Motacilla flava*), allm.; *Lärkan* (*Alauda arvensis*); *Änglärkan* (*Anthus pratensis*); *Trüdlärkan* (*Anthus arbo-
reus*); *Gulspinken* (*Emberiza citrinella*), allm.; *Nordiska Sparfven* (*Emberiza borealis*); *Snö-
sparfven* (*nivalis*); *Gråsparfven* (*Fringilla do-
mestica*), förekommer sparsamt vid byarne; *Bo-
finken* (*Fringilla coelebs*), allm. i skogar; *Norr-
qvinten* (*Fringilla montifringilla*), rar.; *Dom-
herren* (*Pyrrhula vulgaris*); *Korsnäbben* (*Loxia curvirostra* Linn.); *Stensqvättan* (*Saxicola oen-
nanthe*), allm.; *Ladusvalan* här kallad *Saxsval-
lan* (*Hirundo rustica*) allm.; *Hussvalan* eller *Stubbsvalan* (*Hirundo urbica*) allm.; *Bäckvalan* (*Hirundo riparia*), vid Kattisafvan, rar; *Torn-
svalan* eller *Skogssvalan* (*Cypselus murarius* Temm. *Cypselus Apus* Nilss.).

---

*) Enligt Hr Holmström finnes SkogsDufvan i Lyck-
sele Lappmark; men jag träffade den icke der.

Vattenfoglar: Svanen (Anas Cygnus); *Tranan* (Grus cinerea); *Skraken* (Mergus merganser), allm.; *Skräcken* (Mergus serrator); *Lommen*, både den större och mindre arten (Colymbus arcticus et septentrionalis), allm.; *Vildgäsen* (Anser Segetum); *Svärtan* (Anas nigra); *StorSvärtan* (Anas fusca); *Knipan* (Anas Clangula); *Myrsvärtan* (Anas marila), *Brunnacken* här kallad *Vrönd* (Anas Penelope), allm.; *Gräsanden* (Anas Boschas), allm.; *Krickanden*, *Knickan* (Anas Crec-ca); *Akerhönsen* (Charadrius apricarius); *Strandstrickeln* eller *Strandpiparen* (Charadrius hiaticula); *Klyffjan* (Glottis chloropus); *Dubbla Beckasinen* (Scolopax major), *Enkla Beckasinen* (Scolopax Gallinago) m. fl. *) *Fiskmåsen* (Larus canus).

c). *Amfibier*. Hvarken arter eller individer, hörande till denna Djurklass, äro särdeles talrika i Lappmarken. Att träffa en *Orm*, en *Ödla*, en *Groda* i dessa fjelltrakter är ett rart fynd. Men ingen annan än naturforskaren lär vara missnöjd med ett sådant förhållande. — Sjelfsäg jag endast några få Amfibier, och för de fleste Lycksele inbyggare, som jag rådfrågade om dessa djur, voro de både till namn och egenskaper obekante. Bland dem, som kommit till min kännedom, såsom funne inom denna Lappmark, äro: *Huggormen* (Coluber Berus); *Snoken* eller *Ormslån* (Coluber Natrix); *Kopparormen* (Anguis fragilis)?; *Ödlan* eller *Fyrbenan* (Lacerta agilis); *Allmänna Ödlan* (Lacerta vulgaris); *Grodan* (Rana temporaria); *Källfröen* (Rana esculenta).

d). *Fiskar*. Lappmarkens sjöar och floder äro i allmänhet ganska fiskrika; och en del inbyggares klagan öfver år från år aftagande fi-

---

*) Hvilken art *Snäppor*, Lycksele Jägare mena med deras *Myrgjöril*, kan jag ej bestämma, då jag ej feck tillfälle att se fogeln.

ske, lärer mera vara ett mod, än den är grundad i verkligheten. Men oakadt den stora mängden af individer, räknar man blott ett inskränkt antal af släkten och arter. De fisksorter, som träffas allmännare i Lycksele Lappmark äro: *Sik* (Salmo Lavaretus); *Harr* (Salm. Thymallus); *Börting* (Salm. Trutta); *Lax* (Hafslax, Blanklax, Salmo Salar), rar.; *Röding* (Salm. alpinus); *Siklöja* eller *Stint* (Salm. Albula); *Stenbit* eller *Foreller* (Salm. Fario); *Abborre* (Perca fluviatilis); *Gers* (Perca cernua); *Äl* (Muræna anguilla); *Lake* (Gadus Lota); *Gädda* (Esox Lucius); *Asp* (Cyprinus Aspius); *Stämm* eller *Stümn* (Cyprinus Grislagine); *Id* (Cyprin. Idus); *Mört* (Cyprin. rutilus), *Wimba* (Cyprin. Wimba); *Braxen* (Cyprin. Brama); *Löja* (Cyprinus alburnus).

c). *Insekter*. De äro af ganska många slag och arter, men hvilka ortens inbyggare mycket litet känna. Bland allmogen hör man endast nämnas: *Torndyfveln* (Scarabæus stercorarius); *Timmerkusen* (Timmerman, Lamia Aedilis), samt *Kink-jonen* (Blå-Jon, Blå-Erik, Blå-Jacob, Callidium violaceum), hvilka, med flera, i allmänhet kallas *Skorfvar*. Flera Fjärilar, såsom *Papilio Embla*, och *Disa Thunb.* den förstnämde i synnerhet allmänt, ser man flyga öfver skogsmyrorne. *Öhrsnipor* (Fyrvingar, Libellula 4-maculata) allmänna. *Vägglusen* (Acanthia lectularia) finnes i husen på flera ställen. Af *Getingar* äro *Vespa borealis* och *rufa* de allmännaste. Flera sorter *Humlor*, såsom *Bombus terrestris*, *pratorum*, *Ephipium Dahlb.*, *hortorum* och *hypnorum* finnas öfverallt på ängarne, och i synnerhet på Pilblomster *). Här nämnas: *Laxbröms* (Fabanus tarandinus) **) *Gråbröms* (Tabanus bo-

*) *Humla* heter på latin *Bombus* och på Finska *Bomberi*, i plur. *Bomberit*.

**) I år var *Renbrömsen* eller *Laxbrömsen* sällsynt öf-

realis Fall.), samt *Blindbröms* (*Hæmatopota pluvialis*); *Spyflugan* (*Musca vomitoria*), *Bettflugan* (*Stomoxys irritans*), och *Smutsflugan* (*Musca cadaverina*). En af Rendjurets besvärligare in-
 kvartering är *Ren-Stynget* (*Oestrus Tarandi*). Sjelfva flugan eller det fullbildade insektet (imago) kallas här *Gormstikaren* eller *Batteboske*, och på Lappska *Patta-påskeje* (Bokstickare). Till storlek och utseende liknar hon något en Geting. Hon lägger sina ägg på Rehnens rygg. Dessa utkläckas snart, och de små larfverne göra sig fina hål i huden, under hvilken de inkрупna gömma sig, äta och växa till följande våren *). Nu äro de stora, nästan som imago, kallas *Kurbmah* (blemmer), och krypa ut ur sitt vinterqvarter, hvarvid hvardera gör ett större hål i huden, hvilken härigenom om våren nästan liknar ett såll, och skulle, om Renen då slagtades, bli oduglig. Dessa *Kurbmahr* gömma sig sedermera i jorden eller under stenar, hvarest de undergå

---

ver allt i Lappmarken; men under varma och torra somrar är den der mycket allmän. Likväl vet jag ingen, som hittills träffat någon hanne af denna art. Linné, Fabricius, Meigén och Fallén hafva blott sett och beskrifvit honom; det lyckades mig att finna en enda hanne.

- *) Man hyser i allmänhet den tanken (hvilken äfven gifvit anledning till den lappska benämningen att *Renstynget* i bakändan (pattan) är försedd med en gadd, med hvilken det genomsticker (påska) Renens hud, hvarunder det lägger sina ägg, hvaraf *Kurbmahr* uppkomma. Så förhåller det sig icke. *Renstynget* eller *Patta-påskeje* flyger öfver Renens rygg, håller dervid sin slida ur gumpen utsträckt, och släpper ned sina ägg, hvilka fastna i håret, och af varman sedermera utkläckas, på nyss beskrefne sätt. Också finner man, att *Kurbmahrne* träffas mest efter Renens rygg, mindre på sidorne och aldrig under buken eller på benen, der larfäggan icke skulle kunnat få fäste.

sin förvandling och framkomma efter några veckor såsom fullbildade, med vingar försedda flugor. — Följande arter af *Myror* äro i denna Lappmark allmänna: *Björnmyran* (*Formica herculeana*), *Svartmyran* (*Formica fusca*), *Stackmyran* (*Formica rufa*) *Ettermyran* eller *Gadd* (Förm. *rubra*), samt *Formica obsoleta*. De ofvan beskrifne tre slags *Myggorna*: *Långbenen* (*Culex pipicus*), *Knorten* (*Simulia reptans*) och *Hyan* (*Ceratopogon publicaris*) äro här de allmännaste, och de som mest förfölja, samt med sina sting eller bett plåga ej mindre människorna, än alla de varmblodige djuren. *Loppan* (*Pulex irritans*) är nu mera äfven härstädes en besvärlig parasit, i synnerhet om natten *). Af *Spindlar* (*Aranea*) finnes här en betydlig mängd. Den stora *Aranea Diadema*, äfvensom *Aranea domestica* saknas här icke. *Spindlarne* kallas i Lycksele Lappmark med ett gemensamt namn *Kängero* **).

---

*) För 50 år sedan lærer detta insekt varit mycket sällsynt i Lappmarken. Linné i sin *Fauna Svecica* säger om *Pulex irritans* "in Lapponia non vidi."

**) För att lemna naturforskare anledning att genom framtida nogare undersökningar finna sanna resultat af ett förhållande, hvilket jag icke hade tillfälle att närmare utröna, bör jag här meddela den intressanta underrättelse, som Hr Holmström skriftligen uppsatt, och lemnat mig; den lyder sålunda: "En besynnerlig förening eller sammansättning af Maskar, hvilken allmogen kallar *Silfskred*, men hvilket rättare lærer kallas *Skridfä*, må anföras. Blott ganska få i orten påstå sig hafva sett denna verkliga besynnerlighet, men alla bland allmogen äro derom ense, att det är en lycka få se den, emedan den, såsom de tro, utvisar nedgräfdas skatter, såsom guld och silfver. Många betvifla ock tillvarelsen häraf, emedan föga en bland tusende sett något sådant; men Hr Kyrkoherden Rhen, som på en resa i Wilhelmmina Socken (i Åsele Lappmark) vid Nybygget *Löfiden* sett denna besynnerlighet, säger derom föl-

2:o Växter. Odlade växter: Potates, Korn,
Rofvor, Kålrötter, Morötter, Palsternackor
(Pastinaca)

jande, nemligen, att den vid första påseendet liknar en tvärhands bredt silfverband, utsträckt till 1 eller $1\frac{1}{2}$ alns längd på marken, men befinnes vid närmare undersökning bestå af hundradetusendets sammankedjade maskar, som röra sig i sakta ordning och viss sträckning framåt. Namnet *silfskred* härleder sig troligen från massans glänsande utseende, förorsakadt af solstrålarnes brytning emot den glatta rörliga maskkedjan, som derigenom nuancerar hvarje ögonblick i skiftande, blänkande färger; eller ock från vidskepelsen, som diktar att någon silfverskatt ligger i jorden förborgad, der denna maskkedja nedkryper. Hvarje mask är ungefär 3 linier lång och $\frac{1}{2}$ lin. bred, har en svart prick på hufvudändan. Fenomenet visar sig endast i starkt solsken."

Fenomenet är icke någon ovanlig eller besynnerlig händelse. Det visar sig ofta för naturforskaren, ehuru i mindre skala. Men hvad som vid detta tillfälle gör det eget och märkvärdigare, är dels den utomordentliga mängden af maskindivider, dels dessas *glatthet* och silfverglans, hvilka begge omständigheter, mig vetterligen, icke sammanträffat vid de maskvandringar, som hittills blifvit observerade. Ofvan beskrefne maskar voro utan tvifvel *Insektlarfver*, hvilka nu voro på vägen till något tjenligt ställe för att der undergå sin förvandling till *puppa*. Sådane vandringar anställa t. ex. larfverne till våra Svenska *Bombyx neustria*, *castrensis* och flera, innan de undergå sin metamorfos till nymfer eller puppor. Redan Reaumer har anmärkt, och uti sina *Memoir. des Ins.* t. II afritat denna maskvandring för en slags fjäril-larf, hvars imago eller fullbildade insekt han just för denna egenskap kallar *Bombyx processionea*. Men den af Reaumer antecknade mask-kedjan utgjordes af 1, såsom anförare, sedan 2, derefter 3, så 4, vidare 5, äntligen 6 o. s. v., maskar, i hvarje led, tätt och reguliert förenade, alla ägande håriga kroppar. — För att kunna draga något säkrare resultat af *Silfskredet*, hade bordt, och, då det en annan gång visar sig, bör observeras, hvarifrån maskarne komma, (hvar de

(*Pastinaca sativa*), *Rödbetor*, *Dill*, *Sallat*, *Rättikor* eller *Rädiser*, (*Raphanus sativus*), *Grüslök*, brukas på flera ställen i orten och gifva god afkastning; *Råg*, *Lin*, *Hampa*, *Sockerärter*, *Persilja*, *Hvitbetor* (*Beta Cicla*) *Rödlök* (*Allium Cepa*), *Hvitkål*, *Senap*, äro något mera ömtåliga, men trifvas äfven här och gifva försvarlig afkastning. *Vilda Växter*: a) *Träd* och *Buskar*: *Tall*, *Gran*, *Björk*, *Asp*, *Rönn*, *Hägg*, *Al* eller *Alder*, *Sölj*, *Grå-Pil*, *Vide* och flera *Pilarter*; *En*, *Brakved* (*Rhamnus Frangula*), *Olvon*, rar, *Törnbuskar* (*Rosa spinosissima*), *Röda* och *Svarta Vinbärsbuskar*, *Hallon*.

b) *Bärsorter*: *Lingon*, *Blåbär*, *Hjortron*, *Åkerbär*, *Smultron*, sällsynta; *Odon* eller *Otterbär*, *Kräkbär*, *Mjölön*, *Tågbär* eller *Jungfrubär* (*Rubus Saxatilis*).

c) *Gräs* och *Starvarter* flera slag. *Mossor*, hvaribland böra nämnas de vackra *Parasoll-* och *Solskärmsmossorna* (*Splachnum rubrum et luteare*), den sistnämnda tämmeligen allmän i myror och på fuktig mark. *Lafvar*, såsom *Islandslaf*, *Renlaf*, *Tuschlaf*, *Skäggglaf* m. fl. *Svampar* äro, i förhållande till deras antal som finnas i nedra Sverige, här icke särdeles talrika. De kallas vanligen *Tjukor* eller *Soppar*.

3:o *Mineralier*. *Granit* eller *Gråberg* är den allmännast förekommande stenarten. Allmogen nämner äfven *Wattsten* och *Fjellsten*. Den sistnämde tjänar till bryn- eller vättesten, och träf-

R

haft sitt bo); hvarthän de begifva sig (om de nedkrypa i jorden, eller under stenar o. s. v.); om processionen sker i jemna, parallela leder, eller utan ordning; vidare hufvudets och kroppshudens beskaffenhet, samt slutligen om maskarne äro fötlösa, eller, i den troliga händelse de äro försedda med fötter, dessas antal m. m.

fas någon gång ganska fin. Kongl. Maj:t har väl år 1723, och Kongl. Bergs-Kollegium under den 27 Nov. 1731 funnit för godt att uppmana Lappmarkens invånare till att beflita sig om upptäckande af Mineralier; men sådant har hittills inom Lycksele Lappmark, hvarest några malmförråder eller märkvärdigare stenarter, såsom uti norra Lappmarkerne, förgäflves lära sökas, icke verkat någon mineralogisk upptäckt. För 3:ne decennier sedan skall dock en landstrykare, som hette Svedberg, med tillnamnet *Slimmerfectus*, hafva arbetat i *Rödingträskberget*, $2\frac{1}{2}$ mil från Lycksele kyrka, der han nedträngde vid pass 36 alnar i hälleberget, men dog innan något resultat af hans bemödande blef känt.

Vid hvad som nu blifvit anfördt får jag göra följande tillägg. *Nötkreaturen* i Lycksele Lappmark äro merändels till färgen hvita, och utan horn. Svartfläckiga och bruna trifvas icke väl i Norden. Korna mjölkas 2:ne gånger om dagen, och mjölken är mycket fet och kraftig. Husdjuren äro af en mindre ras. *Isländska Får* hafva väl några få ståndspersoner inskaffat, men de urarta snart genom beblandelse med de inländska. *Nybyggare-* och *Lapp-hundar* förekomma till utseendet såsom särskilta raser, men man har sett Nybyggarens hund, kommen i Lappens kåta, blifva fullkomligt lik sina lapphundskamrater. *Lodjur* äro sällsynta, i synnerhet *Räf*- och *Katt-Lon*. *Svarta* och *hvita Räfven* träffas äfven ganska sparsamt. Likaledes hafva *hvita Möss* sällan blifvit sedda. *Elgar* äro nu mera rara i denna Lappmark. — Utom *Höns* finnas inga tama foglar i hela Lycksele. Verklig *Hafslax* finnes endast i Öhrträksjön samt i Windelfven, och *Ål* mycket sparsamt i den sistnämnda floden. *Löja* träffas blott i vissa sjöar å skogstrakterne. *Asp* är icke sedd mer än i Windeln.

Braxen fås ganska sällan. *Siken* går icke högre efter Ume-elfven än till Forsmarks Nybygge, eller ungefär 10 mil ofvan Stensele kyrka. *Abborren* går 3 mil längre, men *Rödingen* ända upp till Umeelfvens ursprung. Denna sistnämde fisksort finnes äfven i små tjernar (små sjöar) öfverst på de stora fjelltopparne, ofvan björk-regionen; men snögränsen hinner den likväl icke. Efter Ume-elfven går *Rödingen* icke längre ned, än till och uti Stor-Uman, hvilken sjö således här har den minsta lodräta höjd från denna fiskarts trefnad. Inmot en mil sydost från Stensele kyrka är ett berg, nära bredvid Ume-elfven, kalladt *Långseleberget*, hvars höjd är omkring 800 fot öfver hafvet, eller 548 fot öfver det nedanför liggande selet af samma namn. På detta berg, som jag sjelf besökte, var en liten tjern, om 320 pariser fots höjd öfver elfven, uti hvilken tjern finnes *Röding*. Inom Lycksele Socken träffas denna fisk endast i en sjö, *Rödingträsk*, som har sitt namn deraf, belägen $2\frac{1}{2}$ mil söder från Lycksele kyrka, å ett berg, ännu högre än *Långseleberget*. Och så mycket är säkert, att de brantaste vattenfall icke hindra denna fiskart att vistas i sjöar, på hvilken bergstopp som helst.

Brakved (*Rhamnus Frangula*), har jag sjelf här ingenstädes sett, men Hr Holmström har uppgifvit för mig, att detta träd bestämdt finnes i Lycksele Lappmark. Det är ock så mycket troligare, som Linné funnit det i Luleå Lappmark, och Laestadius vid Arfvidsjaur, samt det i Ångermanland icke växer sparsamt. — *Tall* och *Gran* tyckes här täfla om lodräta höjden för sin växtplats. Det vanliga är väl, att Granen går högre *), men sådant kan härröra deraf att

R 2

---

*) Wahlenberg angifver Tallregionen vara ofvan

alla fjelltrakter i denna Lappmark äro sumpiga och vattensjuka, samt således mindre tjenliga för tallen. Vid Ume-elfvens norra eller hufvudgren, ser man de sista *granarne* invid nedra ändan af *Lajsotsjön* ungefär $\frac{3}{8}$ mil N. V. från *Tärna* Kapell. Sedermera är *Björkskogen* i början någorlunda reslig, men aftager synbart på hvarje halfmil. Vid *Björkån* går *Granen* något högre, eller omkring $2\frac{1}{2}$ mil nära Norrska gränsen. Men vid *Vapstån*, som rusar öfver gränsen genom ett rysligt brådjup emellan de till minst 70 graders stupning på ömsesidor varande *Skalmarfjellen*, finnes vid sjelfva gränsen *Tall-* och *Granskog*, hvaraf beboelige Nyhemmans hus skulle kunna byggas. Men längre ned i samma trånga floddal, ser man endast *Gran* och någon *Björk*. Nybyggare vid Umenäs försäkrade mig likväl, att de på vandringen öfver sjelfva fjellryggen ned till Norrige, i sänkningarne eller fjelldalarne här och der träffat en enstaka *Tall*. Att åker odlas på många ställen, der naturen mera strider emot ett sådant företag, än här, har man icke sällan sett. Anmärkningsvärdt är, att *FjellBjörken* (*Betula fruticosa*), så vresig och sjuk den än synes, släpper mera allmänt och lättare sin yttre bark eller näfvern, än den vanliga *Björken* (Be-

---

Grangränsen, L. L. Laestadius i sin förtjenstfulla afhandling om *Uppodlingar i Lappmarken*, tvertom. Erfarenheten visar oss ock, att förhållandet är olika i olika Lappmarker, och minst regelbundet i södra Lappmarkerne samt på norrska sidan om Fjellryggen (opp vid Alter växer en stor Tallskog, och under min resa 1821 såg jag på norrska sidan Tallar på flera ställen dra sig opp ända till Björkregionen), äfvensom att den skiftevisa omvexlingen mellan gran- och tallskog, såsom Hr Laestadius riktigt anmärker, står under större inflytelse af den jordmåns beskaffenhet, hvarpå den växer, än af klimatet eller höjden.

tula alba). Orsaken dertill torde vara den, att den förra växer på sumpig mark och står i Dalarne i stark varme. Krono-Länsman Holmström, som underrättat mig om detta förhållande, har under sina anställda fjellresor ofta sett det, och erfar tydligt verkligheten deraf, då han år 1818 lät bygga ett slags hus å Riksgränselinien, 12 alnar långt och 8 dito bredt, som täcktes med näfver af Fjellbjörk. Men han fann tillika, att näfvern af denna Björk var mycket mera skör, än den, af den allmänna Hvitbjörken.

B. Historia.

1) *Äldre förhållanden.* Lapparne, ortens ur-invånare, som före den tid Nybyggesanläggningar börjades, voro ensamme innehafvare af hvad man nu kallar Lappmark, hade den tiden betydligare Renjordar, än nu, och följaktligen bättre utkomst, ja icke sällan verklig rikedom. Men deremot voro de vidskeplige, högst okunnige och ibland grymma. Jemte hufvudnäringsfånget, Renskötsel, var jagt och fiske i fordena tider ganska förmånligt; men före 1695, och i synnerhet någon längre tid förut, förtrycktes Nationen af de ryktbara *Birkarlarne*, äfvensom medelst orimliga skatters betalande till Staten, samt ändteligen af bönder från angränsande landsbyggden, som förvärfvade sig fiskerirättighet i ortens sjöar och strömmar, hvilket sistnämde förhållande ägde rum till slutet af första qvinquennium af 18 seklet. Att Lappar äfven varit talrikare än nu *), finner man af flera omständig-

---

*) För närvarande läser Lapparnes antal inom alla Svenska Lappmarkerne sammanräknadt knappt stiga till 4000 personer.

heter; men deras folcknummer skulle likväl icke kunna bestämmas för någon mycket aflägsen tid.

Socknens äldsta Nybyggare voro *Finnar*, och den förste, som, å anmärkt tid och ställe, här nedsatte sig hade namnet *Johan Hildoinen*. Under första halfva seklet af deras period i orten, var *åkerbruk* något, som de ansågo för föga lönande, utom det att flere genom *svedjande* beredde sig ett litet åkerland. *Jagt och fiske* var deremot en hufvudsak, ofta nog förmånligt, men likväl icke någon säker och varaktig näringsgren. *Potäter* voro före 1770 i denna Lappmark helt och hållet okände. *Rosvor* ansågos för en lækkerhet, såddes och skördades ibland till myckenhet. Med tillblandning af barkmjöl koktes af dem gröt, och af denna anrättning trodde Finnarne sig blifva feta. Att *barkbröd* allmänt brukades behöfver icke nämnas. *Ängsrödjande* uraktläts en längre tid. Naturliga *myrslogar*, som till stor del i vilda ödemarker icke voro upptäckte, kunde ej begagnas. *Vattenledning*ar och *dämningar* för vinnande af äng, voro okände. *Vallgräs* af lindor ansågs som en produkt, endast tillhörande nedra landsbyggden. Folket var väl *religiöst*, men i högsta grad *ensfaldigt* och *okunnigt*. Ingen betviflade Prestens makt och förmåga att förlåta synder, hvilka således inför honom borde bekännas och afbedjas, allrasist vid inträffande sjukdom. *Vidskepels*er och begreppet om *trolldom* voro allmänna och alstrade de mest vidunderliga föreställningar. *Tomten*, *Baran*, *Skogsrå*, *Sjörå*, *Spiritus* och *Vittran* ansågos vara underordnade klasser af de fallne Englarne, men likväl materiela varelser. *Tomten* har en tjock mans skapnad, men blott ett enda stort öga midt uti pannan, måste hafva ett särskildt rum i huset hos ägaren, men åtnöjer sig der med en vind, loft eller dylikt; äter ganska mycket,

men skaffar till huset spannemål, penningar m. m. *Baran* tillverkas af träd, med nio färgor; är alltid en qvinnas verk, hvilken sticker sig i venstra lilfingret och dryper blod å det besynnerliga fostret, som får lif och frågar hvad det har att göra. Ackordet med *Baran*, äfvensom med *Tomten*, är svårt, och angår icke mindre än den eviga välfärden. *Baran* utsändes att på ett visst distrikt, af andras kreatur hophemta välsignelsen, som tillfaller Barans ägarinna. Utom den nämnda stora vådan, har ägarinnan ock en mindre ledsamhet att befara, nemligen om *Barans* träck (liknande kärngrädda) lägges bland nio arter träd, som brinner, och derjemte pikas med ris, måste ägarinnan prompt inställa sig, vore hon än så långväga som helst, och blifver då upptäckt. *Skogsrå* uppehålla sig i berg, helst branta och otillgängliga; kunna intaga personer till sig, i synnerhet om dessa nära invid deras boningar göra något oväsande. Vilja med kräsliga rätter undfägnas den fångne gästen: om han äter får han se, att det budna endast varit Ormar, Ödlor, Grodor o. s. d.; äter han icke, måste han slutligen frigifvas. Lycka vid jagt ankommer mycket på i hvad förhållande man står hos ett sådant underjordiskt väsende. *Sjörå* har samma magt till sjöss, som *Skogsrå* till lands. Man bör således gå tyst till väga, när man ämnar fiska, äfvensom elaka grannar ej böra ha kännedom om färden. Vattenverk äga ej bestånd der *Sjörå* finnas. *Spiritus*, ett andeväsende, hvilket emot samma villkor, som de 2:ne förstnämde, gör hvad nytta som helst. *Vittran* är en slags skogsgudinna. Hon visar sig vanligen under skepnad af en skön och välklädd qvinna. Betar ibland sina feta kreatur i bergstrakterna. Kastar man en knif öfver ett sådant kreatur, får man taga det. Undfägnad bör man

icke emottaga af *Vittran*, ty då medföres man till hennes vistelse i berget, utan att någonsin komma derifrån.

Berättelserna om *spöken* eller *andesyner* voro mångahanda, hvaribland må nämnas, att mördade eller å lönn lagde oäkta barn troddes spöka i 7 år, under hvilken tid barnet, som i denna egenskap kallades *Utbölingen*, på Lappska *Eppar*, springande omkring trakten af sin begravningsplats, alltid gråtande eller skrattande sökte att för någon få upptäcka sin mörderska. I synnerhet lät *utbölingen* vissa qvällar i veckan höra sig. Om *yttersta domen* voro äfvenledes många fördomar gängse; bland andra, att ett religionskrig skulle vara ett säkert tecken till dess snara annalkande. Äldre personer veta ännu att omtala, det i deras barndom den Bibeltolkning ägt rum, att sista fältslaget skulle hållas på *Röbäcksanget*, nära en stor by belägen $\frac{1}{4}$ mil S. V. från *Umeå* stad. Sådana fanatiska ideer hafva nu försvunnit, och icke ens hos Lapparne, eller hos dem åtminstone ganska sällan, torde man kunna uppdaga något spår deraf.

Lekar och *dansar* hafva bland Nybyggare-allmogen länge ägt rum; men endast vid bröllopp vankade någon traktering. För ungefär ett halft sekel tillbaka, kunde en samlad mängd ungdom dansa sin så kallade *polska* hela natten igenom, utan att förtära eller dricka något annat än kallt vatten. Att koka *Kaffe* var den tiden en konst, hvilken, äfvensom den att brygga dricka, endast förstods af, och tillhörde Fruar och Mamseller. Och som icke många funnos af det slaget, så blef naturligtvis tillredningen af dessa dryckesvaror icke betydlig. — Kanske var 1 Riksdaler tillräcklig att fylla hela ortens kaffebehof för året. Nu är kaffekoppen införd och nyttjad i sjelfva Lappkåtan. Konsten att bränna

brännvin har deremot längre varit känd; men tillverkningen deraf är i orten förbuden, undantagande för Prester. Dock må hvar och en bedömma huruvida någon konstfärdighet vinnes *utan öfning*. Fyllerilasten kunde denna tiden så mycket mindre vara allmänne, som ingen kan dricka det som icke finnes. Likväl såg man äfven den tiden personer, helst vid marknader, vara öfverlastade af spirituosa, och i synnerhet Lappar, hvilkas omåttliga begär efter brännvin, denna nektar för dem, alltid varit lika.

Kronobrännvins-fösäljningen under Konung Gustaf III:djes tid, äfvensom den, Köpmännen i de nordligaste städerna, en tid tillåtna försäljningen af brännvin, efter slutad marknad, hade en ganska menlig verkan på allmogens moralitet, och skulle snart i grund förderfvat densamma, om icke de illa beräknade författningarne blifvit upphäfdade.

Lapparne härstädes hafva alltid nyttjat en lika *klädedrägt*, som den de för närvarande bära, ehuru i forntiden troligen med någon mera prydnad, i mån af förmågan. Således är man åtminstone säker på, att guldsmeden i Umeå nu mera icke besväras med att tillverka silfverbälten och annat dylikt, som fordomdags utgjorde Lapparnes vanliga grannlåt. Nybyggare-allmogens klädsel var deremot för icke mer än 40 till 50 år sedan högst enkel, bestående endast af de grofva väfnader, hvilka de sjelfva tillverkade och hvaraf de äfven sjelfve förfärdigade sig kläder, helst inga skraddare funnos i orten. Lika litet visste man af skomakare, utan hvar och en sydde skor till sitt behof, sådane, som Lapparne ännu bruka sommartiden.

Landshöfdinge-besök äro naturligtvis i orten märkvärdiga. Lycksele skall med ett sådant för första gången blifvit hedradt af Landshöfdingen

Douglas 1692, samt sedermera af en Man-
nerburgh 1713. Biskop Körning besökte
Lycksele 1755; det enda Biskopsbesök hvarmed
Socknen blifvit hugnad.

2) *Speciella Författningar.* Orten styres
väl egentligen efter Sveriges allmänt gällande
lagar och författningar; men som undantag i
vissa hänseenden äger rum, torde icke vara utan
allt intresse att omnämna några speciella för-
fattningar utgifne endast för Lappmarken. Så-
dane äro:

1:o Kongl. Maj:ts Nådiga Resol. på Lapp-
Allmogens besvär d. 29 Aug. 1668.

2:o Kongl. Maj:ts Nådiga Förordnande om
speciel Beskrifning öfver Lappmarkerne, samt
att desamma skulle å en Situations-Charta upp-
tagas; af d. 28 Febr. 1671.

3:o Kongl. Maj:ts Nådiga Placat om Lapp-
markens bebyggande; af d. 27 Sept. 1673.

4:o Förordnande och Instruction för fram-
ledne Landshöfdingen Douglas att anställa un-
dersökning om odling m. m. i Lappland; af
d. 19 Sept. 1692.

5:o Kongl. Reglementet för Lappskattens
utbetalande, d. 8 Juli 1695.

6:o Kongl. Maj:ts förnyade Nådiga Placat
om Lappmarkens bebyggande; d. 3 Sept. 1695.

7:o Kongl. Resol. om Lapp-Nybyggarnes
fri- och rättigheter; d. 19 Sept. 1720.

8:o Kongl. Resol. om Lapparnes flyttnin-
gar till nedra Landet; d. 1 Sept. 1720.

9:o Kongl. Maj:ts Nådiga Förbud emot Brän-
vins uppforslande till Lappmarken; d. 13 Octo-
ber 1723.

10:o Kongl. Resol. om Lapp-Allmogens i
Lycksele befrielse från Chartæ-Sigillatæ-afgiften;
d. 17 Mars 1734.

11:o Kongl. Brefvet, hvarigenom Lands-Allmogen uppmuntras att nedsätta sig i Lappland; d. 20 Nov. 1741.

12:o Kongl. Reglementet om Lappmarkens bebyggande; d. 24 Nov. 1749.

13:o Kongl. Instruction för Lappfogdar och Länsmän; d. 5 Aug. 1760.

14:o Kongl. Resol. på Allmogens besvär d. 17 Aug. 1762.

15:o Kongl. Brefvet d. 25 Jul. 1827, som tillägger visse hemmansägare nedom Lapprålinien att i 30 år få njuta Lappmarksfriheter.

16:o Kongl. Brefvet af d. 20 Aug. 1830, angående en del Lycksele Församlingsboers ansökning att få utgöra särskildt Pastorat *).

---

*) Som de 2:ne sistnämnda Nådiga Brefven, ehuru nyligen utfärdade, icke lära vara så allmänt kända inom Lappmarken, har jag trott mig uppfylla fleras önskan derigenom, att de här ordagrant införas. De hafva följande lydelse:

”Till Kammar-Collegium om Åboernes å åtskillige Nyhemman i Vesterbottens Län gjorde ansökning &c. &c. &c.

CARL JOHAN &c. &c. Vår ynnest &c. Uti tvenne särskildt till Oss ingifne ansökningar, hafva 1:o Åboerne å Lidträsk, Grausjöns, Granlidens, Åmträsk, Åmnäs och Baggsjölidens nyhemman i Skellefteå socken af Vesterbottens Län andragit, huruledes genom den år 1750 bestämda och åren 1823 och 1824 å nyo uppgångne rålinea emellan Lycksele Lappmark samt Skellefteå och Degerfors socknar, den trakt, inom hvilken Sökandernes nyhemman voro anlagde, blifvit skiljd från Lycksele Lappmark, dit den af ålder skall hört, och tillagd Skellefteå socken i nedra landet och utgjorde på sätt en i underdånighet bifogad Situations-Charta visade, en triangelformig figur, som, med ett tvärt afbrott från den rätta rågränsen, hade sin rigtning in i Lycksele Lappmark; af hvilken anledning och enär Sökandernes nyhemman enligt af Kronofogden

Med anledning af de utmärkta friheter, som under N:o 3 åberopade Kongl. Plakatet utfäster,

i orten öfver dem upprättad beskrifning, voro af högst dålig beskaffenhet, så att deras bestånd icke skulle kunna, med utgörande af de onera, som nedra landets innevånare åligga, kunna förenas, Sökanderne i underdånighet anhållit, att de hädanefter, som hittills, måtte få bibehållas vid deras åtnjutne Lappmarksfriheter, samt att rålinien emellan Lappmarken och nedra landet måtte blifva så förändrad, att deras nyhemman komme att tillhöra Lappmarken; 2:o Åboerne å Mandjaurs, Mårdseles, Malträks, Eckornträks och Skurträks Nyhemman i Degerfors socken och förenämde Län i underdånighet anhållit, att, enär vid uppgåendet åren 1823 och 1824 af ofvanberörde år 1750 utstakade rålinnea, det befunnits att Sökandernes nyhemman, som af deras förfäder, i okunnighet om rätta sträckningen af gränsen, blifvit anlagde under förutsättning, att de voro belägne inom Lycksele Lappmark och således ägde att åtnjuta de friheter, som Lappmarks-hemmanen tillhörde, voro belägne inom Degerfors socken i nedre landet, Oss i nåder tacktes, i anseende till hemmanens svaga beskaffenhet, bevilja Sökanderne, om icke för everldeliga tider, åtminstone för någon viss tid, frihet från alla andra utskylder, än de, som i Lappmarkerne utgöras.

Sedan J med underdåniga utlåtanden häröfver den 18 December förledet år, efter det Vår Befallningshafvande i Vesterbottens Län blifvit hörd, till Oss inkommit, och Vår CancelliStyrelse underdånigt yttrande i ämnet jemväl afgifvit, äfvensom Vår Befallningshafvande, med insändande af vederbörande Socknemäns infordrade underdåniga förklaring, sig i anledning deraf vidare i underdånighet utlåtitt, hafve Vi dessa underdåniga ansökningar med hvad dervid anfördt blifvit och åboerne å Mårdseles, Ekornträks och Mandjaurs nyhemman uti en särskildt ingifven skrift ytterligare i ämnet i underdånighet andragit, till nådig pröfning förhaft; hvarvid Vi funnit någon ändring uti den i vederbörlig ordning bestämda rågången emellan Lycksele Lappmark och Skellefteå socken icke kunna göras; hvaremot och

blefvo de första Nybyggen i Lappmarken påföljande året 1674 upptagne, nemligen *Gafsala* och

med afseende derå, att villkoren för ifrågavarande nyhemmans anläggning icke äro tillförlitligen kända, men att de hittills åtnjutit Lappmarksfriheter och, såsom nära Lappmarken belägne, enligt hvad Vår Befallningshafvande uppgifvit, äro af svag beskaffenhet, Vi i nåder velat tillåta, att desamma till en början ännu uti trettio år, att räkna från och med det nästkommande, må, såsom hittills, vid Lappmarksfriheterne bibehållas. Med tillkännagifvande hvaraf till svar och vederbörandes förståndigande Vi befalle &c. Stockholms Slott den 25 Juli 1827.

CARL JOHAN.

M. G. Dankwardt.

Under arbetets tryckning har jag fått kännedom om Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af d. 9 Febr. 1833 till Kongl. Kammar-Collegium angående Åsele Lappmarks invånares ansökning att Lappmarksgränsen emot WesterNorrlands Län måtte bli sådan den af ålder varit, oberoende af den emellan Westerbottens och WesterNorrlands Län uppgångne och bestämde gränsskillnad; och som detta Nådiga Bref rör Lappmarks-privilegierna i allmänhet och särskildt till någon del Westerbottens Lappmarker, har jag här in extenso velat införa detsamma. Det lyder sålunda:

CARL JOHAN &c. &c. Vår ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig Troman, Friherre, President, General-Major, Commendeur med Stora Korset af Vår Svärds-Orden, samt Ledamöter uti Vårt och Rikets Kammar-Collegium! Uti en till Oss ingifven skrift, hafva Åsele Lappmarks invånare, genom Pastorn uti Fredrika Församling, Johan Alex. Huss, i underdånighet andragit, huruledes, genom Länegräns-Synerättens laga kraftvunnen dom af d. 10 September 1831, uti en emellan Westerbottens och WesterNorrlands Län uppkommen tvist, om rätta läget utaf de år 1766 af Konung Adolf Fredric, glodvördigst i åminnelse, fastställde rå- och skiljo-puncter emellan ofvannämnde Län, samma tvist blifvit till Wester-Norrlands Läns

Öhrträsk, det förra beläget i Åsele, och det sednare i Lycksele. Begge äro nu de stör-

förmån och enligt dess påstående afgjord på så sätt, att råskillnaden emellan begge Länen nu och för framtiden skulle blifva ifrån erkända rämärket, Hvitberget, i rät linea till det ofvanföre Tjerris By belägne berg Karpssjökasen kalladt; i följd hvaraf, och då, genom denna utgång af saken, en del af Åsele Lappmark kommit under Wester-Norrlands Län, och således nu mera ingen Lappmark vore lydande under nämnde Län, Allmogen vore i bekymmer öfver de privilegiers bestånd, som densamma, hörande till Westerbottens Län, hittills åtnjutit; och ehuru frågan endast varit om Länegränsen, och den sålunda uppgångne rålinien hade afseende på skillnad Länen emellan, samt Kongl. Brevet d. 17 Septemb. 1766 försäkrar, att de hemmans ägor och nybyggen, som redan anlagde äro, icke skola rubbas, utan innehafvare deraf njuta hädanefter som hittills sin lagliga besittning å ömse sidor om denna gräns, äfvensom ofvananförde Länegräns-Synerättens dom innehöll, att denna gränslinea icke må omedelbarligen medföra verkan på ägoskilnad enskilte byar och parter emellan, icke heller inskränka eller undanröjda den besittning, som lagligen eller i god tro vunnit varit oklandrad bibehållen; likväl, och då, i hopp om evärdeligt åtnjutande af de år 1749 Lappmarken i Näder förundte privilegier många nybyggen sedan förstnämde år skola blifvit anlagde, äfven i den del deraf, som genom den nyss uppgågne linean kommit utom Vesterbottens Län, skulle det för dessa nybyggens innehafvare, hvilka väl sednare voro tillkomne än ofvan anförde Konunga-försäkran, men dock under öfvertygelse om Lappmarks-privilegiernes åtnjutande, vågat bösätta sig inom det af ålder antagne och såsom verkligt i orten, enligt alla publika handlingar, okände lappmarks-rå, vara obilligt och ledande till deras undergång, om de blefvo fråu åtnjutande af samma privilegier uteslutne, helst de derigenom säkerligen nödgades öfvergifva sina svaga nybyggen, och kommo att ligga sine Sockenboer och nedre landets invånare till last, äfvensom, i slikt fall, icke några flere skulle våga att inom nämnde trakt såsom ny-

sta byar i dessa socknar; men odlingens fortgång och nybygges-anläggningarne hade en ganska

byggare sig nedsätta; men den för Åsele Lappmarks Allmoge närmast svåra följden af den nu uppgångne gränslinien syntes blifva den Lappmarks-deleus snart förestående afvittring, som kommit under Vester-Norrlands Län; och om denua, den mest ofructbara och af naturen vanlottade, trakts invånare skulle, skiljde från Lappmarken, få en lika skogs- och ägorymd med de öfrige VesterNorrlands Läns jordägare, eller afvittras efter den för samma Län gällande afvittrings-stadga, skulle säkerligen ingen åbo blifva besuten, emedan de odlingslägenheter och slotterplatser, af hvilka Lappnybyggaren skall föda sin boskap, lågo i små fläckar, spridde oftast hela milen från hvarandra. — På alla dessa skäl, hafva berörde Lappmarks inbyggare nu hos Oss i underdånighet bönfallit, det Lappmarksgränsen måtte, oberoende af den gränslinien, som skiljer Vesterbottens och Vester-Norrlands Län, få fortfarande blifva sådan, den af ålder varit ansedd, med afseende på Lapplanden och sjelfva naturens anvisning, så att de nybyggen och hemman, som af ålder hört och nu lyda under Åsele Lappmark, samt äfven de, hvilka hädanefter inom de nu varande Åsele Församlingars Sockenrå anläggas, måtte få tillhöra Lappmarken och åtnjuta de privilegier och rättigheter, som densamma i Nåder förundte äro; äfvensom att en efter Lappmarkens sterila beskaffenhet och speciellt efter dess behof lämpad afvittrings-stadga måtte i Nåder utfärdas förr, än någon afvittring derstädes förordnas eller företages.

Sedan J, efter det Våre Befallningshafvande i Vester-Norrlands och Vesterbottens Län hörde blifvit, samt vederbörande Socknemäns förklaring blifvit infordrad, med anbefallt underdånigt utlåtande häröfver d. 28 sistl. November inkommit, hafve Vi i nåder låtit Oss detta mål föredragas, hvarmed Vi funnit någon anledning till den i vederbörlig ordning emellan Åsele Lappmark och Vester-Norrlands Län, på ifrågavarande ställe, bestämde rågång icke kunna göras, men, i likhet med hvad genom Vårt Nådiga Bref d. 25 Juli 1827 i dylikt fall som det

maklig fortgång, så väl under återstoden af 17:de, som förra hälften af 18:de seklet, hvarom bifogade Tabell, (Litt. A.,) hvilken Hr Holmström benäget meddelat mig, specielt utvisar förhållandet. Redan

förevarande blifvit beviljadt, i nåder velat tillåta, att de hemman och nybyggen, som på den trakt, hvilken nu förklarats tillhöra Wester-Norrlands Län, redan blifvit med enahanda friheter som i Lappmarken anlagde, må till en början i trettio år, att räkna från och med det innevarande, såsom hittills, vid Lappmarksfriheterna bibehållas; och då, enligt hvad Hrr Befallningshafvande i Wester-Norrlands Län upplyst, de öfrige hemmanen och nybyggeslägenheterna i fjellen der i Länet, i afseende på godhet och förmåner, ej äga något företräde framför de hemman och lägenheter, som hittills ansetts lyda under Lappmarken, men nu tillfallit Wester-Norrlands Län, utan tvertom desse alltid ansetts vida bättre, än åtminstone de i Anundsjö socken, till hvilken nu ifrågavarande hemman och lägenheter komma att höra, hafve Vi funnit några särskildta föreskrifter i afseende på afvittringen af samma hemman och nybyggen icke erfordras; viljandes Vi, rörande grunderne för afvittringen af sjelfva Lappmarkerna i Westerbottens Län, framdeles Oss i Nåder utlåta. — Hvilket Vi Eder till svar och Vederbörandes förståndigande härmed i Nåder tillkännagifve; Och Vi befalle Eder Gud Allsmäktig Nådeligen. Stockholms Slott den 9 Februari 1833.

CARL JOHAN.

M. G. Danckwardt.

"Till Kammar-Collegium angående en del Lycksele &.

CARL JOHAN &c. &c. Vår ynnest p. p. Sedan hos Oss Eric Olsson och Göran Andersson med flere hemmansägare inom Lycksele Församling af Hernösands Stift i underdånighet anhållit, att Öhrträsk, Skarda, Wargträsk, Långsele, Nylidens, Strömsjönäs och Skurträsk Byar måtte få skiljas ifrån berörde Församling och utgöra särskildt Pa-

Tabell,

som visar början och fortgången af befolkningen, odlingen och derefter stigande Hemmantalet uti Westerbottens Lappmarks Fögderi från år 1700 till slutet af år 1831.

Åsele Lappmark						Lycksele Lappmark						Piteå Lappmark						Arjeplog					
												Arvidsjaur						Arjeplog					
Åratal	Åbo- ernas antal	Mantal	Ordinarie Ränta			Åbo- ernas antal	Mantal	Ordinarie Ränta			Åbo- ernas antal	Mantal	Ordinarie Ränta			Åbo- ernas antal	Mantal	Ordinarie Ränta					
1700	2	$\frac{3}{10}$	2	—	—	1	$\frac{1}{4}$	1	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
1750	19	$\frac{3}{10}$	26	—	—	23	$5\frac{1}{10}$	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
1760	25	5	37	16	—	27	$7\frac{9}{10}$	48	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
1770	35	7	48	—	—	45	$10\frac{9}{10}$	72	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
1780	61	10	69	8	—	72	$14\frac{31}{10}$	95	24	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—			
1790	98	$15\frac{9}{10}$	103	2	8	97	16	106	32	—	16	$2\frac{1}{10}$	14	28	—	—	—	—	—	—			
1800	161	31	201	34	8	113	$25\frac{1}{10}$	166	2	4	20	4	29	8	—	—	—	—	—	—			
1810	231	$41\frac{7}{10}$	269	14	4	187	$30\frac{41}{10}$	198	41	—	34	$6\frac{1}{10}$	45	20	—	1	$\frac{1}{10}$	—	40	—			
1820	325	62	391	25	4	252	$42\frac{2}{10}$	277	2	4	53	$9\frac{1}{10}$	62	24	—	4	$\frac{1}{10}$	5	—	—			
1831	380	$87\frac{7}{10}$	552	39	—	357	$55\frac{1}{10}$	360	24	4	76	$13\frac{4}{10}$	84	43	—	20	$3\frac{1}{4}$	21	32	—			

Redan 1600 eller något år sednare, skall första Kyrkan i Lycksele blifvit bygd. Likväl blef icke Prest här ständigt boende. Kongl. Maj:ts Nådiga Utslag om förläningsspannemålen för Pastor i Lycksele af d. 14 Jun. 1826 visar, att en Prest Jonas Östanii, medelst Kongl. Brefvet d. 20 Jul. 1613, fått sig, jemte andra inkomster; tillagde 48 tunnor Kronotionde spannemål, hvaraf man velat förmoda, att Östanii var Pastor, och Socknen skild från Umeå Pastorat. Men Kongl. Resolutionen den 29 Aug. 1668 visar åter, att Lycksele-Presten då ej hade någon förläningsspannemål i lön. Dock på hvilka grunder, eller när ofvannämde löneanslag

---

storat med kyrka i Öhrträsk, och Vi häröfver infordrat så väl Edert som Consistorii i Hernösand underdåniga utlåtande; så hafven J, efter det Vederbörande hörde blifvit och sig i underdånighet förklarar, uti den 24 September 1829 afgifvet underdånigt utlåtande anført, att då åtskilliga bland de hemmansägare, hvilka, såsom delaktige i ansökningen, blifvit uppgifne, uti till Consistorium ingifne och till Oss i underdånighet insände skrifter förklarar, det de hvarken, innan den underdåniga ansökningen ingafs, blifvit i ämnet hörde, eller nu voro villige att densamma biträda, samt flera Byar dessutom, hvilkas bidrag Sökanderne påräknat, yttrat obenägenhet för den tillärnade förändringen, hafven J ansett Eder böra till den underdåniga ansökningen afstyrka Nådigt bifall.

Och som Vi, med anledning af hvad J sålunda anført och upplyst, icke funnit för godt att ifrågavarande underdåniga ansökning bifalla, så gifve Vi Eder sådant härmed till svar och underdånig efter rättelse i Näder tillkänna; Låtande Vi Nådigt Bref härom afgå till Consistorium i Hernösand; Och Vi befalle Eder Gud Allsmäktig Nadeligen. Stockholms Slott den 20 Augusti 1830.

CARL JOHAN.

A. R. v. Printzencreutz.

blifvit indraget, är icke bekant; och har man här varit okunnig om tiden då Lycksele blef skildt från Umeå, eller såsom särskildt Pastorat förklaradt, intill dess nyligen funnits af ett TingsrättsProtokoll af d. 3 Januari 1705, att sådant skett år 1673 eller 1674. Orden härom i detta Protokoll lyda sålunda: "Att Uhmeå Lappmark haar i fordna tijder lydt under Uhmeå Sockens Pastorat och dess Kyrkoherde för Lappmarckerne åhrligen een viss Giärde Taxas afgift till Kongl. Maj:t vährit underkastadt, men sedan Lappmarken 1673 eller 1674 blef ifrån Landsbygden separeradt och bekom sin särskilta Pastor, har Kyrkoherden å Landsbygden blifvit frij för bemälte Taxa och Lappmarks inbyggjarne icke heller dher medh graveras, eftersom Träskan ej blifvit dhem alldehles inrymbde, hvilken dheras berättelse öfverensstämmer medh Höglofl. Kongl. Cammar Collegij Resolutioner af den 23:dje Octob. 1688 och 1683 pag. 8 och 9." *).

3) *Antiquiteter.* Fornlemningar finnas väl icke i behåll inom Lycksele Lappmark, och fynd af denna beskaffenhet hafva i alla fall der sällan blifvit gjorda. Men anmärkning torde det förtjena, att för 38 år tillbaka blef uti *Worm-träsk* by här i socknen under verkställande af rågskörd å ett Svedjeland, invid en stor sten funnit minst sju skålpund *silfver*, bestående i flera större *halfcirklar* eller ringar, som kunde hophäktas till helcirklar. Arbetet var ganska

S 2

*) Flera intressanta och viktiga upplysningar rörande Lappmarkens äldre förhållanden, uppodling, befolkning o. s. v., innefattas i Hr KronoLänsman Holmströms ofvan anförde "Berättelse om Lappmarkens äldste inbyggare" m. m. införd i Westerbotens Län K. Hushålls-Sällskaps Handlingar år 1829, och hvilken endast i några få åsichter torde behöfva rättelse eller jemkning.

eget, konstmässigt och vida skildt från nutidens sätt och smak att arbeta i silfver. Pjeserne hade ingen likhet med hvad som för närvarande brukas till kropps-, bård- eller andra prydnader. Det är derföre troligast, att de tjenat till att med en sådan grannlåt utsira, antingen någon Gudabild (kanske att dermed äfven sammanhålla densamma), eller ock någon slags Lapp-Höfding eller Härförare. Mycket gammalt måste arbetet hafva varit; ty vid första påseendet ansågs det för jern, sedermera efter någon skurning, för koppar, och slutligen poleradt opp, befanns det vara fint silfver. Fyndet lærer tvert emot föreskriften i 2 §. 48 Cap. Missgernings-Balken, blifvit försåldt, utan att först hembjudas Konungen, och man må derföre med skäl beklaga, att Antiqvariska Samlingarne genom ett, efter uppgift, egennyttigt förfarande vid uppköpet af dessa pjeser, blifvit beröfvade ett utan tvifvel dyrbart ålderdomsminne.

I Arjeplougs Kyrka inom detta fögderi förvaras en *Härförare*- eller *Höfdingekrona*, som skall vara funnen vid ett fjellberg, kalladt *Rekkargaits*. Kronan är öppen, stor åt ett vanligt manshufvud, samt försedd med spiror och löfverk. I samma trakt, der fyndet gjordes, fanns äfven ett större antal pilar. Arjeplougs äldsta Kyrkobok förvarar följande upplysning om fyndet: "Anno 1647 förährade Vålförståndigh Johan Sjuls-son sin halspart uttii then Mässingskrona, som her finnes, then andra halsparten kommer Vålte Johan Effwertsson till." Och med annan handstil "den andra halffparten förährar jagh undher-tecknat till Arieplougs Kyrkia. dän 2 Febr. 1659.

Samuel Etvartj."

Detta tyckes bestyrka den inom Lappmarken allmänna sägen, att Lapparne fordom haft skärmytslingar med *Karjel* (Ryssen), troligare med *Caja-*

ner, som kanhända ströfvade bland Lapparne och oroad dem medan dessa vistades nedvid Bottniska viken. Säkerligen var det likväl icke efter anfalet vid *Köppoware* *), hvarom Högs tröm berättar, som denna krona och dessa pilar förlorades.

Lapparnes så kallade *Spåtrummor* höra väl och egentligen till forntiden. Äldre författare beskrifva dessa instrumenter, såsom målade med många figurer, af hvilka Lapparne, sedan deras ringknippa under vissa sånger och slag på Trumman medelst en af Renshorn gjord hammare, stadnat på en viss figur, förmenade sig kunna få veta tilldragelser på fjerran orter, samt på hvad sätt och med hvilka offer de vissa tider bäst kunde behaga sina afgudar o. s. v. Bland alla de personer, hvilka jag tillfrågade, angående dessa trummor, fanns ingen, som sett dem, och ingen kunde göra mig närmare redo för dessa instrumenter, som nu mera föga torde finnas inom denna Lappmark.

C. Statistik.

1) *Lycksele Socken*, särskilt betraktad, intager en area af ungefärligen 70 kvadratmil. På denna jordrymd befinnes för närvarande 77 byar med 264 Kronohemmans Åboer, tillsammans skattlagde till $41\frac{1}{2}$ Mantal. Å samma rymd finnas 70 stycken ännu icke i skatt gångne Nybyggen på nästan lika många särskilta ställen, emedan de fleste af dessa nyhemman icke hafva mer än en Åbo. Följande Tabell (Litt. B), som Hr Mag. Nils Joh. Sundelin godhetsfullt meddeladt mig, innefattar icke blott en fullständig förteckning på alla, så väl skattlagde som oskattlagde Byar och Nybyggen i Lycksele Församling, utan äfven deras afstånd och väderstreck från Kyrkan, samt slutligen Åboernes antal. —

*) Beläget 4 mil norr om Gellivare.

Förteckning på alla Byar och Nybyggen i Lycksele församling.

Skattlagde Nybyggen.	Väderstreck från kyrkan	Ålstand fr. kyrkan mil	Åboernes antal
By namn.			
Ajaur	N.O.	4	3
Arfliden	N.O.	$\frac{3}{4}$	2
Arfträsk	O.	1 $\frac{1}{2}$	3
Badstunäs	S.S.O.	3 $\frac{1}{2}$	1
Bergvattnet	N.	4	1
Betsele	N.V.	$\frac{3}{4}$	2
Björkberg	V.N.V.	4 $\frac{3}{4}$	2
Björksele, 1727, ...	N.	4 $\frac{1}{2}$	8
Bjurträsk	V.	4 $\frac{1}{4}$	3
Brattfors, 1707, ...	S.V.	1 $\frac{3}{4}$	5
Brännäs	N.	7 $\frac{1}{2}$	3
Busjön	N.O.	1 $\frac{1}{2}$	4
Byssträsk	S.S.O.	3 $\frac{1}{2}$	3
Bäfverträsk	V.	2	2
Eckornträsk	O.S.O.	2 $\frac{1}{4}$	5
Fahlträsk, 1700, ...	N.	2 $\frac{1}{4}$	4
Flakaträsk	S.	4	4
Forssholm	N.O.	3	1
Fäboliden	V.	4	2
Graned	S.V.	2	1
Granliden	N.	4 $\frac{1}{2}$	2
Gransele (vid Uman) 1700, ...	N.V.	2	4
Gransele (vid Vindeln)	N.N.V.	6 $\frac{1}{4}$	7
Gransjön	N.	5	1
Granträsk	S.	4 $\frac{1}{2}$	4
Gäddträsk	S.S.O.	2 $\frac{1}{2}$	4
Hedlunda	S.O.	$\frac{3}{4}$	2
Hedmark	V.N.V.	4	1
Holmträsk	N.N.O.	2	2

Skattlagde Nybyggen.

Bynamn.

	Väderstreck från kyrkan	Afstånd fr. kyrkan mil	Äboernes antal
Holmträsk, Lilla	N.N.O.	1 $\frac{1}{2}$	1
Holmträskbrännan	V.S.V.	3 $\frac{3}{4}$	1
Hornmyra	S.	3 $\frac{1}{4}$	6
Husbondliden	N.	1 $\frac{1}{2}$	2
Kattisafvan	N.V.	3	5
Knaften, 1703, ...	S.	2	10
Kroksjön	V.S.V.	4	6
Lidträsk	N.	4 $\frac{1}{2}$	4
Lomfors	S.	3 $\frac{1}{4}$	2
Långsele	S.	4	6
Lyxaberg	N.N.V.	5	1
Maltträsk	O.	2 $\frac{1}{2}$	3
Manjaur	O.N.O.	4	3
Medelås	N.V.	3 $\frac{1}{2}$	1
Mårdsele	O.N.O.	3 $\frac{1}{4}$	2
Myrträsk	V.S.V.	4	1
Nafvarträskliden	S.V.	2 $\frac{1}{4}$	1
Norrby	N.N.V.	4	2
Norrback	V.	5	1
Norrström	S.S.O.	7 $\frac{1}{2}$	2
Nyby	S.	3 $\frac{1}{2}$	2
Nyliden	S.S.O.	5	2
Pausele	N.V.	5	1
Rusele	N.V.	4	9
Rusksele, 1696, ...	N.	3	6
Ruskträsk	N.	2 $\frac{1}{2}$	4
Rödingträsk	S.	2 $\frac{1}{2}$	2
Siksele	N.O.	3	4
Skarda	S.	5	4
Skurträsk	S.S.O.	5 $\frac{1}{2}$	3
Storbacken	S.S.O.	1	1
Ström	S.S.O.	7 $\frac{1}{2}$	2

<i>Skattlagde Nybyggen.</i>	Väderstreck från kyrkan.	Åfstånd fr. kyrkan mil	Åboernes antal
By a n a m n.			
Strömsjönäs	S.S.O.	7	3
Strömåker	S.	5	1
Svartliden	N.	3 $\frac{1}{2}$	1
Tallträsk	V.	2 $\frac{1}{2}$	1
Tannsele	S.O.	1	2
Tufträsk	S.V.	1	3
Tuggensele	S.O.	2	2
Ulriksdahl	N.	$\frac{1}{2}$	1
Vargträsk	S.	5	4
Vesterås	S.S.O.	7 $\frac{1}{2}$	2
Vinliden	V.	4 $\frac{1}{2}$	3
Vormsele	N.	3 $\frac{1}{2}$	6
Vormträsk	N.	4 $\frac{1}{4}$	2
Vägsele, 1705, ...	S.V.	2 $\frac{1}{4}$	4
Vänjaurbäck	S.	3	4
Vänjaurträsk	S.	3 $\frac{1}{2}$	4
Vännäs	N.	8	1
Ämträsk	N.N.O.	4 $\frac{1}{2}$	2
Ättonträsk	S.V.	3 $\frac{1}{4}$	4
Öhrafvan	V.	3 $\frac{1}{2}$	3
Öhreström	S.S.O.	7	3
Öhrträsk, 1674.	S.S.O.	6	24
Summa			264

Skattlagde Byarne äro egenteligen icke flera än 77 st.; men någre i sednare åren skattlagde Nybyggen, belägne invid gamla Byar hafva fått sina särskildta namn. Anmärkte åratalen utvisa, att Nybygge då på stället blifvit upptaget.

Oskattlagde Nybyggen.

Byanamn.

Byanamn.	Väderstreck från kyrkan	Åfstånd fr. kyrkan mil	Äboernes antal
Adamstorp	S.S.O.	6	1
Ahlsmark	V.	5	1
Annælund	S.O.	3	1
Arfnäs	O.	1 $\frac{3}{4}$	1
Berg	N.	5	1
Berglund	S.O.	$\frac{1}{2}$	1
Bergmark	V.N.V.	4	1
Björkås	N.	4 $\frac{1}{2}$	2
Björnebäck	V.N.V.	5 $\frac{1}{2}$	1
Bjurås	N.V.	7	1
Blåviken	N.V.	4	1
Brattfors, Norra, ...	S.V.	1 $\frac{1}{2}$	1
Brännfors	N.	4 $\frac{1}{4}$	1
Busjön	N.O.	1 $\frac{1}{10}$	2
Bäckfors	S.S.O.	4	1
Bäcklund	O.	1 $\frac{3}{4}$	1
Eckorsjö, öde, ...	O.N.O.	2 $\frac{1}{3}$	1
Fikensgård	N.V.	3 $\frac{1}{10}$	1
Finnås	V.	5	1
Forsheden	N.N.V.	5 $\frac{1}{10}$	1
Forswall	N.N.O.	7	1
Försöket	N.N.O.	3 $\frac{1}{2}$	1
Graned	S.V.	2	1
Grundträsk	O.N.O.	3	1
Gustafstorp	N.	2 $\frac{1}{10}$	1
Hedlunda	S.O.	$\frac{3}{4}$	1
Hedvik	N.V.	3	1
Helsingfors	S.O.	$\frac{1}{10}$	1
Holmlund	N.V.	$\frac{1}{10}$	1
Holmsjö	N.	8	2
Knäppingen	S.V.	1 $\frac{1}{10}$	1
Königslund	S.O.	2 $\frac{1}{10}$	1

Oskattlagde Nybyggen.

Byanamn.

	Väderstreck från kyrkan	Åfstånd från kyrkan mil	Äboernes antal
Lillå	N.N.O.	3 $\frac{3}{4}$	1
Lugnet	N.V.	1 $\frac{1}{10}$	1
Mariælund	O.N.O.	3 $\frac{1}{4}$	1
Norrby	N.N.V.	4	1
Norrkulla	N.V.	2	1
Norrlund	N.V.	1 $\frac{1}{10}$	1
Norrvik	N.V.	5	1
Nydahl	S.O.	$\frac{1}{3}$	1
Nynäs	N.	7 $\frac{1}{2}$	1
Nytorp	S.O.	1	1
Nyåker	V.S.V.	4 $\frac{1}{2}$	1
Olofsfors	N.O.	7	1
Panlund	N.V.	5	1
Renträsk, öde	O.N.O.	3	1
Råberg	V.S.V.	4 $\frac{1}{2}$	1
Rökå	N.	4 $\frac{1}{2}$	1
Rönnås	S.V.	3 $\frac{1}{2}$	1
Sandås	V.N.V.	4 $\frac{1}{2}$	1
Sjölund	O.S.O.	2 $\frac{1}{3}$	1
Sjönäs	N.	2	1
Stenkulla	N.V.	2	1
Storsandsjö	S.S.O.	6	1
Södervik	O.	1 $\frac{3}{4}$	1
Tafle	N.	2 $\frac{1}{2}$	1
Tallträsk, Norra, ...	V.	2 $\frac{1}{2}$	1
Tannbäck	S.O.	1	1
Tannfors	S.O.	1	1
Vidinge, öde	S.	2 $\frac{1}{2}$	1
Vormheden	N.	3 $\frac{1}{4}$	1
Ähliden	S.	2 $\frac{1}{2}$	1
Ämnäs	N.N.O.	4 $\frac{1}{4}$	1
Öhrelund	S.S.O.	6	1

Oskattlagde Nybyggen.		Väderstreck från kyrkan	Åfstånd fr. kyrkan mil	Åboernes antal
By namn.				
Öhretorp	. . . . .	S.	3	1
Östansjö	. . . . .	N.V.	5	1
Summa		—	—	70

Folkmängden i denna Socken utgjorde vid 1830 års slut, 2,117 personer, hvaraf 1,057 man-kön, och 1,060 qvinkön. Således något öfver 30 människor på kvadratmilen.

Stensele Socken, 60 kvadratmil i vidd, hy-ser 16 byar med 49 Hemmans-åboer, skattlagde till $6\frac{1}{4}\frac{1}{8}$ mantal. Dessutom finnas i denna socken 40 oskattlagde Nybyggen, belägne å 30 särskil-ta ställen, utom 6 st. nya Nybyggen, som under sistförflutne månad (Juli 1832) blifvit utsynte. Folkmängden härstädes är 766 personer, hvaraf 377 man-kön och 389 qvinkön. Af denna summa utgöra hithörande Lappar uti så kallade *Vapstens* och *Umbyns* Lapp-byar, endast 107, nemligen 48 man-kön och 59 qvinkön. Således på kvadrat-milen $12\frac{2}{3}$ människor.

Sorsele, som intager ungefärligen en lika area med Stensele socken, har 22 byar, med 44 Åboer, som tillsammans betala skatt för $7\frac{65}{192}$ mantal, och derjemte 18 st. oskattlagde Nybyg-gen. Folkmängden är 775 personer, eller 365 man-kön och 410 qvinkön. Lapparnes antal, in-beräknadt i denna summa, är 205 personer, eller 101 man-kön och 104 qvinkön; således $12\frac{5}{6}$ men-niskor på kvadratmilen.

Folkmängden i hela Lycksele Lappmark var följaktligen vid 1830 års slut 3,648 personer,

hwaremot den vid 1810 års slut utgjorde endast 2,166; år 1805: 2,023; och år 1775: 1,156. I *Lycksele* Socken äro de aflägsnaste byarne belägne $6\frac{1}{4}$ mil från kyrkan, utom 6 st. små till Lappmarken hörande byar, hvilka hafva kyrkorätt till *Bjurholms* Landspastorat. Få äro fjermare, än på nyss uppgifne afstånd, belägne (Jfr. Tabell. Litt. B.). — I *Stensele* äro största delen byar inom 4 mil från Kyrkan, men circa 20 nya Nybyggen hafva ifrån 5 till 13 mils väg till sin kyrka i *Stensele*. I *Sorsele* har öfversta Nybyggaren 8 mil till Kyrkan, men de flesta icke öfver 4 till 5, till densamma. Hushållens antal äro bland Nybyggarena ungefär lika med skattlagde och oskattlagde rökarne tillsammanstagne. Väl innehafvas oskattlagde Nybyggen af gamla hemmansägare, men någre torpare och inhyses-hjon kunna ungefär svara emot dessas antal. Bland dessa Nybyggare-hushåll äro i *Lycksele* endast 8 st. förmögne, eller sådane att de äga något öfver hvad de nödigt behöfva. Behållne eller sådane, som hafva nödtorftig bergning, utgöra circa $\frac{1}{3}$ af massan. Fattige, som ofta måste anlita andra om hjälp, samt häfta för skuld, utgöra ett större antal, än behållne. Utfattige hushåll, som väl besitta Nybyggen, och på sätt och vis lifnära sig sjelfva, men bero helt och hållet af kreditorer, äro omkring 40 st.; och de som endast tigga eller eljest måste njuta understöd af fattigvården, äro få, eller 5 till 6 st., af hvilka icke alla kunna kallas hushåll. I *Stensele* finnas 4 förmögne hushåll, och de öfriga kunna, i förhållande till vilkoren och personalen, antagas ungefär lika med samma proportion i *Lycksele*. I *Sorsele* blott 1 förmögen, någre behållne, och de öfrige dels fattige, dels utfattige. — Uti *Ran* och *Grans* Lappbyar, hörande till *Sorsele*, äro 63 Skatte-Lappar, af hvilka några få äro för-

mögna, kanhända $\frac{1}{4}$ behållna, och de öfriga mycket fattiga. I *Vapsten* och *Umbyn*, hörande till *Stensele*, äro 24 st. Skattlappar, hvaraf 4 för-mögne, 8 behållne, och 12 utfattige. Utgående årliga skatten af alla dessa Lappar är, jemlikt Kongl. Reglementet d. 8 Jul. 1695, och Kongl. Resolution den 4 Mars 1811, 69 Rdr. 36 sk. B:co.

Hr Krono-Befallningsman P. Forsell har haft den godheten att meddela mig, dels en För-teckning på *Hemman med Mantal*, samt *lägenheter utan Mantal*, dels uppsats på till Kongl. Maj:t och Kronan utgående *Ordinarie Hemmans-Räntor* för år 1831 uti hela *Westerbottens Läns Lappmarks Fögderi*. Och som dessa uppgifter i flera hänseenden och särdeles för jemförelse med samma förhållande uti öfriga Lappmarker, icke torde vara utan allmännare intresse, har jag här bifogat dem uti *Tabellerne Litt. C. och D.*

**Förteckning på Hemman med Mantal,
samt särskildte ej till Hemman hö-
rande Lägenheter utan Mantal uti
Lappmarks Fögderiet i Westerbot-
tens Län.**

	Antal Byar	Mantal		Summa Mantal	Antal Krono - Nybyggen och Lägenheter
		Krono	Skatte		
Vid 1831 års slut funnos					
I Åsele Socken . . .	43	21 $\frac{13}{20}$	8 $\frac{14}{5}$	29 $\frac{36}{20}$	17
- Fredrica Socken . .	26	11 $\frac{15}{20}$	2 $\frac{5}{10}$	14 $\frac{20}{20}$	18
- Dorothea Socken . .	18	15 $\frac{9}{4}$	2 $\frac{5}{10}$	17 $\frac{4}{4}$	14
- Wilhelmina Socken .	27	24 $\frac{3}{4}$	— $\frac{1}{10}$	25 $\frac{1}{4}$	35
- Lycksele Socken . .	78	41 $\frac{1}{2}$	—	41 $\frac{1}{2}$	80
- Sorsele Socken . .	22	7 $\frac{6}{10}$	— $\frac{5}{20}$	7 $\frac{5}{20}$	21
- Stensele Socken . .	13	6 $\frac{1}{4}$	— $\frac{1}{8}$	6 $\frac{1}{8}$	36
- Arvidsjaur's Socken .	51	13 $\frac{4}{6}$	— $\frac{2}{4}$	13 $\frac{4}{6}$	27
- Arjeplogs Socken .	17	3 $\frac{1}{4}$	—	3 $\frac{1}{4}$	17
Summa	295	145 $\frac{3}{4}$	14	159 $\frac{1}{8}$	265
År 1810 funnos					
I Åsele och Wilhelmina då förenade Socknar	46	16 $\frac{13}{6}$	7 $\frac{6}{6}$	24 $\frac{3}{4}$	} 64
- Dorothea Socken . .	12	5 $\frac{7}{8}$	2 $\frac{1}{4}$	8 $\frac{3}{4}$	
- Fredrica Socken . .	20	7 $\frac{5}{8}$	1 $\frac{3}{4}$	9 $\frac{3}{8}$	
- Lycksele, Sorsele och Stensele då förenade S:r	73	30 $\frac{5}{4}$	—	30 $\frac{5}{4}$	64
- Arvidsjaur's Socken .	16	6 $\frac{1}{6}$	—	6 $\frac{1}{6}$	51
- Arjeplogs Socken .	1	— $\frac{1}{8}$	—	— $\frac{1}{8}$	9
Summa	168	67 $\frac{103}{92}$	11 $\frac{13}{6}$	79 $\frac{67}{92}$	188
Således har tillkommit	127	78 $\frac{7}{4}$	2 $\frac{3}{6}$	80 $\frac{1}{4}$	77
Summa	295	145 $\frac{1}{4}$	14	159 $\frac{1}{8}$	265

Ordinarie Räntan till Kongl. Maj:t och Kronan utgöres för hvarje Mantal med 6 Rdr 32 sk. B:co, men Hemman anslagne till Gästgifverier äro derifrån befriade.

1831 års Uppbörd.	Antal Rökar som betala Lappskatt				Banco			
<i>Åsele Lappmark:</i>								
Af Åsele Socken . .	—	181	23	8				
- Fredrica d:o . .	—	89	26	4				
- Dorothea d:o . .	—	116	37	—				
- Wilhelmina d:o .	—	165	—	—				
Åsele Härads Lappskatt	68	42	40	—	595	31	—	
<i>Lycksele Lappmark:</i>								
Af Lycksele Socken	—	271	38	8				
- Sorsele d:o . . .	—	48	44	4				
- Stensele d:o . . .	—	39	41	4				
Lycksele Härads L:skatt	90	69	36	—	430	16	4	
<i>Arvidsjaur's Lappmark:</i>								
Af Arvidsjaur's Socken	—	84	43	—				
- Arvidsjaur's Lappby	78	22	—	—	106	43	—	
<i>Arjeplogs Lappmark:</i>								
Af Arjeplogs Socken	—	21	32	—				
- Arjeplogs Lappbyar	103	82	36	—	104	20	—	
Summa	339				1237	14	4	

Enligt Tabellen Litt. D var för sistledne år:

Utgående Krono-Räntan i Lycksele Socken 271: 38. 8.
 Dito i Stensele af Skattlagde Nybyggare 39: 41. 4.
 Dito i Sorsele af dito dito 48: 44. 4.

Utom denna, Kongl. Kansli-Styrelse-fonden tillfallande, Ränta efter Hemmantalet, som enligt hvad förestående visar är obetydlig, måste

Lappmarks inbyggarna vidkännas andra betydligare utgifter, såsom t. ex. bidrag till Ecclesiastiska och Civila Embets- och Tjenstemäns löner, inbördes Sockne-utgifter af flera slag m. m., hvadan ock hela utgifts-summan årligen går öfver 3000 Rdr. B:co.

Att uppskatta hemmansvärden i Lappmarken, är af Regeringen icke anbefaldt, men för att närmare kunna kontrollera odlingens fortgång, hålles af mera noggranna Länsmän, tid efter annan, besigtningar å hemmans och nybyggens häfd i hus och jord, hvilket allt noga i penningevärde bestämmes; och har man på sådan grund funnit att skattlagde hemman i Lycksele år 1827 ägde ett värde af Rdr. B:co 131,082

Oskattlagde Nybyggen i

denna Socken

8,402: 24

139,484: —

Skattlagde i Stensele

24,872

Oskattlagde i dito

2,451: 24

27,323: 24

För Sorsele så väl som för öfrige Lappmarkerne inom Länet lærer detta förhållande endast gissningsvis blifvit upptaget, hvarföre en anteckning derom saknar värde.

2) *Landsstyrelse.* I *Politiskt* hänseende är Lycksele Lappmark hörande till Westerbottens Höfdingedöme, och i *Ecclesiastiskt* under Hernösands stift och Westerbottens södra Prosteri, äfvensom under Westerbottens södra Jurisdiktion. *Tingslag* gemensamt hafva alla tre socknarna vid Lycksele Kyrka, en gång om året i medio af Januari månad, då äfven Kronfogden håller *Uppbörd*.

3) *Ekonomi.* a) *Åkerbruk.* Odlingen sker på de flesta ställen med spade, emedan den stembundna jorden icke eller åtminstone sällan medgifver att bruka plog. På många ställen måste ock bränning, sprängning med krut o. s. v. före-

gå spadningen, hvilket förorsakar att odlingskostnaden ofta uppgår till 80 à 100 Rdr. B:co. för ett tunnlands rymd. Men likväl är det i allmänhet en svårare sak att begöda en åker, än att uppodla den; ty en bonde med 12 st. kor, 2:ne hästar samt några andra kreatur, kan vanligen icke beså mer än 3:ne tunnland årligen, så framt han icke är i stånd att tillverka artificiell gödsel, genom bränning af mossar o. s. v. Också tillverka alla mera omtänksamma ett betydligt quantum deraf, åtminstone lika stort, som af naturspillningen, hvarvid iakttages, att tillverkningen måste ske af ämnen, lämpade efter jordens beskaffenhet. *Akerredskap* består af plog, sädesahl, harf, jordyx och gräf. Vanliga *såningstiden* är medium af Maj, någon gång förut, mera sällan början af Juni. Vanliga *skördtiden* är medlet af Augusti, ofta sednare, någon gång början af September, och på en tid af 30 år har 2:ne gånger händt, att skörden å torr jord börjats sista dagarne i Juli. I Lycksele socken besås nu 640 geometriska tunnland med *Råg*, *Korn* eller *Jordfrukter*, deraf upptager Rågen föga $\frac{1}{3}$:del, emedan den, i synnerhet vårråg, mera sällan mognar, än Kornet. *Potates*-utsädet är betydligt, eller minst 500 tunnor. Höstråg-utsädet på ett tunnland är vanligen endast 8 kappar, och afkastningen i goda år torde kunna tagas till 30:de kornet. Kornets afkastning i goda år torde kunna räknas till 6:te kornet, men per medium för alla år föga öfver 3:dje kornet. *Potates* gifver per medium 6:te kornet. Af alla jordfrukter triffes denna längst opp i fjelltrakterne samt i fjellarnes grannskap, och är nu mera en ganska betydlig närings-artikel i alla hushåll.

I Stensele socken besås 120 tunnland med ofvanberörde sädesslag, jemte omkring 70 tun-

nor Potatoes, och afkastningen är proportionaliter nästan densamma som i Lycksele. Likväl måste man medgifva att jorden i mån af sitt nordligare läge är i Stensele mera mager. Sorsele är i detta afseende ännu mera vanlottadt.

Hvete mognar icke i denna Lappmark. *Lin* odlas med framgång i nedre delen af Lycksele, men afkastningen är ej tillräcklig för hela Socknens behof. *Hampa* sås å flera ställen, men med ringa fördel. *Kålrötter* och *Rosvor* äga ibland, och på vissa ställen, god framgång. *Morötter*, *Rödbetor*, *Dill*, *Persilja* och flera andra köksväxter odlas egentligen endast i Ståndspersoners kryddgårdar.

Hinder för jordbruket äro, utom anmärkte betydliga odlingskostnaden, jordens magra beskaffenhet, förorsakad af dess nordliga läge, under ett kallt klimat, äfvensom ortens lodräta höjd o. s. v. Härtill kommer äfven nattfrosten, som så ofta förderfvar den mest hoppgifvande skörd. Men genom de förut nämnde medlen: svedjande, afrödning, utdikning, moss- och myrjords förbränning m. m. torde en stor del af dessa hinder, åtminstone de, som bero af klimatets hårdhet och jordens magerhet, med tiden kunna afhjelpas.

Spannemålspriserne falla sällan under 15 Rdr Rgs för en tunna Korn, och sistlidne äfvensom detta år har en tunna af detta sädesslag här kostat 20 till 25 Rdr samma mynt. Rågen är vanligen något dyrare. Omalet hvete har, med undantag af Presterne, ingen i denna Lappmark boende sett.

b) *Boskapsskötseln* är ortens hufvudsakliga näringsgren. Ganska få byar medgifva derifrån undantag. Kreaturen släppas på bete i slutet af Maj eller början af Juni; sällan förr, om ej foderbrist dertill tvingar. Intagningen om hösten

sker vid Michaëlis tiden, eller i slutet af September, och något år har händt, att tidigt kommen snö verkat intagningen 14 dagar förut. Boskapens bete består under sommaren af flera sorter gräs, isynnerhet af så kallad *Sia* (*Aira montana*), *Myrstarr* (*Carices*), äfven af *Treblad* (*Klöfvär* samt *Hvitväpling*, *Trifolium pratense et repens*), *Fräkne* (*Eqvisetum*), löf och emot hösten af *Soppar* (*Svampar*), som öka mjölken, men göra den mindre nyttig. *Ängsodling* sker medelst rödjning å vissa tjenliga skogbeväxta ställen; genom vattenledningar till torrare och magrare myror och moraser, samt tvertom genom vattnets afledande från sankta ställen; genom utdikningar o. s. v. Men för ändamålets vinnande intaga dock *vattenuppdämningar* första rummet. Dessa hafva i orten liksom verkat en ny period, derifrån man kan räkna ängarnes lyckligare danande och vård. Omkring 1790 börjades med sådane försök, hvilka blifvit en hufvudorsak till landets tredubbla hemmantal och kultur sedan den tiden. *Höbergningen* börjas vanligen emellan den 6:te och 15:de Juli, samt slutas i medlet af September, och af åtskillige än sednare. Gräset afslås med lia, och hopsamlas med räfsa, såsom i nedre landsorter är brukligt. Men här låter man sällan det afslagna gräset på marken torrkas, för att derefter i lador införas, utan man uppsätter det i ett slags stackar, kallade *hässjor* (hvilka jag förut beskrifvit), för att der torrkas och sedermera inläggas i lador. I saknad af sådane lador, blifver höet i hässjan till vintern qvarliggande. I regnig väderlek, då det afslagna gräset å marken skulle ofta bortskämmas, äro sådane hässjor ganska nyttiga, ty om blåst tillkommer, torrkar fodret i hässjan, om än väderleken är något regnig. Tiden för höets hemfors-

ling är vanligen från medlet af November till slutet af December. Utfodringstillgången består af hård- och starrvallshö, myrstarrfräken (*Equisetum fluviatile*), rör (*Arundo*), hvitflork (*Ängull*, *Eriophorum vaginatum*), halm, bark, skaf, löf, gröna späda tallqvistar och, i brist af annan tillgång, lafvar hemtade af tall och granträd, samt äfven renmossa. I anseende till ängesmarkens spridda och öfverallt aflägsna läge från bostäderna, är afbergningen och hemforslingen af höet besvärlig och kostsam, vida öfverstigande den å bebodda bottniska landsbygden vanliga. Men deremot är en förmån, att ortens hufvudsakliga ängsmark underhålles af naturen (åkerlindor undantagne). Oaktadt dessa svårigheter är det lätt att bevisa, det boskapsskapsskötsel, i synnerhet då frågan är om nötkreatur, med betydlig vinst härstädes idkas. En medelmåttig Ko mjölkar straxt efter kalfningen, och å godt bete, om sommaren $1\frac{1}{2}$ kanna i målet eller 3 dito om dygnet *). Nu kan antagas att mjölkafkastningen om året är $1\frac{1}{2}$ kanna om dygnet, eller $547\frac{1}{2}$ kannor för hela året. Om då en kanna beräknas till 5 skillingar Banko, blifver årets afkastning 57 Rdr. 1 sk. 6 rst. B:co. Lägg spillningens värde der till, så går summan öfver 60 Rdr. nämnde mynt. Och årets underhåll för ett sådant kreatur, dagliga skötseln inberäknad, öfverstiger föga 20 Rdr. Banko. Således har kreaturet tre gånger betalt sitt underhåll. Deremot torde den får-race, som här finnes, icke en gång fullt ersätta kostnaden af sitt underhåll. Dessa djur äro likväl nödvändiga för deras ull, hvaraf oumbärliga klädespersedlar tillverkas.

*) En gammal erfaren landthushållare har uppgifvit för mig, att en Ko härstädes någon gång mjölkat dubbelt så mycket som det nu angifna måttet.

I Lycksele Socken underhållas för närvarande 360 *Hästar*, 1800 *Kor* och 4160 *Får*. Antalet af yngre nötkreatur är icke bekant. *Getter* trifvas ganska väl i denna Lappmark, och finnas der äfven, men såsom ansedde för okynnesfä, ägas de icke allmänt. Ännu sällsyntare äro Svin-kreaturen härstädes; men der de finnas, födas de inne hela året igenom. I Stensele Socken underhållas endast 75 st. *Hästar*, 344 st. *Kor* och 810 st. *Får*. Om Sorsele Socken äger man i detta hänseende blott den säkra kännedom, att den är till och med något efter Stensele.

En *Renko* lärer sällan mjölka öfver $\frac{1}{2}$ kvarter i målet eller $\frac{1}{8}$ kanna om dygnet *). Man börjar vanligen att mjölka *Renkorna* vid Midsommarstiden och upphör dermed totalt vid slutet af September, under hvilken tid mjölkafkastningen af hvarje *Renko* per medium icke kan antagas vara öfver en jungfru om dagen. Det är en lycka att dessa djur så lätt kunna underhållas.

c) *Binöringar*; *Jagt* anställes med olika förmån under olika år, och kan således icke sägas vara någon säker- och hufvudnäringsgren. Vissa år inträffar här mycken brist på *fogel*, andra, är det tvertom öfverflöd derpå. Den i Lappmarken öfverklagade minskningen af *fogel* är således icke *total*, utan endast *lokal*. Det förhållande af brist eller ymnighet på *fogel*, som å ett ställe visar sig, beror helt och hållet af *fogelns flyttningar*. Regeln för dessa flyttningar inom skogslandet och fjelldistrikterne, samt *fogelns* under vissa förhållanden närmande till eller aflägsnande ifrån fjellsträckningarne, är icke ännu fullkomligt bestämd; men genom anställda

---

*) Uppgiften är af Hr Holmström, och öfverensstämmer fullkomligt med hvad jag i detta afseende själf sett och erfarit i norra Lappmarken.

ärliga observationer på skilda orter inom Lappmarkerne, skall man slutligen komma till en säkrare kännedom om denna skogsfogelns naturhushållning. För närvarande är inom Lycksele Lappmark bristen på sådan fogel synbar. Före 1813 skall en lika saknad ägt rum. Men just under nämnde år infann sig här en stor mängd af fogel. "Skogarne blefvo fulla, ja till och med hustaken besökte ibland af Tjädrar. Hvar och en samlade då nästan så mycket han behagade," berätta Lyckseleboerne. En Tjäder kostade det året på Lycksele marknad 10 skillingar Rgs., och en Hjerpe 2 till 3 sk.; men sedermera är här betalt ända till 2 Rd. för Tjädern, och 28 sk. för en Hjerpe.

Vanliga sättet att härstädes fånga skogsfogel, är med de af mig ofvan beskrifne så kallade *flakar* och giller. Men man skjuter den äfven med lodbössa. *Sjöfogel* dels skjutes, dels gillras med jern. *Björnar* fångas alla år inom socknen. *Vargar* mera sällan, emedan de ej äro stationerade, utan anträffas endast under deras ströftåg, samt kunna ej fångas så framt ej mycken snö fallit. Sistledne vinter blef likväl inom Lycksele öfver 40 st. *Vargar* dräpne. *Räfvar* fångas alla år till betydlig mängd, *Filfrasar* sällan, och *Lodjur* ännu mera sparsamt. *Harar* träffas icke ofta, men deremot fångas *Ekorrar* i myckenhet. *Elgar* hafva här blifvit fälde, men knapt en för hvart decennium.

Fiske är inom Lycksele socken nu för tiden mindre lönande. I Vindelelven fångas bland andra fiskslag äfven hafslax, men icke till mängd. I Stensele och Sorsele deremot är fiske vida mera lönande och utgör i öfra delarne af dessa socknar fattige Nybyggares och Lappars hufvudnäringsfång.

Saltpeter-tillverkning var för några år tillbaka okänd i orten, men innevarande år har den i Lycksele uppgått till vid pass 1,800 Rd. B:ko.

Tjärbränningen har, något år i denna socken uppgått till 300 tunnor. Såsom ingalunda lönande, i anseende till den dryga transportkostnaden, torde den likväl komma att upphöra. En tunna tjära betalas här på marknaden vanligen endast med 2 Rd. B:ko. Begge dessa binärningar hafva ännu ej hunnit till Stensele och Sorsele. Men fisk utbjudes till salu från dessa socknar.

Limkokning brukas i Lycksele föga mera än till husbehof. I Sorsele till afsalu något litet. I norra Lappmarkerne t. ex. i Wittangi och Juckasjervi fann jag denna näringsgren i flor.

d) *Inre hushållning.* *Husbyggnaden* är endast af trä, och hos de flesta vidlyftig, men icke rätt bekvämlig. Mången fjell-nybyggare har från 100 till 150 alnar tak att vidmakthålla. Med hälften mindre skulle lika fördel kunna vinnas. Men byggmästaren, som är nybyggaren själf, har ej så noga beräknat detta. Han är derföre nöjd, då han ser den långa husraden, om än flera af afdelningarne deruti få stå obegagnade. Men gammal plägsed och öfverflödigt tillgång på byggnadsvirke förleder honom måhända till denna ändamålslösa byggnads-lyx. *Tröskhus* af 18 till 20 alnars quadrat, med tröskbulvar, som dragas af häst, äro sednare årens verk, men börja snart bli allmänna. Förut uttröskade man säden med slagor i en liten lada, hvilket arbete räckte hela vintern å de ställen, der något betydligt var att tröska. Gödselrum under *Fåhus* ser man äfven nu mera på vissa ställen, hvilken uppfinning är för gödsel-tillverkning ganska nyttig.

Matordningen är naturligtvis olika efter råd och lägenhet. Det vanliga är att allmogen äter fem särskilta gånger om dagen. Deras spis är

mjölk, kött, fisk, välling bättre eller sämre, hos de fattiga af mjöl och vatten. Kornmjölsgröt är blott de bättre lottades rätt. Smör och ost förtäres mindre, emedan sådant är en salu-artikel. Ganska få äta bröd af ren säd, äfven i goda år. Under hela min fjellresa såg jag icke oblandadt sädesbröd mer än hos 2:ne nybyggare. Mer och mindre agnar tillblandas vanligen. Barkbröd ätes detta år (1832) af minst $\frac{3}{4}$ af allmogen. Men sådant visar likväl icke alltid yttersta nödens närvaro, ty brödet är icke något hufvudsakligt vid den egentlige Lappmarksboens måltider. Jag har förut yttrat min mening om barkbrödets egenskap. Ner i Sverige föreställer man sig detta näringsämne såsom ganska osundt, till och med skadligt. Jag var af samma öfvertygelse; men jag har måst något ändra den, sedan jag kom till Lappmarken. Icke till följd af egen erfarenhet, ty jag har blott smakat på barkbrödet, men på grund af flera hundra andra personers, som i all sin tid aldrig njutit annat bröd, och likväl äro friska, raska och starka, i helsa öfverträffande många af dem, som äta råg- och hvetebröd, kremer, bakelser o. s. v. Också påstå de, som äta barkbröd, att det tillika är födande, och att de, efter antaget bruk deraf, återvunnit genom svält förlorad kroppsstyrka. Men alla äro derom ense, att detta bröd är osmakligt och äger en baskhet, som för den ovane gör det alldeles vedervärdigt. Bröd beredt af Islands-mossa är äfven känt, och man är öfvertygad om att ett sådant är i flera hänseenden bättre än det af furbark. Länets Höfding har väl ock genom en nyligen utfärdad kungörelse, åtföljd af en tryckt Beskrifning om Islands-läven, sökt uppmuntra allmogen att samla denna mossa, och bereda den till födoämne. Men Laf-artens sällsynthet på denna ort har förorsakat,

att man icke rätt kommit sig före med dess användande. På några ställen har jag likväl sett den växa tämligen ymnigt både inom Lycksele och Åsele Lappmarker.

4) *Konstflit*. Väfnader tillverkas af ull, linne och bomull, till husbehof, men icke till afsalu, utom något mindre betydande quantum Vallmar. I denna konst hafva qvinnorna i sednare tider förvärfvat sig en särdeles skicklighet. I Åsele hade några väfverskor deruti hunnit den färdighet, att de, under framläggande af flera sorter drällsväfnader, med en slags nationalkänsla påstodo sig vilja försöka göra köptyg umbärligt. Det är ock att förmoda, det Lycksele äfven i denna del icke vill vara efter sina grannar. Socknehandtverkare, utom skräddare och skomakare, finnas här icke. Men vissa Nybyggare svarfva hvad för behofvet erfordras; äfvensom dylika klensmeder tillverka liar, yxor, knifvar och annat, som i allmänhet behöfves *). Snickarearbeten tillverkas öfverallt af allmogen sjelf för deras enkla behof. Urmakare, Färjare och Garfvare saknas. Lapparnes slöjdarbeten bestå förnämligast i korgar, rep, linor (tillverkade af tågor), pulkor (deras åkedon), skidor, tennbroddering m. m.

5) *Handel*. Marknader. I Lycksele på Kyrkoplatsen hållas 2:ne om året, nemligen en i medlet af Januari och en i början af Mars. De besökas af handlande och några handtverkare från Umeå. Desse handlande voro i stöd af sina stadsprivilegier de ende köpmän, som ägde rättighet

---

*) En sådan smed fabricerade för min räkning jernfjädrar under ett vagnssäte, af lika godhet och utseende, som de, hvilka blifvit gjorde i Lund; men med den skillnad, att de i Lappmarken förfärdigade kostade mest hälften mindre.

att besöka Lycksele. I sednare åren tyckes likväl som stället hade blifvit förvandladt till en frimarknad, hvilken dock sällan besökes af andra städers handlande, än från Umeå. Men deremot infinna sig tillika en mängd så kallade *skoj-handlare*, mest bestående af bönder och drängar från Ångermanland. Det påstås, att detta intrång är såvida skadligt, som dessa skojare vid upphandlandet af Lappmarkens produkter, i stället för att betala dem med kontanter, gifva i utbyte åt säljarena brännvin, tobak m. m. och på detta sätt förse Lappmarkens inbyggare med öfverflödsartiklar af sämre beskaffenhet. Omdömet härom är likväl deladt. Man försäkrar, att städernes handlande äfvensåväl hålla folket lyxartiklarne tillhanda, och att man lika säkert torde kunna påräkna kontanter af skojaren, som af köpmannen. Onekligt är, att skojaren genom sin täflan med handlanden stegrar ortens varor, och hindrar den sistnämnde, att drifva sin vinningslystnad öfver måtta och billighet. — Sorsele och Stensele Socknemän hafva ock här sin marknadsplats, äfvensom Arjeplougsboer i sednare åren funnit förmånligt, att på detta ställe afyttra sina varor.

Exportvaror äro: smör, fogel, fjäder, pelsverk, bäfvergäll, torr och färsk fisk, vallmar, renost, renshudar, lappskor, belingar, rentungor, med mera. Mängden eller värdet af hvad sålunda afyttras, kan icke bestämdt uppgifvas; men ganska säkert är, att 1,600 lisp. smör årligen försäljas. Import, eller det som köpes, är: salt, tobak, barkåde nöthudar, jern, jordredskap, fönsterglas, fönster, religionsböcker, glasflaskor, postelin, stenkärl, lin, hampa, färgstoffer, kramvaror, kaffe, socker och sirap, samt, under missväxtår, spannmål. Resultatet af denna handel är, att de varor allmogen har att sälja

säkert uppgå till en betydlig summa, troligen till 12 a 15,000 Rd. B:ko; men behofven af hvad som skall köpas, de må vara verkliga eller inbillade, medtaga icke allenast hvad de flesta hafva att sälja, utan göra dem äfven skuldskrifne i köpmannens bok. I synnerhet har sista årets missväxt, som bevisligen kan skattas till en skada af 25,000 Rd. B:ko, endast för Lycksele socken, verkat ett sådant förhållande.

Varu-priser.

År 1831 betaltes här å Marknaden:

	Rd.	sk.
1 Lispund Smör med	6:	24.
1 Lispund Talg	6:	—

Innevarande år betaltes

1 Lispund Smör med	5:	24.
1 Lispund Talg	5:	24.

Vanliga priserne äro för:

1 Lispund Smör	5:	—
1 aln grått Vallmar	—	40 à 44.
1 Korsräf från	15 till 25:	—
1 Röd Räf	6 à 8:	—
1 Utter	10 à 15:	—
Bäfvergäll, lodet	3 à 3½:	—
1 Mårdskind	5 à 7:	—
Gråverk; timret (40 st.)	5 à 6:	—
1 Harskind	—	8 à 12.
1 Björnhud	15 à 30:	—
1 Varglo	15 à 20:	—
1 Hermelin	—	8 à 12.
1 Varg	6 à 8:	—
1 Ko-kreatur	15 à 25:	—
1 Får	2 à 3:	—
1 Renoxe	8 à 10:	—
1 Renko	6 à 7:	—
1 Brun-Rens- (Rentjurs) hud	3:	— —
1 Ox-Rens-hud	1½ à 2:	—
1 Renkohud	1½:	— —
BrunRens-skor, paret	3:	— —
OxRens-skor, dito	1½:	— —

	Rd.	sk.
Renost, Lispundet	4	5: —
Gäddor torra, Lispundet	2:	— —
Sik färsk, Lispundet	1½:	— —
Allt Riksgälds-Sedlar.		

6) *Lappar* kunna i denna Lappmark icke kallas annorlunda än *Fjell-Lappar*, emedan de under sommaren äro vistande i fjellens ödemarker, ehuru de fattigare äfven söka nära sig med fiske i nedra fjellsjöarne. Alla äro ock derutinnan lika, att de redan i November hvarje år begifva sig från sina fjellvisten till nedra Lappmarken, och hinna vanligen ned till Lycksele vid Jultiden. De flesta Lapparne följa de större elfverna efter, endast några vissa följa Stöttingsfjelltrakten, och komma till Öhråns vattendrag. Under denna nomadiska årliga färd, medföra de uti sina *Ackior* eller *Pulkor* *) all sin egendom, utom något silfver m. m., som de anse mest dyrbart, hvilket nedsättes hos någon väl ansedd Nybyggare, eller ock i kyrkorna; likväl ej i Lycksele. Under färden drifves den lösa Renhjorden framför, både af Lapparne sjelfve och af deras hundar. På ett kommande ord (appell) af sine chefer, veta dessa sednare att skyndsamt återföra de renkreatur, som skingrat sig ifrån massan. Efter den lösa truppen komma Lassdragande Renarne, fördelta i flera så kallade *Raidar*. Fem lassdragande renar fastbundna i den föregåendes lass, kallas *Raida*. Den sjette hörer ock till samma *raida*, och är fastbunden i sista lasset, men drager ej något, utan skall endast hålla tillbaka i backarne den föregåendes lass, samt inöfvas till körning. Den sista renen

---

*) Dessa Lapparnes slädar har jag beskrifvit i min Resa genom Norra Lappmarkerne 1821, 1 Del. p. 200, hvartill jag torde få hänvisa Läsaren.

i eftersta raidan drager de stänger, som brukas när kåtan uppsättes. Honom består ej någon tillbakahållare. Återfärden till fjellen sker i April, något förr eller senare, allt efter som våren synes påskynda. De återföra då sina pulkor och annat, hvad de haft med sig, ända opp till sina fjellvisten, så framt icke sommaren någon gång kommer på dem för hastigt, i hvilket fall allt bagaget måste qvarlemnas hvar som helst är tillfälle. Gerna vilja de dock, om möjligt, hafva alltsammans under tak.

Dessa utvandringar äro för Lapparnes bestånd alldeles nödvändiga; ty å kala fjellarne kunna hvarken menniskor eller djur under vintertiden vistas. Ned i dalarne och till björkregionen äro ock från fjellarne merändels hopdrifna sådane massor af snö, att renarne under den ej kunna söka sig födan. I fjelltraktens granskogar finnes väl på sina ställen någon renmossa och annan laf, men icke tillräckligt för den långa vintern. Och ändtligen behöfver Lappen träffa andra menniskor, för att få oundgängliga behof uppfyllda.

För Nybyggarne i allmänhet anses Lapparnes vinterflyttningar oskadliga, utom för sådane, som hafva sitt höfoder i hässjor på de trakter der Lapparne framtåga, emedan höet då, helst om betet tryter, dels uppätes, dels nedtrampas af renarne. Denna olägenhet träffar väl derföre till stor del den sträcka af nedra landet, der Lapparne sluta sina flytttåg, och der de således ofta längre tid komma att uppehålla sig. Men detta onda torde dock egentligen och mest drabba de närmast fjellen boende Nybyggare, som icke möjligen hinna hemskaffa fodret, innan renhjordarnes ankomst. Denna omständighet är, och skall, så länge Lappar finnas, alltid blifva ett ibland de största hinder för Nyhemmans-anläggningar

invid fjellarne, helst det är af boskapsskötsel, som desse Nybyggare hufvudsakligen skulle hafva sitt näringsfång. Höga vederbörande hafva väl förordnat, att Nybyggare skola uppsätta lador för sitt foder, eller en fyra alnar hög gärdsgårdsstängsel kring hässjorne, men dervid har blifvit förgätet, att skog saknas i de högre fjelltrakterne, och att stängseln ofta skulle blifva mångdubbelt dyrare, än fodret, som skall förvaras.

Lapparnes *dopnamn* äro merändels lika med dem, som brukas bland Nybyggare allmogen, med undantag af några vissa, såsom Sjul, Gunnar, Enar, Klemmet, Siwert, Bengt, Anund; samt Sigrid, Gunilla, Botilla, Sissla, Ella, Tjelu o. s. v. *Tillnamn* gifva de vanligen hvarandra, lämpade efter antingen yttre utseendet eller uppförandet. Således blifver en harmunt kallad Gorok (skåren); en krokryggig Groddnjock; en liten till växten Lillek eller Uttjeck; en trätosam Dorries eller Dorrot. I norra Lappmarkerne är ock vanligt, att en far gifver alla sina söner ett och samma dopnamn, men särskilta tillnamn, lämpade efter anledningar, såsom nämnt är.

7) *Nybygges-utsyningar* skedde i början af Lappmarkens odlingsperiod på det sättet, att en Lapp-bya Länsman och 2:ne Nämndemän besigtigade de ställen och trakter, der någon viss ville upptaga Nybygge. Desse förrättningsmän såsom icke skrifkunnige, berättade sedermera muntligen vid näst inträffande Häradsting beskaffenheten af den plats de till Nybygge sålunda utsett. Öfver denna berättelse författades ett, ofta nog ofullständigt Protokoll, hvilket insändes till Konungens Befallningshafvande, som i ämnet meddelte sitt utslag. Stundom nedsatte sig äfven Nybyggare utan erhållit tillstånd, hvilket ej sällan åstadkom tvister, ehuru den nykomne kun-

de vara aflägsen 3 till 4 mil ifrån den närmaste förut bosatte. En sådan oordning sökte Landshöfding Mannerburgh afskaffa, då han 1713 besökte Lycksele. För detta ändamål hade han skrifna Frihetsbref i beredskap, samt insatte på stället blott namnen på dem, som begärde sådane bref.

Enligt Kongl. Reglementet för Lappmarkens bebyggande af d. 24 Novemb. 1749, utsynas för närvarande Nybyggen på det sättet, att den, som å en viss trakt vill Nyhemman upptaga, anhåller derom skriftligen hos Konungens Befallningshafvande i Länets, som förordnar Länsmannen i socknen eller districtet (någon gång) Fogden), att, efter kungjord termin, med biträde af 2:ne Nämnden, besigtiga och beskrifva den odlingsmark; som sökanden vill intaga. Vid den sålunda anbefalta förrättningen beskrifvas: blifvande bostadens läge och afstånd från Sockne-Kyrkan och närmaste byar; jordmånens beskaflenhet och dess användbarhet till åkerbruk; och blifvande kostnaden för odlingen äfvensom för husbyggnaden, hvarvid afseende göres på större eller mindre svårigheter att anskaffa materialier. Ängsmarken beskrifves till läge, väderstreck från bostaden, beskaflenhet, åtgärder för odlingen, den dermed förenade kostnaden, samt den årliga afkastning, som förmodas kunna vinnas af det beskrifna stället. Och som ängsmarken för ett enda Nybygge stundom kan vara belägen på 20 till 30 eller flera ställen, kring-spridda åt alla väderstreck, ofta ända till en mils afstånd och mera från tomten, så måste förrättningsmännen tillse och uppgifva, om flera Nybyggen kunna å trakten anläggas, hvilka lämpligare kunde begagna en eller annan änges- eller odlingsbar fläck. Denna sistnämnda uppgift förutsätter en säker kännedom om loka-

len, och är för framtida immissioner ganska vigtig. Likväl torde den föga tillförlitligt kunna åstadkommas af någon annan, än af den, som efter mångårig fjellvandring har för sitt minne uppgjort en slags landtkarta öfver orten. Slutligen föreslås hvad sökanden genom byggnad och odling under vissa år bör tillvägabringa, hvarjemte förekomne tvister upptagas och utredas. Öfver detta allt insändes Protokoll till Konungens Befallningshafvande, som efter ärendets pröfning meddelar Utslag, och beviljar flera eller färre frihetsår i mån af större eller mindre svårigheter, hvilka synas möta anläggningen. Dessa frihetsår gå likväl aldrig under femton, och sträcka sig icke öfver trettio. Jemlikt 27 Kap. 1 §. Byggnings-Balken äro Kronofogdar eller Länsmän pliktige att utan arfvode tillse, huruvida Kronojords innehafvare fullgöra sina skyldigheter med byggnad och odling, hvilken tillsyn likväl på en area, såsom här, af mer än hundra qvadratmil, blifver för dessa tjänstemän alltför besvärlig och föga möjlig.

8) *Gästgifvargårdar* i denna Lappmark äro fyra, alla inom Lycksele socken, nemligen en å kyrkovallen, en i Eckornträsk by vid vägen till Umeå, $2\frac{1}{2}$ mil från Lycksele kyrka, och de 2:ne öfriga vid vägen till Åsele, nemligen i Knaften och Hornmyra. Skyldigheter så väl som rättigheter vid dessa Gästgifverier, äro ungefärligen desamma, som å mindre bebodda landsbygden. Men *dagböcker* utfärdas här endast för hvarje halft år. För öfrigt har Konungens Befallningshafvande förordnat, att hvar och en i orten bosatt, är pliktig vid bot 3 Rd. 16 sk. B:ko, att emot vanlig skjutslega fortskaffa resande Embets- och Tjenstemän, hvilket förordnande är

lika

lika så viktigt som välgörande *), samt för närvarande den enda nödvändiga anstalt, utom vid omnämde allmänna vägarne.

9) *Folklynne*. I sin *Christendoms-kunskap* är denna Lappmarks Nybyggare-allmoge ingalunda underlägsen nedra Landsbyggdens invånare. Flera äro ock kunniga i Skrifkonsten samt några äfven i Räknekonsten. I allmänhet äro menniskorna härstädes muntra, men sediga och laglydiga. Jag hörde berättas flera sköna och ädla drag af välgörenhet, människokärlek och öfriga samhällsdygder. Sjelf har jag här erfarit många bevis på redlighet och välvilja, hvilka jag på sina ställen anført. Slagsmål äro i Lycksele sällsynta; *gröfre brott*, som straffas med lifvet, hafva sällan blifvit begångne. Endast 2:ne personer hafva härstädes blifvit afrättade, nemligen en Lapp för något öfver 100 år tillbaka, för begånget mord, och en Nybyggare, som begått enahanda brott, aflifvades 1786. En Lapp-piga dömdes till döden för ungefär 12 år sedan, för begånget barnamord, men fick Kongl. Nåd. Tjufnad sker så sällan, att kanske icke mer än en enda af hela tingslaget årligen straffas derföre. Bland en folkmängd, som består af 3,658 personer, hvaraf en stor del tryckes af nöd och armod, är ett sådant förhållande anmärkningsvärdt. Endast ett äktenskap har, efter hvad vederligt är, blifvit för otrohet å ena sidan, upplöst. Lönskaläger förekomma ock mera sällan, eller så, att oäkta barnen per medium icke utgöra $\frac{1}{10}$:del af de föddas antal för året. — Gästfrihet och tjenstaktighet äro rådande egenskaper bland allmogen. Fordna öfvertygelsen om *spöken* och *trolldom* har väl till det mesta aftagit;

---

*) Det vore önskligt, att en dylik författning äfven ägde rum för de Norra Lappmarkerne.

men ännu torde dock tron på trolldom vidlåda en och annan. De flesta anse trolldomskraften endast som ett okunnighetens inbillningsfoster; några äro villrådige om de skola tro eller betvifla dess verklighet; men andra torde anse sig förvissade, att deras förfäder genom trolldom kunde uträtta ganska mycket, och att denna konst än i dag icke förlorat all sin förmåga. Alla tyckas likväl vara derom ense, att det är den mest fördömliga synd att befatta sig dermed. För tvenne år sedan inträffade i Åsele Lappmark en egen händelse, som ganska nyttigt verkade emot öfvertygelsen om trolldom. En missdådare, som dömdes till döden, hade enligt sin skriftliga och muntliga bekännelse bland andra begångna brott äfven försökt att tillverka den så kallade *Baran*, alldeles på sätt, som här förut blifvit omnämndt. Han utfäste ock de hårda villkor, som vid sådan tillverkning ej få utblifva. Men oaktadt allt bemödande, fick den anlitade engeln - - - icke lif. Den bedragne tillverkaren försökte då ett annat medel: han anropade den onde anden sjelf och bad honom visa sig, för att med honom få ingå ackord om gods och penningar. Uti ett qvarnhus förnyade han 3:ne torsdagskvällar efter hvarandra sin anhallan, men städse förgäfves. Ingen röst hördes till svar, ingen ande infann sig. Denna verkligen timade händelse, har emedlertid kommit de vidskepliga att misstänka, det dylika bemödanden alltid skola blifva lika fruktlösa.

Musik, lekar och dansar öfvas nu här alldeles lika som på nedra landet. Till och med quadriljer äro ingalanda obekanta bland Nybyggaredrängar och pigor. *Bröllop* firas äfven på samma sätt, som i nedra landsbyggden. Lapparnes bröllopfester afvika likväl mycket från Nybyggarnes. De förras firas på följande sätt. Vig-

seln sker icke gerna i brudehuset, utan efter slutad Gudstjenst antingen i kyrkan, i prestegården, eller annorstädes. Derefter insinner sig brudparet i en stuga på kyrkovallen, som der till kan vara hyrd. I denna stuga församlas de budna gästerna, bärande med sig den bröllopskost, de sjelfva ungefärligen komma att förtära. Ibland blifver likväl denna förning förut aflemnad. Ett långt bord är dukadt med grofva, svart- och grårutiga vallmarstücken. På sådant duktyg är lagd en från ena till andra bordsändan räckande hög af köttstycken; nästan så mycket deraf, som kan få rum på bordet. Ofvan på kötthögen stå träskålar, svarta af rök och smuts, fyllda med flott. Renostar pryda ock här och der, på sina afmätta afstånd, kötthögen. Vid det sålunda lastade bordet börjar nu måltiden, naturligtvis med en appetitssup. Samtliga gästerne framtaga en i barmen medförd tennflaska, slå derutur brännvin i en så kallad kosa af silfver eller träd, och supa. Brudgumen bjuder äfven gästerne ur sin flaska, och blifver af dem tillbaka bjuden. Sjelfva spisningen sker på det sätt, att köttet doppas i flottet, och ätes. Renosten skäres och lägges äfven i flottet, hvilket under fortsättningen ätes med sked. Denna sked är antingen af silfver eller renshorn. Under allt detta förnyas supandet flera gånger. Redan visar brännvinet sin verkan, och sång eller så kalladt joikande af qvinnor och män börjar. Såsom ett preservatif emot brännvinets för snara verkan, dricker man nu äfven ur träskålarne flott, hvar med jemväl ansigtet stundom öfversmörjes. Åtskillige af gästerne somna; några falla under bordet, de vakna stiga derifrån, draga sina sofvande kammerater till väggarne och bereda sig till dans. Musiken exeqveras af någon deruti

mindre öfsvad dräng, som låter betala sig väl för detta skräl. Dansen förekommer mycket puts-lustig. Slutet på alltsammans är, att pluraliteten af gästerne insomnar.

Nybyggare-allmogens *språk* i denna Lappmark är väl, såsom jag förut nämt, något afvikande från det som i nedra Sverige i allmänhet brukas i tal och skrift, men dock vida vackrare, renare och begripligare, än uti Westerbotens norra Landsförsamlingar. *Lappskan* förstå och tala ganska få inom Lycksele och Stensele Socknar. *Finskan*, ingen enda, när man undantager Prestfolket, som är hitflyttadt från Juckasjervi. I Sorsele deremot talas *Lappskan* flerstädes med lika färdighet, som af sjelfva Lappen; dock talas här tillika nästan den bästa *Svenska* man någonstädes bland nordens allmoge kan få höra. Men icke desto mindre är denna sockens inbyggare både i hänseende till civilisation och ekonomi, åtminstone ett halft sekel efter de 2:ne andra församlingarne; hvilken omständighet utan tvifvel härleder sig derifrån, att samtelige dess Nybyggare med ganska få undantag, äro af *Lappsk* härkomst.

En enda anmärkning kan jag slutligen icke tillbakahålla. Den är emot *fylleri-lasten*, hvilken här i sednare tider skall hafva mycket tilltagit, dock troligen icke till den grad, som på åtskilliga andra ställen. Det är beklagligt, att denna last skall förmörka så mångt eljest ljust och ädelt drag i det nordiska folklynnet. De anstalter, som å nedra landet blifvit vidtagna till hämmande af detta onda, hoppas man likväl äfven här komma att småningom visa sig verksamma. Att dryckenskapen stämplas med vanära och förakt, är redan en god början till dess utrotande; och att uppmuntran och belöning gifves den ungdom, som tager sig till va-

ra för denna förderfliga vana, torde vara ett ännu kraftigare medel att befordra dess fullkomliga bortläggande. Också blef vid Nattvardsungdomens Högtid i Lycksele, nu förledne Midsommars helg, på föreställning af vederbörande Presterskap, en *Nyktterhetsförening* bildad, hvars första medlemmar, 21 personer af berörde ungdom, vid heder och samvete förbundo sig att städse afhålla sig från allt bruk af brännvin samt andra skadliga och öfverflödiga spirituosa. Den vackra förening, ingången vid ett så viktigt tillfälle, skall icke lätt upplösas, men säkert röna välsignelse och framgång. Någon vidare åtgärd för nyktterhetens befrämjande inom församlingen, är ännu icke vidtagen; men detta angelägna ärende är, derföre visserligen hvarken af det nitiska Presterskapet, eller af den lika nitiska verldsliga ledningen förgätet, ehuru man härstädes ännu lär sakna Kongl. Maj:ts Nådiga skrifvelse i ämnet af d. 3 sistl. Mars.

10) *Lycksele Kyrkoby*, belägen under 64° 35' polhöjd, den äldsta i Lycksele Lappmark eller redan 1613 bebodd, har för närvarande följande bosatte innevånare, neml.: Prosten och Kyrkoherden Pehr Palmgren; vice Skolmästaren, nu mera Kyrkoherden i Elfkarleby Gust. Edv. Rhen; Pastors-Adjunkten N. J. Sundelin, boende hos sin mor, Enke-Prostinnan Sundelin *); Klockaren König Allenius; Kronofogden i Westerbottens Lappmarker Per Forssell; Krono Länsmannen för Lycksele och Stensele Distrikt Eric Holmström; entledigade Fjerdingsmannen O. Forsman, samt Sockneskomakaren Dan. Holmlund.

---

*) Sedan Mag. Sundelin under d. 16 Dec. 1832 blifvit gift med Prosten Palmgrens äldsta dotter, lär han hafva flyttat till sin svärfar.

Sorsele Kyrkoby *), bebodd af Prest redan omkring 1650, belägen 13 mil ofvan Lycksele kyrka, under $65^{\circ} 33' 0''$ polhöjd, har nu följande invånare: Socknens Kyrkoherde Johan Ullenius; Klockaren Johan Sorssen; Kronolänsman Stenman; Länsmans-Enkan Westling, född Isberg, och Postförvaltaren Johan Brännström.

Stensele Kyrkoby, belägen vid $65^{\circ} 5' 0''$ ungefärlig polhöjd, bebos nu af Församlingens Kyrkoherde Pehr Christian Rådström; Klockaren Johan Stenvall; samt Nybyggarna Elias Idström och Gustaf Hansson.

Gillesnuole Kapell, beläget vid Vindelelven, under $65^{\circ} 44' 40''$, är icke af någon för ständigt bebodt.

Tärna Kapell vid Umeå elf, har en ungefärlig polhöjd af $65^{\circ} 42' 0''$. Icke heller bebodt.

D. Ecclesiastik-Författning.

1) *Kyrka*. Den första *Kyrka* i Lycksele lär blifvit uppsatt omkring år 1600. Den stod till 1735, då en ny bygdes 1738, 22 alnar lång och 12 alnar bred. Den nu varande Kyrkans byggnad börjades 1795 och var fullbordad 1799. Den är af trä, 60 alnar lång, utom tornet, som har 12 alnars längd. Bredden är 20 alnar, höjden till väggbandet 13 dito, och tornets höjd 48 alnar. Byggnadsformen är enkel, men väl

---

*) Benämningen härleder sig från Lappska ordet *suorge*, som betyder *gren*, emedan Vindelelven just vid sjelfva kyrkan gör en vinkel, ett knä, ifrån hvilket löper rätt ned en liten sidoelf, som efter flera krökningar åter förenar sig med hufvudelfven. Härigenom formeras en holme, på hvilken kyrkan med Prestegård och Kyrkoplats äro belägne. Då halfva ordet är Lappskt och halfva Svenskt (Sel) skulle stället rätteligen heta *Suorgselholm* (Grenselholm).

proportionerad *). Utvändigt är Kyrkan anstruken med en föga vacker rödfärg, och taket är svartmåladt. Inuti har den ett ljusst och gladt utseende. Väggarne och hvalfvet äro öfverallt hvitmenade. Väggen emellan östra gafvelns båda fönster (hvilka liksom de öfriga fem å hvardera långväggen äro 6 alnar höga och 3 alnar breda), altarrunden och disken, predikstolen och läktaren äro marmorerade. Beträffande bänkarne, så äro boklisterne, stolparne samt balkarne åt korsgången och i choret oljemålade. På nyssberörde vägg, emellan begge fönstren, är altartaflan anbragt. Öfver densamma är en förgyld strålande sol, uti hvars midt läses יהוה. Altartaflan, om 3 alnar och 4 tum i längd, samt $2\frac{1}{2}$ alnars bredd, är målad på duk, och föreställer Christi korsfästelse, samt antyder särskilt den händelse och de personer, hvarom fråga är i Joh. 19 Kap. 25, 26 och 27 verser. Å Kyrkans norra sida är sakristian tillbygd, som är ett stort och gladt rum, med hvitlimmade väggar och tak såsom i kyrkan, samt försedt med spisel. Härifrån leder uppgången direkte till predikstolen, på hvilken finnes en mängd ornament af förgylt bildthuggeri. Denna predikstol synes likväl vara nog liten i förhållande till kyrkans storlek. Läktaren vid kyrkans vestra ända, hvarest ingångsdörrarne äfven äro, är bygd på 8 pelare, och så rymlig, att ett orgelverk der gerna kan hafva en tjenlig plats. Ifrån denna läktare, som för öfrigt är väl inrättad och förekommer åskådaren ner i kyrkan ganska prydlig, har man den vackraste prospekt öfver hela inre delen af templet med den enkla, men sköna altartaflan i fonden. Kyrkans

---

*) Ritningen till bifogade litografi öfver *Lycksele Kyrka* har jag erhållit af Hr Professoren *Limnell* i Stockholm, hos hvilken jag står i förbindelse för denna dess godhet.

öfriga prydnader äro af mindre värde. Ljuskronorna äro från förra seklet, små och oansenliga. Skruden, ehuru yngre, är dock någotsliten, och af ett nog simpelt utseende. I choret äro uppsatte 3:ne konterfej, föreställande Skolmästaren Bernh. Ask, Kyrkoherden Anders Alenius, och den om Lappmarkens undervisningsverk så högt förtjente Prosten Pehr Fjellström, hvilka alla aflidit såsom tjänstgörande ordinarier i Lycksele. Omkring 1,400 personer kunna beqvämligt få rum i kyrkan, på hvars nedra botten räknas 43 st. bänkrader å hvardera långsidan.

Med kyrkans vestra ända är tornet sammanbyggt, i hvilket hänga tvenne *klockor*, den ena af 2, och den andra af 1 skeppunds vikt. Den större, hvars diameter är 32 tum, har följande inskriptioner (utom 2:ne på Lappska, som här ej anföras): "Proph. Michas ord i dess 4 Cap. 2 v.; — I Svea Konung Adolf Fredriks tid är denna Klocka, Gudi till ära och Lycksele församlings tjänst, genom Prosten Pehr Fjellströms försorg, gjuten i Stockholm år 1756 af Joh. Fahlstén." — Å den mindre klockan, hvars diameter är $23\frac{1}{2}$ tum, läsas följande:

"De alla, som mitt ljud af denna stapel höra, till kyrkan skynde sig att der sin Gudstjänst göra: Nascitur Gustavus, Sveciæ optatus princeps hereditarius anno 1746 die 13 Januarii. — Deo honori, usui Lyckselensibus, impensis templi ac Bonorum, cura P. Fjellström, Pastor Lyckselensis, fusa a Joh. Fahlstén, Holmiæ, anno 1746."

Kyrkogården är omhägnad med träplank och är tämmeligen rymlig, dock icke fullt utsvarendet mot sitt ändamål. En utvidgning deraf påtänkes derföre, och torde snart komma att verkställas. Den enda å kyrkogården befintliga Grafsten är lagd öfver den trappa, som går ned till framlidne Prosten Fjellströms och hans 2:ne

Fruars gemensamma graf, hvars tak, som något höjer sig öfver jordytan, och väggar äro inrättade och befästade af vanlig små gråsten. I denna så kallade Fjellströmska familjegravven hafva liken af nästan alla de Ståndspersoner i Lycksele, hvilka under tiden aflidit, blifvit inrymde, så att der nu mera föga rum är öfrigt. Dessutom finnes å kyrkogården en jordhög uppkastad, hvarpå en aflång gråsten är upprest, omgifven af en grönskande trädplantering af vanlig Tall.

Series Pastorum i Lycksele kan i saknad af nödiga anteckningar icke med någon säkerhet uppgifvas för längre tid än för något öfver ett sekel tillbaka. Väl omtalas såsom Kyrkoherdar i Lycksele en J. M. Backæus, 1640, samt M. J. Bång, 1692; men den sistnämde efterträddes på obekant tid af en Nicolaus Graan, hvilken blef död 1714. Denne succederades då af Olof Graan, som 1739 transporterades till Neder-Calix och efterträddes samma år af Pehr Fjellström, död 1764. Honom efterträdde Eric Lindahl 1767, död 1793, hvars successor blef Samuel Öhrling, som dog 1799, och efterträddes af Anders Allenius, död 1820. År 1828 tillträdde Olof Lindahl Pastoratet, fick följande året transport härifrån till Åsele, och efterträddes år 1831 af nu varande Prosten och Kyrkoherden Pehr Palmgren.

Pastorsbostället, eller som det kallas *Prestbordet*, skall bestå af ett helt hemman. Vid sist hållen afvittring blef åtminstone för detsamma ett helt mantal beräknadt. Så var det väl ock i början, men under tiden hafva genom föregående Boställsinnehafvares uraktlåtenhet, och andras utan tvifvel orättmätiga tilltagsenhet, 16 Tunmland och 29 Kappland för detsamma gått förloerade, hvilka dock, enär fråga derom väckes, synas enligt all rättvisa och billighet böra dertill

återgå, eller ock på annat sätt ersättas. Årliga utsädet å Prestbordet uppgår för närvarande endast till fyra tunnor Korn. När den vanhäfd, hvaruti Bostället för närvarande befinner sig, blir afhulpen, torde väl detta utsäde kunna ökas, måhända fördubblas, och flera sädesslag med hopp om framgång försökas. 3:ne Hästar och 15 st. Kor kunna ock då här underhållas. Löne-anslaget till Pastor af Staten är 28 tunnor Korn, och kontant $13\frac{1}{2}$ R:dr B:co. Inkomsten af allmogen har ända hittills icke varit bestämdt uppskattad, utan till det mesta beroende af tiondegifvarnes godtycke. Nu mera är väl öfverenskommelse träffad om 2 tunnor säd af hvarje mantal, 1 skålpund smör för hvarje kokreatur, som tiondegifvaren underhåller, 1 får hvart tredje år per Rök, och 1 gråverk för hvarje person, som går till Nattvarden; men detta ackord uppfylles vanligen icke, i synnerhet hvad spannemålen beträffar. I *Stensele* har Pastor $24\frac{1}{2}$ tunna förläningsspanmål, och af allmogen, i mån af hemmantalet lika med *Lycksele*. I *Sorsele* njuter Pastor 30 tunnor förläningsspanmål, hvaremot allmogen der saknar nästan både vilja och förmåga att betala någon tionde af betydenhet. Den Prest-tionde, som Lapparne erlægga, uppgår i *Sorsele* till vid pass 130 R:dr, i *Stensele* till 80 R:dr, och i *Lycksele* till 20 R:dr, allt R:gs.

Allmänna *Ecclesiastik-Författningar* äro äfven gällande för Lappmarken. Likväl förekomma några särskilte för denna ort, nemligen:

1:o Kongl. Brefvet af d. 20 Juli 1613, hvarigenom ständigt boende Prest blifvit till *Lycksele* förordnad.

2:o Kongl. Brefvet d. 20 Junii 1631 grundlägger *Lycksele* Lappskola.

3:o Kongl. Brefvet d. 29 Aug. 1668, om löneanslag för Presten i *Lycksele*.

4:o Kongl. Resol. d. 15 Jan. 1696, om Prest-tionde af Lapp-allmogen.

5:o Kongl. Förordningen d. 3 Oct. 1723, om Biskopens och vederbörande Prostars pligt att hålla tillsyn öfver Presterskapets i Lappland uppförande.

6:o Kongl. Brefvet d. 15 Febr. 1745, om bestämd ålder, vid hvilken Lappdräng får träda i ägtenskap.

7:o Landshöfdinge-Embetets skrifvelse d. 5 Sept. 1748, om befrielse från consumtions-afgiften för Bränvins-bränning, som blifvit Presterskapet tillåten.

8:o Kongl. Resolutionerne d. 12 Jan. 1733 och d. 21 Oct. 1756, om rättighet för Lapp-Prester att befordras till Regala Pastorater å landet.

9:o Kongl. Brefvet d. 27 Januari 1742, tillägger Lappkyrkorne Kronans andel i Sakören.

10:o Kongl. Förordningen d. 21 Aug. 1766, derom, att Örlösa Renshudar anses förbrutna och tillfalla Lappskolorne.

11:o Kongl. Resolutionerne d. 19 Dec. 1741 och d. 9 Maj 1745, om Lapp-Presternes befrielse från Bevillning och Centonal-afgiften.

12:o Konungens Befallningshafvandes Resol. d. 28 Januarii 1764, om skyldighet för Nybyggare, som innehafva Lapp-land, att derföre betala Prest-tionde.

13:o Kongl. Brefvet d. 22 Jan. 1765, ålägger Råntegifvare att i egna säckar forsla Skolestats-spannemålen till Granö by i Degerfors Socken.

14:o Kongl. Brefvet d. 17 Dec. 1773, in-drager något af Skolestaten i Lycksele.

15:o Konungens Befallningshafvandes Resol. d. 1 Juli 1793, om tiden inom hvilken Nybyggare, som innehafva Lapp-land, äro skyldige att

erlägga den Prest-tionde, som dem åligger att derföre utgöra.

Högtider, som i orten firas, äro Jul, Påsk och Pingst, samt fyra allmänna Bönedagar, hvilka sednare kunna, enligt Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd, få flyttas till annan tid än de bestämda, men ej på Högtidsdag.

2) *Skola*. Uti härvarande *Lapp-Skola* njuta nu endast 6 st. Lapp-barn kost, kläder och undervisning i Christendomskunskapen; men före 1773 voro desse elever 10 stycken. Skolmästaren njuter i lön af Staten 30 tunnor Korn, samt kontant 37 R:dr 16 sk. B:co och boställe, ett mantal, hvilket dock är något-sämre än Pastorsbostället, men af lika hemmantal. Till föda och kläder åt skolbarnen bestås dessutom 24½ tunna Korn, samt 123 R:dr 4 sk. B:co kontant, hvaruti 26 R:dr 12 sk. B:co forselpenningar för spannemålen, äro inberäknade.

Från denna Skolas inrättning 1631, till år 1714, då Prosten Nils Grubb emottog Inspectionen öfver densamma, funnos här ingen matrikel och inga anteckningar om fordua skolmästare och elevernas antal; men vid sistnämde tid var Daniel Ranklef skolmästare, och blef 1716 Komminister i Bygdeå.

1716 blef König Granlund skolmästare; men sedermera Komminister i Sorsele, lemnade han skolmästaretjensten och succederades

1719 af Petrus Fjellström, som 1739 blef Pastor i Lycksele.

1739 efterträdde Fjellström af Bernhard Ask, som till sin död 1777 förblef skolmästare.

1777 blef Eric Rhen vice skolmästare till

1779, då Magar Carl Gustaf Bernh. Allenius emottog beställningen. Död 1790.

1790 efterträdde Anders Allenius bemälte dess broder, och innehade befattningen till 1802, då han befordrades till Pastor i Lycksele.

1803 tillträdde Pehr Rådström skolmästare-beställningen, och blef emeritus 1827. — Efter denna tid hafva J. A. Nenzen och för närvarande Gustaf Edv. Rhen förestått befattningen.

Ifrån ofvannämde år 1714 till närvarande tid hafva 449 st. elever varit i skolan intagne, och der njutit undervisning. Men blott några få af detta antal hafva i denna skola fått lära första grunderna till vetenskaplig bildning, hvilket ock nu mera ej tillåtes.

Man sade mig, att det skulle vara en ganska nyttig förändring, om denna *Skola*, i hvilken nu för tiden icke andra än Lappbarn få intagas, ofördröjligen blefve *flyttad* närmare fjellarne, der Lappallmogen hufvudsakligen vistas. *Umenäs* nybygge i Stensele Socken skulle i sådant fall blifva en passande station för inrättningen. Boställe skulle der med ringa kostnad erhållas. Skolmästaren borde tillika vara Kapellprest. Icke allenast Lappar skulle då under sommaren kunna besöka kyrkan, utan äfven de Nybyggare, som nu äro derifrån hela 13 milen aflägsna. Många Nyhemmans anläggningar skulle i hast uppkomma, och Lappar, som nu icke kunna nära sig af sitt yrke, få tillfälle att bereda sig utkomst. De högre fjelltrakterne blefvo bebodda och en ny fördelaktig kommunikation öppnades med grannriket Norrige; hvilket allt kunde vinnas utan någon uppoffring, endast den styrande makten ville befalla den nyttiga ändringens verkställande.

Men ehuru välmenande detta projekt än må vara, och oaktadt de flera fördelar, som genom dess verkställande utan tvifvel skulle beredas,

hvaribland hufvudsakligen torde böra räknas: att ett något större antal Lappbarn skulle utan ökad kostnad der uppe så nära föräldrarnes vistest kunna hållas i skolan; att tillträdet till kyrkan eller kapellet, som då alla årstider kunde betjenas af Prest, för åtskillige och isynnerhet för de nu aflägsnaste, lättades; samt att nybyggesanläggningarne i betydlig mån påskyndades o. s. v., så fruktar jag dock, att de öfriga betänkligheter, som vid förslagets realiserande uppstå, göra dess antagande, åtminstone för närvarande, mindre lämpligt. Med Skolans transporterande upp till Gratian eller Umenäs, samt tillsättande af en Prestman till Skol-lärare, utan inrättande tillika af kapell eller kyrka derstädes, synes mig vara föga vunnet, enär förhållandet med Gudstjenstens bestridande uti det i alla fall 6 á 7 mil aflägsna Tärna kapell, icke kunde blifva stort annorlunda än nu, då det blott besökes 2:ne gånger om året af Presten. Skulle deremot kapellet upphöra i Tärna och flyttas ned till Umenäs, så upphör i och med detsamma den med kapellinrättningen egentligen åsyftade nytta, att nemligen hafva den förlagd jast i sjelfva öfre fjelltrakten, der Lapparne förnämligast uppehålla sig. Att åter förlägga antingen 2:ne kapeller, eller ett kapell och en kyrka så nära hvarandra som vid Tärna (medelst kapellets bibehållande) och vid Gratian-sjön eller Umenäs, synes, såsom ännu för tidigt, vara utan ändamål, i synnerhet som endast få Nybyggare hittills hafva bosatt sig ofvan sistnämde ställe. Och fastän man icke kan neka, att de som vilja försöka nyodlingar hafva lockande skäl, att helst nedsätta sig i grannskapet af en redan uppförd kyrka, torde dock det omvända förhållandet vara naturligare, att nemligen icke kyrka bygges förrän nyhemman i trakten redan äro anlagde och man

af odlingsförsökens framgång kan göra sig förhoppning om en i framtiden rikare befolkad landsort. Det tyckes ock vara nödigt, att åtminstone så många nybyggen först existera, som fordras för att utan Statens alltför stora betungande kunna företaga kyrkobyggnad och underhålla hvad som dertill hör. Att de Lappar, som för närvarande sakna nödig utkomst, skulle få tillfälle att bereda sig densamma, om kyrka och skola inrättades vid Gratian, är väl äfven tvifvel underkastadt. Hafva de nu icke sin bergning, då nästan hela öfra landsträckan är i deras våld, så torde deras omständigheter blifva ännu sämre, då Nybyggaren inkräktar jorden och vill dela med dem. Odlingens utsträckning opp åt fjellarne kan således icke räknas såsom någon vinst för Lapparne, men blir det alltid för landet, äfven derföre att dessa horder på detta sätt så småningom utträngas, hvilket syfte icke torde böra sakna allt understöd.

Degerfors Prestgård d. 22 Aug.

Måndagen den 20 Aug. var utsatt till afresan från *Lycksele*. På hvarje annat ställe, der vi uppehållit oss i 6 fulla veckor, och under tiden ockuperat det bästa rummet i gården, haft dagligen ett godt bord, sett oss genom erhållna bekvämligheter samt den största beredvillighet lättrade och biträdde i våra vetenskapliga bemödanden, skulle vi väl stannat i förlägenhet på hvad sätt vi till slut borde söka vedergälla så många för oss gjorda uppoffringar och så mycken visad godhet. Men då man känner Prosten Palmgrens ädelmodiga tänkesätt och vet, att han med nöje samt utan anspråk på ersättning, mottager i sitt hus, och med all upptänklig välvilja der bemöter främlingar, som resa för något nyt-

tigt ändamål, så upphör detta bryderi, och grannlagenheten vågar sig icke en gång fram med frågan om sina förbindelser. Denna fråga, som en resande eljest får vänja sig vid att ofta upprepa, törs man icke framställa inför någondera af Världarne i Lycksele, hvilka deraf skulle finna sig sårade; man måste der bevara den inom sig, och endast låta sitt hjerta i tyst tacksamhet och varma önskringar för de goda människornas välgång, få besvara densamma. Må det likväl icke misslaga utan tvertom tillfredsställa den uppriktiga välmenigen, om jag öppet bekänner, att det här, så väl som annorstädes, icke blott var och är gästfrihetens behag, utan kanske ännu mera graden af tillfällenas gynsamhet att samla nyttiga upplysningar samt naturens skatter, som gjorde detta, och gör hvarje annat ställe, der sådana tillfällen bäst erbjudas, hos mig kärt och värderadt.

Såsom ett minne af vårt vistande i Lycksele, föra vi bland annat med oss hem 2:ne så kallade *lappkosor*. De äro af bergfint silfver, och en present af Prosten Palmgren. Skaftet på hvardera är ungefär 3 tum långt, och på begge något olika fasoneradt. Det ena är af inemot en gåspennas tjocklek, vridet i spiral, och på yttersta ändan försedt med en klotrund kula af en mindre hasselnöts storlek. Skaftet af den andra kosan är platt och formerar ett galler med 7 st. små ringar i kanterna. Detta sednare är en äldre modell, och sjelfva skedbladet, som inuti har åtskilliga inritade figurer, samt varit förgylldt, ehuru förgyllningen med tiden mest blifvit afnött, är till formen omvänt ägglikt. Skeden väger $2\frac{1}{2}$ lod, skall vara öfver några sekel gammal, och har såsom faddergåfva af en Lapp, kommit i Prosten Palmgrens händer. Bladet till den nyare skeden är cirkelrundt, af något öfver 2 tums diameter, och inuti oförgylldt, men

utsiradt med en mängd inristade blad och linier. Denna väger 3 lod. Sådana *kosor* eller matskedar nyttja Lapparne vid de måltider, som anställas vid gästabud, bröllop och andra högtidliga tillfällen. Lapparnes bränvins supkärl kallas äfven *kosa*. Men en *kosa* för detta ändamål är ett slags aflång silfvertumlare med handtag i båda ändarne och skallrande löfverk kring bräddarne.

Under min år 1821 företagna Lappmarksresa gjorde jag, efter fleras anmodan, många försök att, för jemförelses skull, anskaffa ett *Lappkranium*; men alla bemödanden i detta afseende voro då förgäfves. Också är förskaffandet af ett sådant, i ett land, der vidskepelser äro så gängse, som i Lappmarken, förenadt med de största svårigheter. De skallar, som uppgrävas ur Lappska kyrkogårdar, äro ganska sällan att anse som kranier af verkliga Lappar, emedan ett vida större antal Nybyggare finnas begrafne i den vigda jorden. Denna gången lyckades det mig, likväl icke utan mycken möda och betydlig kostnad, att erhålla icke blott ett, utan *tvenne kompletta* och *äkta* Lappkranier. Jag vet, att de blifva välkomna och för vetenskapligt ändamål begagnade, då jag öfverlemnar det ena exemplaret af dem till Carolinska Institutets Samlingar i *Stockholm*, och det andra till den rika och dyrbara anatomiska præparat-samlingen, som finnes i *Lund*, och nu mera tillhör Akademiens derstädes *).

X

---

*) För denna samling har Akademien att tacka sin nu varande Senior Herr Professoren och Ridd. *Florman*s nit och frikostighet. Att *Han* ansåg ofvannämnde kranium som ett viktigt bidrag till samlingens ökande, var för mig en sann fägnad, och den enda ersättning jag önskade för mitt besvär med dess anskaffande.

Alla de i Lappmarken denna gång gjorda naturalsamlingarne voro redan inlagde, insektskåpen igenläste, kappsäckarne tillsnörde och alltsammans utställt i vagnen, som med förspända hästar nu stod för dörren. Kl. 2 e. m. (d. 20 Aug.) reste vi från *Lycksele Prestgård*. Det förekom oss i början främmande att på detta sätt färdas åkande efter hästar. Vi hade nu utbytt båten och floden mot en vagn och en landsväg, och i stället för de fradgande vågorna, foro vi nu öfver sandiga backar. Från Prosten Palmgren och hans familj skiljdes vi icke förrän vid *Nydahl*, och Krono-Befallningsman Forssell med sin Fru följde oss ända till *Tannsele*. "Det hade varit en skyldighet och ett nöje för min Man att få ledsaga Herrarne till gränsen af hans Fögderi," sade Fru Forssell, med sin vanliga artighet, "men anstalt är fogad, att Herrarne icke skola sakna förfriskning, uppässning och skjuts på de ställen, som inom hans område besökas," tillade hon, och ådagalade derigenom en omtanke, som icke endast är verksam inom dess glada och gästfria boning. Hr Forssell, som icke ville anförtro våra personer åt den obehagliga *Tannsele*-färjan, rodde oss sjelf i en särskild båt, öfver elfven. Först på andra sidans strand dracks afskedsskålen. Jag tackade icke för den, ty min gärd denna gång kunde icke blifvit annat, än den uttryckta känslan af min saknad. Det förekom mig, som om den mörka, breda floden för alltid hade skiljt mig från ett land, der vänskap och välvilja beredt mig så många angenäma stunder. En tjock och dyster skog tog kort derefter emot oss och om natten hvilade vi hos den beskedlige Erik Eliasson i *Eckornträsk*, ännu inom Lappmarksgränsen.

Kl. $\frac{1}{2}$ 6 följande morgon (d. 21 Aug.) foro vi från vårt nattqvarter. Marken lyste hvit af

frost, som först försvann med middagssolens ankomst. *Plantago major*; *Hieracium Umbellatum* och *Osmunda rutacea* funnos vid *Eckornselet* i blomma, samt *Astragalus alpinus* och *Pedicularis Sceptum Corolinum*, med frön. Af dessa sistnämnde samlades för *Svenska Trädgårdsföreningens* i Stockholm räkning, till hvilken vackra och gagnande inrättning, hvar och en som dertill är i tillfälle, säkert gerna lemnar sitt lilla bidrag. Kl. 3 e. m. anlände vi till *Hjuken*, der vi qvarstannade till följande dagen.

"Det är bättre att skörda säden grön än grå, hvilket sednare den blir, om den får stå qvar öfver natten, då det nu ser ut att blifva stark frost," sade byfolket i *Hjuken*, under det de allmänt aftogo Kornet på sina åkrar. Vi kunna ej nyttja det till bröd, emedan det icke kan malas till mjöl, men väl begagna det till utsäde, emedan det enligt vanlig erfarenhet säkert gror," tillade de, då jag med yttrad förundran öfver deras förhastade företag frågade dem, hvartill de ville använda den halfmogna säden. De afskuro den här med skära. I Lappmarken deremot bruka de på flera ställen att afmeja säden med lia. Och deras sorgliga spådom slog fullkomligt in. Natten emellan d. 21 och 22 Aug. hade en stark frost utbredt sig öfver landet, och den, som nu hade säd oslagen, måste med förlust af dess duglighet pligta för sitt uppskof. På frosten följde en kall dimma. Då vi kl. 7 om morgonen reste från *Hjuken*, var töcknet så tjockt, att vi icke en gång sågo det närbelägna grannens hus i byn. Middagssolen smälte frosten och skingrade dimman. I vackert och varmt väder kommo vi kl. 11 f. m. till *Degerfors Prestgård*.

Redan i Nordanås ofvan Lycksele hade jag hört berättas, att i *Degerfors Socken* skulle ny-

ligen vara funnet ett *jordmjöl*, som inbyggarna derstädes använde till födoämne. Jag var derföre nu angelägen om att få närmare kännedom om detta besynnerliga fynd, hvarom ryktet hade utspridit vidt och brett de mest hugnande underättelser. Dess upptäckt skulle skett på följande sätt. En hemmansåbo i Socknen, omkring 2:ne mil från kyrkoby, hade i sistledne Juli månad vid en nära dess hus belägen stor mosse nedhuggit en tall, hvilkens yfviga grenar i trädets fall hade sopat jorden och blottat några fläckar af mossen. Dessa hvita fläckar ådrogo sig genast mannens uppmärksamhet, och han trodde sig i den mossan, som utgjorde dessa fläckar, hafva funnit ett verkligt sädesmjöl. Nu undersöktes stället vidare, mossan eller öfversta jordskorpan af togs, och ett ungefär halfalnsdjupt lager blottades, som befanns innehålla omkring 50 tunnor af detta jordmjöl. Menniskor, åkande, gående, ridande kommo när och fjerran ifrån, för att kostnadsfritt hemta af det så oförmodadt upptäckta mjölet. Man skyndade sig att baka bröd deraf, man kokte äfven deraf gröt och välling, och den fromma vidskepelsen trodde sig genom ett underverk hafva i den välsignade jordskatten fått af himmelen en rik ersättning för förra årets hårda missväxt. Men snart började man misstänka, att det funna ämnet icke kunde vara något verkligt mjöl, utan endast en *jord-* eller *lerart*, och en bonde nedifrån landet (jag vill minnas att han var från Jemtland), hvilken händelsevis nu uppehöll sig här i orten, försäkrade, att det var så kalladt *bleke*, som icke skulle vara sällsynt i hans hembygd. Nu kom Konungens Befallningshafvandes i Westerbotten kungörelse, som innehöll en nödig varning till allmogen för användandet af det förmenta mjölet, innan behörig undersökning om dess egenskap föregått, till föda.

I *Hjuken* och *Eckornträsk* hörde jag också folket säga att "man åt sig döden deraf;" men på flera andra ställen fortfar man, oakadt den varnande författningen, att baka sitt bröd och koka sin välling af det så lätt fångna Degerförmjölet *). Emedlertid hade ingen sjuklighet dittills förspotts af dess förtäring, som likväl fortsatt troligen kan hafva vådliga följder och i alla hänseenden aldrig blifva någon sund eller närande spis för kroppen. Mjölet, som icke fräser med syror, och således icke innehåller något kalkämne, är till färgen hvitgult, och mjöldoften, sedde under förstoringsglas, mera platta eller fjällika än runda. Brödet deraf är ljusare, nästan hvitt, stötande föga i gult. Då deri icke blifvit lagd någon portion af vanligt sädesmjöl, smakar det ganska torrt och kärft. Både af brödet och mjölet förer jag prof med mig till *Stockholm* och *Lund* **).

---

*) Till och med nedom Umeå upphunno vi sedermera på landsvägen (8 mil härifrån), en man, som hade varit här i Degerfors och provianterat, samt medförde på sin kärren en tunusäck, fylld af det märkvärdiga ämnet.

**) Ett utdrag af den upplysande not, rörande beståndsdelarne af detta mjöl, hvilken förekommer i den Berättelse om Svenska Trädgårdsföreningen, hvilken Förste Lifmedikus och Ridd. af Pontin afgifvit i Stockholm d. 30 Aug. 1832, sid. 12, torde vara mig tillåtet att här få meddela; den är af följande innehåll: "Vid kemisk undersökning, som af Professoren och Commendören Berzelius blifvit verkställd, utröntes, att detta ämne (Degerförmjölet) består af en fint fördelad kiseljord och fältspat, jemte en ringa del af ett mineral, sammansatt af kalk, lera och jernoxid. Men tillika ingår deruti, som det synes, genom kemisk förening, ett ämne af organiskt, närmast liknande animaliskt ursprung, som med alkali utdragit, lemnar ett extract, innehållande qväfve, hvadan derutur distilleras ett ammoniakaliskt vatten och en vidbränd olja." Ut

Sedan jag på detta sätt någorlunda fått tillfredsställa min nyfikenhet i afseende på den efterlängtnade kännedom om det beryktade underjordiska mjölet, om hvars användande till föda, tankarne här voro så delade, och Pastor Burman sjelf syntes vara villrådig, företogs en exkursion ned till Windelelfvens bördiga strand. Men lian hade redan gått öfver marken, och således var det föga för botanisten att der hemta. Likväl sågos här: *Veronica officinalis*; *Fragaria vesca* (Smultron), sparsamt; *Osmunda* (*Botrychium*) *rutacea*; *Lycopodium alpinum*; *Carduus heterophyllus*, och på skogsbackar *Chrysanthemum leucanthemum* (Prestkragar) i myckenhet. Denna sistnämnda ört träffades icke af mig inom Lappmarksgränsen; men vid *Rödå* var den äfven allmän. *Åkerbären* hinna här nu mera alla år till mognad. För 20 år sedan mögnade de

---

Uti vår herömde Agardhs Lärobok i Botanik, 1830 sid. 50, förekommer likaledes en intressant not, som annärker, att menniskor i flera länder förtära jordarter. Utan att dermed vilja uppmuntra till deras efterföljd, har jag ansett mig böra här meddela de i nämnde not anförde exempel, för att visa det förtäringen af det underjordiska Degerforsmjölet åtminstone icke torde vara farligt för lifvet. Det heter i berörde not: "*Otomakerne* vid Oronoco lefva en viss tid af året, 2—3 månader, hufvudsakligen af en fet lera, och förtära deraf hvardera ungefär 1 skålpund om dagen. I de tropiska länderne hafva menniskorna ett oemotståndligt begär att förtära jord, icke blott alkalisk, utan äfven fet lera. Vid Magdalena-floden äta fruntimmerna af samma lera, hvaraf de tillröda sina kärl. På Guineakusten äta Negrerne en gul jord, kallad *Caouac*. På Martinik nödsakades Regeringen år 1751 förbjuda försäljningen af jord till föda. På Java ätes lera i form af små röda kakor kallade *Tanaampo*. På Nya Caledonien ätes specksten. I Peru säljes kalkjord såsom mat på torget."

sällan ofvan *Tafvelsjön*, säger Professor *Wahlenberg* (Vet. Akad. Handl. 1811, sid. 40). Äfven i *Lycksele* mogna de vissa år, och här vid *Degerfors* hade nu unga *Burman* inom några timmar plockat 2:ne rågade tallrickar väl mogna *Åkerbär*, som framsattes för oss.

*Johannisberg vid Hernösand
den 30 Aug.*

Vi reste icke förrän följande morgon (den 23 Aug.) från *Degerfors*. Det hade icke frusit om natten, men en tjock dimma undangömd för ögat till och med de närmare föremålen. Dén upplöste sig i dagsregn, och under skur på skur kommo vi kl. 9 e. m. till *Hissjön*. Vår afsigt hade varit, att innan aftonen hinna fram till *Umeå Landsförsamlings Prestgård*, af hvars gästfrie innehafvare Prosten Doktor *Hambræns* vi redan blifvit inbjudne; men vi skulle med vår ankomst så sent på dagen säkert hafva stört den hvila, hvartill vanan och behofvet lærer nu mera ganska tidigt hvarje qväll kalla den hedervärde, men högt ålderstigne mannen.

Vi fortsatte resan från *Hissjön* bittida på morgonen d. 24 Aug. När man nu åter träder ur den långa skogen, blir man glad att se framför sig det sköna odlade landskapet, som har *Umeå Stad* i sitt sköte. Landsvägen jemnar sig och utvidgas hastigt. Åkerrenarne prydas af *Veronica officinalis* et *Chamædryd*; *Lycopsis arvensis*; *Potentilla argentea* et *anserina*; *Fumaria officinalis* m. fl. *Syrenhäckar* omkring husen, fönstren fulla af *Neglikor* och *Balsaminer*, samt på kall jord under bar himmel *Brandgula Liljor*, *Hvita Tusenskönor*, *Sammetsrosor*, med flera, sedde redan länge innan man uppnått staden, väcka en behaglig erinran om ett mildare

luftstrek *). Och nu voro vi i den trefliga staden med sina stenlagda gator, idel trähus med stora fönster och täcka vänliga ansigten. Men Geograferna uppgifva folkmängden till mindre än den verkliga är. *Umeå* hyser åtminstone 1,200 invånare.

Vår första visit i *Umeå* var hos Länets Höfding. Det var icke blott skyldighet, det var snarare tacksamhet, tillgifvenhet och högaktning för Hans personliga egenskaper, som kallade oss till Residenset. Och nu stod jag inför den Man, som jag under min resa i *Westerbotten* så ofta hört benämnas landets Välgörare och Fader. Dess verksamhet, dess omsorg för allt, som kan befordra folkets bästa, gör honom ock förtjent af detta namn. Att i de fordom vilda och fattiga *Westerbottens* Lappmarker; nu icke blott hos människorna och på jorden röjes en stigande kultur, utan äfven hos många finnes betydlig förnögenhet, är väl till en stor del en omskapning af hans hand, samt en följd af hans anvisningar och föreskrifter, huru folket böra inrätta sitt arbete, och med hvilka näringsgrenar, såsom mest lönande, de böra befatta sig.

När man frågar Nybyggarna opp i Lappmarkerna hvarifrån, eller på hvad sätt de få bröd i ofta inträffande missväxtår, svara de: "det sker genom en obegriplig omsorg och en kraftig bemedling af vår nådiga öfverhet" (så kalla de sin Landshöfding); "och om afundsamma människor försöka att taga våra rättigheter ifrån oss, eller beröfva oss tillfälle att genom binärningar dels förskaffa oss vårt uppehälle i olyckliga år, dels i mera gynnande kunna hafva en besparad pen-

---

*) I Hr Thannbergsons trädgård i *Umeå* växer ett *Äppelträd* (*Pyrus Malus*), som för närvarande lär vara det yttersta i Norden.

ning, för att dermed betala våra åsamkade skulder, så reser Öfverheten ned till Stockholm, der Den säger sanningen, och kommer hem, och har vår bibehållna rätt med sig," tillägga de under välsignelse både öfver Rikets och Länets Styrelse. Sådant är det vackra och tacksamma språk, som föres öfver hela detta landet. — Må emedlertid den ädle och flärdfrie Mannen, i händelse han skulle få läsa dessa rader, förlåta mig, att jag på detta sätt uppdagat förhållanden, som hans blygsamma önskan att i tysthet göra godt, säkert velat hafva förtegade! Men att jag med den allmänna rösten blandat en hyllning af min enskilda tillgifvenhet för Hans person, är en gärd, som jag vågar hoppas, att Han likväl icke försmår.

Ett af de företag, hvilka skola föreviga minnet af denne Höfdinges verksamma Embetstid, är den *landsväg*, som är anlagd ifrån *Degerfors* och går ända fram till *Lycksele* kyrkoby. Att denna anläggning någon gång blifvit klandrad, tyckes icke vara med fog. Hvarje inrättning i större skala, kan medföra sina olägenheter; men någon annan kan man icke skäligen tillvita denna, än att den i sin början kostat Staten en summa penningar. När likväl Staten erhåller valuta för sina utgifna medel, så kunna de blott betraktas såsom ett *förskott*, hvilket småningom får återbäras med ränta. Det kommer således an på om dessa penningar blifvit använda till ett ändamål, hvars nytta öfverstiger eller minst motsvarar deras värde. Före 1826, då ifrågavarande landsvägs anläggning blef fulländad, ägde i hela den orten ingen annan passage eller transport af effekter under sommaren rum, än efter Umeå elf. Men hvar och en som färdats opp i Norden, känner för hvilka faror och svårigheter en

resande i båt efter de steniga och försande elfvarne, är blottställd, framför under den tryggare och bekvämare färdén i vagn efter en landsväg. I samma stund således, som denna väg blef farbar, uppstod en lätt och bekvämlig kommunikation under den blidaste, ljusaste och för resor lämpligaste årstiden mellan 2:ne så aflägsna trakter, som *Lycksele* och *Umeå*. Dessa vidt åtskilda ställen stå likväl genom ett nödigt utbyte å ena sidan af säd och kramvaror, samt å andra af Lappmarkens produkter, i mycken beröring till hvarandra. Också har alltsedan försports en större liflighet uti tillförsel och export af förnödenheter till och från *Lycksele*. Dessutom bör man erinra sig, att då förmånen af en sådan rörelse omedelbarligen och i första hand kommer denna by, såsom medelpunkten i Westerbottens Lappmarker, till godo, så sprida sig äfven fördelarne deraf indirekte till *Stensele*, *Sorsele*, *Wilhelmina* och *Åsele* m. fl. Socknar, hvilkas många inbyggare, derigenom att de nu i *Lycksele* hafva att påräkna en nederlagsplats för de varor, som de behöfva köpa, och för de saker, de kunna afyttra, anse sig hafva nästan så godt som vunnit en besparing på 13 mil, eller på den sträcka, som utgör den vådliga flodvägen ned till *Umeå* stad. Elfven får nu hvila sig, och mellan staden och *Lycksele* gå foror fram och tillbaka hela sommaren igenom. Man behöfver blott se i t. ex. *Hissjöns* eller *Eckornträsk's* Dagbok för Juli månad, för att erfara, det Resande nästan dagligen passera denna ort, och få skjuts, utom alla de, som färdas med egna hästar; och jag hörde folket i byarne långt ifrån att anse skjutsningen som ett onus yttra sin fågnad öfver den samma såsom en inkomst-källa, då deremot före landsvägens inrättning ingen penning på detta sätt här inflöt.

Det skall fordom ej sällan hafva dröjt flera månader innan skrivelser och kungörelser nedifrån landet kunde hinna opp till den isolerade Lappmarken. Nu går posten stora vägen öfver Degerfors, reguliert hvar 14:de dag, mellan Westerbottens Lappmarks kyrkobyar. Nu mottager man äfven sina ankommande bref och aflemnar sina afgående skrivelser hos Länsman Holmström i Lycksele eller hos Hr Sollèn i Åsele, lika så ordentligt och säkert, som på något Postkontor ned i Sverige.

En *hufvudsaklig* nytta, som Lappmarkens inbyggare draga af den nyanlagda vägen, är den skyndsammare delaktighet, som de kunna påräkna af den spannemål, hvilken i hundradetals tunnor måste i nödens dagar uppforslas till deras tomma bodar. Denna försling, som nu så lätt verkställes efter landsvägen, skulle icke utan de största besvärligheter kunna ske efter elfven. Man besinne, att den spannemål, som är ämnad till deras undsättning, vanligen icke anländer till Umeå från södra sädesrikare provinser förr än med första öppna vatten i April eller Maj månader. Just vid samma tider börja de eljest begagnade vintervägarne, samt den, först af Vårfloden och sedermera af Fjellfloden (som stundom kommer omedelbarligen efter den förstnämnda) uppsvällande elfven, att blifva ofarbara. Om nu den genom landsvägens anläggning öppnade kommunikationen äfven vore tillsluten, så skulle folket emedlertid få svälta, under svårigheten att erhålla den säd, som låge i beredskap för deras räkning i Umeå magasin.

Man har invändt "att de, som skola skjutsa efter denna väg måste förspilla mycken tid för att söka rätt på sina hästar, som beta i skogen." Nu är väl detta en olägenhet, hvilken äfven kan inträffa på andra orter, men den är dock icke

så betydlig, att vigtiga och angelägna resor (ty endast för ro skull lärer väl knappt någon färdas i dessa trakter) derföre böra inställas. Den kan i alla fall afhjelpas genom åtgärd af någon pojke eller yngre person, som uppsöker hästarne, och hvars tid ej kan anses så särdeles dyrbar. Under mina nordiska resor om somrarne har jag på intet enda ställe fått vänta öfver 5 timmar på hästar; men väl har jag ibland, då oväder inträffat, hvaraf en landfarare är mindre beroende, fått dröja en eller annan dag under afvaktan af tjenlig väderlek för båtpassagen. I de ej sällan uppkommande stormarnes stund är vattenytan ofta mycket ojemnare än landsvägen.

Den anmärkning "att vägars anläggning vore gagnande inom t. ex. Luleå Lappmark," kan visserligen vara grundad; men dess riktighet innebär intet skäl att derföre utesluta nyttan af landsvägen till Lycksele. Tvertom skulle det tyckas som om Luleå, hvars floders segelleder på sina ställen skola vara oafbrutna ända till 7 mil *), möjligen och lättare kunde umbära en landsväg, än Lycksele, hvarest båtfarten efter elfven ofta på flera ställen under milen medelst forsar och klippor är afbruten. Der de så kallade märkorna upptaga nästan lika lång sträcka, som det farbara vattnet, är skäl tillräckligt för handen att anlägga en fortsatt väg, öfver stäl-len, der den lämpligast låter leda sig, antingen bredvid stranden eller inåt landet.

Att de "broar", som på denna väg hittills finnas slagna öfver brådjup och bäckar, "äro mycket förgängliga", kan icke bestridas. Jag känner också intet mennisko-verk, som består för evigheten. Men dessa broar, som äro uppförde af trä, och någon gång med underlag af

---

*) Se Hr P. Laestadii Journal sid. 21-22.

sten, på hvilka begge artiklar orten har öfverflöd, kunna dock räcka flera decennier, och om-sider, då de med tiden förfalla, utan mycken möda och kostnad af landets *egna arbetare* åter uppbyggas. Om de snarare, än man förmodat, behöfva iståndsättas, skulle jag anse det som ett godt tecken, ty ett sådant behof skulle bevisa, att de icke legat obegagnade. Då arbetande händerne i framtiden blifva flera, kunna väl också bastantare broar komma att uppföras. Och om man äfven vid en anställd undersökning vunnne den upplysning, "att vägens underhåll häri-genom kunde hafva kostat mer än dess anläggning", så är det väl icke *detta* i alla fall problematiska *förhållande*, som vid uppgörande af ifrågavarande kalkul bör komma i beräkning, utan hufvudsakligen huruvida *fördelarne* af den begagnade vägen *öfverstiga*, *motsvara* eller i värde *icke uppgå till* de för densamma gjorda sammanlagda *kostnaderna*; och i detta fall är hela landet ense om, att resultatet af beräkningen utfaller till vinst för den förstnämnda jämförelsen.

Slutligen är jag ock öfvertygad om att en orts allmänne, så väl fysiska som moraliska kultur, om icke är omöjlig, åtminstone blir ganska mycket försvårad, så länge den naturliga kommunikationen till lands under den herrligaste delen af året der helt och hållet är tillstängd. Så skall äfven Lappmarken till större delen behålla sitt vilda utseende, så länge ingen väg går öfver dess inre dalar, utan man endast får åskåda dess skog och klippor från elf- eller sjöstränderne.

Men oaktadt jag således icke kan undgå att i flera hänseenden lemna det genom *landsvägen* till Lycksele öppnade kommunikationssättet företräde framför det, som vinnes genom passagen

efter den på flera ställen ofarbara *floden*, i det skick de begge för närvarande befinna sig, så vill jag gerna medgifva, att det arbete och den kostnad, som blifvit använde för de jemväl under nu varande LänsStyrelses tid företagne upprensningarne af Umeå- och Windelelfvärne, icke äro förgäfves nedlagde. Det är just genom följderna af dessa begge åtgärder, kommunikationstillfällena till lands och sjöss, som Westerbottens Lappmarker börja att täfla med nedra landet i verksamhet och bildning. Förledne år lät Konungens befallningshafvande i Umeå, såsom jag redan nämnt, på begäran utsyna inom dessa Lappmarker 60 st. Nybyggen. På en sådan förökelse af bosättningar, har man intet exempel under något år före den anlagda vägen och strömrensningarne, ehuru de utsynade platserna i lika skick alltid existerat och voro förut liksom nu till upprödning tjenliga. Men ingen föll tillförene på den tanken att ockupera dem, ty hvem ville den tiden sätta sig ned på ett ställe, der han höst och vår alldeles icke, och om sommaren med lifsfara blott öfver vattnet kunde komma till Guds hus och till sin granne? — Om emedlertid uppodlingarnes tillväxt på detta sätt skall fortgå, och ett blidare klimat i mån deraf i landet uppkomma, så är det troligt, att *Lycksele* inom mindre än ett århundrade räknar sig såsom en Svenk stad, samt att Stensele och Lycksele Kyrkor icke mera blifva de ende, som finnas mellan Degerfors och Norrska Fjellryggen. En god början till en sådan omskapning af landet är emedlertid gjord genom den oinförmälte landsvägens anläggning och strömrensningarne, ty man kan icke neka, att första villkoret för en orts tilltagande bosättning och befolkning är, att densamma är lätt tillgänglig. Att nu låta dessa öppnade källor till verksamhet och drift uttorka, samt frukterne få nedfalla från

det med kostnad planterade trädet innan de ännu hunnit mogna, vore att beröfva sig sjelf de välgörande följderna af sina uppoffringar; det vore ett bevis på en tröghet i omdömet, en lamhet, en efterlåtenhet i utförandet, som man eljest icke har skäl att förebrå de omtänksamme och driftige Nordens inbyggare. Det är välsannolikt, att aldrig någon *segelfart* kan åstadkommas opp i Umeå — och Windelelfsvarne; men det är redan betydlig vinst, om de på längre sträckor kunna göras *flottbara*. Jag har ock af säker hand blifvit underrättad, att tjärn- och timmerflottning äfven i år blifvit verkställd med mycken besparing af skjuts och dagsverken, samt komma säkerligen framdeles att än mera begagnas i mån af tilltagande förtroende för saken.

De byar, hvilka synnerligast vunnit på Strömrrensningarne i ofvannämde elfvar, äro: *Brattby, Gubböle, Berg, Strand, Brån, Spöland, Vännäs, Vänfors* m. fl. Alla dessa voro före strömrrensningen oftast af elfvarnes flödande blottställda för öfversvämningar till den grad, att de ej sällan sågo sina besådda lofvande åkerfält af floden helt och hållet öfversköljde. Den sålunda dränkta säden gaf ingen skörd, och den gödslade jorden blef så utlakad, att ingen must i den var att påräkna för ett nytt utsäde. Men efter fulländad strömrrensning befara de nu icke mera denna våda. Samtliga dessa byar äro stora och folkrika; de äga inom sina områden ifrån 100 till 300 personer.

Inom Hr Landshöfding af Schmidts husliga cirkel råder förtrolighet, munterhet och glädje. I sitt umgänge iagttager Han en enkel värdighet, och i sitt lefnadssätt en fägnande sparsamhet. Alla de mest behöfvande säga likväl, att Landsfadrens hus är det mest frikostiga. Sjelf är Han omgifven af en talrik Familj,

bland hvilken jag och mitt resesällskap hade den lyckan att med Honom tillbringa hela den angenäma dagen. Huru många intressanta och lärorika upplysningar kan man icke få inhemta af Honom om det vidsträckta land, som är anförtrödt åt Hans styrelse, och hvaruti Han så noga känner tillståndet och ställningen! — Jag förer med mig till *Lund*, meddelade af Hr Landshöfding af Schmidt: 1:mo en Beskrifning om *Islands Lafven*, af hvilken beskrifning Landshöfdingen låtit kungöra ett utdrag, hvarigenom Länets allmoge dels uppmuntras att samla denna mossa, som växer ymnigt på vissa ställen äfven i Lappmarkerne, samt dels undervisas om sättet att använda den till föda och bröd; 2:o prof af flera slags nödbröd, nemligen af *barkbröd*, bestående af $\frac{1}{2}$ barkmjöl och $\frac{4}{5}$ rågmjöl, samt af Degerfors *lerbrödet*, som är bakadt af $\frac{1}{3}$ råg och $\frac{2}{3}$ lera.

Den enda af Hr Landshöfdingens underrättelser, som icke kunde annat än misshaga, var, att Han efter 5 års förlopp ärnar frånträda sin Embetsbefattning. En sammanstående röst i provinsen yttrade den önskan, att Westerbotten måtte ännu i flera decennier få bibehålla Honom såsom sin Styresman, samt att han i utbyte mot sina mödor ville mottaga folkets erkänsla och kärlek. Ett bevis på att denna önskan utgått uppriktigt äfven från de aflägsnatse trakter af Hans Län, ser man bland annat i den gård, som Lapparne nyligen framburit till Honom. Den består i ett fat eller bricka, hvarpå äro ställda 2:ne arm-ljusstakar, med sin ljussax och ljussläckare, en liten ringklocka, bläckhorn och sandosa i sina foderal, alltsammans af massigt silfver. Vid öfverlemnandet af denna gåfva åtföljde verser, som i okonstladt och hjertligt språk uttryckte

tryckte deras nations välmening, vördnad och kärlek för Länsherren.

Dessutom äger Hr Landshöfdingen och Kommandören af Schmidt ett hugnande vedermäle af sin Konungs nåd och förtroende i den briljanterade gulddosa, hvarpå man läser CARL XIV:des namnchiffer, och hvilken Hans Maj:t år 1830 låtit öfverlemna till honom, jemte ett utmärkt nådigt handbref. Och om sträng rättvisa, nit, verksamhet och klokhet äro egenskaper, hvilka ovilkorligt böra finnas hos hvar och en Guvernör af en provins, så bör man väl lyckönska de aflägsnaste landskapen i Norden att i hög grad njuta detta företräde.

Vi kommo ej att resa från *Umeå* förrän sent på aftonen. Det var natt, då vi anlände till *Södermjöle*. Här hvilade vi till kl. 5 följande morgon d. 25 Aug. Dagen var klar och vacker. Vi åto middag hos Prosten Oldberg i *Nordmaling*. Innan vi foro derifrån, kastade vi en blick på hans vackra sädesfält. Det *Asiatiska Himalaya*-kornet står här på hans åker, som om *Westerbotten* vore dess hembygd. Och nog får denne kunnige jordbrukaren både Råg, Korn och Ärtor, äfven i detta så kallade o-år i Norden. Men han förstår också att aftvinga jorden en skörd, som hon nekar den mindre idoge landtmannen. — Ett litet äfventyr, som hände oss vid *Lögdeå*, och som lätt kunde blifvit af vådliga följder, bör jag berätta. Gubben, som skjutade oss från *Lefvars* gästgifvaregård, hade upphunnit sina 70 år och deröfver. Han borde således nu på gamla dar slagit sig till ro, och icke mer ge sig att fara och flacka på landsvägarne. Vi rådde honom också till att bli hemma, men gubben var envis, och tyckte det äfven vara en glädje för honom, som påstod sig

hafva mycket sett sig omkring i verlden, att ännu här i tiden få skjutsa ett par resande från *Södra Sverige*. Det upplifvade också hos honom några gamla minnen från den tid, då han som soldat marscherade genom Sverige, genom Skåne, och hade kanske till och med sett de Lundeska Kyrkotornen. Han satte sig således opp på kuskbocken, fattade förnöjd tömmarne, och i början gick allting bra med de vanda hästarne på den jemna, välbekanta vägen. Men nu skulle vi öfver *Lögdeå* med hela ekipaget. Och att detta får sin behöriga plats på färjan, är ett bestyr, som man helt och hållet lemnar åt färjefolkets samt den skjutsandes gemensamma omsorg. Under väntan tills allt blefve i ordning för öfverfarten, gingo vi emedlertid obekymrade på stranden, der vi enligt vårt vanliga manär sökte efter Insekter och Växter. Under ifvern kommo vi till och med att aflägsna oss något från stället. Men plötsligen fingo vi höra ett misstänkt plaskande i vattnet och kallades tillbaka af ett gällt klagoskri. Vi skyndade till färjan. Der stod färjqvinnan lutande utöfver kanten, och hade omfattat gubbens fötter, under det hela öfra delen af hans kropp låg sänkt i vattnet. Det var ett enfaldigt och misslyckadt försök, som hon i första förskräckelsen hade tillgripit, att på detta sätt kunna hjälpa honom ur hans sjönöd. Vi förändrade på ögonblicket hans ställning, släppte ned hans fötter, fattade hans hufvud, togo honom under armarne, och upplyftade på detta sätt den bleknade och skälfvande hamnen ur vattnet. — Då vagnen, efter hästarnes fränspännande, drogs utför den branta strandbacken, hade gubben, som förde mellanisteln, icke styrka att behörigen hålla vagnen tillbaka, den körde för häftigt på, och den svaga styrmannen föll utöfver färjan och i ån. Hän-

delsen gjorde ett litet uppehåll i vår resa, och var en varning för gubben att vid dylika tillfällen icke lita för mycket på sina krafter. Han kom sig emedlertid snart åter före. Och näst yttrad fägnad och tacksamhet öfver sin räddning, var det första ord han, likväl icke utan någon förtrytelse, sade: "jag har stått för kulor och krut, och icke vikit undan för fienden, men aldrig har jag förr varit på vägen att drunkna." Jag erinrade honom då, att eld och vatten äro 2:ne stridiga elementer, att man kan vara käck soldat, men dålig sjöman, och att man slutligen har olika mod och förmåga vid 35, och vid 75 års ålder. Vi läto honom få torka sina kläder, gäfvu honom ett glas vin, och dermed var det äfventyret lyckligen slutadt.

Vi kommo till *Dombäck* tidigt på aftonen. Det är ett litet anspråkslöst landtställe vid vägen, $\frac{1}{2}$ mil söder om gästgifvaregården *Önska*. Fordom i Assessor *Svedbergs* tid stod det äfven i rop såsom ett ganska gästfritt ställe, och så länge hans Måg, Hr Rektor *Häggmark* bebod detsamma, kommer det visst icke att förlora detta hedrande rykte. Herr *Häggmark* med sin familj tillbringade der sommaren, och vi natten.

Den 26 Aug. fortsattes resan. Ungefär en half fjerdingväg söder om *Dombäck* passerade vi den brusande *Gideån* på dess högspända bro. Sågen och qvarnen der behöfva nog icke stanna af brist på vatten. Men det fordom ymniga perlfiskeriet härstädes, är nu icke mera lönande. Likväl kan en och annan perlmussla längre upp i strömmen ibland träffas. Och nu inträder man i det backiga Norrland. Men man har knappt hunnit köra opp på gården i *Brösta*, förr än Gästgifverskan derstädes kommer nigande emot en, med sin inbjudning att bese hennes fina lärfts-

väfnader. De äro det verkligen, fina och vackra som kambrik, men snyggare, och man har hittills äfven ansett dem för fastare. Det vore därför beklagligt, om något underslef blifvit påfunnet samt begagnades vid *manglingen*, för att på bekostnad af godheten uttänja tyget t. ex. en eller annan aln på hundra. Om en sådan förfalskning äger rum, såsom man trodde, men hvarom jag icke hade tillfälle att få säker kännedom, så torde väl Vederbörande derå fästa uppmärksamhet, samt vidtaga mått och steg till dess förekommande. Norrlands ännu välkända och värderade lärfter komma eljest så småningom att i allmänhet förlora sin kredit, för det att vissa enskilda kunna vinna några alnar på kommersen. Jag köpte emedlertid här en stuf af det så kallade *premie* eller *primalärftet*, stämpladt till andra klassen *), och betalte för detta 6 kvarters breda tyg efter 1 Rd. 8 sk. Rgs. alnen.

Snart voro vi vid *Sjülevads bro*, som är belägen midt emellan *Stockholm* och *Torneå*, på jemt 50 mils afstånd från hvardera; och kort derefter vid *Hörnäs*. Men det är icke nog att från vagnen betrakta den trädgård, som der ännu stod i sin fulla prakt, man träder äfven gerna in på en park, som så långt opp i norden på kall jord bär en stor del af Södra Sveriges trädgårdsörter och buskar. Jag såg här: *Neglikor* tvenne sorter, den *Kinesiska*- (*Dianthus chinensis*), och *Trädgårds-Neglikan* (*Dianthus Caryophyllus*); *Löfkojer* (*Cheiranthus incanus*); *Lackviol* (*Cheiranthus Cheiri*); *Matronört* (*Hespe-*

---

*) Man räknar af premie-lärft 8 klasser, som bestämmas efter lärftets olika finhet. I sednare tider har man någon gång beredt tyg för en 9:de klass, men ersättningen för ett sådant tyg motsvarar icke den tid och den möda, som måste användas på garnets spånad och väfnaden.

ris matronalis); *Indiansk Krasse* eller så kallad *Svensk Kapris* (*Tropæolum majus*); *Student-Lycknis* (*Lychnis chalcedonica*); *Styfmorsfioler* (*Viola tricolor*); *Brandgula Liljor* (*Lilium bulbiferum*); *Dubbla Valmoer* (*Papaver Rhœas*); *Solrosor* (*Helianthus annuus*); *Hvita Tusensköner* (*Achillea Ptarmica*) med dubbla blommor; *Spå-Ringblommor* eller så kallade *Natt och Dag* (*Calendula pluvialis*); *Åbrodd* (*Arthemisia abrotanum*); *Isop* (*Hyssopus officinalis*); *Mejram'* (*Origanum Majorana*); *Timjam* (*Thymus vulgaris*); och *CitronMeliss* (*Melissa officinalis*), alla i blomma; samt *Körsbärsträd* (*Prunus Cerasus*); *Olvon* (*Viburnum Opulus*), och *Syrén* (*Syringa vulgaris*), i full liflighet. Fröna eller plantorna till alla dessa växter voro hemtade från trädgården vid *Mo Herregård*, som ligger $1\frac{1}{4}$ mil från *Hörnäs*. Vid *Spjute* sågo vi ingenting märkvärdigt, utom de tre *Lönnarne* vid vägen, hvilka nu prälade med sina stora löf; och *Röd-Malva* (*Malva sylvestris*), planterad i krukor. I *Äskja* blef vårt nattqvarter. En liten vik af hafvet stiger här in i landet. Den var för oss denna gång välgörande, ty den skiljde *Värdshuset* från marknadsbullret på andra sidan stranden. Vi skulle till och med icke vetat af denna marknad, ty så tyst och stilla var här allt omkring oss, så framt icke de upptända eldarne på landet och båtfararnes rörliga bloss på vattnet, en präktig syn i nattens skymning, hade ådragit sig vår uppmärksamhet.

I dag (d. 27 Aug.) förestod oss farten öfver *Ängermanelfven*, hvars utgång man icke utan en viss oro afbidar. Dagen var kall och himmelen mulen. Men blott en sakta vind rörde den breda floden; och båten vid *Hornön* är stor och bekvämlig. Vi lemnade hästarne på *Hornöns brygga*, och passerade lyckligen öfver elfven. Kl. 10 stodo vi i säkerhet på andra stranden. Nu

hemtades hästar från gästgifvaregården *Weda*, som ligger vid pass $\frac{1}{2}$ mil ifrån färjstället, och vägen fortsattes till *Åland* *). Men innan man upphinner detta ställe, ser man till höger vid vägen den vackra Herregården *Utansjö* med dess alleer och Jernbruk. Hvilka jemna ängsplaner, som redan voro afbergade, och hvilka stora åkrar, som just nu skördades, lyda icke under den vidsträckta egendomen! — Ägaren Lagman Gavelius läser nyligen försålt den till Hans Excellens Hr Grefve Carl de Geer för 100,000 Rd. B:ko. Långt före aftonen voro vi i *Hernösand*, och den förut så ofta rönta broderliga vänskapen hade nu åter på det välbekanta *Johannisberg* beredt oss ett lyckligt tillfälle för några dagars angenäm och nödig hvila.

Den 28 Augusti kom som en oväntad somardag om hösten med sin 21 graders varme. Detta var en dag, som borde egnas åt landtbygden. Också sedan vi hade tillbringat en del deraf hos den humane Landshöfding Mörner i staden, gjorde vi en tur inåt Hernön till *Järestad* **). Denna betydliga egendom, som är belägen nästan midt på ön, och har Vårdkasberget med dess kringliggande tjocka granskog på sina ägor, tillhör Theologie-Doktoren Berlin. Han är Filosofie-Lektor i Hernösand, en medelåldrig man, med mycken liflighet i samtal, och mycken politess i umgänge. Han var nu en an-

---

*) Gästgifveriet och skjutsombytet äro hitflyttade från *Nässland*.

**) Om man följer *Järesta bäcken* till höger (åt söder) ett litet stycke från bron, så träffar man bland Albuskarne och Pilen: *Stellaria Nemorum* och *Polypodium spirulosum*, ymnigt, samt vid denna tid *Carduus heterophyllus* med mogna frön.

Egendomens namn skrives i äldre handlingar: *Geresta*.

genäm värd på stället, och i hans underhållande sällskap försvann tiden fort och behagligt. Om somrarne vistas han med sin familj på denna landtegendom, som är gammalmodigt bebyggd och ännu antikare inredd, men har under hans ägotid till betydlig jordrymd blifvit utvidgad och uppodlad. I 2:ne stora trädgårdar finnas här flera goda sorter fruktträd. Utom *Körsbärsträd* och *Oxel*, sågos här *Plommon* — (*Prunus domestica*), *Krikon* — (*Prunus insitisia*), och *Äppelträd*, hvilka alla buro frukt, ehuru den ännu icke hade hunnit till mognad. *Alm* (*Ulmus campestris*) och *Ask* (*Fraxinus excelsior*) trifes här väl. *Gula Törnrosor* eller *Neglantyr* (*Rosa Eglanteria*) hörde till praktväxterne. En enda *Hasselbuske* var här ock planterad. Den var kanske hemtad från Själevads socken, hvarest skall finnas en liten *Hasselskog*, som frambringar mogna nötter. Här stod den i för mycken skugga och tycktes ej ha trefnad. Men medan jag nu befinner mig i Järestads trädgård, erinrar jag mig en annan, som i rikedom på växter väl uttäflar med denna. Den är en anläggning af Lektor Huss, vid dess gård inom sjelfva stadens gebit. De nyssnämnda växterne finnas äfven i den Hussiska trädgården, och dertill det *Siberiska Ärteträdet* (*Robinia Caragana*), *Blå Stormhatten* (*Aconitum Napellus*) m. fl. — *Johannisbergs trädgård* är åter af en annan genre. Den är en ypperlig köksträdgård, hvarest kultiveras till och med *Gurkor* och *Melonar*. Och 50 mil norr om *Stockholm* växa dessa visst icke af sig sjelfva. Det är ägarinnans sorgfällighet vid deras vård, som gör, att också *Melonar* kunna finnas på Hernösands högtidsbord. Men denna omsorg faller henne lätt, ty det är hennes nöje. Vi äto äfven *Blomkål*, som var skuren ur *Johannisbergs* drifbänkar. Ännu 2:ne exempel tor-

de tillåtas mig att anföra, hvilka må gälla såsom bevis dels på den allt framgent fortskyndande progressionen i klimatets förmildring, dels på de i följe deraf anställda lyckliga försök att flytta gränsen för det sydligare Sveriges vegetation allt högre och högre upp åt nordén. Det ena är, att på egendomen *Merlo* vid *Wifsta* i Medelpad, hvilken tillhör Magister Hellzén, skola flera *Ekar* vara planterade, som der växa och frodas; och det andra, att på Räntmästare *Harlins* landtställe *Nedergåden*, beläget $\frac{1}{4}$ mil från *Hernösand*, växa icke sparsamt på flera lindar, *Färgkullor* (*Anthemis tinctoria*). Genom frön, som blifvit ditförde med från Upland anskaffadt *Timothej-frö* och Korn, lärer denna planta till en början fått insteg på den Ångermanländska jorden. Nu trifves den der väl, och kan gärna inflätas i *Hernösandska Floras* blomsterkrans.

Äfven d. 29 Aug. var en varm och vacker dag. Men den förde till oss en ganska sorglig notifikation om Lektor *Lindhls* dödliga frånfälle, i dess 70:de års ålder. Den allmänna saknad, hvarmed underrättelsen om hans bortgång mottogs, bevittnade den redlige mannens hedrande lefnad. — Han dog kl. 12 på dagen, och jemt 24 timmar förut hade Mag. *Dahlbom* och jag gjort honom ett besök. Han träffades då uppe, klädd, och med dess vanliga arbetsamhet vid sin skrifpulp. Han syntes äfven för stunden munter och liflig, samt hörde med nöje notiser om *Lycksele* och *Asele* Lappmarker, hvilka särdeles intresserade honom, emedan han med deras ecclesiastika förhållande lärer hafva haft någon särskilt befattning och tillsyn. Då och då klagade han öfver känning af magkrämpor och tryckning öfver bröstet. Men icke trodde vi, att denna betydde döden. Med ett hjertligt farväl följde han oss ända till trappan. På ef-

termiddagen skall han likväl hafva vågat sig än längre, och en tillstött förkylning nedlade honom på dödsbädden. Hvad jag nu anfört om mitt besök hos Lektor Lindahl, skulle, om det passerat vid ett annat tillfälle, vara af föga betydelse; men då det inträffade hos en person, som gick så nära sin graf, äger detta förhållande i den aflidnes sista stunder någon vikt, åtminstone för mig, och troligen äfven för den bortgångnes aflägsset vistande Bekanta och Vänner.

Fram på eftermiddagen uppsteg hastigt en tjock dimma. Vi stodo just då på Vårdkasberget och sågo, huru den såsom sammanskockade moln trädde fram ur norra skogen. Den drog sig snart öfver staden och ön, och utbredde der öfver en fuktighet och en skymning, alldeles så som när det faller ett duggregn om natten. Vi voro bekymrade för vårt nedstigande från det höga bergets topp, öfver dess villsamma sidor, utan tecken till någon stig, och med synkretsen inskränkt till knappt en aln omkring oss. Men töcknet varade icke länge; en timma derefter speglade sig solen åter i hafvet, och vi måste nästan söka oss ett skydd mot hennes heta strålar. Det var så klart i luften att vi med blotta ögat härifrån kunde se, samt räkna fönstren på det aflägsna Residenset.

De vänner, som kommo till Johannisberg, för att taga afsked af oss, stannade på värden och värdinnans bjudning, qvar till aftonen. På detta sätt tillkom der i hast en Societet, som icke upplöstes förrän sent på natten.

Sådane umgängeskretsar skola existera ofta både här och der i staden. De formeras lätt och otvunget derigenom, att de mest bildade personer, efter en bestämd ordning för hvarje af de bättre husen, samlas åtminstone en gång i veckan. Den inbjudande ton, som råder inom

dessa glada cirklar, består i umgängssättets enkelhet, förtrolighet och frihet, som likväl aldrig urartar till sjelfvöld. Och det är onekligen förnämligast derigenom, som de i så många år kunnat sammanhållas. Hela staden är som en enda stor familj, och det vördnadsvärda medborgliga Landshöfdinghuset, som om det blott tillhörde den äldste ibland dem. Otvifvelaktigt skall Franzèn här trifvas!

Stockholm den 9 September.

Den sista Augusti reste vi från *Hernösand*. Vi lemnade ogera ett ställe, der så mycket angenämt hade påmint oss om gästfrihet och vänskap, såsom inom syskonaringen. Endast hoppet att än en gång här få andas den friska luften under den rena och blåa nordiska himmelen, mildrade något saknaden. Den backiga vägen går till *Mark* och *Fjühl*. Der är *Indalselfven*, som vi passerade öfver, på den bekvämliga, lätthyrda färjan. Här sågo vi *Tranor* och *Vildgäss*, hvilka liksom vi återvände till södern. Men luftseglare komma fortare, än en tungt lastad vagn på en backig väg, och vi hunno ej längre än till *Sundsvall*, der vi lågo öfver natten.

Vi reste i oupphörligt regn hela följande dagen. Men nu dammade vägen åtminstone icke. Man kan kalla *Helsingeland* en stor linåker. Det ena linlandet stöter der intill det andra, och Råg- och Kornsådet får knappt rum deremellan. $\frac{3}{4}$ mil från *Sanna* ligger *Hudiksvall*. Så ful och stenig trakten är deromkring, så täck är den lilla staden med sina trädgårdar, vid en fjärd af hafvet. Landsvägen går här genom en allé af höga *Lönnar* och *Lindar*. Hvar helst man planterar dessa träd, göra de en god effekt; vid en Norrländsk stad äro de en utmärkt prydnad. Och

planken kunna med möda dölja för den resande den ofantliga mängd af *Ålandsroten* (*Inula Helenium*), som nu bar sina gula blommor på höga stjelkar. Men knappt någon annan än botanisten blir varse den obetydliga växten *Lobelia Dortmanna*, i synnerhet som den redan hade utblommat. Blott de spensliga stänglarne med få, åt en sida hängande fröhus, stodo qvar i sjön inväld stranden, och vaggades af vinden.

Vid vägen mellan *Iggesund* och *Bro* syntes en *Nötskrika* (*Garrulus glandarius*). Den är allmän i medlersta Sveriges skogstrakter, men träffas sällan längre opp i norden. I samma mån som Hasseln och Eken, hvars ållon hon äter, aftager, tyckes äfven denna fogel försvinna. Jag har icke sett den nordligare än här. *Kongsljuset* (*Verbascum nigrum*), *Flenörten* (*Scrophularia nodosa*), *Svalörten* (*Chelidonium majus*) samt *Bo-örten* (*Senecio sylvaticus*), hvilka här växte, lära ock snart få börja räkna sin gröningsgräns mot norden. *Ängsneglikan* (*Dianthus deltoides*) ser man deremot på torra ängsbackar ända opp till Umeå.

Bro torde vara ett förmöget ställe. Men trakten omkring är icke den vackraste. Likväl ligger det nära vid *Enångers* kyrka, dit folket nu kl. 10 på Söndagsförmiddagen (d. 2 Sept.) samlades, för att höra vice Pastor Almgren. Sedan han begravt ett lik på den ett godt stycke från byn belägna kyrkogården, återvände han i spetsen för den sörjande processionen, som tågade direkte in i kyrkan. Vi blefvo äfven en stund deltagare i den uppbyggliga Gudstjensten. Kyrkan är liten, och inuti nästan mera förgyld, än målad. Större delen af åhörarne sitta på lekstolar, hvaraf här finnas icke mindre än tre stycken. Men dessa lektare äro icke jemte hvarandra, utan en af dem är, för rummets besparing,

byggd *oppöfver* den andra, och på den öfversta sitter ungdomen af karlkönet. På kyrkbacken träffades sedermera en Dalkarl Anders Jönsson från *Rättvik*. Man igenkänner Dalkarlarne lätt på deras klädedrägt. Den är de gamle Svearnes, som de ännu bibehålla. En svartbrun eller hvit yllerock, på den öfre framsidan hopknäppt med häktor, den röda västen, hvaraf blott kragen lyser fram, och bandet om hatten, bära de alla. Något godt och ärligt röjer sig tillika i deras ansigte, och de hafva i allmänhet stark kroppsbyggnad. Då i sitt bergiga land de icke alla kunna förskaffa sig tillräcklig näring, vandra de till andra orter, hvarest de med timrande, tröskande, murars uppläggande, dikande o. s. v., förtjena sitt uppehälle. Anders Jönsson, en ung man, var såsom målare, nu stadd på en sådan utvandring, 16 mil från sitt hem.

Vid hvarje skjutsstation på stora så kallade norra vägen, äro hållhästar. Men de äro få till antalet, och de resande, som behöfva begagna hästar, äro denna årstiden många. Hållen går derföre snart ut, och man får vänta länge på reserven. Men på *Norråla* gästgifvaregård var denna väntan icke obehaglig. Vi stötte här på en annan karavan, som bestod af Prosten Oldberg från Sidensjö, med sitt sällskap, och Magister Bergstedt, från Hernösand. Till *Momyskje* hunno vi om aftonen.

Följande morgon (d. 3 Sept.) fortsattes resan, oaktadt det regnade immerfort och himmelen var jemnmulen. Men vår fot hade nu ingen ro mera. Vi hade långt till *Stockholm*, och ändå längre till *Lund*. Och hösten med sina mörka aftnar och sin kyliga luft tycktes ila med hastiga steg oss i förväg. I den slocknande naturen börjar vid denna årstid ingenting att ljusna, utom löfven. — Ända från Umeå hade vi

sett Byssus Jolithus eller så kallad *Violsten* allmän. Hvar vägen gick genom någon skogstrakt voro stenarne der bredvid öfvertäckte med denna Alg. Den var nu af röd, mindre ren färg, nästan som Mönja, än i våras, då den till färgen mera liknade den klara Cinobern. — Hellre än att köra opp till gästgifvaregården *Berg*, togo vi in hos Kyrkoherden Hillberg i Hamrånge, hvarest ett intressant sällskap och en god middag väntade oss. Om Hr Hillberg icke varit så trångbodd, hade vi gerna stannat kvar hos honom om natten; nu måste vi hålla till godo att tillbringa den i det otrefliga *Frödje*.

Farten nedåt landet utvecklar med hvarje mil en rikare vegetation, alldeles som med hvarje steg, nedgåendet ifrån de högre bergen. Redan vid *Gefle* börjar vegetationen att antaga en mera sydländsk beskaffenhet, eller om man hellre vill, att bortlägga sitt nordiska utseende. Här är verkligen ett öfvergångsställe, en gränsort, der åtskillige söderns och nordens växtalster sammanträffa och helsa hvarandra för första gången. Samma förhållande visa sig med insekterna, hvilkas utveckling och trefnad alltid stå i nära samband med örterne och deras växtställen. När en från det högre Norden resande kommer till denna trakt, äro *Åkerbären* (*Rubus arcticus*), *Repe-Starren* och *Klapper-Starren* (*Carex loliacea et glareosa*), *Dy-Pilen* (*Salix limosa*), med flera, för honom nästan alldeles försvunna, och *Grå-Alen* (*Alnus incana*) gör honom icke länge sällskap söder om *Gefle**). Deremot träffar han här en hel hop andra växter, som höra till ett sydligare klimat, och dem han högre opp icke, eller åtminstone högst sällan funnit. Jag anteck-

---

*) Sedermera återfinnes likväl *Gråalen* i Wermland, vid Vettern i Östergöthland och på några andra ställen.

nade bland dessa: *Plantago lanceolata*; *Scabiosa arvensis* et *succissa*; *Companula patula* et *persicifolia*; *Verbascum Thapsus*; *Monotropa hypopithys*; *Saxifraga granulata*; *Potentilla anserina* och *reptans*; *Helianthemum vulgare*; *Thymus Acinos*; *Geranium Cicutarium*; *Carduus lanceolatus*; *Carlina vulgaris*, allm. på norra backen nära monumentet vid Elfkarleby bro; *Centaurea jacea* et *scabiosa*; *Filago montana*, vid Elfkarleby bro; *Hypericum quadrangulare*, och Hassel bland vilda skogen.

På ungefär halfva vägen mellan *Gefle* och *Westanå* passerar man *Djupdalsbacken*. För fyra månader sedan foro vi öfver den med lifsfara. Den var då en brant höjd med stupningar på ömse sidor. Nu åter gick vägen omkring dess fot genom en utgräfning i jorden, och man kunde trygg låta hästarne trafva fram i den jemna halfcirkeln mellan de höga lodräta sidorna. Omvägen för den resande är obetydlig; men genom den på anläggningen nedlagda möda och arbete är mycken trygghet och säkerhet vunnen. Denna anläggning har blifvit börjad och fulländad af Bruks-Patron Carl Tottie, ägare af Elfkarleby Stångjernsbruk, beläget nära $\frac{1}{2}$ mil från Westanå gästgifvaregård. Detta företag skall ha kostat honom omkring 500 Rd. Rgs. Sådane enskilda uppoffringar för ett allmänt gagnande ändamål förtjena uppmärksamhet, aktning och tacksamhet. Också lär vi väl ingen Resande hädanefter passera denna nyttiga anläggning, utan att åt Hr Tottie ega sin gärd af alla tre delarne.

Från *Elfkarleby* till *Mehede*, bär det småningom oppføre nästan hela vägen, som dock är hård och god. Den går genom en stor skog, och knappt ser man till någon enda boning. Äfven ifrån *Mehede* fortsättes den förträffliga vägen i sakta sluttning oppføre. Likväl är den en

och en half mil långa skogstrakten, som ingen bebor, något ängslig att fara igenom, och det måste förekomma hvar och en resande oväntadt att se en sådan sträcka öde och obegagnad i det eljest idoga landet. Men i samma ögonblick, som man träder ut ur tjocka skogen, öppnar sig ett rikt och fruktbart landskap, med vidsträckta bördiga åkerfält och *Tierps* kyrka i medelpunkten.

På åkrarne stod här stack vid stack och lass vid lass. En synbar ifver och verksamhet rådde ibland folket; de skulle hemföra till ladorna de torra sädeskärfvarne, innan den mörkande qvällen inbröt. Och på sjelfva vägen var icke mindre rörelse: än upphunno vi en långsamt framskridande vagn, tungt lastad, med hög råge, och yfvig af axen, som på alla sidor hängde utöfver den fyrkantiga häcken; än mötte vi en åkande, som kom i fullt galopp, med ett moln af dam omkringing sig; karlen, som stod fram i den tomma kärran, på hvilken säd skulle lassas, hade knappt tid att vid förbifarten säga oss sin helsning. Det var också nödigt att icke försumma ett ögonblick, ty skymning och dag komma här hastigt efter solens nedgång. Men om säden nu icke blir förd under tak, så gror den i axen. Ty mer än 14 dagar hade den stått afmejad, och lika länge hade otjenlig väderlek hindrat dess inbergning. Denna klara och herrliga dag tycktes därför vara skickad af himmelen enkom för att gynna landtmannens skörd. Och då den matta solen icke mera ville dröja på fästet, aflöstes den af månen, som redan gått ur första kvarteret. Ännu kl. 8 på aftonen var det full dager. — En timma derefter voro vi i *Yfre*, der man icke får det bästa nattkvarter.

Just som solen gick upp d. 5 September, reste vi från *Yfre*. Vi glädde oss öfver den go-

da och jemna vägen, samt det vackra och lugna vädret. Icke en gång aspens löf rördes af vinden. Den första utmärkta landtegendom (näst *Utansjö*), som en från Norden resande blir varse, är det sköna *Sätuna* mellan *Läby* och *Högsta* gästgifvaregårdar, beläget till venster ungefär $\frac{1}{8}$ mil ifrån vägen. Detta betydliga Säteri tillhör en Kongl. Sekreterare *Björkman*, som likväl för närvarande lär bo i Stockholm. Sedermera visa sig flera vackra egendomar; och landet med sina täta byar och kyrkor, tillhör redan en af Sveriges bättre provinser. De stora fälten låta en redan ana, att man befinner sig på det rika *Uplands* slätter. Allestädes äro husen täckta med halmtak, och under halmtak ätes icke lerbröd. På många ställen ser man stora flockar af tama Gäss och Änder; men der säd brister, underhållas icke dessa husdjur. — Också är det med mera nöje, som man här rör sig i den fria naturen, än man uppehåller sig på de simpla Vårdshusen *Läby* och *Högsta*.

I *Upsala* besågo vi Vettenskaps Societetens Museum, hvartill vi genom Adjunkten Marklins tjenstaktighet och benägenhet hade öppet tillträde. Samlingarne der äro betydliga och kostbara, och man torde till en stor del böra tillräkna Hr Marklins nit och outtröttliga arbetsamhet, förtjensten af att de flesta äro väl ordnade. På åtskilliga, särdeles bland de organiska naturalstren, ser man likväl att de förskrifva sig från en äldre tid. En *Malacoderm*, hörande till familjen *Chantarides*, hvilken låg inbäddad i ett större stycke klar Bernsten, har orätt blifvit ansedd som en *blomma* i detta ämne. Jag vet verkligen icke hvad en *Bernstensblomma* vill säga, men nog igenkände jag tydligt *Cathariden*. Genom dess utspärrade fötters,
antenners

antenners och vingars läge har den ett strålförmigt utseende, och flyktigt sedd är den visserligen icke olik en blomma med sina petala och stamina. Men med tillhjälp af mikroskop, som nu ej var till hands, tror jag, att detta skalinsekt lätt kan bestämmas till genus, kanske äfven till species.

Vi lågo i det enstaka, men tämligen snygga *Alsike* om natten, och foro derifrån tidigt den följande morgonen. En lätt rimfrost betäckte ännu för ett ögonblick ängarne och den fuktiga marken, och Termometern visade på 4 graders köld. Men innan vi åter satt oss i rörelse, hade frosten försvunnit med den uppgångna solen, och luften kändes icke mera kylig eller besvärande. Nu reste vi utan uppehåll, och de på intet sätt lockande *Märsta* och *Rotebro* voro snart passerade. Kl. omkring 2 på dagen (d. 6 Septemb.) anlände vi till *Stockholm*. Man kallar det eftermiddag, klockan 2. Men vid den tiden har man ännu icke dinerat i Hufvudstaden. Vi logerade på samma ställe, med hvilket vi förra gången voro så nöjde, och de gjorda entomologiska insamlingarne aflemnades tills vidare på Riks-Museum.

Den 9 Septemb. kl. 7 f. m. sammanträdde vi hos Hr Professor B. F. Fries, för att anställa *lottning* å den Insektskörd, som af Magister Dahlbom och mig blifvit insamlad under vår denna gång företagna nordiska resa. De omkring 22,000 funne Insekterne voro redan fördelade i 11 lika (så vidt möjligt varit) lotter, hvaraf en, skulle tillkomma hvardera af de 10 Aktieägarne, och den elfte, tillfalla samlarena för deras möda. Samtelige lotterne, hvilka af Herrar Fries och Nyblæus, såsom Bolagets

hufvudmän, blifvit öfversedde, förseglades på stället.

Såsom Aktieägare uti denna skörd, hade tecknat sig i följande ordning: Herrar Kommerse-Rådet och Riddaren Schön herr, Tull-Distrikts-Chefen och Riddaren Fåhraeus i Götheborg, Öfverste Kammarjunkaren m. m. Grefve Bonde, Hans Excellens m. m. Grefve Wachtmeister, *Utgifvaren* af denna resebeskrifning, Löjtnant Boheman, Kamereraren uti Kongl. Kammar-Kollegium Olof Nyblaeus, Medicine-Doktoren J. E. Nyblaeus, Protokolls-Sekreteraren Cederborgh vid Lindesberg, samt *Riks-Museum*. — I närvaro af dessa Herrar, eller af de frånvarandes *) Ombud, Professoren i Naturalhistorien vid Carolinska Institutet i Stockholm Hr Doktor Wahlberg samt Professoren vid Technologiska Institutet Hr Mag. Åkerman, verkställdes nu lottningen, hvaröfver Protokoll af Hr Kamereraren Nyblaeus fördes.

Det kan visserligen vara nyttigt och bra, att Lappmarkens Entomologiska förråder eller åtminstone egenheter på detta sätt blifva kring-spridde och bekante, icke blott i Södra Sverige, utan äfven på *utrikes orter*. Ideen är lyckligt vald, och protokollet bör utvisa huruvida den, betraktad såsom det *första försök* i denna väg, utan någon ledning af föregående erfarenhet, äfven blifvit behörigen utförd. Men om sådane nordiska expeditioner en annan gång skola utrustas, tror jag, att det åsyftade ändamålet snarare vinnes, om ett mindre antal aktieägande uti dem komma att deltaga. Väl blifver kostnaden för hvar och en derigenom större, men

---

*) Herrar Schön herr, Fåhraeus, Grefve Bonde, Hans Excel. Wachtmeister, Boheman och Cederborgh voro vid tillfället icke tillstädes.

någon annan än den, som har råd dertill, lärar i alla fall icke i ett sådant bolag ingå.

Meningen med dessa expeditioner skulle nemligen vara, att i massa samla, och till kring-spridande samt utbyte äfven å *utländsk ort* använda Lappmarkens insekter *). Men detta ändamål synes genom så många deltagare i skörden icke kunna uppnås. Då till ex. 100 individer af en art blifvit uppstuckne, som i sjelfva verket redan tyckas utgöra en betydlig mängd, så komma efter nu varande aktieteckning, af dessa, fördelade på elfva händer, blott 9 specimina att tillfalla hvardera. Man bör tillika besinna, att äfven den skarpaste blick i förening med den största flit och uppmärksamhet hos samlaren, af Lapplands besynnerligaste insektarter sällan förmår för sommaren uppsöka mera än halftjoget individer af hvardera. Hvem kan, t. ex. af *Pteroloma Forsströmii*, *Blethiserna*, *Byrrhus picipes*, *Tritoma glabra*, *Elaphrus lapponicus*, *Elophorus fennicus*, *Dytiscus verrucifer*, *Elater bifasciatus*, *Haltica femoralis*, *Tetratoma ancora*, *Erebia Norna* och *Bore*, m. fl., efter en hel sommars trägnaste forskning framvisa mer än högst 4 eller 5 funna exemplar **)? Men un-

Z 2

---

*) För min del skulle jag önska, att *vettenskapligt syfte* härmed blefve förenadt, nemligen kännedom om insekternas geografiska utbredning, och i sådant fall blifver insamlingen af äfven så kallade *vulgaria* intressant och angelägen.

**) Alla tre expeditionernas sammanlagda skörd, derom jag nu, sedan jag, såsom aktieägare i alla, erhållit mina lotter, någorlunda kan dömma, företer af de flesta nu nämde insekterne blott få, och af somliga inga specimina. Deremot finnas i dessa lotter ett betydligt antal andra högst intressanta, men unika exemplar. Minst 22 individer af en art hafva erforderats innan alla lotterne kunnat få en duplett deraf.

der sådant förhållande måste mer än hälften af de elfva lottägarne blifva i saknad af de raraste fynden; till utbyte blifver allsintet. Och för samlaren sjelf, i händelse han blir bland de sålunda vanlottade, hvilket ju kan inträffa, skall detta förhållande icke vara särdeles uppmuntrande.

I fall af dylika expeditioners åter utgående, skulle jag ock, till följd af vunnen erfarenhet samt meddelade upplysningar, för den goda sakens skull och till beredande af *allas* tillfridsställelse föreslå, såsom något ännu väsendtligare, att icke de hemförde insekterne blefvo af alla ordningarne jemt (d. ä. icke stycke för stycke beräknade efter antalet) delade, utan att Skal-insekterne, Fjärilarna, Skeklarne, Flugorne o. s. v. rangerades hvar för sig, och att vid aktie-teckningen på förhand hvarje lottdragande bestämde den eller de klasser eller ordningar, i hvilkas skörd han ville deltaga. Härigenom vunnas den fördelen, att Coleopterologen, Lepidopterologen, Hymenopterologen, Dipterologen o. s. v., om än han måhända finge ett mindre antal arter, likväl erhöles dessa af den klass, som han mest värderade. Detta förutsätter väl att samlaren skall vara lika kännare af, och lika nitisk för alla insektordningarne, för att i möjligaste måtto kunna uppfylla samtelige aktieägandes billiga anspråk; men jag är ock öfvertygad om, att hvar och en lotthafvande i det hela blir med detta delningssätt bättre belåten, än om han på bekostnad af sin favoritklass nödgades på sin lott jemte några välkomna arter mottaga en massa af andra insektslag, som föga kunde intressera honom.

*Kärr, Kronofogde-Boställe
i Nerike d. 13 Sept.*

Sedan vi sålunda redovist för vårt entomologiska uppdrag, gjort de skyldiga uppvaktningarne och tagit afsked af våra vänner, afreste vi den 10 Sept. kl. 9 f. m. från *Stockholm*. En hård och jemn väg går till *Barkarby*, $1\frac{1}{2}$ mil, och der betalas 3 Rd. 27 sk. Rgs. i skjutslega för 2:ne hästar. En mil derifrån, på vägen åt *Tibble*, far man öfver den sammansatta *Almare Stäks* bro med dess vindbrygga. Vid bron står upprett en pyramid af slipad granit. Man ser derpå ett vapen och flera ornament, samt läser denna inskrift: *För beqvämligare öfverfart byggdes denna Bro år 1804 af Grefve Samuel af Ugglas*. Men de Marmorstoder, som *Tuneld* omtalar såsom uppresta i medlet af förra seklet, af *Ankarkrona* och af *Liewen*, synas icke mera till. I grannskapet af *Stockholm*, hvart helst man vänder sig, kommer man oupphörligen till småsjöar. Man skulle snart tro dem vara särskilda vatten, och likväl äro de alla i sammanhang med hvarandra. De äro blott delar af *Mälaren*. Och *Norra Almare Stük* är också icke annat än en sådan del, ett trångt utfall, ett smalt sund i stora segelleden ifrån Hufvudstaden till *Upsala*. — Den lifliga grönskan, uppfriskad af förflutna nattens regn, på ängarne och på löfven af de lummiga Alhäckarne, som garnera Stäkets stränder, röjer här ännu icke något spår till förvissnande. Men de redan tomma åkerfälten visa på September, och nattkylan i det eljest milda *Upland* bär hösten i sin famn.

Tible synes vara ämnadt blott till skjutsombyte, och icke till något värdshus. Också reste vi genast derifrån, så fort hållhästarne voro förspända. *Gran* är deremot ett snygt ställe. Det

har tillika vidsträckta bördiga åkrar rundt omkring sig. Här börjar landet tydligt att slutta ned åt, och antaga en annan fysiognomi. Täckta björkskogslundar, öppna ängar, och granskogsdungar följa i afvexling, och de af *Höst-apargian* (*Apargia autumnalis*) gula åkerrenarne äro vid denna årstid schatterade af den mörkröda *Väplingen* (*Trifolium pratense*). Mellan *Gran* och *Litslena* är obeskrifligt vackert. Vägen är rak, hård, utan backar, och prydd på ömsesidig af alleer i flerdubbla rader. Askar, Almar, Lönnar, Lindar, Rönнар, Poplär och Aspar, alla uppgångna i stora resliga träd, stå så tätt planterade, att det nästan synes som om man haft för afsigt att på detta ställe bilda en skog af Sveriges ädlare träslag. Vid vägen växte ymnigt den eljest sällsynta *Gård-Boörten* (*Senecio viscosus*). När denna ört träffas på landsbygden är hon blott att anse som en vanartig flykting ifrån städerna, der hon egentligen trives och har sitt hem. Vi hade ej sett den sedan på Slottsbacken i Upsala. — Vid slutet, eller, om man så vill, vid början af den omnämnda stora skogsparken, ty den framträder egentligen i söder, ligger det sköna *Ekolsund* med alla sina kostbara anläggningar af vallar, kanaler och dammar. Det hette fordom *Ekholmssund*, och flera Kongl. Personer hafva der längre tid vistats. Än i dag finnes här ett publikt Post-Kontor.

Enköping ligger flackt och ingalunda trefligt. Trenne stora slätter stöta härintill, och hade Mälaren icke varit, som går här bredvid, så hade denna stad säkert icke blifvit anlagd på den torra heden. Icke en gång en buske växer på den höga, långa och ofruktbara sandbacken, på hvilkens norra sida Stadens kyrka är belägen. Vi kommo fram så tidigt på aftonen att folket ännu var i rörelse på gatorne och vid

gästgifvaregården. Men likväl hade vi så när icke kunnat få oss ett rum öfver natten i värds-
huset. Det besynnerliga skälet dertill uppgafs
vara, "att Diligencens Passagerare skulle äta
middag derstädes den följande dagen;" och alla
soffor och sängar voro för denna måltidens bords
skull undanröjda. Nu fingo vi, som också voro
resande, åtnöja oss med en afsides kammare samt
en tarflig säng, och erhöillo ingenting mera, utom
om påföljande morgonen en — nog dryg räkning.

Ända till *Nyqvarn* är landet jemnt och
kallt. Sedermera börja backar och skog att ka-
rakterisera trakten. *Westerås* Slott och Dom-
kyrka med sitt höga och spetsiga torn, synas
på långt håll öfver skogen. Och snart är man i
den vackra staden, der Landshöfding och Bi-
skop har sitt säte. Men i *Westmanland* är af-
ståndet emellan städerna icke större, än på mån-
ga andra ställen afståndet emellan byarne, och
derföre inträffade vi inom några timmar ånyo i
en stad. *Köping* är likväl en af Sveriges min-
dre städer, med endast 1,200 invånare. *Arboga*,
som ligger blott 7 fjerdingstvåg derifrån, är ock-
så icke stor, men den har bredare gator, i all-
mänhet bättre byggda hus, och omkring 300
invånare mera.

När vagnen stannar utanför staketet vid
Fellingsbro, skulle man knappt kunna ana, att
det blott är en gästgifvaregård, som man har
der innanföre. 2:ne stora byggnader, skilda ge-
nom en jemn och städad gård, och midt framför
den vackra trädgården, hvari allt är så krusadt,
så klipt och så putsadt, föranleda lätt den frå-
gan: hvad heter denna herregård? Kanske tor-
de också *Fellingsbro* vara det första landtvärds-
hus i Riket. Jag pröfvade icke huruvida det äf-
ven, såsom man vill påstå, är det dyraste. Vår
resa för dagen var emedlertid bestämd till *Glans*.

hammar. Solen stod ännu ett godt stycke öfver horisonten, och hästarne inom 5 minuter för vagnen. Straxt söder om *Fellingsbro* vidtager den egentliga skogstrakten. Man ser tydligt, att man nalkas det kuperade *Nerike*. Vid *Frötuna* är det som skulle man taga afsked af slättbygden. Här går vägen upp för den långa *Kägelbacken* midt upp i stora skogen; och nu tror man att utsigten åt den angenäma trakten och åt det sköna *Frötuna* för alltid är försvunnen. Men Baron *Liljehorns* smak och omsorg har likväl på ett öfverraskande sätt öppnat tillfälle för den resande att ännu några gånger få njuta anblicken af den romantiska taflan. Genom flera långa och breda uthuggningar i skogen, återser man hela den pittoreska nejden, den praktfulla byggnaden nedanföre, och i ett herrligt perspektif *Fellingsbro* kyrka långt bortom den mellanliggande djupa dalen. Tallar och grannar, liksom i en vild allmänning, göra nu den resandes sällskap hela milen framåt. Sedermera återkomma byar och gårdar på slättlandet, icke så sparsamt. Och då vagnen rullar förbi några mindre enstaka hyddor, komma små gossar och flickor springande derur, och kasta buketter och kransar af lefvande blommor upp i den resandes vagn. Meningen med dessa skänker är utan tvifvel den, att den resande skall kasta någon skilling tillbaka åt barnen. Och det oskyldiga medlet att vinna sin afsigt lärer väl sällan misslyckas dem. Emedlertid framkommo vi till *Glanshammar* nästan öfverhöljde af blommor.

Glanshammar är äfven ett godt värdshus, der den egna kanten blir öfverflödlig. Men icke får kassan vara tom när liqviden skall ske. Vi reste tidigt derifrån den 12 September. Och ingen kan säga att vi der försofvit oss, då vi

redan kl. 6 på morgonen passerade genom Örebro norra tullport. — Man kan gerna påstå, att Svea land här ställt en af sina vackraste städer på gränsen af sitt område. Och när man, såsom vi nu, råkar att komma hit på en Onsdag, så tyckes denna stad äfven täfla i liflighet och rörelse med flera af dem, som till utsträckningen äro större. Denna liflighet faller också en resande lättare i ögonen, emedan den icke är delad på flera punkter, utan visar sig förnämligast på den enda hufvudgata, som går igenom staden. Stadskyrkan, som ligger på en fri plats, och det kringflutna slottet, som räknar Birger Jarl för sin anläggare, äro präktiga byggnader. Sådant framställer sig Örebro för ett flyktigt åskådande; och hvar och en, som känner det närmare förhållandet i denna stad, vet, att den inom sitt sköte hyser, jemte sina 4,000 invånare, många fabriker, inrättningar och verkstäder, der konsten, idogheten och välmågan räcka hvarandra handen.

Öfver *Blacksta* och förbi det stadslika *Kumla*, som är beläget i centren af ett odladt slättland, kommo vi fram på eftermiddagen till *Kärr*. Denna gård är boställe för Kronofogden i *Wester-Nerikes* Fögderi. Närvarande Innehafvaren har på byggnader och jordens uppodling derstädes nedlagt mycken kostnad. Så är allmänna rösten, och det måtte vara äfven mig tillåtit att få göra rättvisa åt en *Bror*. Också kan *Kärr* nu mera anses för en ganska god egendom, som tillika har den sällsamma förmånen af en vid gården så nära belägen qvarn, att den är vägg om vägg med spannemåls- och mjölbodarne.

Wadstena d. 19 September.

Den 14 September lemnade vi vännerna på *Kärr*, och togo den så kallade genvägen på sidan om *Wredstorp*, till *Askersund*. Denna väg är dock 3 mil lång. Den blir äfven ledsam derigenom, att trakten, som man passerar, på de flesta ställen är oländig och ful. Mig förekom det som hade här ingenting varit i sjelfva verket hvad det skulle föreställa. Kom man till en skog, så voro träden icke nordens friska Tallar och Granar, utan torra och rankiga stammar: kom man till en äng, så bestod den af ojemnheter, backar och kullar, hvilka lian knappt kunde gå öfver: klipporna formerade icke några berg, utan blott lösa, sönderhackade stenar: ingen slingrande flod syntes vattna landet; och såg man någorstädes jorden plöjd och besädd, så var det inom små mångvinkliga intagor, och icke på reguliera, åkerfält. Det synes tydligt, att här är en *bergslag*, som räknar sin vinst och sin trefnad från andra källor, än ur den kultiverade jordens. Men så mycket mera öfverraskad blir man, när man nalkas till *Askersunds* trakten. Denna stad, som är anlagd 1640, och belägen vid nordligaste viken af *Wettern*, har flera vackra hus, men räknar endast 800 invånare. I dag var den icke heller liflig. Jag har en marknad sett den vimla af menniskor. De komma då från tre tillstötande provinser och göra handelsrörelsen betydlig. Nu vid genomresan förekom mig staden såsom till hälften utdödd. Jag såg icke 3 personer på gatan. *Stjernsund* der naturen slösat med allt det vackra, som den i förening med konsten kan frambringa. Skånes bördiga åkrar, Östergöthlands upprädda ängar, samt Norrlands lifliga skogar hafva här samlat sig

omkring, och på det Kongl. Godset. Och de 2:ne floderne, en annan Euphrat och Tigris, dock i en liten skala, hvilka nedrinna härigenom till Wettern, fullkomna den Paradisiska nejden. — Ifrån *Askersund* färdas man på färjan öfver 2:ne stora sund af sjön *Wettern*. Till *Hammar* är blott $\frac{3}{4}$ mil, och med ankomsten till *Rå*, är man i *Östergöthland*. Bredvid gästgifvaregården står en *Lind* (Tilia), som är bekant såsom det tjockaste träd i Sverige af detta slag.

Mellan *Rå* och *Nykyrka* är *Medevid* namnkunniga helsobrunn, den äldsta i riket. De mångfaldigt förskönade trakterne omkring, och kanske i synnerhet den stora odlade mossen vittna om Amiral *Virgins* uppoftande verksamhet. De som vilja se allt från den skuggrika sidan, klandra detta företag. Det bragte väl Amiralen på obestånd, men den osunda mossen blef omedlertid förvandlad till en fruktbärande och nyttig mark. Emellan *Nykyrka* och *Motala* ligger det anspråkslösa *Fredensborg*, der vi rastade en timma. Stället fick detta uttrycksfulla, förespående namn redan innan det blef så täckt och så vårdadt, som det nu är i Hr *Berndes* ägo.

Vid *Motala* bör en resande uppehålla sig något längre. *Mekaniska Verkstaden* *) derstä.

---

*) *Motala Mekaniska Verkstad* räknar början af sin anläggning från September 1822. Hufvudändamålet med denna anstalt är, dels att medelst inrättade maskinerier för vattendrift, inom Riket kunna förfärdiga alla sorter gröfre mekaniska arbeten af stål, jern och metall, till lika godhet med dem, hvilka i England och andra utrikes orter förfärdigas, dels att vid densamma bilda skicklige inhemske arbetare för detta inom vårt land hittills så föga kända yrke.

des, den enda i sitt slag inom fäderneslandet, är icke snart besedd. Denna praktiska inrättning, hvarvid öfver 200 arbetare hafva sysselsättning med jernets och stålets förädling genom svarfning, har nu gifvit åt detta ställe en fägnande liflighet, och flerfaldigt ökat den rörelse, som genom många utmärkta qvarnar och sågverk från långliga tider tillbaka ägt rum i den omslutna dalen. Här faller äfven *Götha Kanal* ut ifrån Wettern. Motala är ännu icke annat än en Köping; men några decennier härefter torde den väl komma att florera såsom stad. Men icke lär den någonsin bli farlig för de kringliggande städernas handel, ty hvardera af dem har så sin bestämda och olika verksamhet, att de icke kunna göra hvarandra intrång, eller vara skadliga för hvarandras produktion och afsättning.

Verkstaden består af följande hufvudsakliga byggnader: 1:o *Machinerihuset* af kalksten, 3:ne våningar högt; 2:o *Gjuteriet*; 3:o *Stora Filverkstaden*; 4:o *Stora Smedjan*; 5:o *Lilla Smedjan*; 6:o *Modellverkstaden*; 7:o *Metallgjuteriet*; 8:o *Modellboden*; 9:o *Kontorsbyggningen*; 10:o *Coakeshuset* (hvaruti Stenkolen förvaras); samt 11:o *Portvaktarehuset*.

Arbets-personalen utgöres af:

Snickare och Timmermän med Lärlingar och Handtlangare	30 st.
Smeder med Lärlingar och Handtlangare	26 —
Koppar och Plåtslagare med d:o d:o	20 —
Filare med d:o d:o	51 —
Svarfvare med d:o d:o	18 —
Gjutare med d:o d:o	28 —

Summa 173 st.

Åtskilliga slags handtverkare såsom Murare

o. s. v. . . . . 30 st.

Tillsammans 203 st.

Det led åt sena aftonen, och vi hade ännu en mil till *Wadstena*, som var målet för dagsresan. Men en mil kör man lätt på en timma, när vägen är så god som här. Vi voro äfven snart vid *Medhamra*. Der plägar man eljest så tydligt se hela staden öfver viken. Nu kunde vi knappt dunkelt urskilja slottstornen. Det var mer än skymning, det var nära natt, då vi hunno fram till det efterlängttade hvilostället. Men när vakade icke modershjertat, då det anar de långväga sönerns hemkomst?

Lund. d. 24 September.

Tiden försvinner hastigt, då man har roligt, är ett gammalt och ofta besannadt ordspråk. De fem i sjelfva verket korta höstdagarne syntes oss också ännu kortare, än de voro, under vårt behagliga vistande i *Wadstena*. Jag återvände från min förra Lappska resa med en till den grad försvagad helse, att jag här måste anlita Läkare. Nu deremot var det med förbättrad helse och styrkta krafter jag begaf mig till min Lundeska hembygd. Då såg jag från Kjefflingehed, det oroliga hafvet uppdrifvet af stormar; nu visade sig från den Ättehög, som fordom talade så skönt till *Lidbeck*, det glimrande sundet, likt en silfverstrimma; och de Köpenhamnska tornen, hvilka eljest tyckas höja sig såsom master ur vattnet, syntes nu i förunderlig klarhet vid horisonten. Den gemensamma känsla, med hvars yttrande jag ville sluta dessa resor, är dels en uppriktig tacksamhet emot alla dem, af hvilkas gästfrihet och lärorika umgänge jag under tiden hämtat nöje och nytta, dels den önskan, att genom de framlagde resultaten af mina nordiska forskningar, någon frukt måtte till-

skyndas vettenskaperna i allmänhet, och den älskade naturhistorien i synnerhet. För mig var det en obeskriflig glädje, att vid min ankomst till *Lund* få erfara, huru man här på Sveriges södra udde allmänt beredde sig på att af sin för året gynnade skörd meddela något åt sina aflägsna och nödstälta Bröder i norden, hvilka i sanning förtjena en sådan välvilja.

I:o Register

öfver de *Städer, Byar, Kyrkor, Sjöar* samt märkvärdigare *Floder och Berg*, som omtalas i denna resa.

Adamstorp 281.

Afva 40.

Bärrsele afva 93. 94.

Blå-afva 81.

Gränsele afva 76.

Lycksele afva 57.

Afva-näset 57.

Agava-näset. 59.

Agbackén 76.

Ahlsmark 281.

Ajaur 278.

Almare Stäk 357.

Alsberget 233.

Alsike 253.

Almsele 169, 170—172.

Almseleberget 169.

Alskasjön 204.

Alvastra Kloster 10.

Ammarfjell 233.

Annælund 281.

Anneberg 1. 7.

Ankarsund 112—113.

Anundsjö 272.

Appelvattnet 239.

Arböga 359.

Areträsk 239.

Arfliden 278.

Arfnäs 281.

Arfträsk 278.

Arfvídsjaur 230. 286.

Arjeploug (Arieploug) 230,
242. 286.

Åskersund 362. 363.

Åspsjön 200.

Åxmar 26.

Åva-å 24.

Badstuberger 202.

Badstunäs 278.

Badstuträsk 87—90. 188.

Bahlen, Ångerman-Bahlen 233.

Baggsjölden 267.

Barkarby 357.

Barnarp 6.

Bärrsele, afva 93. 94.

gamla 93—96.

nya 96.

Berg (i Hamränge) 19. 24—
28. 349.

Berg (i Westerbotten) 281.
335.

Berglund 281.

Bergmark 281.

Bergvattnet 278.

Betssele 68. 73. 278.

Betsseleforsen 72.

Björkberg 278.

Björkfjellet 236.

Björksele 278.

Björkvattnet 239.

Björkås 281.

Björkån 239—260.

Björneback 281.

Bjuträsk 278.

Bjurås 281.

Bjurholms Kyrka 233.

Socken 231. 284.

Blacksta 361.

Blajkfjell 141. 160.

Blomsterdal 136.

Blå-afvan 81.

Blå-viken 81. 82. 281.

Blekmåsa 2.

Blekkjellet 235.
 Bonnäs 241.
 Borgsjö 195—199.
 Borgsjö-sjön 196.
 Brahehus 9.
 Bracksjöberget 200.
 Brattby 335.
 Brattfors 211. 242. 278. 281.
 Brattiksfjell 118—124.
 Bringsta 31.
 Brink 13.
 Bro 30. 347.
 Brån 335.
 Brännfors 281.
 Brännäs 278.
 Busjön 278. 281.
 Byssträsk 278.
 Bålforsberget 73.
 Bålforsen 73.
 Bäckfors 281.
 Bäcklund 281.
 Bäfverträsk 278.

Carlberg 17.

Dagsstorps Kyrka 2.
 Dajkanbäck 136.
 Dajkanvik 134.
 Dalelven 22.
 Degerfors 44. 47—49. 231.
 319. 323—327.
 Dikanäs 131. 132. 149. 150.
 Dikasjö 133.
 Djupdalsbacken 350.
 Djurgården 16.
 Dockstad 38.
 Dolpatie 106.
 Dombäck 339.
 Dorothea Lappmark 145. 178.
 286.
 Dörarp 4.

Eckornsele 50.
 Eckornträsk 51. 52. 268. 278.
 304. 322.

Eckorsjö 281.
 Ekholmssund 358.
 Ekolsund 358.
 Elf
 Windel 326. (se vidare Win-
 delelven).
 Umeå 79. 93. (se Umeå-
 elfven).
 Elfkarleby 22. 350.
 Elgsjö 191—193.
 Enköping 358.
 Enångers Kyrka 347.

Fagerhult 3.
 Fahlträsk 278.
 Fantskog 37.
 Fatmomack Kapell 145. 146.
 149.
 Fatsjön 143.
 Fatsjö-å 143.
 Fellingsbro 359. 360.
 Fjell
 Ammar- 233.
 Björk- 236.
 Blajk- 141.
 Blek- 235.
 Brattiks- 118—124.
 Gard- 101. 123.
 Grapsen- 129.
 Grön- 123. 139.
 Hauka- 123.
 Helig- 139. 140.
 Helle- 139.
 Klipp- 123. 139.
 Mars- 139.
 Norska- 231.
 Rip- 123. 129.
 Skalmar- 260.
 Stouravari- 233.
 Stål- 123.
 Fjellryggen, Norrska 233.
 Fikensgård 80. 281.
 Finnsång 10.
 Finnäs 281.
 Fitja 14.

Fjähl 33. 346.
 Flakaträsk 278.
 Forsheden 281.
 Forsholm 278.
 Forsmark 118. 125.
 Forsvall 281.
 Fredensborg 363.
 Fredrika Lappmark 178. 200.
     204. 231. 286.
 Frötuna 360.
 Fyris-å 21.
 Fäboliden 278.
 Fölinge Lappmark 145.
 Försöket 281.

Gafsele 269.
 Gajtokdal (Gajtikdal) 129.
 Gajtoksjö (Gajtiksjö) 129. 130.
 Gajtokvardo 130.
 Gajtokå 130. 131.
 Gamla platsen 57. 58.
 Gardfjellen 101. 123. 243.
 Gardikjaur (Gardiksjö) 239.
 Gardiksforsen 123. 125.
 Gardsjö 113.
 Gargå 242.
 Gaskelougt 108—111.
 Gefle 22. 349. 350.
 Gellivare 161.
 Genberget 200.
 Geresta se Järestad.
 Gentajaur (Gentasjön) 239.
 Gibbmoken (berg) 112.
 Gide-å 39. 196. 339.
 Gigå 196. 204.
 Gikanäs (Dikanäs) 131. 132.
 Gikasjö (Dikasjö) 133.
 Gillesnoule Kapell 241. 310.
 Glanshammar 360.
 Gran 284. 357. 358.
 Granbergssjön 160.
 Graned 278. 281.
 Granholmen 107.
 Granliden 267. 278.

Grausele (vid Uman) 68. 74.
     —75. 278.
     (vid Windeln) 242. 278.
 Afvan 76.
 Gransjön 267. 278.
 Gransjöträsk 206.
 Granträsk 203. 204. 208. 278.
 Granträksjön 207.
 Granån 242.
 Grapsenfjellet 129.
 Gratian sjön 114. 116. 117. 240.
 Grenna 9.
 Grosjöberget 200.
 Grundsjön 202.
 Grundsunda Kyrka 40.
 Grundträsk 281.
 Gryttje 31.
 Gräsvattnet 238.
 Grönfjellet 123. 139.
 Grönlundsberget 159. 160.
 Gubbträsk 206.
 Gubböle 335.
 Gustafstorp 281.
 Gårdberget 171.
 Gäddträsk 278.
 Götha-Kanal 10. 364.

Haga 16.
 Hammar 363.
 Hamneda 4.
 Hamrånge Berg 19. 24—28.
 Haukafjellet 123.
 Hedlunda 54. 57. 59. 278. 281.
 Hedmark 278.
 Hedvik 281.
 Heligfjell 139. 140.
 Hellefjell 139.
 Helleforsen 54. 57. 59.
 Helsingfors 54. 57. 281.
 Hemberget (vid Almsele) 171.
     172.
     (vid Wilhelmina) 153. 159.
 Hernön 34. 35. 342.
 Hernösand 28. 33—36. 342. 346.

- Hissjö 45. 327.
 Hjuken 49. 50. 323.
 Holkaberget 9.
 Holmlund 281.
 Holmsjö 281.
 Holmträsk 127. 278. 279.
 Holmträskbrännan 279.
 Hornmyra 68. 209—212 279.
 304.
 Hornön 37. 341.
 Hudiksvall 346.
 Hundhålsberget 139.
 Husbonliden 279.
 Hvilasund 238.
 Hvitberget 270.
 Hälleholmen 170.
 Högsta 352.
 Hörle Bruk 5.
 Hörnäs 39. 340.

- I**dvattnet 169.
 Iggesund 31. 347.
 Indalselven 33. 346.
 Jockmack 161.
 Johannisberg 34. 36. 327. 342
 —345.
 Juckasjervi 53. 55. 161.
 Jucktan 84.
 Juckt-ån (Jeuktån) 86. 236.
 240.
 Järestad 34. 342.
 Jönköping 6.

- K**apell
 Fatmomack 145. 146. 149.
 Gillesnoule 310. 241.
 Tärna 125. 310.
 Umeå gamla 238.
 Volgsjö 144.
 Karesuando 161.
 Karsjökasen 270.
 Kattisafvan 68. 77. 79. 279.
 Kattistjern 77.
 Kautsträsk 241.

- Kickuträsk 86. 87.
 Kjefflinge 365.
 Kimsta Kyrka 12.
 Kinnekulle 7.
 Klefshult 5.
 Klippfjell 123. 139.
 Knaften 68. 215—218. 279. 304.
 Knäppingen 281.
 Kolmården 9.
 Kroksjön 279.
 Kultsjön 145. 146.
 Kumla 12. 361.
 Kungsgården 30.
 Kurravara 125.
 Kyrkberget 106.
 Kyrkoplatsen gamla 57. 58.
 Källa 30.
 Kärn 77. 101. (se vidare Tjern)
 Kägelbacken 360.
 Kärr 357. 361. 362.
 Kölen 233.
 Königslund 281.
 Köping 359.

- L**aga å 3.
 Ladugårdsgärdet 16.
 Laiselven 236. 242.
 Lajsotjaur 239. 260.
 Lefvar 42. 337.
 Liden 160.
 Granliden 267. 278.
 Löfliden 143. 160. 255.
 Skiksliden 136.
 Lidträsk 267. 279.
 Lill-Uma 237.
 Lill-å 282.
 Linköping 12.
 Litslena 358.
 Ljungan 31.
 Ljusne-elf 29.
 Ljungby 4.
 Lomsjö 142.
 Lomfors 279.
 Loulelongt 107.
 Lugnet 282.

Luspen 100—102. 104—105.
 Luspensfors 131.
 Luspholm 106.
 Luspviken 105.
 Lyckås 7.
 Lycksele
   Afva 57.
 Lappmarks Kyrka 53. 240.
   310—316.
   — Kyrkoby 54. 56. 68. 309.
   — Prestgård 49. 54. 56.
   204. 219. 228.
   — Socken 204. 228—319.
 Lyxaberg 279.
 Långbäck 112. 208.
 Långsele 96. 242. 272. 279.
 Långseleberget 100. 259.
 Långseletjern 101—102.
 Långtjern 118.
 Läby 352.
 Löfliden 143. 152. 255.
 Löjdeå 40. 202. 204. 337.

Malgomaj-sjön 139. 144. 145.
 Malsta 31.
 Malträsk 268. 279.
 Maji 31.
 Mandjaur 268.
 Manjaur 279.
 Mariælund 282.
 Mark 33. 346.
 Markaryd 3.
 Marsfjellet 139.
 Medelås 80. 279.
 Medelvik 109.
 Medavid 10. 363.
 Medhamra 365.
 Mehede 21. 350.
 Merlo 344.
 Middagsberget 200.
 Mo 341.
 Mo-Myskje 29. 30. 348.
 Motala 363. 364.
 Motala-ström 13.
 Myrträsk 279.

Mårdsele 268. 279.
 Mälaren 357.
Nafvarträskliden 279.
 Nalsberget (Naulsberget) 236.
 Nasa Silfververk 242.
 Nedergården 344.
 Njurunda elf 31.
 Nordanås 189. 202—204. 208.
 Nordanåsberget 203.
 Nordmaling 41. 337.
 Nordsjö 199. 200.
 Nordsjöberget 200.
 Norrala Kungsgården 30.
 Norrby 279. 282.
 Norrbäck 279.
 Norrbyknylen 31.
 Norriges Uma 237.
 Norrkulla 282.
 Norrköping 13.
 Norrlund 282.
 Norrström 279.
 Norrvik 282.
 Norrå 24.
 Norrska fjellen 231.
   fjellryggen 233.
 Nyby (i Lappmarken) 50. 210.
   211. 279.
   (i Östergöthland) 10.
 Nydahl 54. 57. 59. 282. 322.
 Nyliden 272. 279.
 Nykyrka 363.
 Nyköping 13.
 Nynäs 282.
 Nyqvarn 359.
 Nytorp 282.
 Nyåker 282.
 Nässland 342.
 Nästansjö 140—142. 144. 160.
 Nätra Kyrka 39.

Ockelho 27.
 Olofsfors Jernbruk 40.
   Nybygge 282.
 Omberg 10.

Paubäck 84.

Paulund 84. 282.

Pausele 84. 279.

Pauträsk 84.

Piparböle 45.

Qvarnbäcken (vid Stor Uman)
112.

(vid Dajkanvik) 136.

(vid Lycksele) 60.

Ran (Lappby) 284.

Renträsk 282.

Reckargaits 276.

Ripfjellet 123. 129.

Roftjernskullen 200.

Rosendahl 16.

Rotebro 20. 353.

Rusbäcken 77.

Rusele 82. 279.

Gamla 82.

Nya 81. 82.

Rusksele 279.

Ruskträsk 279.

Ryssvattnet 240.

Rå 363.

Råberg 282.

Råby 6. 7.

Råsele 167—169.

Rättvik 348.

Röbäcksänget 264.

Rödingträsk 259. 279.

Rödingträskberget 258.

Rödå 46. 47.

Rökå 282.

Rönnås 282.

Röstånga 2.

Sabbatsberg 16. 7.

Sandå 282.

Sanna 31. 346.

Sandholmen 107.

Seve-åsen (Seveberget) 231.
233.

Sidensjö 348.

Siksele 279.

Silfverberget 128.

Simmaskalbäck 131.

Sjålevadsbro 340.

Sjölund 282.

Sjönäs 282.

Skalmarfjellen 260.

Skansnäs 129—131.

Skarda 272. 279.

Skautjevaari 238.

Skenninge 12.

Skickuträsk 136.

Skikkusjö 136.

Skiksliden 136.

Skillingaryd 5.

Skinträsk 91. 92.

Skuleberget 38.

Skuleskog 39.

Skurträsk 268. 272. 279.

Skårberget 38.

Skäggsbergs Röset 238.

Skärstads Kyrka 7.

Skärträsk 91.

Slussfors 113. 114. 240.

Smedsele 49.

Småberget 200.

Solla 12.

Sorsele Lappmarks Kyrka 241.

Kyrkoby 241. 310.

Pastorat 231.

Socken 283. 284. 286.

Spjute 39. 341.

Spettliderne 233.

Spöland 335.

Staburnäs 142.

Stenhammar 33—34.

Stenkulla 282.

Stensele forsen 97.

Lappmarks Kyrka 98. 240.

Kyrkoby 97. 98. 310.

Pastorat 231.

Prestgård 71. 98.

- Stensele Lappmarks Socken 84—128. 283. 284. 286.
 Nybygge 166. 167.
 Stensjö 202.
 Stockholm 12. 14—19. 353—357.
 Stjernerund 362.
 Stora Kattistjern 77.
 Storbacken 279.
 Storjucktan 84.
 Storlöjdan 40.
 Storforsen 173.
 Storsandsjö 282.
 Stor Uman 101. 104—113. 137. 240.
 Stor Windeln 241.
 Stouravari 101. 233.
 Strand 335.
 Stråttjära 29.
 Ström (Nybygge) 279.
 Strömsjönäs 272. 280.
 Strömåker 280.
 Stöcksjön 42.
 Stålfjell 123.
 Stöttingsfjell 130. 137. 145. 193. 203. 204. 207. 208. 233.
 Suddiksmyra 58.
 Sundsvall 31. 346.
 Svannäs 157. 160. 164.
 Svartliden 280.
 Svärdsbro 13.
 Söderala 29.
 Södermjöle 42. 337.
 Södertelge 14.
 Södervik 282.
 Sätuna 352.
Taberg 6.
 Taffe 282.
 Tafvelsjö 45.
 Tallträsk 280.
     norra 282.
 Tannbäck 282.
 Tannbäcken 219.
 Tannfors 282.
 Tannsele 53. 54. 280. 322.
 Testebo-å 24.
 Tible 357.
 Tjern 77. 119.
     Kattistjern 77.
     Långseletjern 101. 102.
     Långtjern 118.
 Tierps Kyrka 351.
 Tjerrishy 270.
 Toftaholm 4.
 Tonnö 5.
 Tørfsele 177.
 Torfsjö 174.
 Traheryd 3.
 Trehörningen 200.
 Tresunda 136—139.
 Trödje 24.
 Tufträsk 280.
 Tuggensele 280.
 Tåskforsen 83.
 Täfra 39.
 Tärna Kapell 125. 232. 239. 260. 310.
 Tärna å 239.
 Tönnebro hemman 28.
     Dito å 28.
Ulfs 2.
 Ulriksdahl 280.
 Uma (elf) 76. 80.
     Lill Uma 237.
     Norriges Uma 237.
     Stor Uma 101. 104—113. 137. 240. 245.
 Umenäs 103. 115—126. 232.
 Umejaur 237. 238.
 Umeå elf 47. 52. 71. 76. 79. 93. 101. 118. 237. 334—335. gamla Kapell 238.
     Stad 36. 42—44. 327.
     träsk 237.
 Umbyn 283. 285.
 Upsala 20. 21. 352.
 Utansjö 342.

Vaddi 235.

Vapstens by 283. 285.

Vapstå (Vapstelf) 243. 260.

Vargträsk 272. 280.

Vargån 204. 206.

Vidinge 282.

Vikennäs 136.

Vikenvik 136.

Vinliden 280.

Volgsjö 143. 144. 153. 160.
163. 164.

Vormheden 282.

Vormsele 280.

Vormträsk 275. 280.

Vårdkasberget 34. 342. 345.

Vägsele 280.

Vänfors 335.

Vänjaurbäck 280.

Vänjaurträsk 280.

Vännäs 47. 280. 335.

Wadstena 9. 12. 362.

Wargån, se Vargån.

Wargträsk, se Wargträsk.

Weda 37. 342.

Wernamo 5.

Westanå 22. 350.

Westerås nybygge 280.
stad 359.

Wettern 6. 9. 364.

Wifors 25.

Wifsta 32. 344.

Wikennäs, se Vikennäs.

Wikenvik, se Vikenvik.

Wilhelminæ lappmarks kyr-
ka 147. 148.

kyrkoby 143. 146. 149.

Prestgård 126. 144. 145.

Socken 129—168. 170. 178.
231. 286.Windelelf 47. 48. 50. 51. 241.
245. 326. 334—335.

Stor Windela 241.

Windel-Gransele 242.

Windelsjön 241.

Wisingsö 9.

Wolgsjö, se Volgsjö.

Wojmsjön 133—139. 144. 145.

Wolmsjö 200—201.

Wormträsk, se Vormträsk.

Wredstorg 362.

Wännäs, se Vännäs.

Yfre 351.

Yttersjö 133.

Åbol 37.

Åbordsön 37.

Åhliden 282.

Åmnäs 267. 282.

Åmträsk 267. 280.

Ångerman Bahlen 233.

Ångerman elf 35. 36. 164. 177.

Årg-sjön 195.

Årg-ån 194. 195.

Åsbäcken 136.

Åsele Lappmarks kyrka 178.
183.

Kyrkoby 177. 178.

Prestgård 162. 182.

Socken 170. 177. 200. 331.
286.

Åskilje 84—86. 240.

Åttonträsk 280.

Äland 36. 342.

Ängersjö 42.

Ängsdal 239.

Äskja 37. 341.

Öfver Rödå 47.

Öhrafvan 280.

Öhreström 280.

Öhrelund 282.

Öhre-

Öhretorp 283.

Öhre å 214. 216. 242. 245. 249.

Öhreträsk 215 224. 242. 272.
270. 280.

Öhrträksjön 242.

Önska 39. 40. 339.

Öre elf 42. 214. 216. 242. 249.

Örebro 361.

Ösjö (Ödeshög) 9.

Östansjö 283.

Östankvik 107.

2:o Register öfver Djuren.

Däggdjurens Svenska och Latinska namn.

Björn 27. 128. 170. 250.

Ringbjörn 138. 250.

Svarthjörn 138. 250.

Bos Taurus 89. 109. 115. 140.
201. 249.

Bäfver 131. 188. 250.

Canis familiaris 249. 258.

Lagopus 250.

Lupus 28. 120. 170. 250.

Vulpes 170. 250.

Capra Hircus 89. 129. 249.

Castor Fiber 131. 188. 250.

Cervus Alces 28. 258. 294.

Tarandus 121. 249.

Ekorre 250. 294.

Elg 28. 258. 294.

Equus Caballus 89. 109. 115.
140. 205. 249.

Felis Catus 249.

lynxula 250.

Lynx 250.

vulpinus 250.

Fjell-Lemmel 104. 105. 250.

Fjell-racka 250.

Fjell-råtta 104. 105. 121. 250.

Filfras 120. 250. 294.

Flädermus 250.

Får 89. 109. 126. 129. 138.

140. 205. 249. 258. 293.

Get 89. 129. 249. 293.

Gulo borealis 120. 250.

Hare 250. 294.

Hermelin Wessla 250.

Hund 249. 258.

Husmus 250.

Hypudæus paludosus 250.

terrestris 250.

Häst 89. 109. 115. 138. 140.

205. 249. 293.

Jordråtta 250.

Isländska får 258.

Järf 120. 250.

Katt 249.

Ko 89. 109. 113. 115. 126.

129. 138. 140. 192. 201.

205. 249. 293.

Lekatt 250.**L**emmelFjell-Lemmel 104. 105. 121.
250.**L**emmus amphibius 250.

borealis 104. 105. 121. 250.

Lepus timidus 250. 294.**L**o (Lodjur)

Kattlo 250. 258.

Rislo 250.

Räflo 250. 258.

Varglo 250.

Lutra vulgaris 250.**L**äderlapp 250.**M**artes sylvatica 250.**M**ullvand 250.**M**ullsurk 250.**M**us musculus 250.

var. albus 250. 258.

Mustela Erminea 250.

Martes 170. 250.

nivalis 61. 250.

Mård

Skogsmård 170. 250.

Nalle 128.**N**ebbmus 250.**O**xe 89. 140.Ovis aries 89. 109. 129. 140.
205. 249.**R**en 121. 249. 293. 300.
Ringbjöru 138.**R**åtta

Fjellråtta 104. 105. 250.

Jordråtta 250.

Lilla råtta 250.

Vattenråtta 250.

Räf

Allmän 170. 250.

Brand 250.

Hvit 250. 258.

Kors 250.

Röd 250.

Svart 250. 258.

Sciurus vulgaris 250. 294.**S**kogsmård 250.**S**nömus 250.

Wessla 250.

Sorex araneus 250.**S**us Scrofa 89. 140. 249.**S**vart Björn 138.**S**vin 89. 140. 249. 293.**U**rsus arctos 27. 128. 138.
170. 250.**U**tter 250.**V**.and

Mullvand 250.

Vattenvand 250.

Varg 28. 120. 170. 250.**V**attenråtta 250.

vand 250.

Vespertilio murinus 250.**W**essla

Hermelin 250.

Snö 61. 250.

Foglarnes Svenska och Latinska namn.

A

Vinteral 112.
Alauda arvensis 251.
Ampelis Garrulus 156.
Anas acuta 64.
Boschas 4. 50. 63. 252.
Clangula 51. 63. 76. 86. 166. 252.
Crecca 64. 252.
Cygnus 100. 156. 252.
fuligula 102.
fusca 63. 252.
glacialis 112.
Marila 80. 252.
nigra 63. 112. 117. 252.
Penelope 63. 252.

And

Gräsand 4. 50. 63. 252.
Krickand 64. 252.
Sotand 102.
Stjertand 64.
Vriand 252.
Anser Segetum 2. 64. 252. 346.
Anthus arborens 62. 251.
pratensis 62. 251.

B

Backsvala 80. 251.

Beckasin

Dubbel 194. 252.
Enkel 4. 63. 252.
Berguf 251.
Björktrast 62. 109. 194. 251.
Bofink 2. 62. 119. 171. 251.
Brunnacke 63. 252.
Brushane 63.
Busksqvätta 17. 62. 119. 171.

C

Charadrius apricarius 63. 140.

252.
hiaticula 4. 63. 77. 86. 107. 252.
Cinclus aquaticus 251.

Columba oenas 251.
Colymbus arcticus 138. 142. 252.
septentrionalis 64. 86. 138. 142. 164. 166. 252.
Corythus Eucleator 63.
Corvus Corax 62. 156. 251.
Cornix 62. 156. 251.
infantus 62. 156.
Pica 62. 156. 193. 251.
Cuculus canorus 30. 62. 77. 119. 251.
Cygnus melanorrhynchus 100.
Cypselus apus 61. 251.
murarius 61. 86. 166. 193. 251.

D

Domherre 63. 75. 171. 251.

Dopping 51. 63. 76. 86.

Dubbel Beckasin 194. 252.

Dufva

Skogsdufva 251.

E

Emberiza borealis 62. 109. 117. 156. 193. 251.

Citrinella 62. 156. 193. 251.

lapponica 63. 141.

nivalis 251.

rustica 63.

Enkel Beckasin 4. 63. 252.

Entita 62. 156. 171. 201. 251.

F

Falco Buteo 250.

Chrysaëtos 250.

Haliaetus 77. 250.

Lithofalco 62. 141.

Nisus 62. 196.

Tinnunculus 62.

Falk

Stenfalk 62. 141.

Tornfalk 62.

Fjellugla 251.
 Fink, Gulnäbbfink 62.
 Fiskgös 77.
 Fiskhök 77. 250.
 Fiskkjuse 250.
 Fiskmåse 64. 252.
 Flugfångare 17. 62. 155.
 Forssparf 251.
 Fringilla coelebs 2. 62. 119.
     171. 251.
     domestica 62. 251.
     flavirostris 62. 156.
     linaria 62.
 Montifringilla 62. 251.

Gallus domesticus 63. 140.
     156. 251.
 Garrulus glandarius 347.
     infaustus 99. 156.
 Glottis chloropus 63. 80. 133.
     252.
 Glutten 80. 133.
 Grus cinerea 166. 252. 346.
 Gråsiska 62.
 Gråsparf 62. 251.
 Gräsand 4. 50. 63. 252.
 Grönärta 251.
 Gulnäbbfink 62.
 Gulspink 62. 156. 193. 251.
 Gularä 19. 61. 86. 117. 193. 251.
 Gås, Wildgås 2. 64.
 Gök 30. 62. 77. 119. 251.

Hackspett 251.
     med tre tår 156.
 Hackspik
     Lilla 63. 141. 251.
     med tre tår 156.
     Stora 63. 141. 251.
 Harfång 251.
 Hjerpe 123. 138. 170. 187.
     251. 294.
 Hirundo riparia 80. 251.
     rustica 19. 61. 86. 155. 193.
     212. 251.

Hirundo urbica 61. 86. 251.
 Hornuf 251.
 Hundradetungan 216.
 Hussvala 61. 86. 251.
 Hök, Slaghök 251.
     Sparfhök 62. 196.
 Höns, tama 63. 140. 156. 251.

Kaakuri 64.
 Klyfja 63. 80. 133. 252.
 Klädra 62. 119.
 Kuipa 63. 76. 86. 166. 252.
 Koltrast 2.
 Kongsfögel 75. 86. 156.
 Korp 62. 156. 251.
 Korshäbb 62. 251.
 Kricka 64. 252.
 Krickand 64. 252.
 Kruka 193. 209.
 Kräka 62. 156. 251.

Ladusvala 19. 61. 86. 155.
     193. 251
 Lagopus subalpina 141. 170.
     187. 214. 251.
 Lanius excubitor 4. 99.
 Lappsäta 62. 99. 156.
 Lappsparf 63. 141.
 Larus canus 64. 252.
 Lilla Hackspiken 63. 141.
     Lommen 138.
 Ljungvipa 63.
 Lom, Lilla 64. 86. 138. 142.
     164. 166. 252.
     Stora 138. 142. 252.
 Loxia coccythraustes 156.
     curvirostra 63. 251.
 Lärka 251.
     Trädlärka 62. 251.
     Änglärka 62. 251.

Mergus merganser 64. 77.
     86. 117. 166. 252.
     serrator 252.

Mes, sibirisk 87.
 svart 86. 141.
 Motacilla alba 3. 61. 83. 193. 251.
 (Boarula 61.)
 flava 19. 61. 86. 117. 193. 251.
 Muscicapa atricapilla 17. 62.
 156.
 grisola 62. 156.

Musvråk 251.
 Myrgjöril 252.
 Myrsvärta 252.
 Måse, Fiskmåse 64.

Nattugla 251.
 Nordens Näktergal 216.
 Nordisk Sparf 62. 109. 117.
 156. 193. 251.
 Norrqvint 62. 251.
 Numenius Phæopus 63.
 Näktergal, Nordens 216.
 Nötskrika 347.

Olycksfögel 99. 156.
 Orre 63. 138. 170. 251.

Parus ater 86. 141.
 major 62. 251.
 palustris 62. 156. 171. 201.
 251.
 sibiricus 87.
 Picus major 63. 141. 251.
 martius 63. 75. 127. 155. 251.
 minor 63. 141. 251.
 tridactylus 156.
 Pyrrhula vulgaris 63. 75. 171.
 251.

Qveksek 100.
 Qvidfögel 251.

Ringärta 193. 251.
 Ringtrast 156.

Ripa, Snöripa 141. 170. 187.
 214. 251.
 Rödbrosta 2. 17.
 Rödstjert 17. 62. 91. 140. 156.
 Rödvingetrast 83. 91. 117.
Satakielinen 216.
 Saxicola Oenanthe 17. 62. 117. 209. 251.
 Rubetra 17. 62. 119. 171.
 Saxsvala 251.
 Sidensvans 156.
 Sissisiten 62.
 Scolopax Gallinago 4. 63. 252.
 Gallinula 63.
 Major 194. 252.
 Slaghök 251.
 Skata 62. 156. 193. 251.
 Lappskata 62. 156.
 Skogsdufva 251.
 Skogsmora 99.
 Skrake 64. 77. 86. 117. 252.
 Skräcka 77. 117. 166. 252.
 Småspof 63.
 Sotand 102.
 Snöripa 141. 214. 251.
 Snösparf 251.
 Sparf, Forssparf 251.
 Gråsparf 62. 251.
 Lappsparf 63. 141.
 Nordisk sparf 62. 109. 117.
 156. 193. 251.
 Snösparf 251.
 Sparfök 62. 196.
 Sparfkung 62. 86. 91. 193.
 Spillkråka 63. 75. 127. 155. 251.
 Spof, Småspof 63.
 Stare 2.
 Stenfalk 62. 141.
 Stenknäck 156.
 Stenskvätt 17. 62. 117. 209.
 251.
 Sterna Hirundo 64.
 Stjertand 64.

- Stora Hacksipiken 63. 141. 251.
   Lommen 138.
 Storsvärta 252.
 Strandpipare 4. 63. 77. 252.
 Strandsittare 63.
 Strandstrickel 63. 77. 86. 107.
   252.
 Strandsvala 80. 251.
 Strix Aluco 251.
   Bubo 251.
   Nyctea 251.
   Ulula 251.
 Strömstare 251.
 Stubbssvala 251.
 Sturnus vulgaris 2.
 Svala 212.
   Backsvala 80. 251.
   Hussvala 61. 86. 251.
   Ladusvala 19. 61. 86. 155.
   193. 251.
   Saxsvala 61. 251.
   Skogssvala 251.
   Strandsvala 80.
   Stubbssvala 251.
   Tornssvala 61. 86. 155. 193.
   251.
 Svan, Vildsvan 100. 156. 252.
 Svartmes 86. 141.
 Svärta 63. 112. 117.
   Myrsvärta 252.
   Storsvärta 252.
 Sylvia Curruca 193. 209.
   hortensis 62. 91. 119. 156.
   Phoenicurus 17. 62. 91. 140.
   156.
   Regulus 75. 86. 156.
   Rubecula 2. 17.
   Svecica 216.
   Trochilus 62. 86. 91. 193.
 Sångare, Trägårdssångare 62.
   91. 119. 156.
 Sadesärta 3. 61. 83. 193. 251.
- T**algoxe 62. 251.
 Tallbit 63.
- Talltrast 62. 119. 138. 251.
 Tama höns 63. 140. 156. 251.
 Tetrao Bonasia 128. 138. 170.
   187. 251. 294.
 Tetrax 63. 138. 170. 251.
 Urogallus 63. 138. 170. 251.
   294.
 Tjutugla 251.
 Tjäder 63. 138. 170. 251. 294.
 Tornfalk 62.
 Tornssvala 61. 86. 155. 166. 251.
 Totanus Hypoleucos 63.
   pugnax 63.
 Trana 166. 252. 346.
 Trast
   Björktrast 62. 109. 194. 251.
   Koltrast 2.
   Ringtrast 156.
   Rödvingetrast 83. 91. 117.
   Talltrast 62. 109. 119. 138.
 Tringa alpina 63.
 Trädlärka 62. 251.
 Trägårdssångare 91. 156.
 Turdus iliacus 83. 91. 117.
   Merula 2.
   musicus 62. 109. 119. 138.
   251.
   pilaris 62. 109. 194. 251.
   torquatus 156.
 Tärna 64.
- U**f, Berguf 251.
   Hornuf 251.
 Ugl, Fjellugla 251.
   Nattugla 251.
   Tjutugla 251.
- V**arfogel 4. 99.
 Vildgås 2. 64. 252. 346.
 Vildsvan 252.
 Vinteral 112.
 Vriand 252.
 Vråk, musvråk 251.

Äkerhöns 63. 140. 252.

Änglärka 62. 251.

Ärla, Grönärla 251.

Ärla, Gulärla 19. 61. 86. 117.
193. 251.

Ringärla 61. 83. 193. 251.

Sädesärla 3. 61. 83.

Örn 250.

Fiskarnes Svenska och Latinska namn.

Abbore 80. 89. 116. 125. 156. 204. 253. 258.

Asp 253. 258.

Blanklax 253.

Braxen 253. 258.

Börting 89. 116. 125. 253.

Clupea Harengus
var. β . 28. 31.

Cyprinus alburnus 253.

Aspius 253.

Brama 253.

Grislagine 89. 253.

Ilus 89. 253.

Rutilus 89. 204. 253.

Wimba 253.

Esox Lucius 79. 89. 116.
156. 204. 253.

Forell 89. 136. 253.

Gadus Lota 89. 116. 156.
204. 253.

Gers 89. 253.

Gädda 79. 89. 116. 156. 204.
253.

Hafslax 204. 253.

Harr 79. 204. 253.

Il 89. 253.

Lake 89. 116. 156. 204. 253.

Lax 243. 249. 253.

Löja 253. 258.

Siklöja 89. 92. 116. 253.

Muræna anguilla 195. 200.
253.

Mört 89. 204. 253.

Perca cernua 89. 253.

fluviatilis 80. 89. 116. 125.
156. 204. 253.

Raboxe 89. 92.

Röding 102. 116. 125. 156.
253. 258.

Salm oabula 89. 92. 116. 156.
253.

alpinus 102. 116. 125. 156.
253. 258.

Fario 89. 139. 253.

Lavaretus 79. 89. 92. 116.
156. 253.

Salar 243. 249. 253.

Thymallus 79. 156. 204. 253.

Trutta 89. 116. 125. 253.

Sik 79. 89. 92. 116. 156. 253. 258.

Siklöja 89. 92. 116. 156. 253.

Småsik 92.

Stenbit 89. 136. 253.

Stint 89. 92. 116. 253.

Strömming 28.

Stämm (Stämu) 89. 253.

Wimba 253.

Äl 195. 200. 253.

3:o Register öfver Vexterne.

Latinska, Svenska och Lappska Örtnamn.

- A**bborgräs 154.
Acer Platanoides 25. 38. 341. 346.
Achillea Millefolium 61. 90. 141. 155 220.
Ptarmica (fl. plen.) 327. 341.
Actæa spicata 95.
Aconitum Napellus 343.
     septentrionale 32. 73. 95. 119. 128. 154. 171. 215.
 Ag, Hvitag 225.
Agrostemma Githago 220.
Agrostis alpina 89, 154.
     rubra 89.
     vulgaris 100. 220.
Agaricus campanella 220.
     petaloides 202.
     pulmonarius 202.
Aira alpina 193.
     cæspitosa 89. 220.
     flexuosa 89. 193. 154. 220.
     montana 220. 291.
 Al 31. 58. 107. 111. 112. 155.
     allmän 31.
     grå 31. 58. 86. 107. 111. 112. 220. 257. 349.
Alchemilla alpina 102. 119.
     vulgaris 95. 220.
 Alder 58. 220. 257.
Alisma Plantago 220.
Allium Cepa 257.
     Schænoprasum 78. 90. 186. 257.
 Alm 343.
Almyche 110. 167. 171. 208. 215. 222.
Alopecurus geniculatus 141. 154. 220.
Alnus incana 31. 86. 111. 112. 155. 220. 257. 349.
Alsine media 75. 110. 220.
Andromeda hypnoides 124.
     polifolia 57. 78.
Anemone hepatica 6. 17. 39.
     nemorosa 17.
Anethum graveolens 186. 257.
Angelica archangelica 116. 128. 138. 146.
     sylvestris 196. 154. 206.
Anthemis tinctoria 344.
Anthoxanthum odoratum 220.
Apargia autumnalis 221. 155. 358.
     Taraxaci 155.
Apium Petroselinum 78. 186. 257.
 Appel 338. 343.
Arbutus alpina 119. 124.
     Uva ursi 23. 60. 221. 257.
Artemisia Abrotanum 341.
     vulgaris 61. 187. 221.
Aruundo calamagrostis 194. 221.
     lapponica 174.
     litorea 187. 221.
     Phragmites 61. 221.
     stricta 221.
 Ask 25. 31. 101. 111. 343.
 Asp 60. 76. 174. 224. 257.
Asperugo procumbens 61. 221.
Aspidium se Polypodium.
Astragalus alpinus 110. 114. 141. 323.
 Auldra 220.
Azalea procumbens 124.
Balsamin 327.
Bæomyces cocciferus 111. 221.
     deformis 111. 221.
     neglectus 221.

- Bæomyces pyxidatus* 111.
raugiferinus 111. 172. 221.
uncialis 111. 221.
Barbaræa vulgaris 60. 111. 222.
Bartramia fontana 95.
Bartsia alpina 100. 104. 128.
     154. 172.
Beta ciela 257.
     vulgaris 186. 257.
Betula alba 46. 52. 58. 76. 101.
     111. 112. 118. 122. 125.
     137. 170. 174. 204. 208.
     221. 257. 260.
     fruticosa 260.
     nana 59. 111. 118. 122. 221.
     234.
Binda 110. 224.
     Vattenbinda 222.
Björk
     allmän 46. 52. 58. 73. 76.
     80. 86. 101. 107. 111. 112.
     118. 122. 125. 137. 155.
     170. 174. 204. 208. 221.
     257. 260.
     Fjellbjörk 221. 234. 260.
     Myrbjörk 59. 111. 117. 118.
     122. 221.
Björksvamp 132.
Björnangelic 196.
Björnbrodd 95. 226.
Björnmossa 59. 224.
Björnstut 196.
Blindnässla 75. 90. 110. 222.
Blodrot 102. 110.
Blomkål 343.
Blypil 58. 225.
Blåbär (*Blåbärsris*) 45. 58.
     61. 110. 118. 128. 170.
     208. 226. 257.
Blåklockor 58. 133. 154. 221.
Blåpil 225.
Blåsippor 6. 17. 39.
Boletus cinnabarinus 221.
     fomentarius 221.
Boletus igniarius 221.
Bondbönor 186.
Botrychium Lunaria 155. 221.
     rutaceum, se *Osmunda*.
Boört 374. 358.
Brakved 257. 259.
Brandgul lilja 327. 341.
Brassica campestris 110. 201.
     Napobrassica 90. 257.
     Oleracea 79. 257.
         var. *Botrytis* 343.
     Rapa 186. 205. 256.
Brudborste 118. 214. 221.
Bryum nutans 59. 111. 221.
     pyriforme 111.
Brännässla 58. 226.
Bräsma
     Ängbräsma 58. 110.
Bullerblomster 58. 90. 110.
     114. 119. 133. 226.
Byssus jolithus 349.
Bäckblad 83.
Bägarlaf 111. 221.
- C**
Calendula officinalis 186.
     pluvialis 341.
Calla palustris 46.
Caltha palustris 58. 75. 110. 154.
Campanula patula 350.
     persicifolia 350.
     rotundifolia 58. 133. 154. 221.
         var. *fl. alb.* 221.
Cannabis sativa 79. 90. 99.
     155. 257.
Cardamine pratensis 58. 110.
     154.
Carduus crispus 155. 221.
     heterophyllus 95. 118. 155.
     215. 221. 326. 342.
     lanceolatus 350.
     palustris 75. 215.
Carex alpina 60. 75. 140. 221.
     ampullacea 221.

- Carex aquatilis* 221.
cæspitosa 60. 111.
     var. nardifolia 221.
canescens 60. 94. 111.
capillaris 60.
capitata 221.
cordorrhiza 155.
curvirostra 60.
digitata 59. 221.
dioica 221.
filiformis 221.
flacca 59.
glareosa 349.
globularis 221.
leporina 155.
leucoglochin 140.
limosa 94. 221.
livida 94.
loliacea 100. 221. 349.
panicea 60. 119.
parallela 60. 117.
vaginata 60.
vesicaria 109. 221.
Carlina vulgaris 350.
Carum Carvi 60. 75. 78. 89.
     116. 154. 203. 221.
Centaurea jacea 350.
     scabiosa 350.
Cerastium viscosum 221.
     vulgatum 58. 221.
Chærophylloides sylvestre 95.
     138. 141. 221.
Chamaedon procumbens 124.
Cheiranthus Cheiri 340.
     incanus 340.
Chenopodium viride 61. 90.
     116. 154. 221.
Chrysanthemum coronarium
     186.
     leucanthemum 215. 326.
Cinclidium stygium 221.
Citronmeliss 341.
Circæa alpina 155.
Coccionell-laf 221.
Cochlearia Armoracia 186. 222.
Comarum palustre 110. 222.
Conferva sp. ign. 222.
Conostomum boreale 222.
Convallaria bifolia 58. 89. 110.
     222.
     majalis 58. 83. 89. 177. 222.
Corallorrhiza innata 59. 60. 75.
     118. 187.
Corylus Avellana 343.
Cornus suecica 104. 154. 222.
Crepis tectorum 155. 222.
Cucubalus Behen 78. 90. 110. 222.
Cueumis Melo 343.
     sativus 343.
Cypripedium Calceolus 95.
D*ædalea betulina* 132.
Daggkåpa 95. 220.
Daphne mezereum 95. 215.
Daucus Carota 186. 256.
Dianthus Caryophyllus 327. 340.
     chinensis 340.
     deltoides 347.
Diapensia lapponica 124.
Dicranum scoparium 222.
Dill 186. 257.
Draba verna 17.
Drosera longifolia 102.
     rotundifolia 102.
Dufkulla 61. 93. 110. 174. 226.
Dvergpil 117.
Dygräs 154.
Dypil 349.
E*k* 26. 344.
Empetrum nigrum 59. 107.
     112. 118. 128. 222. 257.
En 58. 59. 111. 223. 257.
Epilobium alpinum 110. 141.
     154. 222.
     angustifolium 110. 167. 171.
     208. 215. 222.
     palustre 110. 154. 187. 206.
     222.
Epipactis cordata (se *Listera*).
Eqvisetum arvense 58. 111.
     155. 222.

- Eqvisetum fluviatile* 111. 194. 222.
palustre 111. 155. 222.
Erenpris 172. 327.
Erica vulgaris 46. 110. 154. 172. 222.
Erigeron acris 222.
     var. glabratum 116.
     angustatum 116.
Erineum betulinum 60.
Eriophorum alpinum 60. 110. 140. 154. 222.
     polystachyon 57. 222.
     vaginatum 57. 59. 222. 292.
Erysimum Barbaræa 75. 222.
     Cheirantoides 75.
Etternässla 226.
Euphrasia officinalis 58. 154. 222.
Fadno 146.
Festuca ovina 89. 222.
     rubra 89. 110. 116.
Fjellbjörk 221. 234.
Fjellgröe 102. 110.
Fjellhven 89. 154.
Fjellkampe 104. 116. 154.
Fjellkloërt 114. 323.
Fjelllychnis 57. 59. 102.
Fjellstarr 75. 140. 221.
Fjellsyra 110. 114. 119.
Fjelltistel 128. 155. 208.
Fjellull 60. 110. 140. 222.
Fjellviol 61. 100. 111. 114. 119.
Filago montana 350.
Finsk ingefära 201. 225.
Flenört 347.
Flotagräs 226.
Flugrot 171.
Fläktsvamp 45.
Fuösksvamp 221.
Fragaria vesca 60. 95. 222. 257. 326.
Fraxinus excelsior 25. 31. 343.
Fruekol 214.
Fräken 111. 222.
     åfräken 194.
Fumaria officinalis 138. 187. 327.
Furu 46. 58. 234 (se vidare Tall).
Fårgräs 89. 222.
Färjkullor 344.
Färjlumner 95.
Förgät mig ej 60. 154. 224.
Galeopsis, *Tetrahit* 75. 90. 110. 154. 222.
     versicolor 75. 90. 110. 154. 222.
Galium Aparine 222.
     boreale 110. 154. 172. 222.
     palustre 138. 222.
     uliginosum 138. 222.
Gentiana amarella 222.
     nivalis 104.
Geranium cicutarium 350.
     sylvaticum 58. 78. 83. 93. 141. 171. 223.
Getpors 59.
Geum rivale 93.
Gnaphalium dioicum 58. 75. 90. 133. 155. 223.
     sylvaticum 111. 116. 155. 223.
Gran 46. 58. 76. 80. 86. 101. 107. 111. 112. 117. 118. 137. 155. 170. 204. 208. 211. 224. 234. 257. 259.
Grimmia apocarpa 53.
Groblad 224. 323.
Gråal 349.
Gråbinka 222.
Gråbo 61. 187. 221.
Gråpil 76. 225. 257.
Gräslök 78. 90. 186. 257.
Gräsnate 224.
Gröegräs 89. 154.
Grönpil 32.
Guckuskor 95.
Gula Neckrosor 61. 143. 224.

Gula Törnrosor 343.
 Gullpil 111. 113. 114.
 Gullris 60. 78. 90. 111. 155. 225.
 Gurka 343.
 Gyromium erosum 124.
   hyperboreum 124.
   proboscideum 208.
 Gökblad 60.

Hallon, allmänna Hallon 58.

110. 154. 225. 257.

Stenhallon 58. 110.

Hampa 79. 90. 99. 155. 257.

Harsyra 59. 119. 224.

Harull 57. 59.

Hassel 348. 350.

Helianthemum vulgare 350.

Helianthus annuus 341.

Hesperis matronalis 340. 341.

Hieracium alpinum 102. 119.

Auricula 90. 193. 223.

Murorum 90. 102. 223.

paludosum 155. 193. 208.

sylvaticum 223.

Umbellatum 154. 323.

Hierochloa odorata 95. 100.

Himalaya-korn 41. 337.

Hjortron 54. 61. 110. 118. 154.
 225. 257.

Hippuris vulgaris 138.

Hordeum vulgare 90. 109. 113.

116. 138. 140. 155. 191.

192. 201. 205. 209. 256.

323.

Humle 79.

Humulus lupulus 79.

Hundkax 95. 138. 141. 221.

Hundkax 95. 141. 221.

Hundviol 58.

Hypericum quadrangulare 350.

Hypnum capressiforme 172.

cuspidatum 111. 223.

parietinum 111. 172. 208. 223.

Hypochaeris maculata 214.

Hyssopus officinalis 341.

Hven, allmän Hven 100.

Fjellhven 89. 154.

Hvitag 225.

Hvibeta 257.

Hvitflork 292.

Hvitkål 79. 257.

Hvitmossa 59. 112. 118. 226.

Hvit Neckros 61. 143. 199.

Hvitsippa 17.

Hvit tusenskön 327. 341.

Hvitväpling 75. 226.

Hålsbär 173.

Hålstry 173.

Hägg 50. 58. 110. 174. 206.

215. 225. 257.

Hästhof 30.

Hästsvans 138.

Höfrö 90. 110. 154. 224.

Hönsbär 154. 222.

Höskaller 90. 110. 154. 225.

Jemna 95. 118. 223.

Ikornkonvalje 58. 89. 110.

Impatiens Balsamina 327.

Indiansk krasse 341.

Ingefära, Finsk Ingefära 201.
 225.

Inula Helenium 347.

Jolsterpil 225.

Jordrök 138. 187. 327.

Islandslaf 111.

Islandsmossa 111.

Isop 341.

Juncus campestris 223.

filiformis 110. 223.

var. 223.

parviflorus 102. 110.

sylvaticus 89. 223.

trifidus 119.

Jungermannia epiphylla 84.

resupinata 223.

Trichomanes 223.

Jungfrubär 58. 110. 225. 257.

Jungfru Mariæ hand 95. 119.
 172. 203. 224.

Juniperus communis 58. 59.
111. 223.

Kabbleka 58. 75. 110. 154.

Kamilblomma 61.

Kampe, Fjellkampe 154.

Kassöta 110. 138. 206. 214. 226.

Kattfötter 58. 75. 90. 133.
155. 223.

Kapris (Svensk) 341.

Kidronblomster 177.

Klapperstarr 349.

Klockor, Blå- 58. 133. 221.

Höstklockor 350.

Klubbsvamp 201.

Klöfver 75. 90. 95. 226.

Vattenklöfver 58. 116. 131.

194. 224.

Kongsljus 347. 350.

Kongspira 110. 116. 174. 187. 323.

Konvalje, Ikonkonvalje 58.
89. 110. 222.

Liljekonvalje 58. 83. 89.
177. 222.

Korn, allmänt korn 90. 109.

113. 116. 138. 140. 191.

192. 155. 201. 205. 209.

256. 289. 323.

Himalaya korn 41. 337.

Kragelblomma 186.

Krasse, Indiansk 341.

Kruståtel 154.

Kråkbär 107. 112. 118. 128.
222. 257.

Kråkfötter 110.

Kråkris 59.

Kråkvicker 75. 90. 227.

Kummin 60. 75. 78. 89. 116.
154. 203. 221.

Kål, Blomkål 343.

Hvitkål 79. 257.

Rotkål 90. 256.

Åkerkål 110. 201.

Kålrötter 256.

Källerhals 95. 214.

Kärrkaffe 154.

Kärrskäfte 111. 222.

Kärrtistel 75. 214.

Kärrviol 57. 119.

Körsbärsträd 37. 341.

Lackviol 340.

Laktuka sativa 79. 186. 257.

Laf, Bägerlaf 111. 221.

coccionell-laf 221.

Islandslaf 111. 257.

Lunglaf 209. 223.

Påsklaf 172. 226.

Renlaf 111. 172. 221. 257.

Skägglaf 111. 257.

Stenlaf 111. 223.

Tuschlaf 208.

Lappsk mynta 58. 174.

Lappskogräs 109. 221.

Lavan 199.

Lavatera Thuringiaca 186.

Lecidea atrovirens 223.

Ledum palustre 59. 223.

Lejontand 30. 58. 90. 111.
155. 223.

Leontodon Taraxacum 30. 58.

90. 111. 155. 223.

Lichen barbatus 111. 257.

cæsius var. 222.

centrifugus 223.

islandicus 111. 257.

jubatus 223. 257.

pulmonarius 209. 223.

saxatilis 111. 223.

stellaris 223.

Lievarg 102. 116. 224.

Lilja, Brandgul Lilja 341.

Liljekonvalje 58. 83. 89. 177.
222.

Lilium bulbiferum 327. 341.

Lin 79. 90. 99. 155. 196. 201. 257.

Lind 346. 363.

Lindodra 155. 196.

Lingon 45. 61. 107. 110. 112.

128. 170. 208. 227. 257.

- Linnaea borealis* 61. 110. 154. 171. 190. 223.
Linne's ört 61. 110. 154. 171. 190. 223.
Linum usitatissimum 79. 90. 99. 155. 196. 201. 257.
Listera cordata 60. 100. 187.
Lithospermum arvense 61.
Ljung 46. 110. 154. 172. 222.
Lobelia dortmanna 347.
Lummer 58. 111. 118.
     Färglummer 95. 111.
     Luslummer 58. 111.
Lunglaf 209. 223.
Luslummer 58. 111.
Luzula campestris se *Juncus*.
     pilosa 58. 90.
     spicata 124.
Lychnis alpina 57. 59. 102. 174.
     chalcedonica 341.
     sylvestris 61. 75. 93. 110. 154. 223.
Lycopodium alpinum 95. 111. 118. 326.
     annotinum 58. 111. 223.
     clavatum 111.
     complanatum 95. 111. 118. 208. 223.
     Selaginoides 58. 94. 111. 223.
     Selago 58. 111. 119.
Lycopsis arvensis 327.
Lysimachia thyrsiflora 201. 223.
Låsgräs 155. 221. 326.
Läkeblad 224.
Löfkoja 340.
Lök, Gräslök 257.
     Rödlök 257.
Lönn 38. 39. 341. 346.
M*alva sylvestris* 341.
Marchantia polymorpha 60. 111. 223.
Matrabarber 155.
Matricaria chamomilla 61.
     inedera 90. 111. 155. 223.
Matronört 340.
Matärter 185.
Mejram 341.
Melampyrum pratense 75. 110. 154. 223.
     sylvaticum 75. 78. 110. 154. 223.
Melica caerulea 58.
     nutans 58. 228.
Melissa officinalis 341.
Melon 343.
Mentha lapponica 58. 174.
Menyanthes trifoliata 58. 61. 116. 131. 194. 224.
Menziezia caerulea 119.
Midsommarsblomster 58.
Milium effusum 58.
Missue 46.
Mitrula paludosa 60. 201.
Mjölon 23. 60. 221. 257.
Mnium cuspidatum 138.
     crudum 111.
     palustre 59. 111.
     roseum 224.
Molla
     Svinmolla 61. 90. 116. 154. 221.
Monotropa hypopithys 350.
Montia fontana 78. 154.
Morot 186. 256.
Mossa
     Björnmossa 59. 224.
     Hvitmossa 59. 111. 112. 118. 226.
     Parasollmossa 59. 226. 251.
     Renmossa 111.
     Rymossa 221.
     Rödmossa 59. 111. 226.
     Skogsmossa 222.
     Solskärmsmossa 59. 226. 257.
Myagrum sativum 155. 196.
Mynta
     Lappsk Mynta 58. 174.
Myosotis arvensis 60. 154. 187. 224.
     silvatica, var. rupicola 119.

Myosotis stricta 60.
Myrbjörk 122.
Myrica gale 45.
Myriophyllum spicatum
 var. *tenellum* 117.
Myrstarr 292.
Myskgräs 95.
Mära 110. 154. 222.

N*ardus stricta* 187.

Narf
Våtnarf 75. 110. 220.

Nate 154. 194.

Gräsrate 143.

Nattfioler 203. 224.

Natt och Dag 341.

Neckrosor

Gula 61. 143. 154. 194. 224.

Hvita 61. 143. 154. 194. 199.

Neglantyr 343.

Neglika 327.

Kinesisk 340.

Trägårdsneglika 340.

Ängsneglika 347.

Njupon

Smörnjupon 225.

Nordisk Stormhatt 32. 73. 93.
 119. 171. 215.

Nymphæa alba 61. 143. 154.
 194. 199.

lutea 61. 143. 154. 194. 224.

pumila 143.

Näldynor 226.

Nässla

Blindnässla 75. 110. 222.

Brännässla 58. 155. 226.

Etternässla 226.

Nätpil 124. 128.

O*don* 61. 110. 118. 128. 227.
 257.

Olgonbär 173.

Olvon 59. 173. 227. 257. 341.

Orchis bifolia 203. 224.

Orchis conopsea 128.

var. *lapponica* 119. 138.

cruenta 117.

latifolia 128.

maculata 119. 172. 224.

var. *fl. alb.* 203.

var. *pauciflora* 95.

Origanum Majorana 341.

Ormbunke 155.

Ormögon 61. 221.

Osmunda rutacea 323. 326.

Otterbär 257.

Oxalis Acetosella 59. 119. 224.

Oxel 25. 343.

P*addbär* 95.

Palsternacka 256.

Papaver Rhæas 341.

Parasollmossa 59. 226. 257.

Paris quadrifolia 58. 224.

Parnassia palustris 95. 172. 224.

Pastinaca sativa 257.

Pedicularis lapponica 102. 119.
 128.

palustris 102. 116. 224.

var. *fl. alb.* 202.

var. *borealis* 100.

Peltidea arctica 59. 118. 172.
 224.

horizontalis 224.

Penningegräs 90. 226.

Pepparrot 186. 222.

Persilja 78. 186. 257.

Phacidium Pini 224.

Phalaris arundinacea 154.

Phleum alpinum 78. 104. 116.
 154. 193.

pratense 224.

Pil 58.

Blypil 58. 225.

Blåpil 225.

Dvergpil 117.

Dypil 349.

Gråpil 76. 225.

Grönpil 32.

- Pil, Gullpil** 111. 113. 114. 118. **Polytrichum commune** 59. 224.
Jolsterpil 225. **juniperinum** 59. 224.
Nätpil 124. 128. **piliferum** 111. 224.
Säljpil 43. 225. **Populus Tremula** 60. 76. 101.
Ullpil 113. 118. 128. 174. 224. 257.
Vekpil 112. **Pors** 45.
Pilört 187. 224. **Potamogeton gramineum** 224.
Pingvicular villosa 116. **natans** 143. 154. 194.
vulgaris 57. 95. 110. 224. **Potates** 79. 90. 99. 107. 113.
Pinus abies 46. 58. 76. 80. 116. 129. 138. 155. 192.
 101. 111. 112. 118. 137. 205. 209. 256. 262. 289.
 155. 170. 204. 208. 224. **Potentilla alpestris** 138.
 234. 257. 259. **anserina** 141. 327. 350.
sylvestris 46. 58. 73. 76. **argentea** 327.
 80. 101. 111. 112. 118. **crocea** 138.
 155. 170. 190. 204. 224. **reptans** 350.
 234. 257. 259. **verna** 60.
Pisum sativum 90. 185. 202. **Prestkrage** 215. 326.
umbellatum 155. 186. 257. **Primula stricta** 138.
Plantago lanceolata 350. **veris** 30.
major 224. 323. **Prunella vulgaris** 138. 174.
Plommon 343. 214. 225.
Poa alpina 102. 110. **Prunus Cerasus** 37. 341.
var. 89. **domestica** 343.
annua 89. **iusititia** 343.
nemoralis 89. **Padus** 50. 58. 110. 174. 206.
pratensis 89. 154. 224. 215. 225. 257.
trivialis 78. 89. **Pteris aquilina** 155.
Polygonum amphibium 187. **Pyrola minor** 110. 171. 154.
 224. 225.
aviculare 75. 90. 110. 224. **rotundifolia** 95. 138. 171.
Convolvulus 110. 224. 225.
viviparum 60. 90. 110. 154. **secunda** 75. 110. 171. 225.
 224. **uniflora** 58. 61. 93. 110. 171.
Polypodium Dryopteris 75. 225.
 155. 224. **Pyrus Malus** 328. 343.
Filix femina 95. 111. **Påskå (Påsk)** 116. 146.
Filix mas 111. **Påsklaf** 172. 226.
fragile 111.
montanum 187.
Phegopteris 75. 111. 155.
 224.
spinulosum 342.
Polytrichum alpinum 224.

Q **vercus Robur** 26. 344.
Q **vickrot** 61. 89. 226.

R **Rabarber, Matrabarber** 155.

Rad is 257.

Ra-

- Ranunculus acris* 58. 90. 133. 225.
aqvatilis 154.
     var. 91.
auricomus 58. 90. 138. 225.
lapponicus 59. 100. 110. 225.
repens 75. 90. 110. 154. 225.
reptans 58. 225.
Ranunkel.
     Vattenranunkel 154.
Raphanus sativus 257.
Raspgräs 172.
Refgräs 58.
Renlaf 111. 172. 221.
Renmossa 111. 172. 221.
Repestarr 349.
Rhamnus Frangula 257. 259.
Rheum digynum 110. 114. 119.
     Rhaponticum 155.
Rhinanthus Crista Galli 90. 110. 154. 225.
Ribes nigrum 225. 257.
     rubrum 128. 133. 138. 215. 225. 257.
Ringelblomma 186. 341.
Robinia Caragana 343.
Rofva 186. 205. 256. 262.
Rosa cinnamomea 225.
     eglanteria 343.
     (majalis 225.)
     spinosissima 172. 225. 257.
Rotkål 90.
Rubus arcticus 27. 60. 154. 215. 225. 257. 325—327. 349.
Chamæmorus 54. 110. 118. 154. 225. 257.
     var. 61. 225.
     idæus 58. 110. 154. 225. 257.
     saxatilis 110. 225. 257.
     var. β . *canadensis* 58. 225.
Rumex acetosa 58. 89. 110. 154. 206. 225.
- Rumex Acetosella* 89. 225.
     aquaticus 225.
     var. *crispatus* 138.
Rymossa 221.
Rypris 59. 118. 221. 234.
Råcka 235.
Råg 74. 90. 109. 185. 191. 201. 205. 209. 257. 289.
Räfrumpa 58. 111. 222.
Rättika 257.
Rödbeta 186. 257.
Rödklint 220.
Rödlök 257.
Rödmossa 59. 111. 226.
Rödsvingel 89. 110. 116.
Röd Vinbärsbuske 128. 133. 138. 225. 257.
Rödväpling 155. 359.
Rölleka 61. 90. 141. 155. 220.
Rönn 25. 59. 75. 80. 101. 110. 154. 174. 225. 257.
- S***alix capræa* 43. 225.
     cinerea 112. 131. 155.
     aurita 112. 225.
     fragilis 32.
     glauca 76. 225.
     herbacea 117.
     lanata 111. 113. 114. 118. 122. 128.
     limosa 118. 225. 349.
     livida 58. 225.
     pentandra 225.
     reticulata 124. 128.
     versifolia 58. 225.
Sallat 79. 186. 257.
Sammetsros 327.
Satyrrium viride 95. 138.
Saxifraga granulata 350.
Scabiosa arvensis 350.
     succisa 350.
Schoenus albus 225.
Scirpus cæspitosus 57. 225.
     lacustris 61. 194. 225.

- Scrophularia* nodosa 347.
Scutellaria galericulata 100. 206. 225.
Secale Cereale 74. 90. 109. 185. 191. 201. 205. 209. 257.
Selinum palustre 201. 225.
Senap 79. 203. 257.
Senecio sylvaticus 347. viscosus 358.
Serratula alpina 95. 116. 155. 225. arvensis 187.
Sia 291.
Sibirisk Ärtträd 343.
Sikgräs 154.
Silene acaulis 124.
Sileskår 102.
Sinapis nigra 79. 203. 257.
Sippa, *Blåsippa* 6. 17. 39. *Hvitsippa* 17.
Sium latifolium 194.
Sjösäf 61. 194. 225.
Skogsmossa 222.
Skräppa, *Sorgskräppor* 96. *Vattenskräppa* 138.
Skägglaf 111. 257.
Slasan 73. 93. 95. 119. 128. 154. 171. 215.
Slotterblomster 95. 172. 224.
Sminkrot 61.
Smultron 60. 95. 222. 257. 326.
Smörblomster 58. 90. 133. 225.
Smörnjupon 225.
Snöbollar (*Snöbollbuske*) 59. 174.
Sockerärter 155. 186. 257.
Solanum tuberosum 79. 90. 99. 109. 113. 116. 129. 138. 155. 192. 205. 209. 256.
Solidago virgaurea 60. 78. 90. 111. 155. 225.
Solros 341.
Solskärmsmossa 59. 226. 257.
Sonchus alpinus 128. 138. 155. 208. 209.
- Soppar* 257.
Sorbus aucuparia 25. 59. 75. 80. 101. 110. 154. 174. 225. 257. scandica 25. 343.
Sorgskräppor 96.
Sparganium natans var. α 226. var. β minimum 226.
Spergel 90. 116. 226.
Spergula arvensis 90. 116. 226. nodosa var. decumbens 226.
Sphagnum capillaceum 59. 111. 112. 118. 226.
Spinacia oleracea 79. 155. 186.
Spinat 79. 155. 186.
Spiræa filipendula 78. 93. *Ulmæria* 110. 138. 206. 214. 226.
Splachnum luteum 59. 111. 117. 226. 257. rubrum 59. 226. 257. urceolatum 59.
Sqvattram 59. 223.
Starr 59. 60. 94. *Fjellstarr* 60. 75. 140. 221. *Klapperstarr* 349. *Repestarr* 349. *Tufstarr* 60. 111.
Stellaria graminea 58. 90. 226. media, se *Alsine*. *Nemorum* 342. uliginosa 90. 116. 226. var. alpestris 59. 116.
Stenhallön 58.
Stenlaf 111.
Stereocaulon paschale 111. 172. 226.
Sticta pulmonacea se *Lichen*.
Stjernblomma 58. 90. 226.
Storknäf 58. 78. 83. 93. 171. 223.
Stormhatt, *Blå* 343. *Nordisk* 32. 73. 93. 95. 119. 171. 215.
Strätta 194.
Studentlychnis 341.

Styfnorslioler 341.
 Subularia aqvatica 226.
 Svalting 220.
 Svalört 347.
 Svamp 60. 202.
   Fläktsvamp 45.
   Fnökskvamp 221.
   Klubbsvamp 201.
 Svart Vinbärsbuske 225. 257.
 Svingel
   Rödsvingel 89. 110. 116.
 Svinmolla 61. 90. 116. 221.
 Sylört 226.
 Syra
   Fjellsyra 110. 114. 119.
   Harsyra 59. 119.
   Ängsyra 58. 89. 110. 154.
     206. 225.
 Syrén 327. 341.
 Syringa vulgaris 327. 341.
 Säf
   Sjösäf 61. 194. 225.
   Tufsäf 57. 225.
 Säljpil 43. 225. 257.
Tall 25. 46. 58. 73. 76. 80.
   86. 101. 107. 111. 112. 118.
   155. 170. 190. 204. 224.
   234. 257. 259.
 Tagetes patula 327.
 Thalictrum alpinum 86. 110.
   116. 119.
   flavum 174. 226.
 Thlaspi arvense 90. 226.
   Bursa Pastoris 90. 226.
 Thüringska rosor 186.
 Thymus Acinos 350.
   vulgaris 341.
 Tibast 95. 215.
 Tilia europæa 346. 363.
 Timjan 341. 350.
 Timothej 224.
 Tistel
   Fjelltistel 128. 155. 203.

Tistel, Kärrtistel 75. 214.
   Spåmanstistel 350.
   Vägtistel 350.
   Åkertistel 155. 221.
 Tjukor 257.
 Toffelblomma 95.
 Tofjeldia borealis 95. 116. 226.
 Tormentilla officinalis 102.
   recta 110.
 Trampgräs 75. 90. 110. 224.
 Traubär 110. 138. 226.
 Trientalis europæa 61. 93. 110.
   174. 226.
 Trifolium pratense 75. 90. 95.
   155. 226. 358.
   repens 75. 155. 226.
 Triticum repens 61. 89. 226.
 Trollbärsört 58. 224.
 Trollius europæus 58. 90. 110.
   119. 133. 226.
 Tropæolum majus 341.
 Tufstarr 60. 111.
 Tufsäf 57. 225.
 Tunder 221.
 Tusenskön
   Hvit Tusenskön 327. 341.
 Tuschlaf 208. 257.
 Tussilago Farfara 30.
   frigida 140. 155. 187. 226.
 Tåg 89. 110.
   Vårtåg 58.
 Tågbär 257.
 Tåtel
   Kruståtel 89. 154. 220.
   Tuftåtel 89. 220.
 Tåtört 57. 95. 110. 224.
 Törnros 172. 225. 257.
   Gula Törnrosor 343.

Uglerönn 173.
 Ulfbär 173.
 Ull
   Fjellull 60. 110. 140. 154.
   222.

- Ull; Hareull 57. 59.
 Ängull 57. 222. 292.
 Ullpil 113. 114. 118. 122. 128.
 Ulmus campestris 343.
 Umbilicaria proboscidea, se
   Gyromium.
 Urtes 146.
 Urtica dioica 58. 155. 226.
   urens 226.
- V**accinium Myrtillus 45. 58.
   61. 110. 118. 128. 170.
   208. 226. 257.
 Oxyccocos 110. 138. 226.
 uliginosum 61. 110. 118.
   128. 226. 257.
 Vitis idæa 45. 61. 107. 110.
   112. 128. 170. 208. 227.
   257.
 Valeriana officinalis 60. 110.
   154. 206. 227.
 Vallmo 341.
 Vattenbinda 222.
 Vattenklöfver 58. 61. 116. 131.
   194. 224.
 Vattenranunkel 154.
 Vattenskräppa 138. 225.
 Vass 61. 154. 194. 221.
 Vekpil 112.
 Vendelrot 60. 110. 153. 206.
   227.
 Verhascum nigrum 347.
   Thapsus 350.
 Veronica Chamædrys 327.
   officinalis 172. 326. 327.
   Scutellata 57.
   var. 227.
   serpyllifolia 60. 138. 227.
 Vibrissea truncorum 45.
 Viburnum Opulus 59. 173. 227.
   257. 341.
 Vicia Cracca 75. 90. 227.
   Faba 186.
   sativa 227.
- Vicker
   Kråkvicker 75. 90. 227.
   Åkervicker 227.
 Vide 112. 130. 155. 257.
 Vinbärsbuske
   Röd Vinbärsbuske 128. 133.
   215. 225. 257.
   Svart Vinbärsbuske 225. 257.
 Vintergrön 138. 171. 225.
 Viol (Fiol).
   Fjellviol 61. 100. 111. 114.
   119.
   Hundviol 58.
   Kärrviol 57. 119.
   Lackviol 340.
   Styfmorsviol 227. 341.
 Viola bicolor 61. 90. 187. 227.
   biflora 100. 111. 114. 119.
   187.
   canina 58.
   palustris 57. 119.
   tricolor 227. 341.
 Violsten 349.
 Vårbrodd 220.
 Vårrågsblomma 17.
 Vårtåg 58.
 Våtnarf 75. 110. 220.
 Väggmossa 111. 172. 208. 223.
 Väpling
   Hvitväpling 75. 155. 226.
   Rödväpling 155. 359.
 Vandelrot se Vendelrot.
- Y**xlägg 30.
- Å**brodd 341.
 Åfräken 194.
 Åkerbär 27. 60. 154. 215. 225.
   257. 326—327. 349.
 Åkerklätt 220.
 Åkerkål 110. 201.
 Åkertistel 155. 187. 221.
 Åkervicker 227.
 Ålandsrot 347.

Ängborst 187.
 Ängbräsma 58. 110. 154.
 Änghampe 224.
 Ängsgröe 154. 224.
 Ängsneglika 347.
 Ängsruta 225.
 Ängsyra 58. 110. 154. 206. 225.
 Ängsöta 222.

Ängul 57. 222. 292.
 Äppleträd 328. 343.
 Ärtar
 Matärter 90. 185. 202.
 Sockerärter 155. 186.

Ögonblomster 171. 225.
 Ögontröst 58. 154. 222.

Rättelser.

Sid. rad. står:
 XIII. 10 Markaryd 1 $1\frac{1}{2}$
 11 Traheryd 2
 XVIII. 9 nfr. Fagerhult 1 $1\frac{1}{2}$
 10 Markaryd 2
 23 Grenna 1 $3\frac{1}{8}$

läs.
 Markaryd 1 $5\frac{1}{8}$
 Traheryd 1 $7\frac{1}{8}$
 Fagerhult 1 $5\frac{1}{8}$
 Markaryd 1 $7\frac{1}{8}$
 Grenna 1 $1\frac{1}{4}$

Sid. rad. står:
 8 8 specierna
 — 16 ebeninus
 — 20 Hololycta
 — 21 scaraboerides
 — 31 Tall
 18 26 Robsons och Grufvan
 25 3 medförde de
 — 14 Långfora
 — 19 intill
 30 5 Mo-Muskje
 32 4 floden
 34 11 inre Härnön
 40 12 Afa
 — 8 nfr. färjan
 42 20 som man
 45 10 pileuss
 — 9 nfr. Myrika
 47 14 framslippra
 50 19 Strycksele
 — 20 Stryckfors
 51 9 riktningar
 — 11 stöda
 53 11 nfr. Juckasjervi
 58 7 — Abietis

läs.
 specimina
 ebeninus
 Hololepta
 scarabæoides
 Tau
 och Robsons Grufvan
 medförde
 Långtora
 härintill
 Mo-Myskje
 staden
 inre af Härnön
 Afa
 färjan
 som om man
 pileus s.
 Myrica
 framslippra
 Strycksele
 Stryckfors
 riktningar
 stöda
 Juckasjervi
 Abies

Sid.	rad.	står:	läs:
60	21	serpyllifolia	serpyllifolia
61	1	Link?)	Link?)
62	4-5	Latharus, Boarula	Lathams Boarula
71	23	qvadrat	qvadrat och af 2 tums höjd
72	10	nfr. väderstreckens	väderstreckens
—	6	— väderleken	väderstrecken
77	19	minnesvärd, att	minnesvärd derföre att
—	20	Lafria	Laphria
78	1	nfr. schænoperasum	schænoprasum
83	17	Convalla	Convallaria
—	—	Bockablåd	Bockblad
84	9	omhågnande	omhågnad
85	9	gäst	jäst
89	8	nfr. caspitosa	cæspitosa
92	22	sten	flera
93	9	tillkommande	hitkommande
94	6	På bord och stolar är der fullt	Der på bord och stolar är fullt
—	7	dynorne	der dynorne
97	6	bergsmurar	bergsmuren
110	22	Karsöta	Kassöta
—	11	nfr. Kalflecka	Kabbleka
111	19	puliferum	piliferum
113	13	Gergasjaur	Gerjisjaur
114	16	nfr. Fjellkloört	Fjellkloört
117	4	honare	honblommor
—	5	hanare	hanblommor
120	12	nfr. skridor	scidor
—	1	— var	och var
122	14	klippvägarne	klippväggarne
128	2	nfr. blygans	blyglans
136	4	nfr. vilja	vilja
137	17	insektart	insektarter
138	6	nfr. fuktämnet	fruktämnet
139	12	nattqvarter	qvarter
—	14	Daniel	Danielsson
154	19	Hemsberget	Hemberget
—	25	Nymph	Nymph
—	32	Ögonträskan	Ögontrösten
—	33	Höskallen	Höskaller
—	34	Melanpyrum	Melampyrum
155	9	Umbellatorum	Umbellatum
—	16	Achilla	Achillea
—	21	Equisitum	Equisetum
156	9	flavirostris	flavirostris
—	16	Coccothranstes	Coccothraustes
158	5	har	hade
160	9	benämde	benämnda
—	14	Blackfjeller	Blacksfjellet
161	3	Juokasjervi	Juckasjervi
165	6	nfr. år	ån
—	4	— gästgifvarne	Gästgifvaren
169	3	Bodeman	Boderman
—	4	nfr. rå	rår

Sid.	rad.	står:	läs.
178	12	— a	ad
185	11	Hntin	Hultin
186	8	Ropa	Rapa
188	1	Bäfrar	Bäfrar
—	19	Bäfrarne	Bäfrarne
—	26	Bäfrarne	Bäfrarne
—	9	pelsvek	pelsverk
—	17—18	kryddor. Bäfvergällen	kryddor. De sälja Bäf- vergällen
189	9	tyckettets	tycktes
192	10	gynnande	gynnade
—	9	nfr. mäktar	mäktar
193	15	Auriceala	Auricula
194	22	Arg-ån	Ärg-ån
—	31	Potosnog. natam	Potamog. natans
195	14	fortsätter	fortsättes
196	10	offinitet	affinitet
—	11	Cardilura	Cordilura
199	3	nfr. Af fin	affin
201	24	Phalcena	Phalæna
206	8	nfr. Trincura	Trineura
—	—	Collomyza	Callomyza
208	19	Sanchus	Sonchus
209	20	slocknande	slokande
215	10	Dophne	Daphne
216	21	Laplina	Laphria
217	10	nfr. gynnande	gynnade
219	10	uppluktadt	uppluktad
222	5	majalt	majalis
—	13	Spilobium	Epilobium
—	19	polystachion	Polystachion
—	23	Ogonbröst	Ogontröst
224	20	Pingvicula	Pingvica
—	10	nfr. Juniperium	juniperinum
226	4	Schapnum	Sphagnum
—	14	Sphlagnum	Splachnum
—	8	nfr. platser	platsen
227	1	Vitri	Vitis
—	12	Styrmorsvioler	Styrmorsvioler
233	20	Bohlen	Bahlen
—	24	Bohlen	Bahlen
—	1	nfr. höjder	höjden
234	1	sumpiga	steniga
236	13	nfr. Björnsjället	Björksjället
240	7	Hussfors	Slussfors
241	20	Kauträsk	Kauts-träsk
243	3	Öhr ön	Öhr ön
—	5	nfr. Spicklen	Spicktera
246	1	skoglund	skogsland
250	23	Crysaëtos	Chrysaëtos
251	12	Tetrire	Tetrix
—	24	nivalis	Ember. nivalis
—	6	nfr. Bäckspalan	Bäckspalan
252	8	Vröand	Vriand

Sid.	rad.	står:	läs.
252	10	<i>Knickan</i>	<i>Krickan</i>
—	2	nfr. feck	fick
253	22	<i>Kink-jonen</i>	<i>Krink-jonen</i>
254	8	Bokstickare	Bakstickare
—	16	nfr. honom	honan
—	13	— benämningen	benämningen)
—	2	— larfäggen	larfäggen
255	9	pipicus	pipiens
—	—	<i>Knorten</i>	<i>Knotten</i>
—	10	publicaris	pulicaris
257	18	<i>Starvarter</i>	<i>Starrarter</i>
—	20	luteare	luteum
259	11	från	för
—	12	inmot	inemot
260	8	<i>Alter</i>	<i>Alten</i>
261	6	erfar	erfor
269	2	<i>Gafsala</i>	<i>Gafsele</i>
272	13	Hrr	Vår
294	9	besökte	besöktes
300	23	kommande ord	kommando-ord
324	14	mossa	massa
325	8	hänseenden	fall
340	22	50	60
342	4	nfr. spirulosum	spinulosum
343	10	insitisia	insititia
344	12	lindar	lindor
345	10	nfr. värden	värdens
—	5	här oth der i staden	här och i staden
346	3	sjelfvåld	sjelfsvåld
349	13	<i>Trödje</i>	<i>Trödje</i>
350	2	succissa	succisa
—	—	Companula	Campanula
—	3	Thapsur	Thapsus
352	6	nfr. Chantarides	<i>Cantharides</i>
—	1	Cathariden	<i>Canthariden</i>
358	16	träslag	trädslag
359	12	kallt	kalt
362	5	nfr. <i>Stjernsund</i> der	Vid <i>Stjernsund</i> har

Karta

LYCKSELE LAPPMARK

WESTERBOTTENS LÄN

Hörande till J. W. Zellerstedts Lappiska Riser 1832.

Efter ett pålitligt utkast och autentiska uppgifter samlade under resan anställda observationer.

ritad af Gustaf Dahlbom

Svenska Mil

Förklaring

- + Fjäder
- Träpeller
- Byar och Nijbyggen
- Gräns emellan Lappmarkerna och andra Ländar
- Sockne Gräns
- Riks Gräns
- Myror och Kiör
- △ Lappstatar
- Landväg